תלמוד בבלי · ראשונים · ר״י מיגאש

חדושי הר"י מיגאש על שבועות

רבנו יוסף אבן מיגאש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חדושי הר"י מיגאש על שבועות

רבנו יוסף אבן מיגאש

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חדושי-הרי-מיגאש-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 5
דף ג: 6
דף ד: 7
דף ה: 8
דף ו: 9
דף ז: 11
דף ז: 12
דף ח: 13
דף ח: 15
דף ט: 15
דף ט: 17
דף י: 19
דף י: 20
דף יא: 23
דף יא: 25
דף יב: 26
דף יב: 27
דף יג: 28
דף יג: 30
דף יד: 30
דף יד: 33
דף טו: 34
דף טז: 35
דף יז: 40
דף יז: 42
דף יח: 44
דף יח: 45
דף יט: 48
דף יט: 49
דף כ: 51
דף כ: 53
דף כא: 55
דף כא: 57
דף כב: 59
דף כב: 61
דף כג: 63
דף כג: 64
דף כד: 66
דף כד: 69
דף כה: 71
דף כה: 72
דף כו: 74
דף כו: 75
דף כז: 76
דף כז: 78
דף כח: 82
דף ל: 84
דף לא: 84
דף לא: 85
דף לב: 86
דף לב: 89
דף לג: 89
דף לד: 91
דף לד: 94
דף לה: 97
דף לה: 99
דף לו: 99
דף לו: 100
דף לז: 103
דף לז: 105
דף לח: 106
דף לח: 111

דף לט. 112
דף לט: 112
דף מ. 116
דף מ: 117
דף מא. 118
דף מא: 122
דף מב. 124
דף מב: 128
דף מג. 130
דף מג: 133
דף מד. 136
דף מה. 136
דף מה: 139
דף מו. 141
דף מו: 148
דף מז. 151
דף מז: 153
דף מח. 158
דף מח: 163
דף מט. 165
דף מט: 166

דף ב.

מתני' שבועות שתים שהן ארבע וכו'. דייקינן בגמ' מכדי תנא ממכות קא סליק שהוא חייב מלקות מאי שנא דקתני שבועות בתרי' שהוא קרבן כלו' מאחר שהוא עוסק במחייבי מלקות ויצא ממנו לעסוק במחייבי קרבן ומהדרינן איידי דתנא חייב על הראש אחת מכאן ואחת מכאן ועל הזקן שתים מכאן ושתים מכאן שהוא לאו אחד כדכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ויש בו שני חיובין ובזקן נמי כתיב לא תשחית פאת זקנך ונכלל בו שלשה חיובין שנמצא כל אחד מהן ענין אחד ובלשון חיוב אחד ומתחלק לשנים שלשה פנים וכנגדם שנים וג' חיובין תנא נמי בתרי' שבועות שתים שהן ארבע שהוא ענין אחד כדכתיב או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' ומתחלק לארבעה פנים וכנגדן ארבעה חיובין אוכל ולא אוכל אכלתי ולא אכלתי ואם תאמר מי דמי התם שני חיובין שבראש אי נמי שלשה שבאותו מעשה אחד הכא לענין שבועות אינו מעשה אחד שמתקבץ בו כמה חיובין אלא כל אחד ואחד בפני עצמו הוא ומכל מקום כל שבועה מהן אין בה אלא חיוב אחד התם נמי לענין ראש וזקן אפשר שהיה כל חיוב מעשה בפני עצמו שמגלח מכאן וחוזר ומגלח מכאן שנמצאו שני חיובין שבראש בשני גילוחין ונכלל חיוב שני גילוחין הללו בפסוק אחד ובלשון אחד וחיוב אחד ואפשר לגלח שניהם כאחד ומתחייב עליהן שני חיובין או לגלח אחד מהן ומתחייב עליהן חיוב אחד דומיא דשבועות שהוא פסוק אחד וענין אחד ובלשון חיוב אחד ונכלל בו ארבעה פנים וכנגדן ארבעה חיובין ואי אפשר שישבע על כולן כאחת ויתחייב על כל אחת ואחת או על אחת מהן ויתחייב עליה קרבן אחד.

ויש לפרש אחד מתחייב עליה תרתי במשמע מעשה אחד שיש בה שני חיובין שהוא כענין דבר אחד שמתחלק לשנים שלשה דברים ואם תאמר והא לא דמכל מקום שם דבר אחד שמתחלק לשנים שלשה דברים בעלמא נקט ושני הפירושים נכונים הן.

והא דוקיא גופה דקא דייק בגמרא וקאמר מכדי תנא ממכות קא סליק אם תשאל והא קיימא לן אין סדר למשנה בתרי מסכתי ואם כן מאי קשיא לי' אפילו הכי כל כמה דאפשר לשנויי משנינן ומשום דהוו ידעי טעמא הוא דדייקי לה אבל אלו לא הוו ידעי בה טעמא לא הוו דייקי לה מעקרא דהא אין סדר למשנה ויש לומר דכי אמרינן אין סדר למשנה הני מילי לענין אקדומי ואחורי כדאמרינן התם אלא מאי דקיימא לן סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם לענין מחלוקת ואחר כך סתם הוא אבל לענין מסמך אהדדי לא אמרינן דהא אי נמי שבועות מקמי מכות מכל מקום הוא סמיכא ליה אי נמי יש

לומר דההיא דאמרינן התם ורב יוסף כולה סדר נזיקין כחדא מסכתא היא לאו אתלתא בבי בלחוד קאמר אלא אכולה סדר נזיקין דהויא לי' מכו' ושבועו' בכלל.

דף ג:

גמ' האי דאמרינן והא דומי' דמראות נגעים קתני מה התם כלהו לחיובא אף הכא כלהו לחיובא היינו טעמא דלא אמרינן והא דומיא דיציאות שבת קתני משום דיציאות השבת גופי' ממראות נגעים נמי ילפינן לי' דכולי' לחיובא כדאמרינן נמי התם וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפיטור והא דומיא דמראות נגעים קתני וטעמא דמילתא משום דליכא בכלהו מאי דכתיבי בהדיא כלהו לחיובא אב ותולדה דיליה אלא מראות נגעים דכתיב לשאת ולספחת ולבהרת ואמרינן עלה אין ספחת אלא טפילה וכו'. הא דאמרינן כדרבא דאמר רבא בפירוש רבתה תורה שבועת שקר דומה לשוא וכו' עיקרא בפרק שבועות בתרא דף כ"א דאמרינן התם כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו ושאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר וכו' ואמרינן עלה נשבע מנא לן אמר רבי שמעון בן יוחאי דאמר קרא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא בית דין של מעלה אין מנקין אותו אבל בית דין של מטה שהוא נשבע לשנות את הידוע לאדם שבועת שקר מנא לן אמר רבי יוחנן נאמר לשוא לשוא שני פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא פי' דהא בחד מינייהו סגיא תנהו ענין לשבועת שקר פי' בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו ואמרינן עלה האי שקר היכי דמי וכו' ואוקימנא לבסוף באכלתי ולא אכלתי ואמרינן מאי שנא כלומר מאי שנא דמוקמינן להאי שקר באכלתי ולא אכלתי דמחייבינן לו מלקות ולא מוקמינן לה באוכל ולא אוכל ומהדרינן כדרבא דאמר רבא בפירוש רבתה תורה שבועת שקר דומה לשוא פי' מדאפקיה רחמנא בלשון שוא כדאמרן לשוא לשוא תרי זמני אם אינו ענין לשוא תנהו ענין לשקר הלכך להכי אפקיה רחמנא לשקר בלשון לשוא למימרא דשקר לשעבר הוא כמו שוא ועל שעבר הוא שחייב מלקות שהוא אכלתי ולא אכלתי כדכתיב כי לא ינקה ה' וגו' אבל להבא בלאו שאין בו מעשה שהוא אוכל ולא אכל אין לוקין עליו זהו פירוש בפירוש רבתה תורה שבועת שקר דומה לשוא וחזינא ביה לרבינו זצ"ל פירושא דלא דאיק ולהכי פרישנא ליה.

דף ד.

הא דאמרינן יציאות שבת מאי מלקות איכא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא ואין לוקין עליו ואוקימנא כרבי ישמעאל דאמר לוקין לא מתוקמא אלא היכא דאתרו ביה למלקות ולא אתרו ביה לקטלא אבל אי אתרו ביה לקטלא כיון דמחייב קטלא לא מלקי ליה דאין אדם לוקה ומת והכי אוקימנא במס' מכות בפרק אלו הן הלוקין דף י"ג ע"ב דאמרינן התם בדאתרו ביה לקטלא דכולי עלמא לא פליגי דלא לקי דהא אין אדם לוקה ומת כי פליגי היכא דלא אתרו ביה לקטלא ואתרו ביה למלקות דרבי ישמעאל סבר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו ור"ע סבר אין לוקין.

הא דתני' מנין שאין הכתוב מדבר אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתיים תלמוד לומר ונעלם ואיכא מאן דפריש בדרך אם אינו ענין כלומר ונעלם ונעלם אם אינו ענין נעלם להעלמה דהא בחד מינייהו סגי לן תנהו ענין לידיעה דהוינן ליה שתי ידיעות והעלמה אחת בנתים ולפי שאי אפשר לומר ששתי ידיעות הללו זו אחר זו הן דאם כן ידיעה אריכתא היא אלא ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלמה בנתים כדי לחלק ההעלמה בין ידיעה לידיעה להיות שתי ידיעות ואם תאמר ומאי דוחקיה דתנא לאפוקי לקרא מפשטי' ודלמא שתי העלמות וידיעה אחת ניהו כפשטי' דקרא הא ליכא למימר דאי סלקא דעתיך שתי העלמות בעי' וידיעה בנתים היכי מייתי ליה קרבן והא אכתי לא אתידע ליה דהא אמרת דהעלמה בתר ידיעה בעינן אלא ודאי כיון דלא אפשר דמייתי קרבן אלא עד דמתידע ליה מכלל דהאי ידיעה בסוף ניהו וכיון שכן אם נאמר דהאי ונעלם ונעלם שתי העלמות הן כמשמען העלמה אחת אריכתא היא דהא ליכא ידיעה דמחלקת בנתיים אלא על כרחך האי ונעלם ונעלם תרי זמני חד מינייהו הויא ידיעה וחד מינייהו הויא העלמה דהויא לה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתים והיינו דאצטריך תנא לאפוקי לקרא מפשטיה.

ויש לפרשו שלא על דרך אם אינו ענין אלא הכי ונעלם והוא ידע ונעלם כלומר ונעלם והוא ידע הרי העלמה קודם הידיעה והוא ידע ונעלם הוי ידיעה קודם העלמה שנמצאת ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתים שכיון שאי אפשר לו שיביא קרבן אלא עד שיודע לו כמו שביארנו למעלה וממילא שמעת דהאי והוא ידע דכתב רחמנא בסוף כמשמעו והאי ונעלם דכתב רחמנא קודם והוא ידע היינו העלמה שבה אבל זה שאכל את הקדש ונכנס אל המקדש שהיה קודם הידיעה שמביא בה קרבן ואם כן למה כתב רחמנא לבסוף ונעלם לאחר והוא ידע אלא כדי להקדים ידיעה להעלמה כתבו להודיע

שיש קודם העלמה זו ידיעה שנמצאת ידיעה בתחלה וידיעה בסופה והעלם בנתים ושני פירושין הללו נכונין הן.
הא דתנן יציאות השבת שתים שהן ארבע ואמרינן עלה שתים שהן ארבע וכו'.

דף ה:

תנן התם מראות נגעים שנים שהם ארבעה בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל שאת כצמר לבן שניה לה כקרום ביצה ואמרינן מאן תנא מראות נגעים שנים שהם ארבעה פי' דאלמא סיד ההיכל תולדה דבהרת היא אמר רב חנינא הא דלא כרבי עקיבא דאי כרבי עקיבא כיון דשמעינן ליה דאמר זו למעלה מזו הן במראה פי' קרום ביצה למטה מכולן למעלה ממנה מראה סיד ההיכל למעלה ממנו שאת למעלה ממנה בהרת אם תאמר דס"ל דסיד ההיכל תולדה דבהרת היא אם כן טיהרת סיד ההיכל מלצרף אותו בהדי אחרת לכגריס שהוא שיעור נגעים ואנן תנינן בספרא שאלו את רבי עקיבא מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהם ארבעה וכו' עד לומר שמצטרפין זה עם זה דבהדי מאי ליצרפיה בהדי בהרת איכא שאת דעדיפא מינה פי' וחולקת בינה לבין הבהרת ליצרפיה בהדי שאת לאו בר מינה הוא דהא אמרת דתולדה דבהרת היא אלא לאו שמע מינה מדקאמר זו למעלה מזו הן במראה שהן קרום ביצה ולמעלה ממנה בהרת וקאמר נמי דהן מצטרפין זה עם זה מכלל דלא סבירא ליה דשנים שהם ארבעה דשמעת מינה דסיד ההיכל תולדה דבהרת היא אלא לעולם סיד ההיכל וקרום ביצה תרווייהו תולדה דשאת נינהו ובהרת לית ליה תולדה דכי רבי רחמנא טפילה לשאת הוא דרבי דכתיב לשאת ולספחת ולבהרת אבל לבהרת לא רבי טפילה דהא לבתר בהרת לא כתב רחמנא טפילה וכיון דתרווייהו תולדה נינהו אשתכח דתרווייהו מצטרפי בהדי הדדי דהא חד מינא נינהו וסמיכי נמי גבי הדדי דהא ליכא אחרינא דמפריש ביניייהו מצטרפי נמי גבי שאת משום דתולדות דילה נינהו ובהרת נמי מצטרפא לבהדי שאת דהא ליכא דעדיפא מינה דשאת לאצטרופי בהדי בהרת דהא ליכא אחר' דמפרש ביניייהו.
ואקשינן אי הכי קרום ביצה נמי וכו' כלומר אדקשיא לך סיד ההיכל תקשי לך נמי קרום ביצה דכיון דס"ל דזו למעלה מזו הן אי סלקא דעתיך דסיד ההיכל תולדה דבהרת היא קרום ביצה בהדי מאי לצרפיה אי בהדי שאת דהיא אב דיליה איכא סיד ההיכל דעדיפא מיניה אי בהדי שאת סיד ההיכל לאו בר מינה הוא. ומהדרינן בשלמא בלא סיד ההיכל קרום ביצה לא קשי' לשאת ולספחת אמר רחמנא טפילה רבי רחמנא לה אע"ג דמינח' מינח טובא אלא סיד ההיכל קשיא אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי עקיבא וכולה

שמעתא פשוטה היא: פי' פתוך מעורב כגון שנתערב בנגע שהוא לבן מראה אדמדומית בין בבהרת בין בשאת בין בסיד ההיכל בין בקרום ביצה כדתנן הפתוך שבשלג כיין המזוג במי' ושל סיד כיין המזוג בחלב וכו'. והחילוק הוא הנגע שהוא לבן ואין בו מראה אדמימו' כל א' מהן כפי מעלתו בלובן בין שאת בין סיד ההיכל בין קרום ביצה ותניא בסיפרא בענין מכוה בהרת לבנה אדמדמת מלמד שנטמא בפתוך ומנין שתטמא חלקה תלמוד לומר לבנה ומנין לרבות שאר המראות תלמוד לומר או לבנה ותניא נמי התם לענין שחין שאת לבנה מלמד שהיא מטמא חלקה בהרת לבנה אדמדמת מלמד שמטמא בפתוך ומנין שמטמא חלקה תלמוד לומר לבנה יכול השאת תטמא חלקה והבהרת תטמא בפתוך מנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה תלמוד לומר כי צרעת ותניא נמי התם בענין עור הבשר ואם בהרת לבנה אין לי אלא בהרת לבנה מנין לרבות את השאת תלמוד לומר למטן שאת לבנה ומנין לרבות שאר המראו' לומר ואם בהרת.
בחורשיה קא אכיל. פי' מכה יש בעין נקרא חורשא כלומר מכה יש בעיניך שאי אתה רואה כלום.

דף ו:

תנו רבנן מנין שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשים פירוש דכתיב או נפש כי תגע בכל דבר טמא לפי שלא הזכיר הכתוב מה עשה זה הטמא בטומאתו שעליו מתחייב לנפשו להביא קרבן עולה ויורד לכך הוצרכנו לומר מנין שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו שאם נכנס זה הטמא אל המקדש בשוגג או שאכל את הקדש בשוגג שמתחייב להביא קרבן עולה ויורד הואיל והזהיר וענש על הטומאה וחייב קרבן פירוש בכאן בזה הפסוק על הטומאה מאי כשהזהיר וענש על הטומאה על טומאת מקדש וקדשיו אף כשחייב קרבן על הטומאה על טומאת מקדש וקדשיו פירוש הזהיר על טומאת מקדש וקדשיו דכתיב בפרשת זבים ולא יטמאו את מחניהם וכתיב נמי לענין יולדת ואל המקדש לא תבא וענש עליו דכתיב כל הנוגע במת בנפש אדם אשר ימות ולא יתחטא את מקדש ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא וגו' והזהיר על הטמא שלא יאכל את הקדש דכתיב בכל קדש לא תגע וענש עליו בשלשה מקומות דכתיב אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו ונכרתה וגו' וכתיב נמי לענין שלמים והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה וגו' וכתיב נמי בתרי' ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר

לה' ונכרתה וגו' ודייקינן ואימא תרומה דהזהיר וענש פירוש הזהיר בכל קדש לא תגע ואמר מר בכל קדש לרבות את התרומה פי' מדכתיב בכל וענש דכתיב ולא ישאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ומהדרינן לא אשכחינן עון מיתה דמחייב עליה קרבן פירוש שלא מצינו בכל התורה כולה מי שמתחייב בשוגג קרבן אלא בעון שמחויב בזדונו כרת בשגגתו קרבן כדתנן במסכת הוריות (דף ח') אין חייבין אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ודייקינן ואימא הני מילי קרבן קבוע הוא שאין מביאין אותו אלא בשגגת דבר שחייבין על זדונו כרת אבל האי קרבן שהוא קרבן עולה ויורד ניתי ואפילו בשגגת תרומה שאין חייבין על זדונה כרת אלא מיתה בידי שמים מדי דהוי אשמיעת קול ואביטוי שפתים שאין בזדונה כרת אלא לאו בעלמא ואפילו הכי בשגגתו מתחייב קרבן עולה ויורד ומהדרינן אמר קרא לכל טומאתו אשר יטמא בה בה למעוטי תרומה וכו'.

קרי רבא עליה דר' דולה מבארות עמוקות דתניא ר' אומר אקרא אני חיה בהמה טמאה למה נאמרה פירוש הוה ליה למכתב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה למה לי כתיב או בנבלת בהמה טמאה אלא למילף בהמה טמאה דכתיב הכא בענין קרבן עולה ויורד מבהמה טמאה דכתיבה לענין שלמים והוא הפסוק שכתבנו למעלה ונפש כי תגע בכל טמא בטמאת אדם או בבהמה טמאה מה להלן טומאת קדש אף כאן קדש ואיתקש מקדש לקדש דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבוא ודייקינן אי הכי תרומה נמי פי' תרומה נמי הא איתקש לקדש דאמר מר בכל קדש לרבות את התרומה הנה נכללה התרומה עם הקדש בפסוק זה ואין לך היקש גדול מזה וכיון שכן נתחייב על שגגתה נמי קרבן עולה ויורד כקדש ומהדרינן אמר קרא בה למעוטי תרומה וכו':

אלא אמר רבא שלש כריתות האמורות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט פירוש שלש כריתות אלו הן המפורשין בשלשה פסוקים שכתבנו למעלה הפסוק האחד אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו ונכרתה והדבר ידוע שהשלמים בכלל הקדשים הן והפסוק השני והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וגו' ונכרתה והפסוק השלישי ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה וגו' וזה שאמר אחת לכלל ואחת לפרט עיקר הא מילתא דתניא בסיפרא ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה מה תלמוד לומר לפי שנאמר והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' ונכרתה והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו שיכול אין לי שחייבין כרת משום טומאה

אלא על השלמים בלבד מנין לרבות כל הקדשים תלמוד לומר אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים או אינו מביא אלא כיוצא בשלמים מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד וכו' עד מנין לרבות הקומץ והלבונה והקטרת ומנחת נסכים ומנחת כהן משיח תלמוד לומר אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לרבות את כולן ומאחר שרבינו דברים שהן כשלמים ודברים שאינן כשלמים למה נאמרה שלמים מעתה לדורותיכם נכלל בו כל הקדשים בין שהן כשלמים בין שאינן כשלמים פרט לדם וכו' נמצא עכשיו (כאן חסר) כדכתיב אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' הפירוש שאמרנו אחת לכלל כלומר לכלול בו כל הקדשים בין שהן כשלמים בין שאינן כשלמים ושני כתובים בשלמים והם אשר פירשנו למעלה האחד מהם פרט לדם שלא יתחייב עליו הטמא אם נגע בו בטומאה וזה שאמרנו אחת לפרט כלומר פרט את האחד ונשאר השני מופנה ללמוד ממנו להא טומאה הכתובה בתורה סתם שהוא אומר או נפש אשר תגע בכל דבר טמא שהוא בטומאת קדש וזה שאמרנו ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם ואיני יודע מה הוא.

דף ז.

ודאמרינן והא מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו שלש כריתות האמורין בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחד לדברים שאינן נאכלין פי' כגון עצים ולבונה וכיוצא בהן עיקרא במסכת זבחים דף מו ודאמרינן ולרבי שמעון דאמר דברים שאינן נאכלין אין חייבין עליהם משום טומאה עיקרא בסיפרא בסוף הא ברייתא שהזכרנו למעלה דקתני התם ר' שמעון אומר מה שלמים מיוחדין שהן ראוין לאכילה אף כל שהוא ראוי לאכילה יצאו עצים לבונה וקטרת ועיקר מימריה נמי דקאמר כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול מפרש נמי בסיפרא דתניא התם ר"ש אומר מה שלמים מיוחדין שהן מיוחדין על מזבח החיצון יצאו פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שאינן על מזבח החיצון שאין חייבין עליהם משום פיגול והיינו דאמרינן הכא לאתויי חטאות הפנימיות פי' שהן פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים הטמא מתחייב עליהם אם נגע בהם טומאה והיינו טעמא דקרי להו פנימיות דכתיב בהו והזה שבע פעמים לפני ה' וזה שאמרנו:

אלא אמרי נהרדעי שלש טומאות האמורות בשלמים פי' שלש טומאות הללו הן הכתובים בשלשה פסוקים שהזכרנו לעיל שהשנים מהם לענין שלמים והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וטומאתו עליו וגו' נפש אשר תגע בכל טמא וגו' והאחד

אמור אליהם לדורותיכם וגו' ושלמים בכלל כל הקדשים כמו שכתבתי למעלה ושלשה פסוקים אלו כתיב בהו טומאה ולפי שעלה בדעתו לר' כי הטומאה הכתובה באחד מהם מופנה היא וללמוד ממנה לטומאה הכתובה בקרבן עולה ויורד כתבה רחמנא ואעפ"י שהכרת כתיבה בה כבר אמרנו שאינו מופנה אלא לאתויי דברים שאינן נאכלים אי נמי לאתויי חטאות הפנימיות לר"ש הוא דכתבה רחמנא:

ואקשינן והאי מבעי ליה דאיידי דבעא למכתב כרת לכדרבי אבהו כתב נמי טומאה פי' דהא אי אפשר לכתוב כרת בלי טומאה:

אלא אמר רבא אתיא טומאתו טומאתו וכו' פי' לא בא רבא ודאי לדחות דברי ר"ש שלמד טומאת קדש מבהמה טמאה אלא לדחות ההיא דאמרינן ואיתקש מקדש לקדש הוא שאמר רבא אתיא טומאתו משום דקשיא לן ההיא היקשא אי הכי תרומה נמי וכו' והיינו דאמרי' הכא ואלא בה למה לי כלומר כיון שלא למדנו למקדש מהיקש כי היכי דנצטרך בה למעוטי תרומה שלא נלמוד גם אותה מהיקש אלא מטומאתו טומאתו למדנו אותה ונדחה היקש מעיקרו אלא בה למה לי ומהדרינן לרבות נבלת עוף טהור שאם אכל אותו אדם טהור ונטמא מחמת אכילתו ואח"כ אכל את הקדש או נכנס אל המקדש בשוגג שיתחייב בקרבן עולה ויורד לפי שהפסוק הזכיר שאר הטומאות ולא הזכיר טומאת נבלת עוף טהור:

ואקשינן והא בה מיעוטא הוא והיכי מרבינן מינה נבלת עוף טהור ומהדרינן אין דמשום דמיעוטא הוא אייתר דהא איכא מיעוט אחרינא דכתיב או כי יגע דבר נגיעה אין דלאו בר נגיעה לא פי' ונבלת עוף טהור לא מטמא בנגיעה אלא בבית הבליעה וכיון דאיכא תרי מיעוטי ממילא איתרבי דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

דף ז:

מתני' יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים וי"הכ תולה עד שיודע לו ויביא עולה ויורד תנו רבנן וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל וגו' יש לו בענין הזה להביא שלש טומאות טומאת עבודת כוכבים ומזלות וטומאת עריות וטומאת שפיכת דמים פירוש שלא מצינו בכל עבירות שבתורה שנאמר בעושה אותן שם טומאה אלא אלו בלבד בעבודת כוכבים ומזלות הוא אומר למען טמא את מקדשי וגו' בגילוי עריות הוא אומר ולא תטמאו בהם בשפיכת דמים הוא אומר ולא תטמא את הארץ וגו' יכול זה שאמר הכתוב בשעיר הנעשה בפנים וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל על שלש טומאות הללו יהא שעיר זה מכפר כגון שהי' במזיד ולא אתרו ביה שנמצא שאינו

חייב בידי אדם כלום אבל מתחייב הוא בידי שמים אי נמי כגון שעבר עליהן בשוגג ולא אתודע ליה כדי שיביא קרבן בעבודת כוכבים ומזלות ובעריות ויתחייב גלות בשפיכות דמים וכדאוקימנא לקמן יכול יהי' שעיר זה מכפר עליו וממרק ממנו העון ולא יהיה חייב כלום בידי שמים ת"ל מטומאות ולא כל טומאות לפי שלשון מטומאות מקצת הטומאות הוא משמע כלומר וכפר על הקדש ממקצת הטומאות וכיון שלא בירר איזה טומאה היא שמכפר עליה ואיזו טומאה היא שאין מכפר עליה יש לנו לומר אי זו טומאה זו שמצינו שחלק הכתוב אותה משאר הטומאות הוי אומר טומאת מקדש וקדשיו שחלק בה הכתוב להביא קרבן עולה ויורד מה שאין כן בשאר הטומאות לפי שגגתן בקרבן קבע הוא מתחייב אף טומאה זו שחלק בה הכתוב מכלל הטומאות לענין שיהא שעיר תולה טומאת מקדש וקדשיו היא. ואם תשאל והרי טומאת שפיכות דמים שחלק בה הכתוב בשגגתה שיגלה וכיון שכן אמאי לא אקשינן בגמ' ואימא טומאת שפיכת דמים דחלק שיגלה היינו טעמא דלא מקשינן הכי משום דשוגג דשפיכות דמים לאו בר קרבן הוא כלל דהא קיימא לן דבר שחייבין על זדונו כרת חייבין על שגגתו חטאת וזדון הרוצח בהריגה הוא ולא בכרת וכיון שכן זה שגולה ואינו מביא קרבן לאו חלק הוא.
הא דאמרינן אי נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו פי' הנך דהוו שוגג קרוב למזיד ומפורשין הן במסכת' מכות בפרק אלו הן הגולין דף ז'.

דף ח.

הא דאמרינן ואימא יולדת דחלק דמתיא בעולה ויורד שיהא שעיר זה מכפר פי' כגון ששלמו ימי טוהר שלה ביום הכפורים שתהא פטורה מלהביא קרבן יולדת אמר רב הושעיא לכל חטאתם ולא לכל טומאותם פי' מטומאות בני ישראל לכל חטאתם אמר רחמנא טומאה שיש בה חטא יצאה יולדת שעל טומאתה היא מביאה ולא על חטא:
ודייקינן ולר"ש בן יוחאי דאמר יולדת נמי חוטאת היא מאי איכא למימר פי' קסבר ר' שמעון בן יוחאי שהאשה בשעה שכורעת לילד ומצטערת בצירי יולדת נודרת היא שלא תזקק עוד לבעלה ולפיכך הצריכה הכתוב להביא קרבן להתכפר בה על אותו נדר והויא לה חוטא ר"ש אומר לטעמיה דאמר ממקומו הוא מוכרע וכו' ועיקר מימריה דר' שמעון בפרקין:
ודייקינן ואימא מצורע דחלק דמייתי צפורים שלא מצינו כן בכל הקרבנות שאפילו בקרבן עולה ויורד נמי תורים ובני יונה הוא שהכשיר הכתוב אבל בצפורים לא. אמר קרא לכל חטאתם ולכל טומאתם והמצורע טומאה הוא דאיכא אבל חטא ליכא:

ודייקינן ולר"ש בר נחמני דאמר בערכין דף י"ו על שבעה דברים נגעים באים דאלמא הצרעת על חטא היא באה מאי איכא למימר ומהדרינן איכפר ליה נגעיה מעיקרא כלומר הצרעת כבר כיפרה על אותו החטא והאי דמייתי קרבן לאישתרויי בקהל הוא דמייתי דהוה ליה מכשיר ולא מכפר וכיון דקאמר רחמנא בשעיר הנעשה בפנים וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל לכל חטאתם מכלל דהאי חטא מכי דאכתי צריך לכפרה הוא ומצורע הא דלא צריך לכפרה על אותו החטא דהא כבר התכפר לי' בצרעת מעיקרא:

ודייקינן ואימא נזיר טמא דחלק דמייתי תורים ובני יונה שלא מצינו כן בכל הקרבנות שאפילו מי שהוא מתחייב בקרבן עולה ויורד עיקר חיובא בקרבן עשיר הוא ואין ידו משגת מביא קרבן עני שתי תורים ובני יונה אבל נזיר טמא עיקר חיוביה בתורים ובני יונה הוא. ומהדרינן לכל חטאתם ולא לכל טומאותם:

ודייקינן לר"א הקפר דאמר נזיר נמי חוטא הוא ומאי איכא למימר. ומהדרינן סבר כרבי שמעון דאמר ממקומו הוא מוכרע וכו' ועיקר מימריה דרבי אלעזר הקפר במסכת תענית בפרק ראשון דף י"א דגרסינן התם תניא ר"א הקפר אומר אני כל השרוי בתענית נקרא חוטא קל וחומר מנזיר דכתיב וכפר עליו הכהן מאשר חטא על הנפש וכי באיזו נפש חטא זה אלא מתוך שציער עצמו מן היין ומה המצער עצמו מדבר אחד נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר אל אחת כמה וכמה. ר"ש אומר ממקומו הוא מוכרע הרי הוא אומר וכפר על הקדש מטומאתו של קדש:

ודייקינן ר' יהודה שפיר קאמר ר"ש ומהדרינן ההוא מאי קאמר רחמנא כי היכי דמזה מדם הפר ומדם השעיר בפנים שהיא בית קדש הקדשים כדכתיב והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת מזה נמי בהיכל ולהכי כתב רחמנא וכפר על הקודש שהוא ההיכל ור' יהודה ההוא מוכן יעשה לאהל מועד נפקא וכו':

אמר מר יכול על כל טומאות שבקדש אפילו יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף יכול יהא שעיר זה מכפר עליו תלמוד לומר ומפשעיהם לכל חטאתם מה פשעים שאינן בני קרבן שהרי מזידין נינהו אף חטאתם חטאים שאינן בני קרבן:

ודייקינן ההוא בר קרבן הוא כלומר כיון דבר קרבן הוא צריכה לומר דלא מכפר שעיר הנעשה בפנים אלא קרבן דיליה הוא מכפר ומהדרינן לא צריכה דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה סד"א אדמייתי ליה כלומר ואם מת קודם שיביא קרבן יהא מת בלא אותו עון קמ"ל.

דף ח:

ומנין שיש בה ידיעה בתחילה ואין ידיעה בסוף ששעיר זה תולה תלמוד לומר לכל חטאתם לכל חטאתם לכל חייבי חטאת משמע. ודייקינן מאי קשיא ליה דהא אתיא ליה ומהדרינן הכי קאמר השתא דאמר דחטאים דומיא דפשעים אימא מה פשעים שאינן בני קרבן כלל שהרי מזידין נינהו אף חטאים שאינן בני קרבן כלל ואי זה שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שאי אפשר לו שיביא קרבן על החטא זה לעולם שהרי לא היתה לו ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כיון דכי מתידע ליה בר קרבן הוא אימא לא תלי ליה דהא לאו דומיא דפשעים קמ"ל לכל חטאתם להנך דאתו לכלל חטאות כלומר שאפשר להן שיודע להן ויבוא לכלל חטאות מתני' אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר שנאמר מלבד חטאת הכפורים על מה שזה מכפר זה מכפר מה חטאת הכפורים שהוא שעיר בפנים על טומאת מקדש וקדשיו הוא מכפר אף שעיר הנעשה בחוץ על טומאת מקדש וקדשיו הוא מכפר:

ודייקינן מכדי איתקושי איתקוש שעיר הנעשה בחוץ ושעיר הנעשה בפנים להדדי בהאי קרא דכתיב מלבד חטאת הכפורים ניכפר פנימה אדידה שהוא שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ואחיצון שהוא שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף ונ"מ היכא דלא עבד חיצון כלומר אין לו שעיר חיצון כגון שמת קודם שיעשה החיצון א"ק אחת פי' וכפר הכהן על קרנותיו אחת בשנה כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות: וליכפר חיצון אדידה ואדפנימי ונ"מ לטומאה שאירעה בין זה לזה כלומר לאחר שעשה הפנימי אירעה טומאת מקדש וקדשיו שיהא שעיר הנעשה בחוץ מכפר. אמר קרא אחת בשנה פירוש דכתיב ביה בהאי קרא וכפר הכהן מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר עליו הכהן וגו' דאשתכח דתרתי אחת כתיב ביה בהאי קרא חד למידרש בהאי דם דמזדריק על מזבח הפנימי דהיינו שעיר הנעשה בפנים כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות וחד למידרש ביה כפרה זו שמכפר האי דם דמיזדריק על מזבח הפנימי לא תהא אלא אחת בשנה.

דף ט.

פיסקא ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שעירי הרגלי' ושעירי ראשי חדשי' מכפרין דברי רבי יהודה וכו' אמר רב יהודה אמר רב שמואל מאי טעמיה דרבי יהודה

דכתיב ושעיר עזים אחד לחטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' ואיזה זה שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף יהא שעיר זה מכפר:
ומתמהי' ואפילו בשאר עבירות פי' כיון דאמרת דעל חטא שאין מכיר בה אלא ה' שעיר זה מכפר ולא מיפריש ביה בקרא דהאי חטא על טומאת מקדש וקדשיו הוא ממילא שמעת דכל חטא שאין מכיר בו אלא ה' ואפילו בשאר עבירות שעיר זה מכפר. ומהדרינן היינו טעמא דמוקמינן ליה בטומאת מקדש וקדשיו דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע כלומר שעיר של יום הכפורים הנעשה בחוץ שהוא כנגד שעירי הרגלים בא בזמן קבוע ושעירי הרגלים באין בזמן קבוע מה שעיר דיום הכפורים אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו אף שעירי הרגלים אינן מכפרים אלא על טומאת מקדש וקדשיו:
ודייקינן אשכחן שעירי ר"ח דכתיב בהו חטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' וילפינן ליה דהאי חטא טומאת מקדש וקדשיו הוא משעיר דיום הכפורים כדתנא דבי רבי ישמעאל שעירי הרגלים דלא כתיב בה לה' וליכא למילף ליה נמי מיום הכפורים כדבעינן למימר קמן מנ"ל דעל טומאת מקדש וקדשיו מכפר ומנ"ל דעל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מכפרי ומהדרינן הא נמי כדתנא דבי רבי ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע ושעירי ר"ח באין בזמן קבוע:
ודייקינן אי מראש חדש הוא דילפת להו דעל טומאת מקדש וקדשיו הן באין ועל חטא שאין מכיר בה אלא ה' איכא למפרך מה לראש חדש שכן תדיר ואי מדיום הכפורים הוא דילפת דעל טומאת מקדש וקדשיו הן באין איכא למפרך שכן מרובה כפרתו כלומר יום הכפורים מכפר על כל עבירות שבתורה בשעיר המשתלח מה שאין כן ברגלים ואם תשאל ואי נמי יליף ליה מיום הכפורים התינח לענין שאין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו לענין שאינו מכפר אלא על חטא שאין מכיר בו אלא ה' מהיכא הוה יליף ליה כיון דדחי להאי גזרה שוה מעיקרא ואשתכח דאפילו על ענין הכפרה שתהא לענין טומאת מקדש וקדשיו לית בה ראיה וממילא אידחי ליה מהכא חטא שאין מכיר בו אלא ה' ונמצאת פירכא זו שכך פירושה כלומר ואי מיום הכפורים שכן מרובה כפרתו וכיון שכן הרי אין כאן ראיה שכפרת שעירי הרגלים בטומאת מקדש וקדשיו הוא כדי שתחלוק בדבר בין חטא שאין מכיר בה אלא ה' לזולתו ותצטרך להביא ראיה על כך וכי תימא הא גמרינן דראש חדש מיום הכפורים ולא פרכינן שכן מרובה כפרתו התם מכתב כתיבה חטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' וגילוי מילתא בעלמא היא דילפינן מדיום הכפורים שזה החטא שאין מכיר בו אלא ה' שיכפר עליו שעיר של ראש חדש בטומאת מקדש וקדשיו אבל בשעירי הרגלים דלא כתיבה בהו בהדיא חטאת לה' וקא

בעית למיגמר מדיום הכפורים לכולה מלתא כלומר לעיקרא דמלתא לא גמרינן. אלא כדאמר רבי חנינא שעיר ושעיר הכא נמי שעיר ושעיר כלומר היה לו לומר בשעירי הרגלים שעיר עזים אחד לחטאת למה אמר ושעיר אלא וי"ו מוסיף על ענין ראשון שהוא שעיר של ראש חדש וילמד התחתון מעליון מה שעיר של ראש חדש על חטא שאין מכיר בו אלא ה' בטומאת מקדש הוא שמכפר אף שעיר הרגלים בחטא שאין מכיר בו אלא ה' בטומאת מקדש וקדשיו הוא שמכפר. ואם תאמר מאי נפקא לן מינה נפקא מינה לטומאה שאירעה בין ר"ח לרגלים ומת לאחר הרגל קודם שיבוא ראש חדש אחר שכבר נתכפר לו בשעיר של רגל:

דף ט:

איבעיא להו על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף דקתני הני מילי בחטא שאין סופו להודע כגון שנטמא ולא ידע בטומאתו מעולם לא הוא ולא אחר אי נמי היה יודע בטומאתו ואכל בשר קדש וכסבור בשר חולין הוא ולא ידע מעולם שבשר קדש הוא לא הוא ולא אחר אבל חטא שסופו להודע כגון שהיו שם אחרים שהכירו בטומאתו והיו יודעין שזה הבשר שאכל בשר קדש הוא שאעפ"י שהוא לא ידע בתחלה ולא בסוף כשמודיעין אותו אחרים הרי יש שם ידיעה אי נמי כגון שנכנס בשביל טמא ולא היה יודע ששם טומאה ואכל בשר קדש ולא ידע שהוא טמא לא בתחלה ולא בסוף בסופו הרי הוא עתיד לידע שאותו שביל שנכנס בו שביל טמא הוא ושבטומאה אכל אותו בשר קדש שאכל כיון שסופו יודע ואעפ"י שעדיין לא ידע כמי שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דמי ושעיר הנעשה בחוץ מכפר או דלמא כיון שעדיין לא ידע השתא חטא שאין מכיר בו אלא ה'. תא שמע דתניא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף דחטא שאין סופו לידע שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים דברי רבי יהודה אלמא בחטא שאין סופו לידע בלחוד הוא שמכפרים אבל בחטא שסופו לידע אין מכפרין. ואיכא נוסחי דאית בהו וחטא שאין סופו להודע ולהנהו נוסחי איפכא הוא דשמעינן מינה מדקתני סיפא וחטא שאין סופו להודע מכלל דהאי דקתני רישא על שאין בה ידיעה בתחלה ולא בסוף חטא שסופו להודע הוא והכי קתני על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף וסופו להודע וכן חטא שאין סופו להודע שעירי הרגלים מכפרין ושעירי ראשי חדשים מכפרין דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר שעירי הרגלים מכפרין אבל לא שעירי ראשי חדשים. אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא מ"ט דר' שמעון דאמר קרא ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה וזה הפסוק בשעיר של ר"ח כתיב לפי שאותו

היום שהוא יום שמיני למילואים התחיל שבו הרגיל אהרן לעבוד עבודה כדכתיב ויהי ביום השמיני וגו' אותו היום ר"ח היה דתניא בספרא אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לעבודה וכו' ועל שעיר של ר"ח הי' דתניא בסיפרא דכתיב ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה וגו' מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה וגו' ועלה הוא דאמרינן השתא נאמר בשעיר של ראש חדש עון ונאמר להלן לענין ציץ ונשא אהרן את עון הקדשים מה להלן טומאת בשר פי' מה להלן לענין ציץ על טומאת בשר מרצה כדתניא על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון אף כאן לענין טומאה שעיר של ר"ח על טומאת בשר הוא מכפר ואיזה זה טהור שאכל בשר טמא שהוא בלאו דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. ואקשינן אי מה להלן עולין אף כאן עולין פי' מה להלן עולין לענין ציץ על בשר טמא שעולה לגבוה ונקרב על גבי המזבח הוא שמתרצה כדקתני בהדיא על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב וכו' קתני בשר דומיא דדם וחלב מה חלב ודם עולין למזבח אף כאן נמי בשר שעולה למזבח הוא שמכפר ולא על טהור שאכל את הטמא ואם תאמר והרי הציץ הוא שמרצה עליו נפקא מינה היכא דנשבר הציץ ומהדרינן עון העדה כתיב ועון העדה משמע דבר שאכלו אותו העדה ולא היה ראוי להם שיאכלו אותו ועל דא אמרינן עון העדה כתיב כלומר עון העדה שאכלו דבר שלא הי' ראוי להם שיאכלו אותו ולא עון המזבח שהועלה עליו דבר שלא היה ראוי להעלות עליו ויש מי שפירש הכי עון העדה כתיב כלומר הקרבן שהוא בא על עון החטאת העדה שאוכלין כהנים את בשרו כדכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין והבעלים מתכפרים אם יאכלו הכהנים אותו בשר כשהוא טמא עליו שעיר זה מכפר (א"כ פירשו הא דתנן ועל טהור שאכל את הטמא קאי על הכהן שאכל חטאת בטומאה ע"כ הג"הה) וזה הפירוש אינו נכון חדא דהאי לשאת את עון העדה משמע העון עצמו שעליו מכפר שעיר של ר"ח והוא אכילת הבשר כשהוא טמא עליו ועל זה הפי' נמצא שלא על עון העדה עצמו מכפר שעיר של ר"ח אלא על עון שעליו נתקרב הקרבן מעיקרו הוא אומר ועוד שעל פי' הזה אטו חטאת מי ליכא נמי עולין והרי דמה ואמורין עולין הן על גבי מזבח וכיון שכן עדין יש להקשות מנ"ל שעל בשר החטאת שאכלו אותו הכהנים כשהוא טמא הוא ששעיר זה מכפר ודילמא על דם החטאת ואמוריה שעלו למזבח בטומאה הוא שמכפר הילכך זה הפירוש אינו נכון והפי' שפירשתי פי' יפה הוא ומבואר וראי' לדבר האי דאמרינן לבסוף רב אשי אמר הכא כתיב עון העדה ולא קדשים והכא כתיב עון הקדשים קדשים ולא עדה ומדעון קדשים על העון

עצמו שעליו הציץ מרצה הוא אומר שהוא דם והחלב והבשר שנטמאו והקריבן על גבי מזבח בטומאה הוא אומר העדה על העון עצמו שעליו שעיר של ר"ח מכפר והוא עון אכילת בשר כשהוא טמא הוא אומר וזה ראי' לפי':

והדר דייקינן לר"ש שהוא אומר ששעירי ר"ח מכפרין על הטהור שאכל את הטמא ושעירי הרגלים מכפרין על טומאת מקדש וקדשיו כשאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף אשכחן שעירי ר"ח דמכפרין על טהור שאכל את הטמא מדכתיב את עון העדה וכדפי' שעירי הרגלים מנ"ל דמכפרין על טומאת מקדש וקדשיו כשאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. ומהדרינן דאמר רבי חנינא שעיר ושעיר הכא נמי שעיר ושעיר כלומר מדהוה ליה למכתב ברגלים שעיר וכתיב ושעיר וי"ו מוסף על ענין ראשון שהוא שעיר של ר"ח ואשתכח דאתקוש שעירי הרגלים בהאי וי"ו מוסיף לשעירי ר"ח מה דראש חדש במילתא דקדש מכפר שהוא טהור שאכל את הטמא אף שעירי הרגלים נמי במילתא דקדש קא מכפר. וכי תימא לכפרו אדר"ח גופי' שהוא טהור שאכל את הטמא ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה הא אמרינן אותה נושא עון זה ואין אחר נושא עון זה הא אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו שהוא טמא שאכל בשר קדש טהור או שנכנס אל המקדש. וכי תימא ניכפרו בטומאת מקדש וקדשיו אהנהו אנפי דמכפרי שעיר הנעשה בפנים ושעיר הנעשה בחוץ די"הפ שהוא על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ועל שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. הא אמרינן לענין יום הכפורים והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה וקסבר ר"ש דאע"ג דהאי קרא בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב הא איתקש חיצון לפנימי דכתיב ביה בשעיר הנעשה בחוץ מלבד חטאת הכפורים וכדבעינן למימר קמן א"כ אמאי שעירי רגלים כלומר מה נשאר לנו בטומאת מקדש וקדשיו שמכפרים בו שעירי הרגלים בעל כרחיך על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף.

דף י.

מתני' ר' מאיר אומר כל השעירים כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו כלומר בין שעיר הנעשה בחוץ בי' בין שעירי הרגלים בין שעירי ראשי חדשים הואיל וכולן בחומש הפקודים הם כתובין בענין מוספים כפרתן שוה היא על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה אבל יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעליו שעיר הנעשה בפנים מכפר הא אמרינן דלא מכפרי דאמרינן אמר ר' יוחנן ומודה ר"מ בשעיר הנעשה בפנים

שהוא אינו מכפר כפרתן והם אין מכפרין כפרתו הוא אינו מכפר כפרתן כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות והם אינן מכפרים כפרתו כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה וקסבר ר"מ דהאי קרא דאחרי מות דכתיב והיתה זאת לכם לכפר על בני ישראל וגו' הואיל ובענין שעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב ולא בענין שעיר הנעשה בחוץ בשעיר הנעשה בפנים הוא דדרשינן אחת ולא בשעיר הנעשה בחוץ. ודייקינן בגמ' מ"ט דר"מ אמר ר' חמא בר חנינא שעיר ושעיר כלומר היה לו לכתוב בחד מינייהו שעיר אחד לחטאת למה אמר ושעיר אלא וי"ו מוסיף על ענין ראשון לומר לך שעל מה שזה מכפר זה מכפר ואמרינן קס"ד דכל חד וחד מחברי' גמר כלומר כל אחד מהם מוסיף על השעיר שלפניו ונמצאו שהאחרון למד משלפניו ושלפניו למד משלפני פניו והא אמר ר' יוחנן כל התורה כולה למדין למד מלמד חוץ מן הקדשים שאין למדין למד מלמד ועיקר מימרי' דר' יוחנן בזבחים דף מ"ט ע"ב. ומהדרינן הא לא קשי' כולהו מר"ח ילפי כלו' וי"ו שיש בהן בכל אחד מוסף על ענין ראשון שהוא שעיר של ר"ח ושאר השמועה פשוטה היא.
אמר עולא אמר ר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו לציבור נפדין תמימין פי' קיימא לן שהתמידין של כל השנה מתרומת הלשכה הן באין מפני שקרבן ציבור אינו בא אלא משל ציבור וקיימא לן נמי שתמידין של שנה זו אינן באין מתרומת הלשכה של שנה שעברה אלא מתרומת הלשכה של שנה זו כדגרסינן בפרק ארבעה ראשי שנים דף ז' מה"מ אמר ר' מני דאמר קרא זאת עולת חודש בחדשו אמרה תורה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה והיינו דקאמרינן השתא תמידין שלא הוצרכו לציבור כגון שקנו תמידין מתרומת הלשכה של אותה השנה והיו מוכנים להקריב מה שצריך לכל יום ויום ונגמרה השנה ונשאר מאותן התמידים מה שלא הוצרכו להן ואי אפשר להקריבן בשנה אחרת לפי שמתרומת הלשכה של שנה שעברה נקנו כיון שלא הוצרכו להן נפדין ואפילו תמימין.

דף י:

יתיב רבה וקאמר לה להא שמעתא א"ל רב חסדא מאן צאית לך ולר' יוחנן רבך וכי קדושה שבהן להיכן הלכה כלומר כיון שלא נולד בהם מים קדושה שבהן להיכן הלכה כדי שיפדו. ודייקינן ומי אמרי' קדושה שבהן להיכן הלכה והתנן בשקלים פרק ד' מותר הקטורת מה היו עושין בם פי' הקטורת שעשו מתרומת הלשכה של זו השנה אם נגמרה השנה ונשאר מאותה הקטורת מה שלא הוצרך לו ואי אפשר להקריבו בשנה האחרת שהרי מתרומת הלשכה של שנה שעברה נעשה מה היו עושין באותו מותר מפרישין

ממנה שכר האומנין פי' כגון שבנו בבית המקדש או שעשו כלים ממלאכת הקדש מפרישין להן מאותה הקטורת בכדי שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין פי' כגון שהיה שכרן עשר סלעים מפרישין מן הקטורת מה ששוה י"א סלעין ולוקחין מהן אחד משלהן כנגד אותו סלע היתר שהעדפנו להם בקטורת על כדי שכרן ומחללין את הכל על אותו סלע כדקיימא לן הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל וכיון שנתחללה הקטורת על אותו סלע נותנין אותה לאומנין בשכרן ולאחר כך חוזרין ולוקחין אותה מהן ונותנין להם הדמים מתרומה חדשה כדי שתהא ראויה להקטיר אותה בשנה הנכנסת שהרי קרבן חדש הוא מתרומה חדשה ואי ס"ד קדושה שבהן להיכן הלכה הכא לענין קטורת אמאי מחללין אותה על אותו סלע כיון שלא נולד בה פיסול נימא קדושה שבהן להיכן הלכה. ומהדרינן שאני קטורת דקדושת דמים היא פי' לפי שלא נעשית קדושת הגוף אלא לאחר שניתן בכלי שרת אעפ"י שעשוי' היא מתחלת השנה מתרומת הלשכה של אותה שנה אכתי קדושת דמים היא וכי קאמרי' קדושה שבהן להיכן הלכה בקדושת הגוף כגון תמידין וכיוצא בהן שהן כמו הקטורת שנתנה בכלי שרת להקטירה:
ואקשינן אלא מעתה לא תפסל בטבול יום אלמא תניא נתנה במכתשת פי' נתן הסממנין במכתשת לשוחקן ולהיות מוכנים סממנין ליקח מהן בכל יום ויום מה שהוא צריך להקטירו נפסלת בטבול יום והנה נפסלין בטבול יום משעה ששחקן מתחלת השנה אעפ"י שעדין לא נתנו בכלי שרת להקטירן, וכי תימא כל קדושת דמים נמי מיפסלי בטבול יום והתנן המנחות מועלין בהן משהוקדשו פי' ואעפ"י שעדיין לא קדשו בכ"ש אלא מוכנין הן להקריב מהן צורך בכל יום ויום קדשו ואם נתנן בכלי שרת להקטירן אותו היום הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כיפורים ובלינה פי' לפי שכיון שחובת אותו היום הוא אם לן השירים שלו ולא אכלוהו הכהנים נפסל בלינה קדשו בכלי שרת הוא שנפסל בטבול יום שנעשה קדושת הגוף שהרי לא נתנו בכלי שרת אלא להקטירו אותו היום אבל קודם לכן אעפ"י שמוכן היה וקנוי מתרומת הלשכה דהוה ליה קדושת דמים אינו נפסל בט"י אלמא כל קדושת דמים לא מיפסלי בטבול יום:
ואקשינן ואלא מאי הקטורת שהוכנה מתחלת השנה להקטיר ממנה בכל יום ויום מה שהוא צריך קדושת הגוף היא ואע"פ שלא נתנה בכלי שרת להקטירה אלא מעתה תפסל בלינה ולא היה ראוי לשחוק ממנה אלא מה שהוא צריך בכל יום ויום אלמא תניא הקומץ והלבונה פי' דלבונה שנעשית עם הלחם הפנים דכתיב ונתת על המערכת לבונה זכה ומנחת כהנים פי' דכתיב בה זאת תורת המנחה וגו' ומנחת כהן משיח פי' בה זה קרבן אהרן ובניו וגו ומנחת נסכי' פי' היא המנחה שנקרבת עם הנסכים על התמידין

ועל המוספין דכתיב בהו ומנחתם ונסכיהם אלו כולן מוכנין הן מתחלת השנה להקריב מהן מה שהוא צריך לכל יום ויום ולפיכך מועלין בהם משהוקדשו אבל אין נפסלין בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה לפי שעדיין קדושת דמים הן שהרי לא נתנן עדיין בכלי שרת להקריבן קדשו בכלי שרת כלומר אבל אם נתנן בכ"ש להקריבן שנעשה קדושת הגוף הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה אלמא כל קדושת הגוף מיפסלה בלינה ומכל שכן קטורת שכיון שהוכנה להקטיר ממנה בכל יום ויום מה שהוא צריך קדושת הגוף היא ואעפ"י שעדיין לא נתנה בכ"ש להכשירה מיפסלה בלינה. ופריק לינה קא אמרת שאני קטורת הואיל וצורך כל השנה כולה היא לפי שאי אפשר לטרוח בכל יום ויום לשחוק מה שהוא צריך לכל השנה ולפיכך אינה נפסלת בלינה ולעולם קדושת הגוף היא מדקא מיפסלא בטבול יום. מ"מ קשיא כלומר כיון דקדושת הגוף היא האיך מותר הקטורת היו מחללין אותה על מעות האומנין והיאך התמידין נפדין וכי קדושה שבהן להיכן הלכה אמר רבה לב ב"ד מתנה כלומר מתחילת עשיית הקטורת ומתחילת לקיחת המעות לקנות התמידין לב ב"ד מתנה עליהם אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמים וכיון שלא הוצרכו עכשיו איגלאי מילתא דמעיקרא לדמיהן הוקדשו ולפיכך מותר הקטורת מחללין אותה על מעות האומנין ומותר התמידין נפדין תמימין. אמר לי' אביי והא מר הוא דאמר הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף אלמא כיון שאותו זכר שהקדיש הוא גופו ראוי הוא להקריב עולה כדכתיב אם עולה קרבנו מן הבהמה וגו' ואעפ"י שלא הקדיש אותו אלא לדמיו ממילא נקדש קדושת הגוף הכא נמי לענין קטורת ואעפ"י שלב ב"ד מתנה עליהן מתחילת עשייתה שתהא במותר קדושת דמים ולא קדושת הגוף כיון שמתחלת עשייתה ראוי' היא להקטירה תיקדש ממילא קדושת הגוף והתמידין נמי כיון שהן גופן מתחילת לקיחתן ראוין הן להקרבתן ממילא יקדשו קדושת הגוף:

ופריק לא קשיא הא דאמר לדמי עולה הא דאמר לדמי נסכים פי' הא דאמרינן הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף היכא דהקדישו לדמי עולה כלומר למכור אותו וליקח בדמיו עולה ולפיכך קדוש קדושת הגוף שכיון שהוא עצמו ראוי להיות עולה למה אנו טורחים למוכרו וליקח בדמיו אחר אבל אם הקדישו לדמי נסכים כלומר למכור אותו וליקח בדמיו יין לנסכים כיון שהוא עצמו אינו ראוי שיהא נסכים כשהקדישו למכור אותו וליקח בדמיו נסכים קדושת דמיו נתקדש ולא קדושת הגוף הלכך לענין הקטורת אלו התנה לב ב"ד עליה מעיקרא שיהא המותר של הקדש לדמיו שימכר וליקח בו קטורת אחרת היינו אומרים כיון שהיא עצמה קטורת היא וראויה היא עצמה מתחילת

עשייתה להקטירה ממילא נקדש קדושת הגוף ואעפ"י שכבר התנו עליה שתהא קדושה לדמיה אלא זה שמתנה עליה לב ב"ד לאו להמכר וליקח בדמיו קטרת אחרת הוא שמתנה אלא להמכר וליקח בדמיו נסכין שכיון שהיא עצמה אינה ראויה שתהא נסכים קדושת דמים נתקדשה ולא קדושת הגוף ולענין תמידין נמי אלו התנה לב ב"ד שיהא המותר קדש לדמיו שימכור וליקח בו תמידין ממילא היו מוקדשין קדושת הגוף שהרי הן עצמן מתחילת לקיחתן ראוין הן גופן להקריב אלא זה שמתנה עליהן שיהא לדמי נסכים הוא שמתנה עליהן שכיון שהן עצמן אינן ראוין להיות נסכים קדושת דמים נתקדשו ולא קדושת הגוף.

דף יא.

איתיביה פר ושעיר של יו"הכ שאבדו והפריש אחרים תחתיהן וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהן פי' ואח"כ נמצאו הראשונים כולם ימותו דברי ר' יהודה ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת ציבור מתה והנה מ"מ בין לר"י בין לר' אלעזר בר"ש אין נפדין כשהן תמימין אלא לר"י ימותו ולר"א ב"ר שמעון אין נפדין אלא עד שיסתאבו ואמאי לימא לב ב"ד מתנה עליהן מעיקרא בתחלת הקדישן שאם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן. ופריק אבודין קא אמרת שאני אבודין דלא שכיחי פי' וכי אמרינן לב ב"ד מתנה עליהם הני מילי במילתא דשכיחא כגון תמידין שנותרו ולא הוצרכו אבל חטאות שאבדו והפריש אחרים תחתיהם ואח"כ נמצאו כיון דאבודין מילתא דלא שכיחא הוא לא מסקי ב"ד אדעתיהו דאבדי כי היכי דנתנו בליבייהו עלייהו:

ואקשינן והרי פרה דלא שכיחא כלומר דמילתא דלא שכיחא שיארע בה פסול או מיתה ותניא פרה נפדית על כל פסול שבה מתה תפדה נשחטה פי' שלא על גב מערכה שהיא שחוטה פסולה תפדה מצא אחרת נאה הימנה תפדה שחטה על גב מערכתה אין לה פדיה עולמית. ומהדרינן שאני פרה דקדשי בדק הבית ומש"ה נפדית שלא על גב מערכתה אבל אלו היתה קדשי מזבח לא היתה נפדית דמילתא דלא שכיח היא אין לב ב"ד מתנה עליה:

ואקשינן א"ה מתה נשחטה תפדה והא בעינן העמדה והערכה דכתיב ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד אותה הכהן והעריך הכהן אותה ותניא בסיפרא אם כל בהמה אשר לא יקריבו ממנה הוי בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר או אינו אלא בבהמה טמאה כשהוא אומר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך הרי בהמה

טמאה אמורה הא מה אני מקיים ואם כל בהמה הוי אומר בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר נמצא עכשיו שזה הכתוב בקדשי מזבח שנולד בהן מום הוא שיפדו וכתיב ביה בהאי קרא והעמיד הכהן אותה והעריך הכהן אותה ואי פליגו בה רבנן ור"ש במס' תמורה בפרק ז' דף ל"ב ע"ב דרבנן סברי בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית הוי בכלל העמדה והערכה כדאוקי להאי קרא בסיפרא בבעלי מומין הכתוב מדבר דהיינו קדשי מזבח וכיון דקרא גופי' הא מיפריש ביה בהמה טמאה דהיינו קדשי בדק הבית הויא ליה האי העמדה והערכה דכתיבי בהאי קרא אקדשי מזבח ואקדשי בדק הבית ר"ש סבר קדשי מזבח הוא דאיתנהו בכלל העמדה והערכה כדאוקימנא להאי קרא בבעלי מומין הכתוב מדבר דהיינו קדשי מזבח אבל קדשי ב"ה לא היו בכלל העמדה והערכה ואמרינן התם מ"ט דר"ש דאמר קרא והעמיד הכהן אותה בין טוב ובין רע איזהו דבר שהוא חלוק בין טוב ובין רע הוי אומר זה קדשי מזבח אשתכח השתא לרבנן דבין קדשי מזבח ובין קדשי ב"ה בעו העמדה והערכה וכיון שכן הא דאמר הכא א"ה מתה או נשחטה תפדה והא בעינן העמדה והערכה הוה לי' פירושי' הכי כלומר אא"ב פרה קדשי מזבח היא ומשום דלב ב"ד מתנה עליה דנפדית היינו דלא בעינן העמדה והערכה דלב ב"ד מתנה עליה מעיקרא בשעת הקדשה שאם לא הוצרכה או יארע בה פיסול תפדה וכיון שלא הוצרכה עכשיו או אירע בה פיסול איגלאי מילתא למפרע שלא הוקדשה מעיקרא כלל ומשום הכי לא בעינן העמדה והערכה אלא אי אמרת דפרה דקדשי ב"ה ומש"ה הוא דנפדית לאו משום דלב ב"ד מתנה עלי' והאי קדשי בדק הבית נמי לרבנן העמדה והערכה בעי וכיון שכן בשלמא מצא אחרת נאה הימנה תפדה דהא אפשר למעבד בה העמדה והערכה אלא מתה או נשחטה היאך תפדה והא לא אפשר למעבד בה העמדה והערכה. ומהדרינן הא מני ר"ש היא דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה קדשי ב"ה לא היו בכלל העמדה והערכה:

ואקשינן אי ר"ש אימא סיפא שחטה על גב מערכתה אין לה עדי' עולמית והתניא ר"ש אומר פרה מטמאה טומאת אוכלין כלומר ואפי' לאחר שריפתה הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם שריפתה ואמר ר"ש פרה נפדית על גב מערכה שנמצא שיש עליה תורת אוכלין קודם שריפתה הואיל ואפשר שתפדה קודם שריפתה והיינו שעת הכושר וכיון שכן ליכא לאוקומא הא מתני' כר"ש. אלא לעולם רבנן היא ופרה קדשי מזבח היא והיינו טעמא דמתה תפדה וכו' משום דלב ב"ד מתנה עליה מעיקרא ומש"ה לא בעיא העמדה והערכה דהאי איגלאי מילתא דמעיקרא לא איקדש כלל:

וקאמרת והא מילתא דלא שכיח היא ואמאי לב ב"ד מתנה:

שאני פרה הואיל ודמיה יקרין מש"ה מתנה בה לב ב"ד ואפי' במילתא דלא שכיחא אבל פר ושעיר של יו"הכ כיון דאין דמיהן יקרים מילתא דשכיחא הוא דמתנה בה לב ב"ד אבל אבודין דלא שכיחי לא מתנה בה לב ב"ד. וטעמא משום מילתא דאמרינן דפרה דמיה יקרין משום דלא מתרמיא שתהא כולה אדומה תמימה בלי מום בלי שעלה עליה עול ובפרק כל כתבי הקודש דף. אמרינן דרב איתיליד ליה פרה אדומה בעדרו שקל בה תריסר אלפי עליאתא דדינרי' וכו'. (א"ה לא מצאתי זה שם עיין בקדושין דף ל"א ע"א ובע"ז דף כ"ג ע"ב) והאי תנא דסבירא לי' דפרה קדשי מזבח היא מני רבנן דפליגי עליה דר"ש בפרק אין מעמידין בהמה בפונדקאות של א"י דף כ"ג ע"ב דאמרינן התם לענין פרה ואלא מאי קדשי מזבח היא סוף סוף תיפסל ביוצא דופן אלמא תניא הקדישה ביוצא דופן פסולה ור"ש מכשיר ואמרינן האי מאי אי אמרת בשלמא קדשי מזבח היינו דפליגי רבנן ור"ש דרבנן סברי קדשי מזבח היא ור"ש סבר קדשי ב"ה היא וכו'. ע"ב איתיביה מהו

דף יא:

שיקרבו זה בזה פירו' שעירי הרגלים ושעירי ר"ח אי אירע מקרה ולא הקריבו שעיר של רגל ברגל מהו שיקריב אותו שעיר עצמו בר"ח או אם יארע מקרה ולא הקריבו שעיר של ר"ח בר"ח מהו שיקריב אותו שעיר עצמו ברגל אמר להם יקרבו אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה היאך קרבין זה בזה אמר להם כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ואי ס"ד אמרינן לב ב"ד מתנה עליהן הכא בשעבר זמנן של שעירים ולא נקרבו אמאי קריבין בזמן אחר לימא לב ב"ד מתנה עליהן כשעבר זמנן של שעירים ולא נקרבו אלא נפדין תמימים ואינן ניתנין ליקרב בזמן אחר כלל ומהדרינן ר"ש קא אמרת ר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה עליהן אבל רבנן אית להו לב ב"ד מתנה עליהן דאמר רב אידי בר אבין א"ר יצחק אמר רב עמרם אמר ר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו לציבור לדברי ר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה עליהן אין נפדין תמימין אלא עד שיפול בהן מום לדברי חכמים דאית להו לב ב"ד מתנה עליהן נפדין תמימין:

ודייקינן ורבנן דפליגי עליה דר"ש דסברי לב ב"ד מתנה עליהן מני אי רבנן דקטורת דקתני מותר הקטורת מה היו עושין בה וכו' ודלמא שאני קטרת דלאו בת רעיא היא משה"כ לב ב"ד מתנה עליה שיהא המותר לדמיו שהרי אי אפשר להיות בה מום כדי שתפדה במומה אבל תמידין כיון דאפשר שירעו עד שיסתאבו ויפדו אין לב ב"ד מתנה עליהן שיהיו נפדין תמימין אלא ירעו עד שיסתאבו דהוי להו פסולי המוקדשין וקיימא

לן דפסולי המוקדשין אין נפדין תמימים כדתניא בסיפרא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן בבעלי מומין הכתוב מדבר אתה אומר בבעלי מומין או אינו אלא בבהמה טמאה עצמה כשהוא אומר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך הרי בהמה טמאה אמור הא מה אני מקיים ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה הרי בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר שיפדו ואלא לרבנן דפרה דאמרי מצא אחרת נאה הימנה תפדה והיינו ע"כ משום דאמרי' לב ב"ד מתנה עליהן ואע"ג דהא אפשר שתרעה עד שתסתאב ותפדה במומה:

ודילמא שאני פרה דדמיה יקרין ומש"ה לב ב"ד מתנה עליה שאם ימצא אחרת נאה הימנה ולא הוצרכה אבל תמידין דאין דמיהן יקרים אין לב ב"ד מתנה עליהן שיפדו כשהן תמימים אלא ירעו עד שיסתאבו ויפדו במומן אלא רבנן דאמרו לו דקתני במתני' אמרו לו הואיל וכפרתן שוה היאך אין קריבין זה בזה מכלל דאינהו אין קרבין זה בזה סבירא להו אלא נפדין כשהן תמימין אלמא לב ב"ד מתנה עליהן וממאי דהאי אמרו לו ר' יהודה היא ולית ליה כל השעירין כפרתן שוה דשמעת מינה דס"ל דאין קרבין זה בזה משום דאין כפרתן שוה וילפת מינה דאית לי' לב ב"ד מתנה עליהן ונפדין תמימין ודלמא ר"מ היא דאמר כל השעירין כפרתן שוה מש"ה יקרבו זה בזה והכי קאמר בשלמא לדידי דאמינא כל השעירין כפרתן שוה מש"ה יקרבו אלא לדידך אמאי יקרבו וכיון שכן ליכא למשמע מהכא דסבירא לי' להאי תנא דאמרו לו דאין קרבין זה בזה כי היכי דתליף מינה דאית לי' לב ב"ד מתנה עליהן ונפדין תמימין אלא לר' יוחנן הא דרבנן גמרא גמיר לה דאית להו לב ב"ד מתנה עלי' ולר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה עליהן תמידין שלא הוצרכו לציבור מאי עבדינן להו אמר רבי יצחק אמר ר' יוחנן מקיצין בה את המזבח כלומר מביאין אותה בשם עולת נדבה.

דף יב.

אמר רב שמואל ב"ר יצחק מודה הי' רבי יצחק בשעירי חטאת שאין מקרבין בגופן אלא בדמיהן כל שעירי חטאת שניתותרו ולא הוצרכו כגון שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ואח"כ נמצאו אין מקיצין בגופן אלא ירעו עד שיסתאבו וימכרו במומן ולוקחין בדמיהן עולה ומקיצין בה את המזבח הכא לענין תמידין הוא דמקיצין בגופן משום דמעיקרא עולה והשתא עולה אבל שעירי חטאת גזרו הני שכבר הביאו שעירים ונתכפר להם שלא יביאו אותם לשם עולה אטו שעירים שלא הביאו אחרים תחתיהן שלא יביאו אותם לשם עולה הלכך שעירים אלו שכבר הפרישו אחרים תחתיהן ונתכפר בהן בגופן אי אפשר

משום האי גזירה ולמכור אותם כשהם תמימים אי אפשר דהא לית לי' לר"ש לב ב"ד מתנה עליהן ומימר אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה הילכך ירעו עד שיסתאבו דהוין פסולי המוקדשין וימכרו במומן ומקיצין בדמיהן את המזבח והא דקתני במתני' בשעירי הרגלים ושעירי ר"ח שהן קרבין זה בזה לאו שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ונתותרו עסקינן אלא שאירע מקרה ולא הקריבו שעירים עסקינן כמו שפירשנו למעלה שכיון שלא הקריבו שעירים כלל לפיכך יש לדבר תשלומין וקרבין זה בזה אבל שעירים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ונתכפרו בהן ואח"כ נמצאו אלו בכי האי ליכא למימר שהם קרבין ברגל אחר או בר"ח שכיון שהפרישו אחרים תחתיהן ונתכפרו בהן אם נקריב אלו עכשיו ברגל אחר או בר"ח קא עברינן משום בל תוסיף הילכך ירעו עד שיסתאבו וימכרו במומן ומקיצין בדמיהן את המזבח.

דף יב:

הא דאמר רב שימי בר אשי מותרות לנדבת ציבור ואין עוף בקרבן ציבור עיקר מילתא בסיפרא דתניא התם ואם מן העוף קרבנו קרבן יחיד מביא עוף ואין ציבור מביא עוף: הא דאמר רב יהודה אמר שמואל קרבנות צבור סכין משכן למה שהן פירושו כלומר לפי שקודם שישחטו עדין אין בהם קדושה גמורה הואיל ואפשר שיותרו ויפדו תמימין משום דלב ב"ד מתנה עליהן ואין מתברר שהן קרבין אלא לאחר שישחטו וזה הפי' עולה אליבא דרבנן דאית להו לב ב"ד מתנה עליהן ויש לפרש אליבא דר"ש דל"ל לב ב"ד מתנה עליהן כלומר ואף שמואל סבר לה כר' יוחנן דאמר תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר"ש מקיצין בהן את המזבח אמר רב יהודה אמר שמואל קרבנות ציבור סכין מושכתן למה שהן כלומר קודם שישחטו ואעפ"י שכבר הופרשו לשם תמידין אפשר שיותרו ויקרבו לשם עולת נדבה דהיינו קיץ ואין מתברר למה שהן עתידין להיות קרבין אלא בשעת שחיטה אפשר שיקרבו לשם תמידין שהופרשו להן או לשם עולת נדבה. מתני' ועל שאר עבירות שבתורה וכו' דייקינן בגמ' הני חייבי עשה היכי דמי אי דלא עביד תשובה זבח רשעים תועבה הוא ואי דעבד תשובה הא תניא עבר על מצות עשה ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו פי' דהא דקא מקשינן הני חייבי עשה ה"ד אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה היא לאו למימרא דחייבי ל"ת אעפ"י דלא עבד תשובה מוחלין משום דליכא למימר הכי דהאי ודאי קל וחומר הוא אלא האי דקא מקשינן מחייבי עשה משום דמחייבי לא תעשה אפשר לאוקמה בדעשה תשובה ואפ"ה אין תשובה מכפרת לו אלא עם יו"הכ אבל חייבי עשה כיון דהא תניא בהדיא עבר על כל מצות עשה ועשה תשובה

אינו זז משם עד שמוחלין לו מש"ה קא מקשינן הני חייבי עשה היכי דמי אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה ואי דעבד תשובה למה לי יו"הכ בלא יו"הכ נמי תשובה מכפרת דהא תניא עבר על מ"ע ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לן ואוקמה ר"ז לעולם דלא עבד תשובה אלא עומד במרדו הוא ודקא אמרת אמאי י"הכ מכפר דהא זבח רשעים תועבה הוא הא מני ר' היא דסבירא לי' דכל עבירות שבתורה ואפי' חמורות שהן כריתות ומיתות ב"ד וכ"ש חייבי עשה ול"ת בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יו"הכ מכפרן חוץ מפורק עול כלומר פורק עול תורה ועול מצות עצמו כגון אלו שפורקין עול תורה ועול מצות מהן והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה כלומר דמפרש אותה בדרך המינות והמפר ברית בשר פי' מילה שהיא בבשר שאם עשה תשובה יו"הכ מכפר ואם לאו אין יו"הכ מכפר הרי מצינו לרבי בפירוש שאמר על כל עבירות שבתורה ואפי' כריתות ומיתות ב"ד וכ"ש עשה ול"ת בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יו"הכ מכפר חוץ מהני תלת וכיון שכן אפשר לאוקמה למתני' בעומד במרדו ולא עשה תשובה ואפ"ה יו"הכ מכפר ומני רבי היא:

ואקשינן והא מדסיפא דמתני' ר' יהודה היא רישא נמי ר"י היא דקתני סיפא אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משיח מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות ומאן אית לי' האי סברא ר' יהודה היא כדבעינן למימר קמן כדתניא וכפר את הקודש וגו' עד ר' יהודה וכו' וכיון שכן היכי מצית לאוקומה לרישא דמתני' כרבי ואוקמה רב יוסף כולה רבי היא ולענין שעיר המשתלח שהכהנים ולוים וישראל הושוו כולם להתכפר בו בשאר עבירות סבר לה כר' יהודה:

דף יג.

אמר לי' אביי דוקא קא אמר מר דרבי סבר לה כר"י שהכהנים ולוים וישראל הושוו כולם להתכפר בשעיר המשתלח בשאר עבירות אבל ר"י לא סבר לה כרבי במאי דקאמר שכל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יו"הכ מכפר ומש"ה קא מתוקמה מתני' כרבי ולא כר"י או דלמא כי היכי דרבי סבר לה כר"י לענין כהנים לוים וישראל שהושוו כולם בשעיר המשתלח בשאר עבירות ה"נ ר' יהודה סבר לה כרבי דאמר כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יו"הכ מכפר והיינו דקאמר רבי וסבר לה כר' יהודה ולא אמרת ר"י וסבר לה כרבי ומשום אורחא דמילתא למימר תלמיד סבר לה כרבי' מאי ולאו למימרא דרביה סבר לה כתלמידי' א"ל דוקא קא אמינא רבי סבר לה כר"י אבל ר"י לא סבר לה כרבי מאי היא כלומר והיכן שמעינן לי' לר"י

דלא סבר כרבי דאמר כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יו"הכ מכפר דתניא בסיפרא יכול יהא יו"הכ מכפר על שבים ועל שאינן שבים ודין הוא וכו' עד ת"ל אך בעשור לחודש וגו' אך חלק מכפר הוא על שבים ואינו מכפר על שאינן שבים סתם סיפרא ר' יהודה וקאמר שבים אין שאינם שבים לא אלמא ר"י לא סבר לה כרבי: ורמי סתם סיפרא אסתם סיפרא דתניא יכול לא יהא יו"הכ מכפר אלא א"כ התענה בו וקראו מקרא קודש ולא עשה בו מלאכה לא התענה בו ולא קראו מקרא קודש ועשה בו מלאכה מנין שמכפר ת"ל יום הכפורים מ"מ הנה אעפ"י שהוא רשע שהרי לא התענה ביו"הכ ולא קראו מקרא קודש ועשה בו מלאכה יו"הכ מכפר קשיא סתם סיפרא אסתם סיפרא אמר אביי ל"ק הא ר' יהודה הא רבי כלומר ההיא סתמא דקתני שבים אין שאין שבים לא ר' יהודה היא והאי סתמא אחרינא דקתני יו"הכ מכפר מ"מ רבי היא דמשמע דמכפר ואפי' על מי שהוא רשע ולא התענה ביו"הכ ולא קראו מקרא קדש ועשה בו מלאכה רבי היא דאמר כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יו"הכ מכפר. רבא אמר הא והא רבי ומודה רבי בכרת דיומי' כלומר אע"ג דס"ל דכל עבירות שבעולם בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יו"הכ מכפר מודה רבי בכרת דיומי' כלומר במי שמתחייב כרת ביו"הכ עצמו מחמת שלא התענה בו ולא קראו מקרא קדש ועשה בו מלאכה שאין אותו יוה"כ מכפר לו על אותו עון ואעפ"י שמכפר לו על שאר עוונותיו שעשה קודם יוה"כ עצמו א"נ ביוה"כ שלא מחמת יו"הכ עצמו הילכך ההיא סתמא דקתני יו"הכ מכפר מכל עון דמשמע דמכפר לו ואעפ"י שלא התענה בו ולא קראו מקרא קדש ועשה בו מלאכה אשאר עבירות קאי בר מאותו עון של יו"הכ עצמו וההיא סתמא אחרינא דקתני שבים אין שאין שבים לא אעון דיו"הכ עצמו קאי כגון שלא התענה בו ולא קראו מקרא קדש ועשה בו מלאכה שאם עשה תשובה באותו יו"הכ עצמו מכפר לאחר שעבר על הכרת ועשה בו מלאכה ואכל יו"הכ מכפר שאעפ"י שבתחילתו הרי עבר על כרת דיומי' ואכל ועשה מלאכה כיון שחזר בו לאלתר ועשה תשובה באותו יו"הכ עצמו מכפר לו ואם עדין עומד במרדו הוא ומשלים אותו היום ולא עשה תשובה אינו מכפר דאי לא תימא הכי אלא אפי' כרת דיומי' נמי ס"ל לרבי דאותו יו"הכ מכפר לו ואעפ"י שלא עשה תשובה האי דקאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה היכי משכחת לה לר' הא יו"הכ עצמו מכפר שהרי נפטר מכרת ומהדרינן אלמא לא כלומר משום הא לא איריא דאיכא למימר לעולם יו"הכ עצמו מכפר ואפי' על כרת דיומי' בין שעשה תשובה בין לא עשה תשובה ודקא אמרת א"כ האי דקאמר רחמנא

כי כל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה היכי משכחת לה כגון שאכל בלילי יו"הכ ומית בההוא ליליא דלא אתי לי' יומא לכפורי ליה:
ודייקינן תו ואכתי כרת דליליא הוא דאיכא כרת דיממא ליכא מאי איכא למימר דס"ל לרבי דלא משכחת לה כלל ומוקמינן ליה להאי קרא בדאכל בליליא והא בעצם היום הזה כתיב דמשמע ביום עצמו. ומהדרינן אלמא לא כלומר אכתי משכחת לה לכרת דיממא דמחייב עלה כגון דאכל אומצא וחנקתי' ומית לאלתר מיקמי דלפני יומא דקיימא לן שאין יו"הכ מכפר אלא עד שתחשך דהוה לי' מקצת יו"הכ אינו מכפר והאי כיון דמית לי' במקצת היום לא עלתה לו כפרה א"נ משכחת לה כגון דאכל סמוך לשקיעת החמה וגמרה לאכילתו בהדי גמר יומא דלא הוי לי' שהות ביום לכפורי לי':
ותנא תונא פי' אפירוקא קמא קאי דקאמר כגון שאכל אומצא וחנקתיה מקמי דלפני יומא דאלמא יו"הכ אינו מכפר אלא עד שתחשך:

דף יג:

מתני' חומר בשעיר מביו"הכ ויו"הכ מבשעיר שהשעיר מכפר מיד ויו"הכ עד שתחשך וכו' א' ישראל וא' כהנים ואחד כהן משוח וכו' הא דאמרינן לר"ש הא ודאי הושוו פי' כלומר היכי קא אמרת ר"ש שוידויו של פר הוא מכפר על הכהנים בשאר עבירות שנמצא ששעיר המשתלח על ישראל בלבד הוא מכפר אבל כהנים אין להם כפרה בו והא כתיב קרא ביה בשעיר המשתלח ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר דמשמע שהכהנים ולוים וישראל הושוו כולן להתכפר בו. ופרקינן אליבא דר"ש מאי הושוו דכולן בני כפרה נינהו מיהו כל חד וחד מכפר בדנפשי' בדמו של פר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו ובוידויו של פר בשאר עבירות בדמו של שעיר מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו ובשעיר המשתלח בשאר עבירות:

דף יד.

הא דאמרינן בשלמא לר"ש היינו דכתיב תרי וידויי ודם הפר פי' בשלמא לר"ש דקסבר כהנים לית להו כפרה בשעיר המשתלח כלל היינו דכתיבי בפר תרי וידויי ודם הפר דהא כתיב מעיקרא והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וגו' והדר כתיב קרא אחרינא לבתר קרא דהגרלה והקריב אהרן את פר וגו' הרי שתי כפרות בשני וידוין והדר כתיב ולקח מדם הפר וגו' הרי שלש כפרות חד כנגד שעיר הנעשה בפנים כלומר חד מכפר על הכהני' מה שמכפר שעיר הנעשה בפנים על ישראל שהוא יש בה ידיעה בתחל' ואין

בה ידיעה בסוף וחד לכפר על הכהני' מה שמכפר שעיר הנעשה בחוץ על ישראל שהוא אין בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף וחד לכפר על הכהנים מה שמכפר שעיר המשתלח על ישראל בשאר עבירות אלא לר' דאמר שהכהני' ולוים וישראל הושוו כולם להתכפר בשעיר המשתלח לכפר בשאר עבירות תרי וידויי למה לי בחד ודם הפר סגיא חד לכפר על הכהנים מה שמכפר שעיר הנעשה בחוץ על ישראל וחד לכפר עליהן מה שמכפר שעיר הנעשה בחוץ על ישראל אבל שאר עבירות הרי הושוו כולן לכפר בשעיר המשתלח. ומהדרינן אליבא דרבי יהודה זה הוידוי ראשון אינו על הכהנים כולן אלא על כהן גדול בלבד לכפר על מה שמכפר שעיר הנעשה בפנים ושעיר הנעשה בחוץ על ישראל ואח"כ עושה וידוי שני לכפר על אחיו הכהנים על מה שמכפר שעיר הנעשה בפנים על ישראל ואח"כ מכפר בדמו על מה שמכפר שעיר הנעשה בחוץ על ישראל כדתניא דבי רבי ישמעאל כך מידת הדין נוהגת מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבוא חייב ויכפר על החייב אבל לעולם בשער עבירות שעיר המשתלח הוא שמכפר בין על הכהנים בין על כהן המשיח בין על ישראל וק"ל אי הכי שעיר המשתלח נמי ניבעי לן תרי וידויי חד לכפר לו שאר עבירות וחד לכהנים וישראל כי היכי דלא ליתי חייב ומכפר על החייב וליכא למימר דסבירא ליה לר' יהודה דההוא וידוי ראשון דפר דמכפר לי' לכהן גדול ואפי' בשאר עבירות דהא קתני במתני' בהדיא אחד כהנים ואחד כהן משיח ואחד ישראל כולן מתכפרין בשעיר המשתלח ויש לי להשיב בפירוק קושיא זו דכיון דנתכפר בוידוי ראשון במקצת הוה לי' זכאי באותו מקצת וכיון דאיכא עליה שם זכאי ראוי הוא לכפר על הכהנים ועל ישראל דמקצת זכאי מכפר על החייב קרינא בי' ולא בעינא עד דהוי זכאי בכולהו מילי וכו':

סליק פירקא בס"ד

פרק שני

ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע. הא מילתא פרישנא בפירקא הכי ידיעות הטומאה דקודש וידיעות הטומאה דמקדש כלומר ידיעות טומאה לענין קודש וידיעו' טומאה לענין מקדש שהן ארבע קדש ומקדש וקתני בהאי מתני' נטמא וידע נעלמה ממנו הטומאה וזכר את הקדש כלומר נטמא וידע שהוא טמא ושזה הבשר בשר קדש ואח"כ נעלמה הימנו הטומא' וזכר את הקדש ואכלו וכסבור שהוא טהור א"נ נעלם ממנו שזה הבשר בשר קדש הוא והיה זכור את הטומאה ואכל אותו בשר וכסבור שהוא בשר חולין אבל אי נמי נעלמו ממנו זה וזה הטומאה וההקדש ואכלו וכסבור שהוא טהור

ושבשר חולין אכל ומשאכל נודע לו שהיה טמא ושזה הבשר שאכל קדש הוא הרי זה בעולה ויורד:

נטמא וידע נעלמה ממנו הטומאה וזכור את המקדש וכו'. על זה הדרך נמצא עכשיו שהידיעה שהוא צריך בתחלה ובסוף לא סגיא עד דידע שהוא טמא ושזה הבשר בשר קדש הוא א"נ לענין מקדש עד דידע שהוא טמא ושזה המקום מקום קדוש הוא דקתני במתני' ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע שתים קדש ומקדש שהן ארבע טומאה קדש וטומאה מקדש אבל לענין העלמה שבה הוא אוכל את בשר הקדש א"נ נכנס אל המקדש לא שנא נעלמו ממנו שתיהן או א"נ אחת מהן ונעלם ממנו קרינא ביה וחייב בקרבן עולה ויורד:

והאי דקתני במתני' ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע קא אמרינן א"ל ר"פ לאביי הני שתים שהן ארבע שתים שהן שש הוין ידיעות הטומאה תחלה וסוף וידיעות קודש מקדש תחלה וסוף א"ל ולטעמיך תמני הוין דהא איכא ידיעות טומאה תחלה וסוף לגבי קודש וידיעת טומאה תחילה וסוף לענין מקדש אמר לי' הא ל"ק דאיכא למימר דשם טומאה אחת היא בין לגבי קודש בין לגבי מקדש כלומר כיון שמי שנטמא בשרץ או במת שהוא טמא לענין קדש ולענין מקדש ואין ביניהם הפרש לענין טומאה שהרי הטומאה עצמה שמטמא לענין קודש היא היא עצמה שמטמא בה לעינן מקדש תרווייהו כחדא חשיב להו דהא טומאה אחת היא והאי דחשיב לי' במתני' בתרתי כדפרישנא לה למתני' שהן ארבע טומאת קודש וטומאת מקדש ידיעות דידייהו תחלה וסוף הוא דקא חשיב להו בתרתי אבל טומאת גופה דקדש ומקדש תרווייהו כחדא חשיב להו דהא גוף אחד הוא אלא קדש ומקדש כיון דתרי גופי נינהו בתרתי הוא דקא חשיב להו דכיון דבכל חד מינייהו בעינן שתי ידיעות תחלה וסוף הוין להו ארבע ידיעות ותרי דבעינן נמי לענין טומאה תחלה וסוף הרי שית ואמאי קתני במתני' שתים שהן ארבע. ולבתר דקשי' ליה לר"פ הא מילתא הדר קא ניחא ליה וקאמר לעולם תמני הוין כלומר לעולם טומאה דקודש וטומאה דמקדש ואע"ג דחד גופא הוא בתרתי קא חשיב להו דהוין להו הני שתים שהן ארבע דקתני במתני' שתים קודש ומקדש שהן ארבע טומאת קדש וטומאת מקדש מיהו ארבע ידיעות דידיהו דבסוף הוא דקא חשיב משום דאינהו הוא דמתיאן ליה לידי קרבן דהא כמה דלא ידע לבסוף שאכל את הקדש בטומאה ושנכנס אל המקדש בטומאה ליכא הכא קרבן אבל ארבע ידיעות דידהו בתחלה כיון דלאו אינהו הוא דמתיאן ליה לידי קרבן דהא אע"ג דידע בהו אכתי לא מחייב מידי עד דמשתלי ואכיל ליה לקודש א"נ עייל ליה למקדש לא קא חשיב להו:

דף יד:

איכא דאמרי ארבע קמייתא דליתניה בכל התורה כולה קא חשיב דהא בכל התורה כולה ליכא שוגג דבעינן ידיעה בתחלה אלא לענין טומאת מקדש וקדשיו בלחוד קא חשיב להו ארבע בתרייתא דאיתנהו בכל התורה דהא ונודעה החטאת אשר חטאו עליה כתיב ועוד דכל שוגג שבעולם אי לאו דידע לבסוף לא אפשר דמייתי קרבן לא קא חשיב להו: בעי ר"פ נעלמו ממנו הלכות טומאה מהו היכי דמי אילימא דלא ידע אי שרץ מטמא אי צפרדע מטמא האי זיל קרי בי רב הוא כלומר ידיעה הוא ואע"ג דאיהו לא ידע לה להא מילתא כיון דדבר ברור הוא ומקרא מלא הוא שהשרץ הוא מטמא ולא הצפרדע דכתיב וזה לכם הטמא ידיעה קרינן ביה.

לעולם דידע דמטמא שרץ מיהא דקא נגע בכעדשה בלחוד ולא ידע בכעדש' אי מטמא אם לא ונעלמה ממנו אח"כ הטומאה מעיקרא או הבשר שהוא בשר קדש א"נ המקדש שהוא מקדש ואכל אותו בשר קדש באות' העלמה או שנכנס אל המקדש ואח"כ נודע לו מאי מי הויא ההיא ידיעה דידע בתחלה לטומא' ידיעה ואע"ג דהא לא הוה ידע כעדשה מטמא והויא לה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתיים ומחייב בקרבן עולה ויורד או דילמא כיון דלא ידע כעדשה אי מטמא אם לא לאו ידיעה היא והוה לי' כמי שלא היתה לו ידיעה בתחלה בטומאה דלא מייתי לידי קרבן עולה ויורד מאי תיקו:

בעי רב ירמי' בן בבל שעלה לארץ ישראל ונעלם ממנו מקום מקדש ומיהו ידע דאיכא מקדש בעולם ונטמא וידע בטומאה ואח"כ נעלמה הימנו ונכנס אל המקדש מאי ההיא ידיעה דקא ידע בתחלה דאיכא מקדש בעולם ולא ידע ליה למקום מקדש מאי הויא לה ידיעה והויא לה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים ומחייב בקרבן עולה ויורד או דילמא כיון דלא הוי ידע ליה למקום מקדש הא ליכא לענין מקדש ידיעה כלל בתחלה ואע"ג דהא איכא ידיעה בתחלה לענין טומאה כיון דליכא ידיעה בתחלה לענין מקדש לא מיחייב בקרבן עולה ויורד דהא ידיעה בטומאה ובמקדש בתחילה וידיעה בטומאה ובמקדש לבסוף בסוף בעינן מאי.

והא בעיא גופה דייקינן עלה בגמ' אליבא דר"ע דמחייב על העלם מקדש דממילא שמע דבעי ידיעה בתחיל' הא לא מחייב על העלם מקדש ומדלא מחייב על העלם מקדש אלא על העלם טומאה הוא דמחייב ממילא שמעת דהאי ידיעה בתחל' דבעינן בטומאה הוא דבעינן לה אבל לא במקדש ולא איכפת לן אי ידע ליה בתחלה אי לא. ואוקימנא דהאי בעיא דקא בעי לה רב ירמיה אליבא דרבי ישמעאל הוא דמחייב על העלם מקדש ובעי ידיעה בתחלה מאי מי הויא ידיעה דקא ידע דאיכא מקדש בעולם ולא ידע ליה למקום

מקדש מי הויא לה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים דהא אי נעלמה ליה הטומאה בינתיים ומחייב בקרבן עולה ויורד או לא הויא ידיעה תיקו:
מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע מפורשת בזה הפרק בסופו ודברי רבי בתחלת הפרק הראשון דאמרינן התם אמר רב יוסף רבי היא ונסיב אליבא דתנאי בידיעות סבר לה כר' ישמעאל דמחייב על העלם מקדש ותניא בהדיא מניין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים ת"ל ונעלם והוא ידע ונעלם דברי ר"ע רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר ונעלם מכלל שידע והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות הא למדת שר' מחייב על העלם מקדש כדאמר רב יוסף רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי ובעי ידיעה בתחלה כדקתני בברייתא בהדיא:
מתני' אחד הנכנס לעזרה ואחד הנכנס לתוספת העזרה כלומר אם הוסיפו כלום בעזרה אותו מקום שהוסיפו בו דינו כדין העזרה עצמה והנכנס לשם כשהוא טמא חייב לפי שאין מוסיפין על העיר פירוש על ירושלים ועל העזרות אלא במלך ובנביא ובאורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות וכו' פי' שכיון שאין מוסיפין עליהן אלא באלו נמצאת קדושתן קדושה גמורה וכל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אינו חייב עליה. מנא הני מילי שאין מוסיפין על העיר ועל העזרה אלא בכל אלו אמר רב שימי בר חייא דאמר קרא ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו וכן תעשו לדורות פי' מלך ונביא זה משה דכתיב ויהי בישורון מלך, אורים ותומים זה אהרן סנהדרין של ע"א אע"פ שלא הוי בעת הקמת המשכן משה כנגד ב"ד של שבעים ואחד הוא כדאמרינן בסנהדרין דף ט"ז ע"ב משה במקום שבעים ואחד קאי וב' תודות במקום מלואים קיימי מותיב רבא וכו' פשוט הוא.

דף טו.

תנא שתי תודות שאמרו בלחמן ולא בבשרן הוא שמתקדשת התוספת של עיר ושל עזרות כלומר כשיאכלו הכהנים שם לחמי תודה נקדש אותו תוספת בכך ולא בבשרן משום דכתיב ואעמידה שתי תודות גדולות ואוקימנא מאי גדולות גדול שבתודה ומאי נינהו חמץ דתנן התודה היתה באה חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות והן שתי איפות והאיפה שלש סאין נמצאו שתי איפות שש סאין והן עשרים עשרונים לפי שהעשרון עשרון האיפה היא כדכתיב ועשירית האיפה סולת למנחה נמצאו שתי איפות יש בהן עשרים עשרונים עשרה מהן שהוא מחצית הכל לחמץ חוץ מעשרון אחד מהן שהוא לחלה והעשרה הנשארים למצה ומצה ב' מינים חלות רקיקין ורבוכה נמצאו ג' מינין

הללו יש בהן עשרה עשרונים והחמץ יש בו תשעה עשרונים חוץ מחלה ולפיכך נקרא החמץ גדול שבתודה:

אמר רמי בר אבא אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה פירוש שירי מנחה של תודה לפי שכל הקרבנות כולן מנחה באה עליהן שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש ונקראת שירים לפי שמרים ממנה בתחלה מלא קומצו ומקטירו על גבי המזבח והשאר נאכל לכהנים כדכתיב זאת תורת המנחה וגו' והרים ממנו בקומצו וגו' והנותרת ממנו יאכלו אהרן ובניו וגו' וקאמר רמי בר חמא שתוספת עזרה אינה מתקדשת באכילת לחמי תודה שם כמו שמתקדשת תוספת העיר אלא באכילת הכהנים שם שירי מנחה של תודה הוא שמתקדשת מ"ט כירושלים מה ירושלים דבר הנאכל בה והיוצא ממנה נפסל הוא שמתקדשת בו שהוא לחמי תודה אף עזרה דבר הנאכל בה והיוצא ממנה נפסל הוא שמתקדשת בו והדבר ידוע ששירי מנחה אינה נאכלת אלא בעזרה עצמה כדכתיב והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה:

ואקשינן אי מה להלן חמץ אף כאן חמץ. ומהדרינן הכי השתא בשלמא התם אפשר דהא לחמי תודה יש בהן חמץ אלא שירי מנחה מי אית בה חמץ והא מצות תאכל כתיב וכי תימא דמחמיץ להו לשירים והא כתיב לא תאפה חמץ חלקם ואמר ר"ש בן לקיש אפי' חלקם לא תאפה חמץ:

ואקשינן אלמא לא נתקדש בשתי הלחם של עצרת שהן חמץ כדכתיב ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים סולת תהיינה חמץ תאפינה וגו'. ומהדרינן משום דלא אפשר כו' ופשוט הוא:

ב"ד מהלכין ושתי תודות אחריהן דקתני לאו אתודות קאי אלא אבית דין קאי והכי קאמר ב"ד מהלכין אחר שתי תודות וכל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חייבין עליה:

דף טז.

איתמר ר"ה אמר בכל אלו תנן רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן ר"ה סבר קדושה ראשונ' יהושע וישראל את הארץ קדשוה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא כלומר היו יודעין שישראל עתידין הן לגלות ושקדשוה על מנת שתהא אותה קדושה מתקיימת בה לעולם ולפיכך סגיא ליה לעזרא להקדישה בלא א"ות הואיל ולא הי' צריך להקדיש' כלל שהרי קדושה ועומדת מימו' יהושע אלא עזרא זכר בעלמא הוא דעבד אבל מי שמוסיף על העיר ועל העזרות מה שלא היה קודם לכן הואיל ואותה תוספת עדין לא נתקדשה מעולם

אין אותה תוספת מתקדשת אלא עד שתהא נעשית בכל אלו ורב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה שקדשו יהושע וישראל את הארץ קדושה לשעתה ולא קדשוה לע"ל וכשגלו ישראל מן הארץ הלכה לה אותה קדושה ולולי שקדשה עזרא בעלייתו לעולם לא היתה קדושה כלל הלכך כבר שראינו שקדשה עזרא ואעפ"י שלא היו בימיו אורים ותומים מכלל דסגי לן באחת מכל אלו:

ואותיביה רבא לר"נ מהא דתני' אבא שאול אומר שני בצעין הוו בהר המשחה תחתונה ועליונה כלומר הכניסו מהר המשחה שני בצעין אלו והוסיפו אותן בירושלים בתחלה הכניסו תחתיה הר המשחה שהוא סמוך לתחילת ירושלים ובנו בו בנינים ונעשה מכלל ירושלים ואח"כ הוסיפו ובנו בנין אחר למעלה הימנו בהר המשחה והכניסוהו בכלל ירושלים תחתונה שהוא במקום שהכניסו בתחלה נתקדשה בכל אלו פי' לפי שקודם גלות הראשון הכניסוהו במלך ואורים ותומים עליונה לא נתקדשה קדושה גמורה אלא עולי גולה קדשוה בלא מלך ואורים ותומים תחתונה שהיתה קדושתה קדושה גמורה חברים ועמי הארץ אוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני כלומר שוו חברים בכך לע"ה הואיל וקדושת אותו המקום קדושה גמורה היא ומכלל ירושלים הוא ואין באכילת קדשים קלים ומ"ש שם איסור אבל עליונה שלא היתה קדושתה גמורה חברים לא היו אוכלים שם קדשים קלים ומ"ש לפי שאיסור הוא לאכול קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומות ירושלים ואותו מקום כיון שלא נקדש כהלכתו שהרי בלא מלך ואורים ותומים קדשוהו קדושתו אינה קדושה גמורה ואינו חשוב מכלל ירושלים אבל עמי הארץ שאינם מדקדקים על עצמם במצות היו אוכלים שם קדשים קלים אבל לא מ"ש לפי שהמ"ש יותר הוא חמור אצלם ומפני מה לא קדשוה כלומר מפני מה לא קדשוה קדושה גמורה לפי שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ובנביא ובאורים ותומים ובב"ד של שבעים ואחד ובשתי תודות וכיון שלא היו אצלם אורים ותומים לפיכך לא קדשוה קדושה גמורה ולמה קדשוה והא אמרת לא קדשוה קדושה גמורה אלא למה הכניסוה בכלל ירושלים מפני שתורפה של ירושלים היתה כלומר אותו מקום כיון שהוא הר נמצא שהוא גבוה על המדינה ונוחה היתה לכבוש משם לפיכך בנו חומה על אותו מקום ונעשית חומת העיר שם והכניסוהו לאותו מקום בכלל ירושלים תיובתא דרב נחמן דאמר באחת מכל אלו סגי לן. ומהדרינן תנאי היא האי תנא דסבירא לי' בכל אלו קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל ולפיכך סגי ליה לעזרא לקדושי לירושלים שלא באורים ותומים והאי תנא סבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל דתניא א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונים בהיכל היו עושי' קלעים להיכל וקלעים לעזרות

אלא שבהיכל היו קלעים לפנים מעובי הכותל שהן בונין כדי שיהיו בונין מבחוץ ויהיו הקלעים מפסיקים ביניהם ובין הכותל כדי שלא יזונו עיניהם מההיכל ובעזרות היו בונין מבפנים והקלעים חוץ לעובי הכותל שבונים כדי שיהא הפסק בין העזרה לחוץ אמר רבי יהושע שמעתי שמקריבין ואעפ"י שאין בית כלומר אפילו נפלו כותלי ההיכל שנמצא שאין שם בית קדושתו עומדת היא ואין נמנעין מלהקריב קרבנות צבור על גבי המזבח ואוכלין קדשי הקדשים ואעפ"י שנפלו כותלי העזרה דהיינו קלעים ואוכלין קדשים קלים ומע"ש בירושלים ואעפ"י שנפלו חומותיה מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא וקדושה ועומדת היא לעולם לאו מכלל דשמיע ליה לר' אליעזר דאמר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא ומדסבירא לי' הכי אלמא באחת מכל אלו סגי ליה מדקדשה עזרא לירושלים בלא אורים ותומים ודחינן וממאי ודילמא כולי עלמא קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ומר מאי דשמיע לי' קאמר ומר מאי דשמיע לי' קאמר וכל חד מינייהו מודה לחברי' במאי דשמיע לי' ולא פליגי אהדדי וכ"ת א"ה כיון דמודה לי' רבי אליעזר לר' יהושע דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל קלעי' למה לי יש לומר לצניעותא בעלמא אבל לעולם לענין הקרבה ואכילה מודה שמקריבין ואע"ג שאין שם בית ואוכלין קדשי קדשים ואעפ"י שאין שם קלעים קדשים קלים ומ"ש ואעפ"י שאין שם חומה מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל אלא הני תנאי היא דתניא אמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי למה מנו חכמים את אלו פי' עיקרא זו בסיפרא בפרשת ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה דתניא אלו הן בתי ערי חומה ג' חצירות של שני בתים מוקפות חומה מימות יהושע ב"נ כגון קצרה ישנה של ציפורי ודקרא של גוש חלב רודפת הישנה וגמלה וגבור וחריד וירושלים וכו' ואיתא נמי במסכת ערכין דף ל"ב ע"א וקתני עלה בסיפרא אמר רבי ישמעאל בר"י למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום אבל ראשונה בטלו משבטלה הארץ ואיתי' נמי להאי ברייתא בגמרא דערכין בפרק אחרון דף ל"ב ע"ב על האי מתני' גופה שמעינן השתא מהאי ברייתא דקסבר ר' ישמעאל קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל מדקאמר אבל ראשונה בטלו משבטלה הארץ. ועלה אמרינן ורמינהי אמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי וכי אלו בלבד מנו כלומר וכי אלו השנויין בסיפרא והשנוין במס' ערכין שהם קצרה ישנה של ציפורי וחברותיה הן מנו בלבד שהיו מוקפין חומה מימות יהושע והרי כבר נאמר ששים עיר כל חבל ארגוב וגו' כל אלה ערים בצורות חומה גבוה דלתים ובריח אלא למה מנו חכמים את אלה שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום קדשום השתא אמרינן דלא צריכי לקדושי פי'

השתא אמרינן בסוף ברייתא זו אלו בלבד אלא שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע כל מצות הללו נוהגין בה כלומר ואעפ"י שאין לה חומה עכשיו מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל דאלמא לא צריכי לקדושי וכו' דכיון דקתני בהדיא בסיפא דהאי ברייתא מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל אלמא לא צריכי לקדושי היכי קתני ברישא דהאי ברייתא גופה שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום דאלמא צריכי לאקדושי אלא אימא שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום כלומר אלו מצאו בלבד מוקפין חומה ומנאום ולא אלו בלבד מנו אלא כל שתעלה לך בידך מאבותיך שהיו מוקפין חומה מימות יהושע ואעפ"י שאין להם עכשיו כל מצות הללו נוהגים בה מפני שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל וכיון שכן קשה דר' ישמעאל ב"ר יוסי אדר"י ב"ר יוסי ופרקינן תרי תנאי ואליבא דר"י ב"ר יוסי ואי בעית אימא חדא מינייהו שהיא הברייתא השני' ר' אליעזר ב"ר יוסי אמר דתני' ר' אליעזר ב"ר יוסי אומר אשר לוא חומה אעפ"י שאין לו עכשיו והי' לו קודם לכן אשתכח השתא דר"א בר"י סבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל ור' ישמעאל בר"י סבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל והיינו דאמרי' לעיל תרי תנאי נינהו ור"נ דאמר כר"י ב"ר יוסי:

מתני' נטמא בעזרה ונעלמה ממנו הטומאה וזכור המקדש או נעלם ממנו המקדש וזכור את הטומא' או נעלם ממנו זה וזה והשתחוה או ששהא כדי השתחוי' בא לו בארוכה חייב כלומר מי שיצא לו בדרך ארוכה ואעפ"י שלא השתחוה ולא שהא כדי השתחוי' כיון שהי' לו לצאת בדרך קצרה ויצא בדרך ארוכה חייב שהרי נשתהא בעזרה לאחר הטומאה. טומאה בעזרה מנ"ל שכשם מי שהי' טמא ונכנס לעזרה חייב כך מי שהי' בעזרה ואירע לו טומאה שם ונשתהא ולא יצא לאלתר חייב אמר ר' אלעזר כתוב אחד אומר כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה וכתוב א' אומר ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא תרי קראי נ"ל אם אינו ענין האי קרא יתירה לטומאה שבחוץ תנהו ענין לטומאה שבפנים:

ודייקינן וקראי מי מייתרי והא מיצרך צריכי דתניא ר' אליעזר אומר אם נאמר משכן למה נאמר מקדש וכו' ומהדרינן ר' אליעזר דאפקי' להאי קרא יתירה לטומאה שבפנים הכי קא קשיא לי' מכדי מקדש אקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם ומשכן אקרי מקדש דכתיב ועשו לי מקדש וגו' וממילא שמעת מינה דמשכן היינו מקדש ומקדש היינו משכן וכיון דהכי הוא לכתוב רחמנא את מקדש ה' טמא ונכרתה ואנא ידענא דה"ה

למשכן לפי שמשכן משמע בין משכן בין מקדש ומקדש משמע בין מקדש בין משכן תרי קראי דכתב רחמנא ל"ל ש"מ דהאי קרא יתירה לטומאה שבפנים הוא דכתב רחמנא. והשתחוה או ששהא כדי השתחוי' פי' והשתחוה אעפ"י שלא שהא כגון שאנס את עצמו והשתחוה בלי שהיי' או ששהא כדי השתחוי' אמר רבא לא שנו דהשתחוה ואעפ"י שלא שהא חייב אלא השתחוה כלפי פנים כיון שהי' לו לשום פניו כלפי חוץ ולצאת והחזיר פניו כלפי פנים והשתחוה ואעפ"י שאנס עצמו ולא שהא חייב אבל השתחוה כלפי חוץ דרך יציאתו כיון שלא שהא כלום פטור ואיכא דמתני לה אסיפא או ששהא כדי השתחוי' מכלל דהשתחויה גופה בעיא שהייה פירוש והכי קתני במתני' והשתחוה בשהי' ולא עוד אלא אפי' שהא כדי השתחוי' ואעפ"י שלא השתחוה חייב אבל אם השתחוה בלא שהיי' פטור:

אמר רבא לא שנו אלא שאם השתחוה בלא שהייה פטור אלא שהשתחו' כלפי חוץ דרך יציאתו אבל אם החזיר פניו כלפי פנים כגון שהי' לו בשעה שהרגיש לשום פניו דרך החוץ והחזיר את פניו כלפי פנים והשתחוה אעפ"י שאנס את עצמו ועשה השתחוי' בלא שהיי' חייב והני תרי לישני תרווייהו לחד טעמא סלקי שאם השתחוה כלפי פנים ואעפ"י בלא שהיי' חייב ואם השתחוה כלפי חוץ שהא אין לא שהא לא והיכא דשהא אפי' לא השתחוה נמי חייב:

תנו רבנן קידה על אפים פי' בלי שישים ברכיו וזרועותיו על הארץ אלא כשהוא עומד על רגליו שוחה פניו עד שמגיע לארץ וכן הוא אומר ותיקוד בת שבע אפים ארצה כלו' לא היה כל גופה על הארץ אלא פניה בלבד כריעה על ברכים שכורע את ברכיו ושוחה פניו עד שמגיע לארץ השתחוי' זה פישוט ידים ורגלים על הארץ וכה"א הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה פי' דמשמע שהגוף כולו מתפשט על הארץ:

בעי רבא צריך שהיי' למלקות או לא פי' קיימא לן שהנכנס אל המקדש טמא במזיד מיחייב כרת כדכתיב כי את מקדש ה' טמא במזיד ונכרתה ותנן כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כרתן וקא בעי רבא השתא היכא דנטמא בעזרה ולא נתעלמה ממנו לא הטומאה ולא המקדש כלל ויצא והשתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ שנמצא שהוא מזיד באותה השתחואה מי מיחייב מלקות באותה השתחוי' ואעפ"י שלא שהא כלום או לא לקרבן גמירי שהיי' אבל למלקות לא גמירי שהיי' אלא כיון שהשתחוה אעפ"י שלא שהא חייב או דילמא בטומאה שבפנים גמירי שהיי' ל"ש בשוגג לקרבן ל"ש במזיד למלקות תיקו. ויש לפרש דהאי בעיא דרבא דאפי' על מי שלא השתחוה כלל הוא שאעפ"י שבאונס הוא מ"מ הרי טמא את המקדש ועלה הוא דקא בעי מי צריך שהיי' או לא וראיה

לזה הפי' הא דאמרינן בעי רב אשי נזיר בקבר מי צריך שהיי' או לא והא נזיר בקבר הדבר ידוע שאין שם השתחוי' ולא שעושה דבר אלא אנוס הוא וקא בעי עלה אי צריך שהיי' למלקות או לא הכי נמי אע"ג דלא השתחוה ולא עבד מידי בעי עלה אי צריך שהיי' או לא.

דף יז.

בעי רבא תלה עצמו באויר עזרה ושהא בו מהו כי גמירי דהיכא דשהא ואעפ"י שלא השתחוה מי מחייב היכא דהויא ההיא שהיי' שהייה דבת השתחוי' כלומר שאלו רצה להשתחות הי' משתחוה אבל זה שתלה עצמו באויר עזרה כיון שאלו רצה להשתחות לא היה יכול שהרי הוא תלוי באויר אעפ"י ששהא נמי פטור או דלמא שהיי' גמירי ל"ש דבת השתחוי' ול"ש דלאו בת השתחוי' תיקו.

בעי רב אשי טמא עצמו במזיד מהו פי' ויצא ולא שהא ולא השתחוה מהו באונס גמירי שהיי' במזיד לא גמירי א"ד לקרבן גמירי שהיי' ל"ש באונס ול"ש במזיד תיקו.

בעי רב אשי נזיר בקבר פי' כגון שנכנס לבית הקברות ולא הרגיש שהוא בית הקברות אלא לאחר שנכנס מי צריך שהיי' למלקות או לא בפנים שהוא בעזרה הוא דגמירי שהיי' אבל בחוץ שהוא נזיר בבית הקברות וה"ה לכהן לא גמירי א"ד באונס גמירי שהיי' ל"ש בפנים ול"ש בחוץ תיקו.

מתני' בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור אמר רבא קצרה שאמרו אפי' עקב בצד גודל ואפי' כל היום כולו לפי שהשהיי' אינה אלא כששוהא ועומד ואינו מהלך אבל זה שהוא מהלך ואינו עומד כלל אעפ"י שמהלך עקב בצד גודל מ"מ הרי מהלך הוא ופטור.

בעי רבא שהייות מהו שיצטרפו ותפשוט לי' מדידי' דאמר אפי' עקב בצד גודל ומהדרינן התם בדלא שהא כלו' ולא עמד כלל בלא הילוך אלא מהלך הי' כמו שפירשתי שכיון שלא עמד הרי אין כאן שהיי' כלל וכי קא מיבעיא לי' לרבא השתא היכא שהא פחות מכדי השתחוי' והלך וחזר אח"כ ושהא פחות מכדי השתחוי' מי מצטרפי הני תרי שהייות והוי ליה כחד שהיי' ומחייב דהא כד מצטרפי להו אית בהו תרווייהו שיעור השתחוי' או דילמא כיון דהלך בנתיים לא מצטרפי ופטור דהא כל שהיי' מינייהו לית בה שיעור השתחואה.

בעי מיני' אביי מרבא בא לו בארוכה דרך קצרה מהו פי' כגון שאנס עצמו והלך בריצה שנמצאת הליכתו בארוכה בכדי הליכתו בקצרה מהו שיעורא גמירי הילכך כי בא לו בארוכה שיעור קצרה פטור א"ד דוקא גמירי בארוכה חייב ואעפ"י שהלך בה בכדי

שיעור קצרה בקצרה דוקא פטור. אמר ליה לא נתנה ארוכה לדחות אצלם כלומר לא ניתן איסור לדחות אצלו באותה ריצה שרץ והא מילתא דאיבעיא ליה לאביי י"ל דפשיטא ליה לרבא דאמר קצרה שאמרו אפילו עקב בצד גודל דבקצרה פטור ואעפ"י שהלך בה שיעור ארוכה בארוכה נמי חייב ואעפ"י שהלך שיעור דרך קצרה. וי"ל דאע"ג דאמר רבא קצרה שאמרו ואפי' עקב בצד גודל אכתי איכא למיבעיא ליה להא דאביי משום דלא דמי דין ארוכה לדין קצרה דאילו קצרה פטורה לאו מחמת דאיכא ארוכה מינה הוא אלא מחמת עצמו הוא דהא ליכא קצרה מינה וכיון דמחמת עצמה הוא ולאו מחמת דאיכא ארוכה מינה ליכא למימר בה האי שיעור ארוכה הוא דהא לא שייכא בה מילתא דארוכה כלל כי היכי דנימא בה האי שיעור ארוכה והאי לאו שיעור ארוכה אבל ארוכה כיון דחיובא לא מחמת עצמו הוא אלא מחמת דהא איכא הני אחריתי דקצרה מינה תדע דהא אילו ליכא הני אחריתי דקצרה מינה לא הוה מחייב בה כלל איכא למימר כיון דחיובא מינה לאו מחמת עצמה הוא אלא מחמת דאיכא אחריתא דקצרה מינה כי מהלך בהא שיעור הך קצרה דגרם לה חיובא פרח ליה חיובא מינה דהאי ארוכה וכד מעיינת ביה בההיא טעמא דאמרינן בהפרש דאיכא בין ארוכה שיעור קצרה לקצרה שיעור ארוכה משכחת לה דדייק טפי ולפום דאהדר ליה רבא לאביי בהאי בעיא דיליה דוקא גמירי בארוכה חייב ואע"ג דהלך בה שיעור קצרה ובקצרה פטור.

מתקיף לה רבי זירא אלא מעתה טמא ששימש דקיימא לן שהוא במיתה דגרסינן בסוף פרק אלו הן הנשרפין (דף פ"ג ע"ב) שבמיתה ומכללן טמא ששימש דקיימא לן שבמיתה ומכלל טמא ששימש היכי משכחת לה אי דלא שהא היכי עביד עבודה ואי דשהא בר כרת הוא אי אמרת בשלמא שיעורא גמירי שיעור ארוכה חייב שיעור קצרה פטור שהייה בין בקצרה ובין בארוכה חייב משכחת לה כגון דעבד עבודה והדר אניס נפשיה בקצרה והלך בה בריצה וכד משערינן לה להיא שהייה דאישתהי בעבודה ובהילוך הויא לה כשיעור הילוך בקצרה שלא בריצה דהוה ליה פטור מכרת משום טומאת מקדש ומחייב מיתה משום טמא ששימש אלא אי אמרת דוקא גמירי בארוכה חייב בקצרה פטור בין הלך בריצה בין לא הלך בריצה דלא משערינן מה בין הילוך בריצה להילוך שלא בריצה היכי משכחת לה דעביד עבוד' בלא שהיי'.

ומהדרינן משכחת לה כגון שבא בקצרה והיפך בצינורא שאין צריך שהייה כלל דהוה ליה פטור מכרת דטומאת מקדש שהרי בקצרה בא ולא שהא כלל ומחייב משום טמא ששימש שהרי הפך בצינורא וכדר"ה דאמר זר שהיפך בצינורא חייב כרת דאמר עבודה

היא פי' צנורא העצים שאחזו האור במקצתן והפך בהן כדי להתחזק בהן האש ויתאכל הקרבן במהרה והיינו דקאמרינן קא משמע לן דקרובי עבודה היא:
אמר רבי הושעיא בעינא דאימא מילתא ומסתפינא מחבריא הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו ואפילו כולו חוץ מחוטמו טהור דכתיב והבא אל הבית דרך ביאה אסרה תורה וביאה דרך אחוריו לאו ביאה היא ומסתפינא מחברייא אי הכי אפי' כולו נמי אמר רבא כולו מי מצית אמרת דלא גרע מכלים שבבית פי' דלא תלנהו רחמנא בביאה דהא לא יטמא כל אשר בבית כתיב דמשמע דכל מה שהוא בבית לא שנא נכנס אליו דרך ביאה לא שנא נכנס אליו שלא כדרך ביאה טמא הוא וכי אמרינן דרך ביאה אסרה תורה היכא דלא נכנס כולו שהוא עדיין בתוך הביאה ונמצא חיובו משום והבא אל הבית אבל היכי דנכנס כולו חיובו משום ולא יטמא כל אשר בבית הוא ולאו מוהבא אל הבית הילכך לא איכפת לן אי נכנס דרך ביאה או לא:
תניא נמי הכי גגין הללו פי' גגין של היכל אין שוחטין שם קדשי קדשים ואין אוכלין שם קדשים קלים כלומר שאינן מכלל העזרה וטמא שנכנס דרך גגין למקדש פטור שנאמר ואל המקדש לא תבא דרך ביאה אסרה תורה אלמא כל היכא דכתב רחמנא ביאה דרך ביאה בעינן.

דף יז:

מתני' וזו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה פי' שאין הצבור שעשו כהוראת בית דין חייבין עליה ודייקינן בגמרא היכא קאי דקא תני זו היא התם קאי דתנן בהוריות (דף ח' ע"ב) הורו ב"ד לעבור על מצות לא תעשה ועשה שבמקדש אין חייבין פירוש אין חייבין צבור שעשו כהוראת בית דין אין חייבין בפר העלם של הצבור על עשה ועל לא תעשה שבמקדש פי' כגון שנטמא הציבור בעזרה והורו אותם שלא לצאת משם שנמצא שטעו באיסור עשה ולא תעשה עשה שהן חייבין לצאת ול"ת מפני שאסור להן לשהות שם ותני השתא בהדי מתני' זהו מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה ציבור שעשו כהוראת בית דין.
מתני' ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה פירוש שחייבן עליה ציבור שעשו כהוראת בית דין היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב שיציאתו הנאה לו כביאתו פי' ונקרא מצות עשה לפי שאומרים לו שהה ולא תצא לאלתר. אתמר אביי משמיה דר' חייא בר רב אמר חייב שתים חדא אכניסה שהיה לו שלא ליכנס אליה כלל וחדא אפרישה שכיון שנכנס והרגיש בה שנטמאת היה לו לשהות ולא לפרושי מיד

לפי שיציאתו הנאה לו כביאתו הוי בה רבא במאי אלימא סמוך לוסתה ומאן אילימא בתלמיד חכם שהוא יודע שמוזהרין בני ישראל לפרוש מנשותיהן סמוך לוסתן ויודע שמי שהוא משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שאסור לפרוש ממנה לאלתר בשלמא אכניסה מיחייב קרבן שאף על פי שתלמיד חכם הוא ויודע הוא שמוזהרין בני ישראל לפרוש מנשיהן סמוך לוסתן שמא תטמא כשהיא תחתיו אף על פי כן אינו מזיד בכך מפני שעלה על דעתו שהוא יכול להשתמר בבעילתו כדי שלא תהא רואה דם כשהיא תחתיו לפי שהדם אינו ממהר לבוא בכח הבעילה אלא אפרישה אמאי חייב קרבן מזיד הוא שהרי תלמיד חכם הוא ויודע שהוא אסור לפרוש ממנה מיד עד שימות האבר ואלא בעם הארץ שאינו יודע שמוזהרי' בני ישראל לפרוש מנשיהן סמוך לוסתן וגם אינו יודע שכל מי שהוא משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שאסור לפרוש ממנה מיד ונמצא שהוא שוגג בשתיהן דכיון דשתי שגגות אלו בענין בעילת נידה הן הוי ליה כאכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שאינו חייב אלא אחת ואמאי קא אמרת דחייב שתים ואלא בשלא סמוך לוסתה ובמאן אי בתלמיד חכם ולא חדא לא ניחייב דכניסה אונס הוא ואפרישה מזיד הוא ואי בעם הארץ בשלמא אפרישה שוגג הוא כמו שאמרנו אלא אכניסה אנוס הוא הדר אמר רבא לעולם בסמוך לוסתה וכגון שהוא תלמיד חכם ויודע הוא שמוזהרין לפרוש מנשיהן סמוך לוסתן אבל עלה בדעתו שהוא יכול להשתמר כדי שלא תראה דם ואינו תלמיד חכם על הפרישה לפי שלא היה יודע שמי שהיה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שאסור הוא לפרוש מיד ונמצא שוגג בכניסה ושוגג בפרישה ולפיכך חייב שתים וליכא למימר הכא אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא לפי שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה שהרי שגגת הכניסה לאו במותר ואסור היתה שגגתו כמו שהיתה שגגת הפרישה אלא ביכול לבעול ואין יכול הוא שהיתה שגגתו ולעולם יודע היה שמוזהר הוא שלא לבעול אותה סמוך לוסתה וכיון שכן שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה אין כאן דרך לומר אכל שני זתים של חלב בהעלם אחד הוא נמצא עכשיו שתלמיד חכם לעולם אפרישה פטור הוא מקרבן שהרי מזיד הוא וליכא לאיפלוגי בפרישה בין סמוך לוסתה בין בשלא סמוך לוסתה ואכניסה אי בשאין סמוך לוסתה פטור הוא מקרבן דהא אנוס הוא ובסמוך לוסתה מחייב קרבן דשוגג הוא דסבר יכול אני לבעול בלא דם ועם הארץ לעולם אפרישה חייב קרבן דהא שוגג הוא לפי שאינו יודע שמי שהיה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שאסור הוא לפרוש מיד וגם אכניסה בסמוך לוסתה שוגג הוא שהרי אינו יודע שמוזהרין הן בני ישראל לפרוש מנשיהן סמוך לוסתן אלא שאינו חייב בשתי שגגות אלו אלא חטאת אחת משום דאכל

שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא שהרי בשתי שגגות אלו ענין אסור ומותר הוא שנתעלם עליו אבל אכניסה שלא בסמוך לוסתה לעולם פטור הוא משום דאנוס הוא וכיון שכן אי אתה מוצא לעולם מי הוא מתחייב בבעילה אחת שתים אכניסה ואפרישה אלא במי שהיה תלמיד חכם לזו ואינו תלמיד חכם לזו כמו שאמרנו.

דף יח.

אמר רבא תרווייהו תנינהו כניסה תנינא דמחייב עליה פרישה תנינא דמחייב עלה הכא דקתני פירש מיד חייב אלמא דחייב אפרישה והתם קתני במסכת נידה דף י"ד נמצא על שלו כלומר ששימש ופירש ונתקנח ונמצא דם אסודר שלו שנתקנח בו טמאים וחייבין בקרבן שהרי ודאי שהדם בשעת הבעילה היה מאי לאו בסמוך לוסתה והאי דמביא קרבן על הכניסה הוא דעל הפרישה לא מחייב כלל משום דאנוס שהרי לא הרגיש בדבר אלא לאחר שפירש אלמא כמו שחייבין על הפרישה היכא דהרגיש מקמי דלפרוש כן חייבין על הכניסה סמוך לוסתה. אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא ואימא אידי ואידי אפרישה וכגון שהרגיש בדבר מקמי דלפרוש אבל אכניסה סמוך לוסתה לעולם פטור הוא מקרבן וכי תימא תרתי למה לי כלומר כיון דקתני הכא פירש מיד חייב דאלמא מחייב אפרישה למה לי' למיתנה תו נמצא על שלו איידי דבעא למיתנה על שלה לחלק בין נמצא אותיום לנמצא אחר זמן תנא נמי נמצא על שלו ולעולם בין נמצא על שלו בין נמצא על שלה אותיום החיוב על הפרישה הוא וכגון שהרגיש בדבר קודם שיפרוש אבל על הכניסה סמוך לוסתה לעולם לא מחייב כלל:

אמר ליה רבינא ומי מצית מוקמת לה להיא בשלו בסמוך לוסתה ואפרישה וכגון שהרגיש בדבר קודם שיפרוש והא נמצא קתני ונמצא בתר הכי משמע אמר ליה ציית מאי דקאמר לך רבך פי' רבינא עצמו שאמר לו לרב אדא בר מתנה ציית מאי קאמר לך רבך כלומר אלא ציית מאי דקאמר לך רבך שזה החיוב על הכניסה הוא אמר ליה והיכי אצית דתנינא זו היא מצות עשה שבנדה ואם איתא דמחייב על הכניסה ועל הפרישה מצות עשה ולא תעשה היא עשה דפרישה שאומרי' לו שהה כדבעינן לומר קמן אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי פירש מיד חייב מניין דאמר קרא ותהי נידתה עליו ולא תעשה שאומרין לו אל תקרב עם אשתך סמוך לוסתה ואמר ליה תני זו היא מצוה עשה ולא תעשה שבנידה:

והאי לא תעשה דאמרן הכא לא תעשה דכניסה הוא דקאי בר מלא תעשה דפרישה דהא קיימא לן דהפרישה נמי אית בה לא תעשה כדקתני בהדיא במתני' דהוריות אבל חייבין

על עשה ועל לא תעשה שבנידה ואמרינן נמי לקמן בענין המשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי פירש מיד חייב אשכחן עשה לא תעשה מנא לן אמר רב פפא לא תקרב לא תפרוש הוא דשמעת מינה דבפרישה אית בה נמי לא תעשה וממילא שמעת דהא דאמרינן הכא ואם איתא מצות עשה ולא תעשה הוא דלא תעשה אכניסה הוא דקאי בר מלא תעשה דאיכא בפרישה בהדי עשה. אמר מר פירש מיד חייב וכו' ואלא היכי עבד אמר רב הונא נועץ צפורניו בקרקע עד שימות הגיד אמר רבא זאת אומרת המשמש מת בעריו' פטור הוא דהא הכא כי שהא ולא פירש מיד עד שימות פטור הוא דאי ס"ד חייב הכא היינו טעמא דפטור משום דאונס הוא שהרי היתה טהורה קודם שנזקק לה להשתמש ובתוך התשמיש הוא שנטמאת אי אנוס הוא כי פירש מיד נמי ליפטר:

אמר ליה אביי לעולם אימא לך המשמש מת בעריות חייב והכא היינו טעמא דפטר משום דאנוס הוא ודקא אמרת כי פירש מיד נמי נפטר היה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה.

אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי אם כן מצינו ארוכה וקצרה בנידה דהא אמרת כשפירש בהנאה מרובה חייב וכשפירש בהנאה מועטת פטור כלומר אי אמרת בשלמא משמש מת בעריות פטור מכלום דאלמא לאו תשמיש הוא וליכא הנאה כלל שפיר אלא אי אמרת דאיכא הנאה ותשמיש מיקרי מיהו כיון דאנוס הוא מוטב לפרוש מת שהוא בהנא' מועטת ולא סגי בלאו הכי ולא יפרוש בהנאה מרובה דומיא דמי שנטמא בעזרה שאף על פי שיוצא בקצרה מכל מקום הרי מטמא הוא את המקדש אלא מוטב שיצא בקצרה ויטמא מעט דלא סגי בלאו הכי ואל יצא בארוכה אם כן מצינו ארוכה וקצרה בידה ואנן במקדש הוא דתנן קצרה וארוכה אבל בנידה לא תנן.

ומהדרינן לעולם איכא ארוכה וקצרה בנידה והיינו טעמא דלא תני לה בנידה כדתני לה במקדש משום דלא דמי ארוכה דהכי לארוכ' דהתם וקצרה דהכא לקצרה דהתם דאילו התם בשוהא ואינו יוצא לאלתר א"נ בשמהלך בארוכה דהיינו טעמא דשוהא הוא שחייב וכשממהר לצאת בקצרה פטור ואילו הכא בשוהא ואינו יוצא לאלתר הוא שפטור וכשממהר לצאת חייב:

דף יח:

מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן ומי אמר אביי דהאי דקתני במתני' פירש מיד חייב הא אם לא פירש אלא לאחר שמת האבר פטור משום דאנוס הוא אבל מי שלא היה אנוס ושמש מת בעריות חייב דאלמא מתני' שלא בסמוך לוסתה הוא דהוה ליה אנוס

והא אביי הוא דאמר לעיל דחייב שתים חדא אכניסה וחדא אפרישה ואי בשלא סמוך לוסתה הוא דהוה ליה אנוס אמאי מחייב אכניסה ומהדרינן כי איתמר דאביי שהוא חייב שתים חדא אכניסה וחדא אפרישה לאו אמתניתן קאי אלא בעלמא קאי כלומר מי ששימש עם הטהורה בסמוך לוסתה חייב שתים חדא אכניסה דהא סמוך לוסתה הוא וחדא אפרישה בין פירש מיד בין לא פירש מיד דהא לאו אנוס הוא כי היכי דליהוי פטור היכא דשהא ולא פירש מיד אבל מתני' דקתני בהדיא פירש מיד חייב דשמעת מינה דאם לא פירש מיד אלא לאחר שמת האבר פטור ליכא לאוקמה בסמוך לוסתה אלא בשלא סמוך לוסתה הוא דהוה ליה אנוס משום הכי כי שהי ולא פירש מיד אלא לאחר שימות האבר פטור וכיון דשלא בסמוך לוסתה הוה אפרישה הוא דחייב אבל אכניסה פטור דהא אנוס הוא:

הדין פירושא דשמעתא ואיכא מרבותא דפרישי הכי כי אתמר דאביי בעלמא איתמר כגון דסבר שהיא אשתו ובא עליה ונמצאת אחותו על זה אמר אביי אע"ג דאנוס הוא אין לפרוש בהנאה מרובה אלא עד שימות האבר כדי שתהא הנאה מועטת ואהאי פירושא קשיא לן חדא דהא מוקם לה דאמרינן אתמר דאביי בעלמא איתמר אהאי דקאמר שאני הכא דאנוס הוא והא ליכא למימר הכי דהא דקאמר שאני הכא דאנוס הוא בודאי אמתני' הוא דקאי כלו' היכא דקתני במתני' פירש פירש מיד חייב דשמעת מינה דהא אם לא פירש מיד פטור שאני הכא דאנוס הוא וכיון שכן היכי מצי לאוקמה דהא אמרינן כי אתמר דאביי בעלמא אתמר הוא והאי מימרא הוא והא האי מימרא הוא בודאי אמתני' הוא דקאי ועוד דלהאי פירושא אשתכח דההוא מימרא קמא דקאמר אביי דחייב שתים אמתני' הוא דמוקים לה דהוי' לה מתני' בסמוך לוסתה ומשום הכי חייב שתים חדא אכניסה וחדא אפרישׁ' וכיון דמתני' בסמוך לוסתה היא אמאי קתני בה פירש מיד חייב דשמעת מינה הא אם לא פירש אלא לאחר שמת האבר פטור והא איהו דקאמר שהמשמש מת בעריות היכא דלא אניס חייב והכא כיון דמוקמת לה בסמוך לוסתה הא לאו אנוס הוא הילכך האי פירושא לא סליק ופירושא דפירשתי פירושא נהירא וברירא הוא ודייק טפי.

בעא מיניה רבי יונתן בר יוסי בן לקוניא מר' שמואל בר יוסי בן לקוניא אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד מנ"ל דחייב אמר חזקיה דאמר קרא ותהי נידתה עליו נדתה תהא עליו כלומר כשאומרת לו נטמאתי ושהא כמות שהוא נמצאת נידתה שוהא עליו אשכחן עשה לא תעשה מנין אמר רב פפא לא תקרב לא תפרוש הוא שנאמר האומרי' קרב אליך לא תגע בי כי קדשתיך כלומר זה שאמר הכתוב ואל

אשה בנדת טומאתה לא תקרב הכי לא תקרב אליך שנמצ' פירושו ואל אשה כשתבא אליה כשהיא טהורה ותאמר לך אחר כך שהיא טמאה לא תקרב אליך ותפרוש ממנה לאלתר אלא שהה עד שימות האבר ואחר כך תקרב אתה לעצמך ותפרוש ממנה. מתני' ר"א אומר השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ הוא חייב ואינו חייב על העלם טומאה פי' אהאי קרא קאי דכתיב או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו ר"ע אומר ונעלם ממנו והוא טמא ואשם על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש ורבי ישמעאל אומר ונעלם ממנו שני פעמים לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש. ודייקינן בגמר' מאי בינייהו פי' בין ר"א ובין ר' עקיבא מכדי תרוייהו אהעלם טומאה הוא דמחייב ולא אהעלם מקדש וכיון שכן מאי בינייהו אמר חזקיה שרץ ונבילה איכא בינייהו דר"א סבר בעינן עד דידע בתחילה ובסוף אי בשרץ איטמי אי בנבילה איטמי ונעלם בינתיים והיינו דקאמר שרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ הוא חייב וכיון דבהעלמה כי העלם לו שנטמא בשרץ ואע"פ שיודע שהוא טמא ונעלם ממנו קרינא ביה ממילא שמע' דידיעה דבעינן בתחילה ובסוף בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבילה איטמי ור"ע דאמר ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב מכלל דלא בעי עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבילה איטמי דמ"ד בהעלמה העלמת הטומאה כולה בעינן מכלל דבידיעה דתחילה וסוף סגי ליה בידיעת הטומאה אף על גב דלא ידע אי בשרץ איטמי אי בנבילה איטמי. וכן אמר עולא שרץ ונבילה א"ב דעולא רמי דרבי אליעזר אדר"א ומשני ומי אמר רבי אליעזר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבילה איטמי ורמינהו אמר ר"א מה נפשך חלב אכל חייב נותר אכל חייב וכו' אמר לו רבי יהושע הרי הוא אומר אשר חטא בה עד דידע במה חטא והנה רבי אליעזר לא בעי עד שידע במה חטא ומשני עולא התם אשר חטא בה אמר רחמנא חטא כל דהוא הכא מכדי כתיב כל דבר טמא או בנבלת שרץ טמא דכתב רחמנא תו למה לי אלא לומר לך דבעינן דידע אי בשרץ איטמי אי בנבילה ור' עקיבא איידי דכתב רחמנא בהמה וחיה לכדר' כדגרסינן בפ"ק ר' אומר אקרא אני חיה בהמה למה נאמרה נאמר כאן בהמה טמאה ונאמר להלן בהמה טמאה מה להלן בטומאת מקדש וקדשיו אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו כתב נמי או בנבלת שרץ טמא ורבי אליעזר האי בה דכתב רחמנא דמשמע עד דידע במה חטא מה עביד ליה ומהדרינן פרט למתעסק בעלמא כגון שהיה מתעסק בעלמא ולא נתכוון למעשה בעולם למעשה היתר ולא למעשה איסור ועלה בידו מעשה איסור כגון שנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר שלא נתכוון לחתיכה כלל להכי כתב רחמנא בה כלומר עד שיתכוין למעשה כגון שנתכוון לחתוך את התלוש שהוא מעשה היתר וחתך את המחובר שהוא

מעשה איסור אבל שהיה מתעסק בעלמא ולא נתכוון למעשה בעולם לא למעשה היתר ולא למעשה איסור ועלה בידו מעשה איסור פטור הוא ורבי יוחנן אמר משמעות דורשי איכא בינייהו כלומר בין לרבי אליעזר בין לרבי עקיבא לא בעינן דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה אלא מכי ידע דטמא הוא סגי ליה ומשמעות דורשים בעלמא הוא דאיכא בינייהו מר משמע ליה האי סברא משרץ ונעלם ממנו ומר משמע ליה האי סברא מונעלם והוא טמא וכן אמר רב ששת משמעות דורשין איכא בינייהו דרב ששת מחליף דרבי אליעזר לר"ע ודר"ע לר"א אלמא ליכא בינייהו פלוגתא לענין הדין כלל אלא משמעות דורשים בעלמא הוא דאיכא בינייהו ומשום הכי לא דייק מאן מינייהו אמר הכי ומאן מינייהו אמר הכי.

דף יט.

בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו לדברי מי שאינו מחייב על העלם מקדש אלא על העלם טומאה מהו פירוש כגון שהועלם ממנו שהוא טמא וגם הועלם ממנו שזה המקום מקום מקדש הוא מהו מי אמרינן עיקר העלמה זו על העלמת המקדש הוא שהרי אפי' אם נודע לו שהוא טמא לא היה פורש שהרי אינו יודע שזה המקום מקום מקדש הוא וכיון שכן נמצא שהעלמה כולה על המקדש הוא ופטו' או דילמא עיקר העלמה על הטומאה היא שהרי אפילו אם יודע לו שזה המקום מקום מקדש הוא לא היה פורש ממנו שהרי אינו יודע שהוא טמא וכיון שכן נמצ' שהעלמה כולה על הטומאה הוא וחייב.
אמר רב אשי חזינן אי מטומאה קא פריש כלומר אם כשאומרים לו טמא אתה ופורש נמצא שעיקר העלמה בטומאה היתה וחייב ואם כשאומרים לו מקדש הוא זה פירש נמצא שעיקר העלמה על המקדש היא ופטור.
אמר ליה רבינא לרב אשי כלום פריש מטומאה אלא משום מקדש כלומר כיון שאומרין לו טמא אתה ממילא מרגיש שזה המקום מקדש הוא וכאילו אומרים לו שזה המקום מקדש הוא וכן נמי כשאומרין לו שזה המקום מקדש הוא ממילא מרגיש שהוא טמא וכאילו אומרים לו טמא אתה וכיון שכן אפי' כי פירש מהודעתו שהוא טמא אין ללמוד ממנו שהעלמתו על הטומאה היתה וכי פירש מהודעתו שזה המקו' מקום מקדש הוא אין ללמוד ממנו שהעלמתו על המקדש היתה ועדין בעיא דרבא עומדת היא.
תנו רבנן שני שבילים אחד טמא ואחד טהור הלך בראשון ולא נכנס למקדש ואחר כך הלך בשני ונכנס למקדש חייב פירוש שהרי כשנכנס אחר כך למקדש מכל מקום טמא היה הלך בראשון ונכנס לשני ונכנס חייב פירוש על הכניסה השניה שהרי מכל מקום

טמא היה בשעת כניסה שניה הלך בראשון ונכנס והזה ושנה וטבל כלומר והזה בשלישי ושנה והזה בשביעי וטבל ואחר כך הלך בשני ונכנס חייב ואף על פי שאין אנו יודעים באיזו כניסה היה טמא אם בראשונה אם בשניה מכל מקום אנו רואין שכבר נכנס אל המקדש כשהוא טמא ור"ש פוטר ור"ש בן יהודה פוטר בכולן ודייקינן האי דקתני פוטר בכולן ואפי' בקמייתא שהוא הלך בראשון ולא נכנס ואח"כ הלך בשני ונכנס ואמאי פוטר בהן והא ממה נפשך בכניסה שניה טמא הוא.

דף יט:

אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שהלך בראשון ובשעת הילוכו בשני שכח שהלך בראשון דהויא לה ידיעה דבתחילה מקצת ידיעה תנא קמא סבר האי ידיעה דבעינן בתחילה ואפילו במקצת ידיעה סגי ליה ורבי שמעון בן יהודה סבר ידיעה מעליתא בעינן אבל מקצת ידיעה אינה ככל ידיעה הלך בראשון ונכנס והזה ושנה וטבל ואחר כך הלך בשני ונכנס חייב ואמאי ספק ידיעה היא פי' האי קושיא על ידיעה דבתחילה היא שהרי כשהלך בראשון ונודע לו שהלך בה ספק ידיעה היא לפי שאפשר שאותו שביל שהלך בה טהור היה וכיון שכן כשנעלם ממנו אחר כך ונכנס אמאי יהא חייב והנה הידיעה שבתחילה ספק ידיעה היא וכך כשהלך בשביל השני ונודע לו שהלך בו ואחר כך נעלם ממנו ונכנס אמאי יהא חייב והא הידיעה דבתחילה ספק ידיעה היא שהרי אפשר שהשביל הראשון הוא היה הטמא וכבר הזה ושנה וטבל ממנו וכיון שכן נמצאת ידיעה זו שנודע לו בתחילה שהלך בזה השביל השני שספק ידיעה הוא ואמאי חייב אמר רבי יוחנן כאן עשו ספק ידיעה כידיעה וריש לקיש אמר הא מני רבי ישמעאל היא דאמר לא בעינן ידיעה בתחילה אבל ידיעה בסוף דהכא ידיעה ודאי היא שהרי ממה נפשך כבר נכנס אל המקדש כשהוא טמא.

ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן ורמי דריש לקיש לקיש אדריש לקיש דתניא בא לפניו ספק חלב פי' ונעלם ממנו שהוא ספק חלב ואכלו ואחר כך נודע לו שספק חלב היה ועוד בא לפניו ספק חלב ונעלם ממנו שהוא ספק חלב ואכלו ואחר כך נודע לו שהוא ספק חלב ר' אומר כשם שמביא קרבן על אחד ואחד מביא אשם תלוי על אחד וא' כו'.

ואמר רבי שמעון בין לקיש כאן שנה ר' ידיעת ספק מחלקת לחטאות פירוש קסבר ריש לקיש דהא דקתני ר' אומר כשם שמביא קרבן על כל אחד ואחד הכי קאמר כשם שאלו נודע לו לבסוף שזה הספק חלב שאכל שחלב ודאי היה מביא חטאת על כל אחת ואחת שהרי נודע לו בינתיים שאכל ספק חלב והידיעה מחלקת לחטאת ואעפ"י שאותה ידיעה

שחלקה בינתיים ספק ידיעה היתה כן בשלא נודע לו לבסוף שהחלב ודאי היה אלא נודע לו שאכל אותו והוא ספק חלב מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד לפי שאותן ידיעות שנודעו לו בינתיים שאכל ספק חלב מחלקות לאשמות.

ורבי יוחנן אמר לעולם אותן ידיעות שנודעו לו בנתים שאכל ספק חלב אינן מחלקות לחטאות ואם יתברר לבסוף שחלב ודאי היה חטאת אחת הוא שמביא על הכל והאי דקתני כשם שמביא קרבן על כל אחד ואחד הכי קאמר כשם שידיעה ודאי בעלמא מחלקת לחטאות כגון שאכל כזית חלב בשוגג ונודע לו שאכלו ואחר כך אכל כזית חלב בשוגג ונודע לו שאכלו מביא חטאות על כל אחד ואחד כך ידיעות ספק מחלקות לאשמות נמצא עכשיו לדברי ריש לקיש אליבא דר' ידיעת ספק מחלקת לחטאות כמו שמחלקת ידיעת ודאי אלמא עשו ספק ידיעה כידיעה ולדברי רבי יוחנן ידיעת ספק אינה מחלקת לחטאות אלמא לא עשו ספק ידיעה כידיעה וכיון שכן קשי' דר"ל אדר"ל וקשי' דר"י אדר"י בשלמא לר"י היינו דקאמר עשו כאן ספק ידיעה כידיעה ודאית כלומר גבי ידיעה דבעינן בתחלה בטומאת מקדש וקדשיו הוא דעשו ספק ידיעה כידיעה משום דלא כתיבה בה ידיעה בהדיא אלא מדרשא הוא דאתיא דכיון דלא כתיבא בה ידיעה אלא מדרשא הוא דאתיא בידיעה דשניא מהעלמה סגי לן אבל לגבי ידיעה דבסוף דכתיב בה או הודע אליו חטאתו ידיעה מעליתא היא בעינן והא ידיעה דבנתים ידיעה דבסוף היא שהרי על חלב שכבר אכל הוא שנודע אלא לר"ש בן לקיש כיון דהא איכא ר' דאית ליה עשו ספק ידיעה כידיעה אמאי אצטריך לאוקמה כר' ישמעאל דאמר לא בעינן ידיעה נוקמא כר' דאמר עשו ספק ידיעה כידיעה ומהדרינן הא קא משמע לן דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחילה:

ודייקינן פשיטא מחייב על העלם מקדש אלמא האי ונעלם ממנו תרי זימני לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש הוא דקא דריש ליה ולאו אידיעה בתחילה ומהדרינן מהו דתימא כי לית ליה לר' ישמעאל ידיעה בתחילה מקראי אבל מסברא אית ליה קא משמע לן דלא בעי ידיעה בתחילה כלל לא מקראי ולא מסברא:

סליק פירקא בס"ד

פרק שלישי

מתני' שבועות שתים שהן ארבע שבועה שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי וכו' ודייקינן בגמרא למימרא דשאוכל דאכילנא משמע ורמינהו שבועה לא אוכל לך שבועה שאוכל לך לא שבועה שאוכל לך אסור פי' אלמא שבועה שאוכל לך כמאן דאמר שבועה עלי אם אוכל לך הוא משמע לא אוכל אמר אביי לעולם שאוכל דאכילנא משמע

ומתני' דהתם דשמעת מינה דשאוכל לא אוכל משמע במסרבין בו לאכול הוא וקאמר לא אכילנא דכי קא משתבע בתר הכי וקאמר שבועה שאוכל לא אוכל הוא דקאמר והכי קאמר שבועה עלי אם אוכל רב אשי אמר תני התם שבועה שאי אוכל ודייקינן אי הכי מאי למימרא ומהדרינן מהו דתימא זה שנשבע ואמר שבועה שאי אוכל שאוכל הוא שנתכוון לומר ולישניה הוא דעקים ליה ואמר שבועה שאי אוכל שאוכל הוא שנתכוון כמו שאנו רואין כמה אנשים שמתחילין הדיבור ומתעכב הדיבור בלשונם ונמצאו שונים בתחילת הדיבור כמה פעמים ואחר כך משלימין אותו קמ"ל.

דף כ.

תנו רבנן מבטא שבועה איסר שבועה איסור איסר אם אתה אומ' איסר שבועה חייב ואם לאו פטור ודייקינן עלה בגמרא מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר מבטא שבועה פירוש שאם אמר מבטא שאוכל לך מבטא לא אוכל לך כמאן דאמר שבועה שאוכל לך שבועה לא אוכל לך דמי איסר מתפיס בשבועה כגון שנשבע על ככר שלא יאכלנה ואח"כ התפיס בה ככר אחרת ואמר זו עלי כמו זו אסור איסר איסר כלו' ואם התפיס באותה ככר שני' ככר שלישית ואמר וגם זו עלי כמו זו אם אתה אומר מתפיס בשבוע' כמוציא שבועה בפיו דמי נמצאת אותה ככר שניה שהתפיס אות' בראשונה כאלו עליה עצמה היתה השבועה וכשהתפיס בה זו הככר השלישית הוה ליה כמאן דאיתפיס בשבועה עצמה שהוא חייב דהיינו איסר.

ודייקינן להאי פירושא וממאי דמבטא שבועה דכתיב או נפש כי תישבע לבטא בשפתים איסר נמי הא כתיב כל נדר וכל שבועת אסר אי נמי ממאי דאיסר מתפיס בשבועה הוא ואינו עצמו לשון שבועה דכתיב או אסרה איסר על נפשה בשבועה שנמצא שלשון איסר אינו עצמו שבועה אלא מתפיס בשבועה הוא מבטא נמי הא כתיב כל אשר יבטא האדם בשבועה ואוקמינן דמבטא סתם שבועה מהכא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה וגו' במה אסרה במבטא והיינו טעמא דאלים ליה האי קרא מהאי קרא דכתיב או נפש כי תשבע לבטא בשפתים משום דההוא הא אית ביה לשון שבועה ואכתי איכא למימר דמבטא מתפיס בשבועה הוא כמו איסר דכתיב ביה וכל שבועת איסר שהוא מתפיס בשבועה אלא כיון דאשכחן האי קרא אחרינא דכתיב או מבטא שפתיה ואין שם לשון שבועה כלל מכלל דלשון מבטא גופיה היא השבועה שלא מצינו כן בלשון איסר וכיון דנתברר מהאי קרא דלשון מבטא גופיה היא השבועה ממילא שמעת מינה

דההוא קרא דכתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה דלאו מתפיס בשבועה הוא אלא שבועה עצמה היא.
רבא אמר לעולם מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו והכי קאמר מבטא שבועה איסר נמי שבועה שאם אמר איסר לא אוכל לך חייב הוא כאלו אמר שבועה לא אוכל לך והאי דקתני בברייתא איסור איסר אם אתה אומר איסר שבועה חייב ואם לאו פטור הכי קתני ואיסר זה הטילו הכתוב בין נדר לשבועה הוציאו בלשון נדר כגון שאמר לו הרי עלי איסר אם אוכל הרי הוא נדר ואינו עובר אלא על לא יחל דברו בלבד ואם הוציאו בלשון שבועה כגון שאמר אסר לא אוכל לך הרי הוא שבועה וחייב בקרבן עולה ויורד כמו שבועת ביטוי.
מיתיבי איזהו איסר האמור בתורה אמר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו פלוני כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כיום שראה בו ירושלים בחורבנה אסור ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום כלומר והוא שהיה נדור ובא מאותו היום שלא יאכל בשר ושלא ישתה יין באותו יום שהתפיס בו שהוא יום שמת בו אביו או יום שמת בו פלוני או יום שנהרג בו גדליהו בן אחיקם או יום שראה ירשלים בחורבנה בשלמא לאביי מדמתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה פי' כיון שאיסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה דכתיב ואם בית אישה נדרה או אסר' איסר על נפשה בשבועה לומר לך שאם הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה והאי ברייתא דקתני שאיסר נדר הוא מתפיס בנדר הוא ממילא שמעת דאיסר דשבועה נמי מתפיס בשבועה הוא אלמא מתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה אלא לרבא דמפרש ליה לאיסר דשבועה שהוא עצמו שבועה ואינו מתפיס בשבועה ומדאיסר דשבועה שבועה איסר דנדר נמי נדר ואינו מתפיס בנדר קשיא האי ברייתא דקתני איזהו איסר האמור בתורה אמר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין דאלמא איסר דנדר מתפיס בנדר הוא.
ומפרקינן אמר לך רבא תריץ ואימא הכי איזהו איסר נדר האמור בתורה אמר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין וכו' אבל לעולם איסר עצמו האמור בתורה לענין נדר אינו מתפיס בנדר אלא הוא עצמו לשון נדר וגם איסר האמור לענין שבועה אינו מתפיס בשבועה אלא הוא עצמו לשון שבועה ואם אמר איסר לא אוכל לך חייב כאילו אמר שבועה לא אוכל לך נמצא עכשיו לדברי רבא שאעפ"י שאיסר האמור בתורה לענין נדר הוא עצמו לשון נדר ואינו מתפיס בנדר אפילו הכי אם התפיס בנדר הוא אסור כדקא מתרץ לה להיא ברייתא איזהו איסור נדר האמור בתורה אמר הרי עלי שלא אוכל בשר

ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו וכו' וממילא שמעת דאע"ג דס"ל נמי שאיסר האמור לענין שבועה הוא עצמו לשון שבועה הוא ולאו מתפיס בשבועה אפי' הכי אם התפיס בשבועה איסורא מיהא איכא אבל חיובא ליכא:

ודייקינן מדקאמר מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו אלמא חיובא הוא דליכא משום דלאו כמוציא שבועה מפיו דמי אבל איסורא מיהא איכא אוקמה שמואל להאי דקתני ביום שמת בו אביו ויום שנהרג בו גדליהו בן אחיקם ביום שראה ירושלים בחורבנה והוא שנדור ובא מאותו היום.

ודייקינן עלה מאי טעמא דאמר קרא איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור כלומר עד שיתפיס בדבר הנדור אבל אם התפיס בדבר אסור שלא מחמת נדר לאו מתפיס בנדר הוא.

ודייקינן פשיטא כלומר כיון דאוקמה לברייתא דקתני ביום שמת בו אביו וכו' כגון שהיה נדור ובא על אותו יום שמת בו אביו ויום שמת פלוני פשיטא שהמתפיס בו מתפיס בנדר הוא ומאי קא משמע לן בברייתא ביום שמת בו פלוני ומהדרינן ביום שנהרג בו גדליהו בן אחיקם אצטריכא ליה סד"א כיון דכי לא נדר נמי אסור הוא לאכול ולשתות באותו היום כי נדר לא חייל עליה איסור נדר שהרי אסור הוא מעיקרא וכי מתפיס לאו מתפיס בנדר הוא קא משמע לן דכיון דמדרבנן הוא דאסור אבל מדאורייתא מישרא שרי וכי נדר חייל על האיסור נדר וכי מתפיס בנדר הוא.

דף כ:

ויש לפרש להאי דאמרינן פשיטא דאמימרא דשמואל קאי דאמר והוא שנדור ובא מאותו היום כלומר פשיטא שאם לא היה נדור ובא מאותו היום ביום שמת בו אביו ביום שמת בו פלוני שאין כאן איסור כלל ומהדרינן ביום שנהרג בו גדליה בן אחיקם הוא שאצטריכא ליה לשמואל לאודועי והוא שנדור ובא מאותו היום וכו' והפירוש הראשון הוא הנכון מדקא אמרינן סלקא דעתך אמינא כיון דכי לא נדר אסור כי נדר לא חייל עליה איסור נדר וכי מתפיס לאו מתפיס בנדר הוא קא משמע לן הוא דמתפיס בנדר הוא ואסור אלמא אברייתא גופה הוא דקתני דמתפיס בנדר הוא ואסור דאמרינן פשיטא ולאו אאוקימתא דשמואל דהא שמואל לאו עיקר איסורא הוא דאתא לאשמועינן דהא בהדיא קתני לברייתא דאסור אלא והוא שנדר ובא מאותו היום הוא דאתא לאשמועינן הילכך הפירוש הראשון הוא הנכון.

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן אוכל ולא אוכל שקר ואזהרתיה מהכא לא תשבעו בשמי לשקר אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתיה מהכא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא פי' והני ארבעה אוכל ולא אוכל אכלתי ולא אכלתי מקרי שבועת ביטוי וחייבין על זדונו מכות משום שני לאוין דאית בהו ועל שגגתן קרבן עולה ויורד דכתיב או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב וגומר להרע היינו לא אוכל להטיב היינו אוכל לכל אשר יבטא האדם ריבה אכלתי ולא אכלתי וכדבעינן למימר קמן בסוף האי פירקא קונמות שהן נדרים עובר בבל יחל דברו דהיינו לאו אבל קרבן בשוגג לית בהו מיתיבי שוא ושקר אחד הן פי' קס"ד דהשוא או דשקר אשבועה קאי משום דהכי קראי דכתיבי לא תשבעו בשמי לשקר לא תשא את שם אלהיך לשוא ועלה הוא דקא דייק מאי אחד הן דקתני מאי לאו מה שוא לשעבר שהוא נשבע לשנות את הידוע לאדם שנמצא שמעת השבועה שבועתו שבועת שוא אף שקר נמי לשעבר שהוא אכלתי ולא אכלתי שמעת השבועה היתה שבועתו שבועת שקר לאפוקי אוכל ולא אוכל שבעת השבועה עדין אינה שקר שהרי אפשר שיקיים שבועתו.

ומהדרינן לא לעולם שוא ושקר דשבועה אינה אחד אלא הא כדאיתא והא כדאיתא שבועת שקר להבא ושבועת שוא לשעבר והאי שוא ושקר אחד הן דקתני הכא לאו אשוא ושקר דשבועה קאי אלא אשוא ושקר דעדות קאי דהא בדברות הראשונות כתיב ולא תענה ברעך עד שקר ובדברות האחרונות כתיב לא תענה ברעך עד שוא ועלה הוא דקתני הכא שוא ושקר אחד הן ומאי אחד הן דבדבור אחד נאמרו כדתניא זכור ושמור בדבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכולה לדבר ומה שאין האוזן יכולה לשמוע.

וי"ל דהא דאמרינן מאי אחד הן דבדבור אחד נאמרו דאשוא ושקר דשבועה קאי דכתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכתיב לא תשבעו בשמי לשקר ואע"ג דהאי קרא דכתיב לא תשבעו בשמי לשקר לאו מכלל עשרת הדברות הוא דהא אמרינן לקמן לשוא לשוא שני פעמים אם אינו ענין לשוא תנהו ענין לשקר דאשתכח דחד מינייהו שקר הוא וכיון שכן כשאמר הקב"ה לישראל לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא שוא ושקר אמר להם בדבור אחד וכשאמר לו למשה באותן ארבעים יום שנתן לו בהם את התורה לא תשבעו בשמי לשקר שוא ושקר אמר להם בדבור אחד.

ואקשינן בשלמא זכור ושמור בדבור אחד נאמרו כדרב אדא בר אהבה וכו' אלא הכא למאי הלכתא אלא לעולם האי דקתני שוא ושקר אחד הן לאו למימרא דבדבור אחד נאמרו הוא אלא מאי אחד הן לומר כשם שלוקה על שוא כך לוקה על שקר שהוא לא אוכל ואכל אבל אוכל ולא אכל הא אמר רבי יוחנן בהדיא דלא לקי משום דהוה לאו

שאין בו מעשה ואקשינן כלפי ליא אדרבא שקר שהוא להבא ויש בו מעשה ממש בודאי שהוא לוקה ושוא שהוא לשעבר ואין בו מעשה אלא הקצת שפתים בלבד הוא צריך לומר שהוא לוקה אלא אימא כשם שלוקה על שקר כך לוקה על שוא.
פשיטא הא לאו והא לאו פי' ואע"ג דהאי אית ביה מעשה שהיא האכילה והאי לית בה מעשה הא כתיב כי לא ינקה ה' הוא דאינו מנקה הא בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו וכיון דכתיב בהדיא כי לא ינקה ה' הוה ליה האי לאו דשוא כמו לאו דשקר שודאי לוקה עליו אמאי הוצרך לומר כשם שלוקה על שקר כך לוקה על שוא ומהדרינן מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי ואימא לא ינקה כלל קא משמע לן כדשני ליה הוא דאינו מנקה אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו ואי בעית אימא האי דקתני שוא ושקר אחד הן הכי קתני כשם שמביא קרבן על שקר כך מביא קרבן על שוא ורבי עקיבא הוא דמחייב קרבן להבא ולשעבר.
מתיבי איזוהי שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע שבועת שקר נשבע להחליף כלומר נשבע שאכלתי והוא לא אכל או נשבע שלא אכלתי והוא אכל אלמא שבועת שקר לשעבר הוא ופריק אימא נשבע והחליף כלומר שנשבע שיאכל ואח"כ לא אכל או שנשבע שלא יאכל והחליף ואחר כך אכל שנמצא ששבועת שקר להבא היא כי אתא רבין אמר רב ירמיה אמר רבי אבוה אמר רבי יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מהכא לא תשבעו בשמי לשקר אוכל ולא אוכל היינו שקר ואזהרתיה מהכא ואיש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו ואיזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם כגון שנשבע על עמוד של אבן שהוא של זהב או של זהב שהוא של אבן:
אמר רב פפא הא דרבי אבוה דאמר אכלתי ולא אכלתי לאו בפי' איתמר אלא מכללא איתמר דאמר רב אידי בר אבון וכו'.

דף כא.

רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם פירוש ואם תשאל היכי קאמר דנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם לית בהו מעשה והא אית בהו הקצת שפתי' דהויא מעשה ומדאמרינן בסנהדרין בפרק ארבע מיתות דף ס"ה ע"ב שאני עדים זוממי' הואיל ואיתא בראיה דשמעת מינה דטעמא דאיתא בראיה הא ליתא בראיה הקצת שפתים הויא מעשה ואם כן אמאי קאמר דנשבע ומימר ומקלל

חבירו בשם לאו שאין בו מעשה הוא תשובתך אף על גב דהקצת שפתים הויא מעשה מכל מקום לא מעשה רבה הוא אלא מעשה זוטא הוא דהרי אוקימנא שם דהקצת שפתים מעשה זוטא הוא וכיון שכן הא דאמרינן הכא כל לא תעשה שבתורה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו הכי קאמר לאו שאין בו מעשה ממש אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל דאע"ג דלית ביה מעשה ממש שהוא מעשה רבה אלא מעשה כל דהוא דאית בהו שהוא הקצת שפתים לוקין עליו ואמרינן נשבע מנא לן אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי דכתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ודייקינן מדכתיב כי לא ינקה ה' הוא דאינו מנקה הא בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו.

ובתחלת מסכת' תמורה דף ג' גרסינן ממיר מנ"ל ואוקימנא משום דבדבורו עושה מעשה הוא מפני שהרי הוקדש התמורה בדבריו דכתיב ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהי' קודש.

מקלל דכתיב ואם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת ליראה את השם הנכבד והנורא והפלא ה' את מכותך פי' ליראה את השם רמז הוא למקלל את חבירו בשם וכתיב והפלא ה' הפלאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר והפילו השופט הוי אומר הפלאה זו מלקות.

ונחזור לשמעתין דהכא אשכחן שבועת שוא דלוקה שבועת שקר מנ"ל רבי יוחנן אמר לשוא לשוא שני פעמי' חד לגופיה וחד אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר:

האוי בה רבי אבהו האי שקר היכי דמי אילימא שבועה שלא אוכל ואכל לאו שיש בו מעשה הוא ולא צריך קרא ואלא דאמר שבועה שאוכל ולא אכל ומי לקי והא איתמר שבועה שאוכל ככר זו ועבר היום ולא אכלה ר' יוחנן אמר אינו לוקה משום דהוי לי' לאו שאב"מ וכו' פי' סבר ר"י דכי רבי רחמנא לאו דשבועה שאב"מ למלקות ה"מ שבועת שוא שכיון שהיא לשעבר נמצא שבעת השבועה הוא שמתחייב הלכך אעפ"י שאין בה מעשה רבה מ"מ הא איכא מעשה זוטא שהיא הקצת שפתים מש"ה רביה רחמנא למלקות אבל אוכל ולא אכל שאינו מתחייב משעת השבועה כדי שתאמר הרי יש בה הקצת שפתים כלל ונמצא שאין שם לא מעשה רבה ולא מעשה זוטא כי הא לא רבי' רחמנא למלקות וכיון דקא סבר ר' יוחנן שמי שאמר שבועה שאוכל ולא אכל לא רביי' רחמנא א"כ האי שבועת שקר דאמרת דרביי' רחמנא מאי נינהו ואמר ר' אבוהו תהא באכלתי ולא אכלתי שהרי גם הוא משעת השבועה הוא מתחייב ונמצא שיש בו מעשה זוטא שהוא הקצת שפתים כמו שבועת שוא ומש"ה רביי' רחמנא למלקות.

ודייקינן ומ"ש כלומר וכיון דרבי רחמנא שבועת שקר למלקות מאן לימא לן דאכלתי ולא אכלתי בלחוד דאית ביה הקצת שפתים הוא דרביי' רחמנא דילמא כל לאו שאב"מ הוא דרבי רחמנא ואפי' אוכל ולא אכל דלית ביה מעשה כלל לאו מעשה רבה הוא ולא מעשה זוטא ומהדרינן אמר רבא בפירוש רבתה תורה שבועת שקר דומה לשוא פי' מדאפקי' קרא לשקר בלשון שוא כדאמרינן לשוא לשוא ב' פעמים אם אינו ענין לשוא תנהו ענין לשקר אלמא האי שקר דומה לשוא הוא מה שוא לשעבר שהוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אף שקר נמי לשעבר שהוא אכלתי ולא אכלתי אבל אוכל ולא אכל שהוא להבא לא רביי' רחמנא כלל משום דלית בי' מעשה כלל לא רבה ולא זוטא כמו שאמרנו וחזינא לי' לרבינו חננאל ז"ל בהא דאמר רבא בפירוש רבתה תורה וכו' פי' דלא דייק גבן והאי פירושא דפרישנא טפי דייק ומסתבר:
איתיבי' ר' ירמי' לר' אבוהו שבועה שלא אוכל ככר זו וכו' פשוט הוא.

דף כא:

מתני' שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר"ע אמרו לו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא שחייב פי' שהרי כל איסורין שבתורה האוכל אותן אינו חייב אלא עד שיאכל מהן כזית וזה כיון שנשבע על ככר זה שלא יאכלנה נעשית עליו אסורה וכיון שכן אמאי מתחייב עליה בכל שהוא אמר להן היכן מצינו דמדבר ומביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן וכו'.
איבעיא להו ר"ע בכל התורה כולה כר"ש ס"ל דתניא ר"ש אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן בדין הוא לאשמועינן בעלמא כלומר בכל איסורין שבתורה והאי דקתני לענין שבועה שלא אוכל להודיעך כוחן דרבנן דאפי' בשבועה דאיכא למימר הואיל ואילו פירש בשבועתו ואמר שבועה שלא אוכל אפילו כל שהוא מתחיי' בכל שהוא בסתם נמי מתחייב בכל שהוא קא משמע לן דאפי' הכי פטרי רבנן בסתם ולא מחייבי אלא בכזית או דילמא בעלמא פטור בכל שהוא דלא מחייב אלא עד דאיכא כזית והיינו טעמא דמחייב שבועה במשהו משום דקסבר הואיל וקמפרש בשבועה כל שהוא חייב סתם נמי חייב בכל שהוא.
ת"ש אמרו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא שחייב שזה חייב ואם איתא לימא להו אנא נמי בכל התורה כולה הכי סבירא לי ומהדרינן לדברי דרבנן הוא דקאמר לדידי בכל התורה כולה כר"ש סבירא ליה דמחייב מלקות בכל שהוא אלא לדידכו דסבריתו דבכל התורה כולה לא מחייב מלקות אלא בכזית אודו לי מיהת דלענין שבועה מחייב ואפילו

בכל שהוא ומשום דהואיל ומפרש כל שהוא חייב סתם נמי חייב. ואמרי ליה רבנן לאו משום דלית להו הואיל.
ת"ש נזיר ששרה פתו ביין ויש בה באותה פת מן היין כדי לצרף כזית חייב כלומר חייב מלקות ואי ס"ד בכל איסורין שבתורה כר"ש ס"ל דלא בעי כזית למה לי צירוף בלא צירוף כזית נמי הא אמרת דמחייב מלקות ואפי' בכל שהוא.
ועוד תנן שבועה שלא אוכל נבלות וטריפות שקצים ורמשים חייב ר"ש פוטר והוינן בה לת"ק אמאי חייב והא מושבע מהר סיני הוא שלא יאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים פי' וקיימא לן דאין שבועה חלה על שבועה כדקתני מתני' בהדיא שבוע' שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכלנה ואכל אינו חייב אלא אחת רב ושמואל ורבי יוחנן בכולל דברים המותרי' עם דברים האסורים דמגו דחיילא שבועה אדברי' המותרים דהיינו איסור כולל ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן דפליגי עלה דר' עקיבא דסבירא שהנשבע סתם אינו מתחייב אלא על שיעור גמור דהיינו כזית הלכך אי אתה מוצא שתחול שבוע' על נבלות אלא כשישבע על פחות מכזית שאילו על שבועה שלו אינו מחייב וגם משום נבלות וטרפות אלא על שיעור גמור שהוא כזית ועכשו כשנשבע על פחות מכזית חלה שבועתו שהרי לא היה מושבע ועומד עליו מהר סיני או בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר נפשו בכל שהוא כלומר ואף עפ"י שנשבע סתם אמרינן לדעתיה שאוסר על עצמו ואפילו בפחות מכשיעור דאי משום נבלות וטרפות לא הוה מחייב אלא על שיעור גמור ואי ס"ד סבירא ליה כר"ש כל שהוא נמי מושבע ועומד הוא מהר סיני אלא לאו שמע מינה כרבנן ס"ל ש"מ.
אמרו לו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא שחייב שזה חייב וכו' ואקשינן ולא והרי אוכל נמלה שהוא חייב ואעפ"י שאין בה כזית ופריק בריה שאני שכיון שהוא בריה ואסרה רחמנא מיחייב עלה ואף על פי דלית בה כזית.
והא דנשבע בפירוש על פחות מכזית שהוא חייב ופרקינן סתם מדמפרש לא גמרינן והרי עפר שאם נשבע שלא לאכול עפר שהוא חייב ואעפ"י שאכל ממנו פחות מכזית משום דלא בעינן כזית אלא במידי דבר אכילה הוא ואכילה ליתא בפחות מכזית אבל עפר כיון דלאו בר אכילה הוא כי אישתבע אפילו על כל שהוא אשתבע אלא תפשוט דבעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה תפשוט דלא מיחייב עד דאכיל כזית ומהדרינן לא לעולם עפר דמחייב ואפי' אפחות מכזית ודקא אמרת היכי קתני במתני' היכן מצינו באוכל כל שהוא שחייב שזה חייב והרי עפר כדקתני אמידי דבר אכילה קתני אבל עפר דלאו בר אכילה לא קתני ואקשינן והרי קונמות שכל מי שאומר קונם דבר זה עלי מתחייב ואפי'

בכל שהוא דכי בעינן כזית היכא דמדכר שמה דאכילה דלא הויא אכילה בפחות מכזית אבל קונמות דלא מדכר בה שמה דאכילה ואפי' בפחות נמי מתחייב ומהדרינן קונמות נמי כדמפרש דמי בלשון קונם דבר זה עלי משמע ואפי' כל שהוא ממנו.

דף כב.

אמר ר"ע היכן מצינו במדבר ומביא קרבן פי' שהרי על שבועה שנשבע ועבר עליה מביא קרבן ודייקינן ולא והרי מגדף פי' דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' הרי מגדף בשגגה מביא קרבן דהוה ליה מדבר ומביא קרבן ומהדרינן מדבר ואוסר על עצמו באותו דבור הוא דקא אמרינן שלא מצינו שמביא קרבן כשעובר על אותו דיבור איסור והאי מדבר וחוטא הוא והרי נזיר שהוא מדבר ואוסר על עצמו היין באותו דיבור ומביא קרבן ומהדרינן מדבר ומביא קרבן על איסור קאמר כלומר כשעובר על אותו איסור מביא קרבן וההוא מביא קרבן לאשתרויי בחמרא הוא. והרי הקדש שהוא מדבר ואומר הרי זה הקדש כשעובר עליו ואוכלו מביא קרבן מעילה דהוה ליה מדבר ואוסר ומביא קרבן על אסורה ומהדרינן אוסר על עצמו בלבד קא אמרינן והאי כיון שאמר הרי זה הקדש נמצא שאסר אותו על עצמו ועל כל העולם כולו.

והרי קונמות כגון שאמר קונם דבר זה עלי כשעובר עליו ואוכלו בשגגה הרי הוא מביא קרבן מעילה כמו שמביא מי שאכל קרבן שהרי עשה אותו דבר על עצמו אסור כמו הקרבן דהוה ליה מדבר ואוסר על עצמו לבד ומביא קרבן על איסורו ומהדרינן קסבר אין מעילה בקונמות שאעפ"י שעשה אותו דבר איסור על עצמו כמו הקרבן איסורא בעלמא הוא דאיתסר עליה אבל לחיובי קרבן מעילה עליו כמו שנתחייב על אכילת קרבן לא.

אמר רבא מחלוקת בשבועות אבל בקונמות דברי הכל בכל שהוא מאי טעמא קונמות כיון דלא אידכר שמה דאכילה כבריה דמי ואותבינן עליה מהא דתניא שתי קונמות מצטרפות פי' כגון שאמר תאנים וענבים עלי קונם אם אכל חצי זית מתאנים וחצי זית מענבים מצטרפין וחייב אבל אם נשבע שתי שבועות כגון שאמר שלא אוכל תאנים ולא אוכל ענבים אין מצטרפין ר"מ אומר קונמות כשבועות ואין מצטרפין ואי ס"ד קונמות בכל שהוא למה לי צירוף ופריק הכא במאי עסקינן כגון דאמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם ומשום הכי בעיא צירוף דהא אכילה קאמר ואין אכילה פחות מכזית:

ואקשינן אי הכי אמאי מצטרפין והרי כל אחד ואחד מהן אסור בפני עצמו הוא ופריק כגון שאמר אכילה משתיהן עלי קונם שכיון שכלל אותן כאחת נעשו שתיהן איסור אחד:

ואקשינן דכוותא גבי שבועות דאמר שבועה אכילה משתיהן עלי כלומר שבועה שלא אוכל משתיהן אמאי לא מצטרפי והרי כלל את שתיהן בשבועה אחת ונעשו שתיהן איסור אחד אמר רבי פנחס שאני שבועות מתוך שחלוקין לחטאות לא מצטרפי.
האי מימרא דרב פנחס חזינא ליה לחד מרבוותא ז"ל דקא פריש ביה הכי חלוקים לחטאות משום דבסתם בכזית ובמפרש בכל שהוא.
והאי פירושא לא דייק חדא דמה ענין סתם ומפרש בכאן אטו לצרופי שבועה דסתם לשבועה דמפרישׁ הוא דמהדרי' כי היכי דנימא חלוקין לחטאות נינהו ולא מיצטרפי לצרופי שתי שבועות דסתם להדדי הוא דמהדרינן ועוד האי חלוקין לחטאות חלוקין בשיעורין מיבעי ליה דהא לענין חטאות לאו חלוקין נינהו הילכך האי פירושא לא דייק והכין פירושא כיון דאוקימנא להאי דקתני שתי שבועות אין מצטרפין כגון דאמר שבועה אכילה משתיהן עלי אקשינן אי הכי מאי אין מצטרפות והרי כלל את שתיהן בשבועה אחת ונעשו תאנים וענבים אלו שנשבע עליהן איסור אחד והוה ליה כמו חלב וחלב שמצטרפין ופריק רב פנחס שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות פי' אפי' ששניהם בשבועה אחת כללן ונעשו שתים אחת מכל מקום כיון דגופים מחולקין הן חלוקין הן לחטאות שאם אכל כזית תאנים וחזר ואכל כזית ענבים בהעלם אחד מתחייב שתי חטאות דלא דמי לחלב וחלב דאלו חלב וחלב שם אחד וגוף אחד הוא ומשום הכי כי אכל כזית חלב וחזר ואכל כזית חלב בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחד אבל תאנים וענבים אלו אעפ"י ששם אחד הן שהרי שניהם בשבועה אחת כללן ונעשו שתיהן איסור אחד כיון דגופין מחולקין הם אם אכל כזית מזה וחזר ואכל כזית מזה בהעלם אחד מתחייב שתי חטאות כמי שנתחייב מי שאכל חלב ודם בהעלם אחד והא דומיא לאוכל חמש חתיכות מחמשה זבחים של נותר שהוא חייב חמש חטאות הואיל וגופין מחולקין הן כדמפרש במסכת כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב דף ט"ו וכיון דחלוקין הן לחטאות משום הכי לא מצטרפי אבל שתי קונמות שאין שם חיוב חטאת כלל אלא מלקו' בלבד הוא שמתחייב במזיד אין שם דרך לומר חלוקין הן ולא מצטרפין שהרי לענין מזיד אפי' מי שאכל כזית תאנים וחזר ואכל מאות' תאנים עצמן שהוא שם אחד וגוף אחד מתחייב הוא מלקות על כל אכילה ואכילה וכיון שכן לגבי תאנים וענבים אין כאן דרך לומר דכיון דחלוקין לחטאות לא מצטרפי שהרי אפילו תאנים וענבים חלוקין הן ולא מצטרפי ומתחייב על כל אכילה ואכילה ואפילו הכי לענין אצטרופי לא מצטרפי הדין הוא פירושא דהאי מימרא דרב פנחס ופירושא מעליא הוא.

רבינא אמר כי אמר ר"פ דקונמות דברי הכל בכ"ש לענין מלקות דהא לא מדכר שמה דאכילה כי היכי דליבעי שיעור אליבא דמאן דבעי שיעור לענין שבועה וכי תניא ההיא שני קונמות מצטרפין דשמעת מינה דבעי שיעור לענין קרבן מעילה שאם עבר ואכלה בשוגג מתחייב הוא קרבן מעילה לפי שכיון שאמר קונם דבר זה עלי נעשית אותו דבר עליו איסור כקרבן ואם עבר עליו ואכלו בשוגג מתחייב קרבן מעילה כמו שמתחייב אם אכל הקרבן עצמו בשוגג וקיימא לן שמי שאכל כלום מן הקדשים אינו מתחייב קרבן מעילה אלא עד שיהנה בש"פ כדתנן הנהנה בש"פ מן ההקדש שמעל ועלה אמרינן למימרא דסברי רבנן יש מעילה בקונמות ושאותו דבר שנאסר עליו כקרבן כמו הקרבן עצמו הוא חשוב והתניא ככר זו הקדש אכלה בין הוא בין חבירו מעל שהרי מכלל קודש הוא לפיכך יש לה פדיון כמו שיש פדיון לכל ההקדשות דבדק הבית ואם אמר ככר זו עלי הקדש שנמצא שלא אסרה אלא על עצמו בלבד דהוה לי' כמי שיאמר דבר זה קונם עלי אכלה הוא מעל וחבירו לא מעל שהרי לא אסרה אלא על עצמו בלבד לפיכך אין לה פדיון לפי שהפדיון אינו אלא בדבר שהוא גופו הקדש אבל שאין גופו הקדש אלא שהוא אוסר על אדם אחד כקדש הוה לי' איסור בעלמא על אותו אדם והאיסור אין לו פדיון דברי ר"מ וחכ"א בין הוא בין חבירו לא מעל לפי שאין מעילה בקונמות וזה הככר שאסרה על עצמו ועל אחרים כקונמות דמיא הנה סברי רבנן בפירוש שאין מעילה בקונמות איפוך ר"מ אומר בין הוא בין חבירו לא מעל לפי שאין מעילה בקונמו' אבל אבל רבנן מסבר סבירא להו דיש מעילה בקונמות, ואקשינן א"ה הא דקתני בהך מתני' ר"מ אומר קונמות כשבועות ואין מצטרפין איצטרופי הוא דלא מצטרפי לחיובי קרבן מעילה הא מעילה אית בהו והאמר ר"מ אין מעילה בקונמות.

ופרקינן לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אין מעילה בקונמות כלל לדידכו דאמריתו יש מעילה בקונמות מ"ש שתי שבועות דלא מצטרפי לחיובי חטאת ומ"ש שתי קונמות דמצטרפי לחיובי קרבן מעילה ורבנן התם איכא דרב פנחס דאמר מתוך שחלוקין לחטאות שהרי אם אכל כזית מזו וחזר ואכל כזית מזו בהעלם א' מתחייב הוא ב' חטאות הואיל וגופין מחולקין הן לא מצטרפי אבל לענין קרבן מעילה שאין חלוקין שהרי אם אכל מזה ש"פ ומזה ש"פ בהעלם א' מעילה אחת הוא שמתחייב ולא ב' מעילות ומצטרפי.

דף כב:

אמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור כלומר ינא ידי יצא ידי אכילה.

בעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה כיון דאמ' שלא אוכל דעתיה אכזית לפי שלשון אכילה אינה פחות מכזית או דילמא כיון דעפר לאו מידי דאכלי ליה אינשי הוא בכל שהוא תיקו:

בעי רבא שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דעל ידי תערובת אכלי ליה אינשי פירו' בכלל העינבא הוה ליה אוכל ודעתיה אכזית או דילמא כיון דלא אכלי ליה בעיניה לאו אוכל הוא ובכל שהוא מיחייב כמו העפר.

וזו הבעיא בדרך אם תמצא לומר היא כלומר אם תמצא לומר עפר כיון דלאו אוכל הוא בכל שהוא חרצן מאי כו' תיקו.

בעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה פי' גם זו האיבעיא בדרך אם תמצא לומר כלומר אם תמצא לומר חרצן כיון דמתאכל על ידי תערובת עם העינבא הוה ליה אוכל ודעתיה אכזית נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דכזית איסורא דאורייתא הוא כי קא משתבע אהיתרא משתבע שהוא פחות מכזית או דילמא כיון דאמר שלא אוכל לשון אכילה משתבע אכזית תא שמע שבועה שלא אוכל נבילות וטריפות שקצי' ורמשי' חייב ור"ש פוטר והוינן בה אמאי חייב אשבועה והא מושבע מהר סיני הוא ואין שבועה חלה על שבועה רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרין עם דברים האסורים כגון שאמר שבועה שלא אוכל שחוטות ונבלות דמגו דחיילא שבועה אשחוטות חיילא נמי אנבילות וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן דאמרי כי לא מפרש דעתיה אכזית הלכך לרבנן מוקמי לה כגון שנשבע על חצי שיעור בפירוש שאינו מושבע עליו מן התורה ומשום הכי חיילא עליה שבועה והא חרצן לנזיר כנבלה דמיא וטעמא דפריש חצי שיעור הא לא פריש דעתיה אכזית שמע מינה כו' פשוט הוא.

מתני' שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אמר רב חייא בר אבין אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב אי בעית אימא סברא ואי בעית אימא קרא אי בעית אימא סברא כו' ואי בעית אימא קרא דאמר ריש לקיש מנין לשתי' בכלל אכילה דכתיב ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירושך ויצהרך תירוש חמרא הוא וקא קרי ליה ואכלת.

ודייקינן ודילמא על ידי אניגרון כלו' שנותנים אותו בתבשיל ומבשלין אותו ונעשה כמו אניגרון מיא דסילקא ומשום הכי קרי ליה ואכלת דהא איכא הוא דקא אכיל ליה אבל משתא ממש יש לומר דשתיה לאו אכילה הוא.

דף כג.

אלא אמר רב אחא בר יעקב מהכא ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר חמרא הוא וקרי ליה ואכלת.
ודייקינן ודילמא הכא נמי על ידי תערובת ומהדרינן שכר כתיב מידי דמשכר כלומר האי שכר איין קאי והכי קאמר יין שמשכר ואיזו זו שתיה אבל על ידי אניגרון דלא משכר לא אשתעי קרא:
ואקשינן ודילמא דבילה קעילות כלומר ודילמא לעולם אימא לך שכר לאו איין קאי אלא מילתא באנפי נפשיה הוא וא"ת כיון שאמר יין למה הוצרך לומר שכר יש לומר דהאי שכר דבילה קעילות הוא שמשכרת בני אדם כמו שמשכר היין דתניא אכל דבילה קעילות ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב ומשום הכי קאמר רחמנא ואכלת דהא יין על ידי אניגרון הוא ושכר דבילה קעילות היא דתרויהו בני אכילה נינהו אבל שתיה לעולם לאו אכילה היא ומהדרינן גמר שכר שכר מנזיר מה התם יין הוא דאסור אבל דבילה קעילות לא הכא נמי האי שכר איין קאי אבל דבילה קעילות לא וכיון דאיין הוא דקאי ליכא למימר דעל ידי אניגרון הוא דהא לא משכר מידי אבל שתיה ממש הוא וקא קרי ליה ואכלת אלמא שתיה בכלל אכילה היא.
אמר רבא אף אנן נמי תנינא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אי אמרת בשלמא שתיה בכלל אכילה אצטריך ליה לתנא לאשמועינן דאע"ג דתרי גווני אכילה היא והוה סליקא אדעתין דמחייב תרתי מכל מקום כיון דשתיה בכלל אכילה היא כאכילה אריכתא דמיא ואינו חייב אלא אחת דהא בהעלמה אחת הוא דאכל ושתה אלא אי אמרת דשתיה לאו בכלל אכילה היא שבועה שלא אוכל ואכל ועשה מלאכה אצטריך לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת שהיא אכילה בלבד ואינו חייב כלום אעשית מלאכה פשיטא כיון דאמרת דשתיה לאו בכלל אכילה היא בודאי שעל האכילה הוא שמתחייב ולא על השתיה שהרי לא נשבע אשתיה אמר ליה אביי ואלא מאי שתיה בכלל אכילה היא אימא סיפא שבועה שלא אוכל ולא אשתה ואכל ושתה חייב שתים והא כיון דאמר שלא אוכל איתסר ליה למישתי דהא אמרת דשתיה בכלל אכילה היא וכיון שכן כי הדר בתר הכי ואמר שבועה שלא אשתה אמאי חיילא שבועתיה ומחייב והא מושבע ועומד עליו הוא ואמאי חיילא עליו שבועה אילו אמר לא אשתה יין והדר קאמ' שלא אשתה מי חייב תרתי ואוקימנא דכיון דאמר ושלא אשתה גלי אדעתיה דהך אכילה דקאמר מעיקרא אכילה גרידתא היא אבל לעולם היכא דאמר שלא אוכל ולא אמ' שלא אשתה שתיה בכלל אכילה היא.

אמר רב אשי מתני' דיקא נמי דקתני שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה פטור הא אם שתה משקין הראוין לשתיה חייב והא שבועה שלא אוכל קאמר אלא לאו שמע מינה דשתיה בכלל אכילה.
ודחינן דילמא דאמר תרתי כלומר הכי קתני במתני' שלא אוכל ושלא אשתה ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה פטור הא ראוין חייב משום דהא שלא אוכל ושלא אשתה קאמר אבל אילו אמר שלא אוכל בלחוד אף על גב דשתה משקין הראוין לשתיה נמי פטור משום דשתיה לאו בכלל אכילה היא.
מתני' שבועה שלא אוכל ואכל פת שעורים פת כוסמין אינו חייב אלא אחת פי' דכולהו אכילה אריכתא היא שבועה שלא אוכל פת חטין פת שעורין פת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת פי' שכיון שפירש אותן בשבועתו נעשה כל אחד ואחד שבועה בפני עצמה ולחיובי נפשיה אכל חד מינייהו הוא דאיכוון ודייקינן דילמא הא דפרט להו לאו לאחיובי אכל חדא וחדא הוא אלא למפטר מאחרינתא הוא דהא אילו אמר שלא אוכל סתם משמע אכל מילי ומשום הכי קא פריש להו כי היכי דלשתרי בשאר מילי אחרינתא.
ומהדרינן אם כן היה ליה למימר חטין שעורין וכוסמין ולא לימא פת:
ודייקינן אילו הכי הוה אישתבע הוה משמע ואפי' לכוס נמי אסור קא משמ' לן פת כי היכי דלשתרי לכוס.
ומהדרינן אכתי הוה ליה למימר פת של חטים וכן של שעורין וכן של כוסמין דודאי קא פטר נפשיה מאחר וקא פטר נפשיה לכוס פת למה לי שמע מינה לחלק ולמיהוי כל חדא מינייהו שבועה באנפי נפשיה.

דף כג:

שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה כו' בשלמא התם אמרת מיתר פת והוה ליה לחלק אלא הכא מאי מייתר ודילמא למיפטר נפשיה ממשקין אחרינתא הוא דקאמר יין ושמן ודבש ואוקימנא כגון דקיימי לפניו דהוה ליה למימר שבועה שלא אשתה אלו ומינייהו יין ושמן ודבש למה לי שמע מינה לחלק תנן התם בפרק שבועות הפקדון בהאי מסכתא (דף ל"ו ע"ב) תן לי חטים ושעורים וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת שבועה שאין לך בידי חטים ושעורים וכוסמין חייב על כל אחת ואחת פי' שכיון שפרט אותן נמצאת שבועה על כל אחד ואחד מהן בפני עצמה ואמר רבי יוחנן פרוטה מכולן מצטרפת פי' שאף על פי שפרט אותן ונעשה כל אחד מהן שבועה בפני עצמה אפי' הכי מכי אמר מעיקרא שבועה שאין לך בידי אכלהו הרי נכללו כולן

בשבועה אחת והויין להו אחת שאילו אמר שבועה שאין לך בידי חטים שבועה שאין לך בידי שעורי' שבועה שאין לך בידי כוסמין בודאי שכל אחד מהן שבוע' בפני עצמה היא ואין אחד מהן מצטרף לחבירו אבל עכשיו שאמר שבועה שאין לך בידי חטים ושעורים וכוסמין נמצא שזה שאמר מעיקרא שבועה שאין לך בידי אכלהו קאי והויין להו כולהו מוכללין בשבועה אחת וכיון שכן פרוטה מכולן מצטרפת דהא כולהו שבועה אחת היא ואהני האי פרטה דפריט להו בתר הכי וקאמר חטים ושעורים וכוסמין כי היכי דאי איכא בהדי' פרוטה מהאי ופרוטה מהאי דליחייב על כל חדא מינייהו.

פליגי רב אחא ורבינא חד אמר כי מיחייב אכל חדא מינייהו אפרטא הוא דמחייב אבל אההוא כלל קמא דכלליהו לכולהו בשבועה אחת לא מיחייב דכי כלליהו לענין צרופי בלחוד הוא דכלליהו ולא לאחיובי עליה באנפי נפשיה בר מחיובא דפרטא וחד אמר כי אכיל שיעור מכל חד מינייהו מיחייב חדא אכל חד מינייהו דהא פרטינהו ומחייב נמי חד אכולהו משום כללא קמא דכלליהו כולהו בהדדי ועבדינהו שבועה אחת דהויין להו ארבעה חיובי אכולהו חד אכללא ותלתא דפרטא הכא לענין שבועה שלא אוכל פת חטין פת שעורים פת כוסמין דקתני במתני' דחייב על כל אחד ואחד מאי מי אמרינן דמדלא אמר שבועה שלא אוכל פת חטים שבועה שלא אוכל פת שעורים שבועה שלא אוכל פת כוסמין וקאמר שבועה שלא אוכל אכולהו הרי כלליהו כולהו בשבועה אחת ולהכי הוא דאיכוון למיכלליהו בשבועה אחת כי היכי דכי אכיל פחות מכשיעור מכל חד מינייהו מצטרפי כולהו לכשיעור דהא כלליהו כולהו בשבועה אחת והוין להו בחד שבועה הילכך מהני האי כלל' קמא דכי אכיל פחות מכשיעור מכל חד מינייהו מצטרפי אהדדי ומחייב ומהני האי פרטא דפריט להו בתר הכי דכי אכיל כשיעור מכל חד מינייהו מיחייב אכלהו או דילמא לא ומהדרינן הכי השתא בשלמא התם לענין שבועת הפקדון מחייב אכללא ומחייב אפרטא ומסקינן עלה דמעיקרא כלליננו כולהו בחד שבועה ובתר הכי פרטינהו לכל חד וחד מינייהו בשבועה באנפי נפשיה דהא אשתבע והדר אשתבע מיחייב תרתי כדקתני במתני' בהדיא השביע עליו ארבעה וחמשה פעמים והודה חייב על כל אחת ואחת אמר רבי שמעון מה טעם מפני שהוא יכול לחזור ולהודות אלא הכא לענין שבועה שלא אוכל אי ס"ד דכלליהו כוליה מעיקרא בחד שבועה כי הדר פרטינהו בתר הכי אמאי חיילא עליה ההיא שבועה דפרטא כלל והא מושבע ועומד מהר סיני הוא עליה דמעיקר' הוא דכלליהו כלהו בשבועה אחת אלא ודאי מדחזינן דמחייב אכל חד מינייהו דאלמא ההיא שבועה דפרטא חיילא עלייהו מכלל דהאי דקאמר מעיקרא

אכלהו שבועה שלא אוכל לאו למכלליהו לכולהו בחדא שבועה קא מכוון כי היכי דלצטרפי אהדדי אלא אשבועה דפרטא הוא דאיכוון אבל אכללא לא איכוון:
מתני' שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה פטור דייקינן בגמרא הא גופא קשיא אמרת אכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה פטור אלמא אוכלין שאינן ראוין לאכילה לאו אכילה הוא והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים חייב אלמא אוכלין שאינן ראוין לאכילה אכילה היא ומהדרינן הא לא קשיא רישא בסתם סיפא במפרש ואומר שבועה שלא אוכל נבלו' וטרפו' שקצים ורמשים:
ואקשינן מפרש נמי מושבע מהר סיני הוא והיכי חיילא שבועה עליה ופרקינן רב ושמואל דאמרי תרוייהו בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים דמיגו דחיילא שבועה אמותרים חיילא נמי אדברים האסורים. ריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא במפרש חצי שיעור שאינו מושבע עליו מהר סיני ואליבא דרבנן דאמרי שאם לא פירש חצי שיעור אינו אסור אלא בכשיעור או בסתם ואליבא דר"ע דאמר שמי שנשבע סתם דעתו אפי' על חצי שיעור:

דף כד.

ודייקינן בשלמא לריש לקיש היינו דמשכח' לה בלאו והן פי' עיקר שבועת ביטוי בהאי קרא הוא דכתיב או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב להרע היינו לא אוכל להטיב היינו אוכל דהוה ליה לאו והן הילכך אין חייבין לעולם על שבועת ביטוי אלא עד שישבע על לאו והן וחיילא שבועתו והיינו דקא מקשה השתא בשלמא לריש לקיש דמוקים לה בפחות מכשיעור היינו דמשכחת לה בלאו והן שהרי אם נשבע שיאכל חצי שיעור מנבלות וטריפות חיילא שבועתו הואיל ואינו מושבע עליו מהר סיני ואם ישבע שלא יאכל חיילא נמי שבועתו שהרי אינו מושבע עליו מהר סיני אלא לרבי יוחנן דמוקים לה בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים דאשתכח שעל שיעור גמור הוא דנשבע ומשום דכלליה בהדיה דברים המותרין הוא דחיילא שבועתו בשלמא לאו משכחת לה דחיילא שבועתו בכולל להו דברים האסורים עם דברים המותרים אלא הן היכי משכחת לה שישבע שיאכל שיעור גמור מנבלות וטרפות וחיילא שבועתו ואם תאמר בכולל אותן עם דברים המותרים כי אמרינן כולל הני מילי היכא דקא מוסיף איסור אאיסורי' קמא אבל למישרייה לאיסורא קמא לא.

ומהדרינן משכחת לה כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור האי מימרא חזינא ליה לחד מרבוותא דקא פריש הכי שאם נשבע שיאכל עפר ונבילה ולא אכל מיגו דחיילא שבועה אעפר חיילא נמי אנבילה והאי פירושא לא דייק.

הכא מאי אריא עפר אפילו כלהו מילי נמי דלית להו איסורא כי קא משתבע עלייהו בהדי נבלה נימא מיגו דחיילא שבועה עלייהו חיילא נמי אנבילה ואם כן אמאי אוקמוה בעפר טפי מכל מילי דלית בהו איסור ועוד דכי אמרו איסור כולל הני מילי היכא דמשתבע אדברים אסורים בהדי דברים המותרי' למסרינהו אנפשיה דקא מוסיף בהו איסורא אאיסורא דאית בהו דאי לאו דכללינהו בהדי הני אחרינתא לא הוה חלה שבועה עלייהו דמושבע ועומד מהר סיני הוא וכיון דכללינהו בהדי אחרינתא אמרינן מגו דחיילא שבועה אהנך מותרין חיילא נמי אהנך אחריני בהדייהו באיסור כולל וקיימינן עליה בתרי איסורי אבל היכא דמשתבע אדברים אסורים למישרינהו אנפשיה אע"ג דכללינהו בהדי דברים המותרים לא חיילא שבועה עלייהו כלל דלאו כל כמיניה דקמשתבע למישרי איסורא הילכך האי פירושא לא דייק והכין פירוש' משכחת לה כדרבא דאמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור כלומר אע"ג דלא משכחת לה בהן ממש דהא אי אישתבע שיאכל נבלות וטרפות ואע"ג דכליל להו בהדי דברים המותרים לא חיילא עליה שבועה כלל משכחת לה כדרבא דאמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור דאלמא אע"ג דעפר לאו בר אכילה הוא כשנשבע סתם ואמר שבועה שאוכל אכילת עפר עלתה לו באותה שבועה ונפטר מאותה שבועה וממילא שמעינן שאם נשבע סתם ואמר שבועה שאוכל ואכל נבלות וטרפות אף על גב דלאו ראוין לאכילה אכילתן עולה לו באכילה ונפטר מאותה שבועה וכו'.

וכיון שכן הרי אתה מוצא שישבע שיאכל ותחול שבועתו ואפי' נבלות וטריפות שאעפ"י שאי אתה מוצא שישבע בפירוש שיאכל נבלות וטרפות ותחול שבועתו כיון שאם ישבע שיאכל סתם ואכל אחר כך נבלות וטריפות אכילתן עולה לו באכילה ונפטר בה מידי שבועה נמצא כאילו השבועה מעיקרא על כל אכילת דבר היתה ואפי' על נבלות וטרפות דהיינו הן.

הדין פירושא דהאי מימרא פירושא דייקא הוא.

אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא שאכילת דבר שאינו ראוי לאכילה אכילה מיקריא קונם שאין אשתי נהנית לי אם אכלתי היום והוא שאכל נבלות הרי אשתו אסורה אלמא אכילת נבלות אעפ"י שאינן ראוין לאכילה אכילה מיקריא וממילא שמעת דכי היכי דמי שנשבע שלא אכל כלום למפרע והוא אכל נבלות וטרפו' דאכיל' מיקריא מיחייב משום

שבועת שקר הכי נמי מי שנשבע שיאכל להבא ואכל טרפות דאכילה מקרי' ועולה לו באכיל' ונפטר מידי שבועה כמו שאמרנו למעלה והיינו דאמר רב מרי אף אנן נמי תנינא ודחינן התם שנשבע שלא אכלתי למפרע דמעידנא דאשתבע אחשבה ושויה אכילה אבל הכא בעידנא דאשתבע אכתי לא אכלינהו לנבלות וטרפות הא לא אחשבינהו לאכילתו אכילה ויש לומר דכי אשתבע שיאכל על אכילת דברים הראוין לאכילה הוא דאשתבע:

יש בכאן לשאול לרבא דאמר שבועה שאוכל ואכל עפר פטור דאלמא אכילת דבר שאין ראוי לאכילה אכילה מיקריא אי הכי הא דתנן שבועה שלא אוכל ואכל דברים שאינן ראוין לאכילה פטור ואמאי פטור והא אמרת דאכילת דברים שאינן ראוין לאכיל' אכילה מקריא ותשו' שאני מיפטר משבועה מאחיובי שבועה דאילו לענין מיפטר משבועה כי קא משתבע שיאכל וחזינן ליה בתר הכי דקא אכיל דברים שאינן ראוין לאכילה גלי אדעתיה דלמיפטר משבועה נפשיה הוא דקא מהדר ואכיל להנהו מידי ואגלאי מילתא למפרע דכי אשתבע שיאכל ואפי' על דברים שאינן ראוין לאכילה אכוין אבל לענין אחיובי אשבועה כיון דאשתבע שלא יאכל וקא חזינן ליה בתר הכי דקא אכיל דברים שאינן ראוין לאכילה גלי אדעתיה דהך שבועה דאשתבע דאדברים שהן ראוין לאכילה הוא דאיכוין דמשום הכי קא אכיל להו השתא להני דברים שאינן ראוין לאכילה ולענין לשעבר לא מיבעיא לענין אפטורי משבועה כגון שנשבע שאכל והוא אכל דברים שאינן ראוין לאכילה דפטור משבועתו הוא דהא ודאי אחשבה לאכילתו ושויא אכילה אלא אפי' לענין אחיובי אשבועה נמי כגון דאשתבע שלא אכל והוא אכל דברים שאינן ראוין לאכילה כיון דלשעבר הוא הא ודאי אחשבה לאכילתו והויא לה אכיל' הנהו מידי אכילה ומיחייב אשבועתו והיינו דתנן קונם שאין אשתי נהנית לי אם אכלתי היום והוא שאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה ואוקימנא משום דכיון דלשעבר הוא בעידנא דאשתבע אחשבה לאכילתו אכילה:

ודייקינן בשלמא לריש לקיש דמוקים לה למתני' דקתני שבועה שלא או כל ואכל נבלות וטרפות שקצים חייב במפרש חצי שיעור דלא מושבע מהר סיני הוא והיינו דקא פטר רבי שמעון פי' משום דקא סבר חצי שיעור אסור מן התורה והוה ליה מושבע מהר סיני כדתניא ר' שמעון אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן בלבד אלא לרבי יוחנן דמוקים לה בכולל דברים האסורים עם דברים המותרים מאי טעמא דר"ש דפטר ומהדרינן ר' שמעון לטעמיה דר' שמעון לית ליה איסור כולל דתניא ר"ש אומר האוכל נבלה ביום הכפורים פטור פי' פטור מחיוב יום הכפורים משום דאין איסור יום הכפורים חל באיסור נבילה ואילו הוה ליה איסור כולל כי אכיל לה לנבילה ביום

הכפורים הוה מחייב ליה נמי משום איסור יום הכפורים דכי היכי דמיחייב משום נבלה משום דמעיקרא אסור הוא בנבלה ומותר בשחוטה חל עליה יום הכפורים מיגו דאיתסר בשחוטה ובכולהו מילי דאכילה איתסר נמי בנבילה.

דף כד:

אמר רבא מאי טעמא הא דמאן דאית ליה איסו' כולל מידי דהוה איסור מוסיף מה התם איסור חל על איסור באיסור מוסיף הכא נמי איסור חל על איסור באיסור כולל פי' איסור מוסיף כגון בשר קדש שהו' ראוי לגבו' ואסו' להדיוט הוה ליה נות' מגו דאיתוסף ביה איסור לגבי גבוה איתוסף ביה נמי לגבי הדיוט.

ופי' איסור כולל כגון טהור שהוא אסור בחלב ומות' בבשר קדש הוה ליה טמא מיגו דאיתסר בבשר קדש איתסר נמי בחלב והיינו דאמרינן הכא ומאן דפטר באיסור כולל אמר לך איסור מוסיף איתוסף ביה איסורא בחתיכה עצמ' ואיסו' כולל שהוא מחתיכה לחתיכה לא אמרינן.

אמר רבא למאן דאית ליה איסור כולל אמר שבועה שלא אוכל תאנים שנמצא שנאסרו עליו תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מגו דחייל' שבועה אענבים שעדין לא היו אסורין עליו חיילא נמי שבועה אתאנים ואעפ"י שכבר היו אסורין עליו משבועה ראשונה.

ואמרינן פשיטא ומהדרינן מהו דתימא איסור הבא מאליו הוא דחייל באיסור כולל כגון איסור יום הכפורים שהוא איסור הבא מאליו אבל איסור הבא מעצמו כלו' מה שמביא הוא על עצמו בשבועתו אימא כיון שהיו התאנים אסורין עליו משבועה ראשונה לא חיילא עליה שבועה שניה כלל ואפי' באיסור כולל קמ"ל ע"ב מתיב רבא בריה דרבה יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשים ביום הכפורים פי' האי טמא זר טמא הוא שנמצא חייב חטאת משום אכילת חלב וחטאת משום טמא שאכל את הקדש וחטאת משום נותר וחטאת משום יום הכפורים ואשם מפני שהוא זר ואכל את ההקדש והני ד' חטאות ואשם אחד איכא מנייהו דחייל באיסור מוסיף איסור חלב הוא האיסור הראשון לפי שמשעה שנולד נאסר משום חלב שהוא אסור באכילה ומותר בהנאה הקדשו מגו דאיתוסף ביה בההוא הקדש איסור הנאה איתוסף ביה נמי איסור אכילה משום הקדש ונמצא כשאוכלו שחייב חטאת משום חלב ואשם משום זר שאכל את ההקדש ועד כאן להדיוט הוא דאסור אבל לגבוה שרי הוה ליה נותר מיגו דאיתוסף ביה איסורא לגבי גבוה איתוסף ביה נמי איסורא לגבי

הדיוט ונמצ' שמתחייב עליו גם משום נותר ועד כאן זה הזר בחלב הוא דהוה אסיר אבל בבשר קדש כגון פסח ושלמים שרי הוה ליה טמא מיגו דאיתסר בחתיכות טהורות שהוא בשר הקדש איתסר נמי בחלב בכללן והיינו איסור כולל ונמצא שמתחייב עליו גם משום טמא שאכל את הקדש ועד כאן בקדשים הוא דאסיר אבל בחולין שרי חל עליה יום הכפורים מגו דאיתסר בחולין איתסר נמי בהאי חלב בכללן וגם זה איסור כולל נמצא שחייב עליו ארבע חטאו' ואשם אחד חטאת אחד משום חלב הוא העיקר וחטאת דנותר ואשם דזר שאכל את הקדש באיסור מוסיף וחטאת דטמא שאכל את הקדש וחטאת דיום הכפורים באיסו' כולל ועיקר האי מתני' בכריתות דף י"ג ע"ב בפרק אמרו לו אכלת חלב והכין פירושה בגמ' דיליה וקא מותיב מינה השתא רבא בריה דרבה תיובתא עליה דרבא דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מיגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים דאלמא אפילו איסור הבא מעצמו חייל באיסור כולל וקאמר מכדי האי תנא לאפושי כמה חטאות אאכילה קא מהדר וכיון שכן אי ס"ד דאפילו איסור שמביא הוא על עצמו חייל נמי באיסור כולל ליתני נמי חטאת חמישית כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב דמגו דחיילה שבועה אתמרים חיילה נמי אחלב.

ומהדרינן האי תנא איסו' הבא מאליו קתני אבל איסור שמביא על עצמו לא קתני:

ואקשינן והרי הקדש דלאו איסור הבא מאליו הוא שהרי הקדש הוא ואלולי שהקדישו לא הי' אסו' והוה ליה איסו' שמביא על עצמו וקתני:

ומהדרינן דהאי הקדש בכור שקדושתו מרחם הוא דהוה ליה איסור הבא מאליו ואי בעית אימא כי קתני מידי דלית ביה שאלה אבל שבועה דאית ליה שאלה דהא אפשר דמיתשיל שבועתיה ופקע איסוריה לא קתני:

והרי הקדש דאפשר נמי דמיתשיל עליה ופקע איסורא מניה וקתני ומהדרינן הא אוקימנא בבכור דלא אפשר לאיתשולי עליה דהא קדושה הבאה מאליה היא ואי בעית אימא כי קתני קרבן קבוע אבל שבוע' דקרבן עולה ויורד הוא לא קתני:

ואקשינן והא טמא שאכל את הקדש דקרבן עולה ויורד הוא וקתני ומהדרינן אפשר לאוקומה דהאי טמא נשיא הוא ומני רבי אליעזר היא דאמר נשיא טמא שאכל את הקדש מביא קרבן שעיר כמו שמביא על כל עבירות שבתורה דהוה ליה קרבן קבוע.

ועיקר מימריה דרבי אליעזר מיפרש במסכת הוריות בסוף פרק שני (דף ט' ע"א).

רב אשי אמר כי קתני מידי דחאיל כשיעור ולא חייל פחות מכשיעור שבועה דחיילה פחות מכשיעור שהרי אם פירש בשבועתו שלא יאכל ואפי' כל שהוא חיילא שבועתו

ומתחייב ואפילו לכל שהוא לא קתני ואקשינן והרי הקדש דחייל איסוריה פחות מכשיעור שהרי אם אכל אפילו פחות מכזית מעל ומהדרינן הא בעינן ש"פ כדתנן הנהנה ש"פ מן ההקדש מעל דאלמא אם נהנה בפחות משוה פרוטה לא מעל.
רב אשי מאוירא אמר כי קתני זדונו כרת אבל זדונו לאו כגון שבוע' ביטוי לא קתני ואקשינן והא אשם דזדונו לאו כדגרסינן בפרק אלו הן הנשרפין דף פ"ג הזיד במעילה ר' אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה וקיימא לן הלכה כר' מחבירו ולא מחבריו ומהדרינן חטאות קא אמרינן אשמות לא קאמרינן כלום' האי דאמרינן דכי קתני זדונו כרת קתני זדונו לאו לא קתני בחטאות הוא דקאמרינן באשמות לא אפילו זדונו לאו נמי קתני:

דף כה.

רבינא אמר כי קתני מידי דחייל אמידי דבר אכילה ולא חייל אמידי דלאו בר אכילה כגון חלב ונותר ומוקדשין וטמא שאכל את הקדש ויו"הכ דהני כולהו חיובן באכילה הוא אבל שבועה דחיילא נמי אמידי דלאו בר אכילה לא קתני:
ואקשינן והרי הקדש דחייל ואפי' אעצים ואבנים דלאו בני אכילה נינהו וקתני אלא כי קתני מידי דחייל אמידי דאית ביה מששא אבל שבועה דחיילא אפילו על מידי דלית ביה מששא כגון שבוע' שאזרוק ושלא אזרוק לא קתני.
מתני' אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים וכו' שאזרוק לים ושלא אזרוק שזרקתי ושלא זרקתי.
איתמר שבועה שזרק פלוני צרור לים או שלא זרק רב אמר חייב ושמואל אמר פטור רב אמר חייב אתיא בלאו והן שהרי אפשר שישבע שזרק ואפשר שישבע שלא זרק ושמואל אמר פטור ליתיה בלהבא שאם ישבע שיזרוק איש פלוני צרור לים או שלא יזרוק שבועת שוא הוא ואינו שבועת ביטוי לפי שאין חייבין להבא משום שבועת ביטוי אלא כשישבע על דבר שיש בידו לקיימו אבל דבר שאין בידו לקיימו כגון שיזרוק איש פלוני ושלא יזרוק שבועת שוא היא ולאו שבועת ביטוי לימ' בפלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן קא מפלגי דתנן אמר רבי יהודה בן בתירא ומה אם הרשות שאינו מושבע עליו מהר סיני הרי הוא חייב עליה מצוה שהוא מושבע מהר סני כשישבע שיעשה אותה אינו דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן פי' שהרי אם נשבע שיעשה או אם נשבע שלא יעשה חייל' שבועתו ומקוים ביה להרע או להטיב דהיינו הן ולאו תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן שהרי אם נשבע

שלא יעשה מצוה לא חיילא שבועתו כלל דמושבע ועומד מהר סיני הוא שיעשה אותו נמצא עכשיו שרבי יהודה בן בתירא מחייב מי שנשבע לקיים את המצו' ולא קיים משום שבועת ביטוי ואע"ג דלא משכחת לה בלאו ורבנן אינן מחייבין אותו משום דהא לא משכחת לה בלאו וממילא שמעת דמאן דבעי לאו והן בעי להבא ולשעבר ומאן דלא בעי הן ולאו לא בעי להבא ולשעבר דהא כי היכי דכתיב להרע או להטיב דהיינו לאו והן הכי נמי כתיב להבא ולשעבר דהא כתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה דאיתרבי מיניה לשעבר והיינו דאמרינן לימא בפלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן קא מפלגי ומהדרינן אליבא דרבי יהודה בן בתירא כולי עלמא לא פליגי השתא לאו והן לא בעי להבא ולשעבר בעי כלומר לאו והן דכתיב בהדיא לא בעי להבא ולשעבר דלא כתיבי בהדיא אלא מריבויא דקרא היא דקא אתי לא כל שכן כי פליגי אליבא דרבנן כו'.

דף כה:

מתיב רב המנונא לא אכלתי היום לא הנחתי תפילין היום משביעך אני ואמר אמן חייב פי' בקרבן שבועת ביטוי בשלמא לא אכלתי איתיה בלא אוכל אלא לא הנחתי תפילין הא ליתיה בלא אניח דנשבע לבטל את המצוה הוי הוא מותיב לה והוא מפרק לה לצדדין קתני לא אכלתי לקרבן דהא איתיה בלהבא לא הנחתי למלקות אבל לקרבן לא דהא ליתיה (ס"א רישא) בלהבא.

מתיב רבא איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב ועל של זהב שהוא של אבן ואמר עולא והוא שניכר לשלשה בני אדם טעמא דניכר הא לא ניכר עובר משום שבועת ביטוי ואמאי והא ליתיה בלהבא שאם ישבע שיהיה של זהב שבועת שוא היא שהרי אין בידו שיהיה של זהב ופריק ניכר עובר משום שבועת שוא לא ניכר עובר משום שבועת שקר פי' ולמלקות אבל לקרבן בשוגג לא דהא ליתיה בלהבא.

אמר אביי ומודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע לך עדות פי' משום דאינו יודע לך עדות היינו שבוע' העדות דאשתכח דמשום דשבועת העדות הוא דמחייב ולאו משום שבועת ביטוי וכיון דחיוביה לאו משום שבועת ביטוי הוא כי משתבע נמי שאני יודע לך עדות פטור דהא ליתיה בשבוע' ביטוי בלאו והן ידעתי ולא ידעתי העדתי ולא העדתי מחלוקת לרב חייב דהא איתיה בלאו והן לשמואל פטור דליתיה בלהבא דהא אי משתבע שלא ידע לו עדות להבא כיון שאפשר שידע לו בלי כונה משום שבועת שוא הוא מחויב ולא משום שבועת

שקר ולענין העדתי נמי כיון דליתיה בלהבא דהא אי משתבע שלא יעיד לו עדו' להבא או שיעיד לו עדות להבא לא חיילא עליה שבועה דהא מושבע מהר סיני הוא שיעיד לו עדות משום שבוע' שוא הוא מחייב ולא משום שבועת ביטוי ודייקינן בשלמא לשמואל דאמר מילתא דליתיה בלהבא לא מחייב עליה לשעבר להכי אפקיה רחמנא לשבוע' העדות שהיא שבועה שאיני יודע לך עדות מכלל שבועת ביטוי וחייביה בפירוש משום דלא הוה מחייב משום שבועת ביטוי כלל משום דהא ליתיה בלהבא כדפרשינן אלא לרב דאמר אפי' מילתא דליתיה בלהבא מיחייב עליה לשעבר למאי הלכתא אפקיה רחמנא לשבועת עדות מכלל שבועת ביטוי בלאו הכי נמי תיפוק ליה הא מחייב עלה משום שבועת ביטוי אמרוה רבנן קמיה דאביי ואימא לאחיוביה תרתי חדא משום שבועת ביטוי וחדא משום שבוע' העדות ואמר להו אביי תרתי לא מציתו אמריתו דתניא והיה כי יאשם לאחת מאלה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים ואלא למאי הלכתא אפקי רחמנא לכדתניא בכולן פי' בטומאת מקדש וקדשיו ובשבועת ביטוי נאמר ונעלם וכאן בשבועת העדות לא נאמר ונעלם לחייב קרבן עולה ויורד על המזיד כשוגג אמרי ליה רבנן לאביי ואימא במזיד מיחייב חדא משום שבועת העדות אבל בשוגג כיון דאיכא לחיוביה נמי משום שבועת ביטוי מיחייב תרתי חדא משום שבועת ביטוי וחדא משום שבועת העדות אמר להו היינו דאמרו לכו לאחת אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים ואי במזיד מי איכא תרתי כלום' האי דמיעט רחמנא מלאחיוביה תרתי במאי אי במזיד אמאי איצטרך למעוטי תיפוק לי דשבועת ביטוי גופה בשוגג הוא דמחייב קרבן במזיד לא מיחייב אלא לאו בשוגג וקאמר רחמנא לאחת מאלה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים.

רבא אמר הוה שבועת העדות דבר שהיה בכלל שבועת ביטוי ויצא לידון בדבר חדש לחייבו על המזיד כשוגג אין לך בו אלא חדושו בלבד כלומר אי אתה מחייב משום שבועת עדות אלא על המזיד בלבד אבל בשוגג משום שבועת ביטוי אתה מחייבו ולאו משום שבועת עדות נמצא עכשו בין לאביי בין לרבא דהאי דכתב רחמנא שבועת עדות לענין מזיד הוא דכתבה אבל בשוגג בכלל שבועת ביטוי הוא משום שבועת ביטוי הוא דמחייב ולאו משום שבועת עדות ובעיקר טעמא דמילתא דלא מיחייב בשוגג ואף משום שבועת עדות הוא דפליגי דאביי מפיק לה מלאחת ורבא יהיב ליה טעמא משום דהוה ליה דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש ועלה אמרינן ומי אמר אביי הכי דכי כתב רחמנא לשבוע' עדות לחיוביה על המזיד הוא דכתבה אבל בשוגג כדקיימא קיימא בכלל שבועת ביטוי דאלמא היכא דאמר שבועה שאיני יודע לך עדות בשוגג מיחייב משום

שבועת ביטוי והאמר אביי מודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע דאלמא היכי דאמר שבועה שאיני יודע לך עדות משום שבועת עדות הוא דמחייב ולאו משום שבועת ביטוי ומהדרינן הדר ביה ואי בעית אימא חדא מינייהו ר"פ אמרה הדין פירושא דשמעתא וחזינן להו לרבוותא בהא דאמרי' ומי אמר אביי פירושה דלא דייקא והאי פירוש' דפרישנא טפי דייק ומסתבר.

דף כו.

מתניתן רבי ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבוא שנאמר להרע או להטיב וגו' תנו רבנן לכל אשר יבטא האדם פרט לאנוס ונעלם פרט למזיד שאינו מחייב קרבן שבועה ונעלם ממנו שנתעלמה ממנו שבועה כו' אדם בשבועה פרט לאנוס כדרב כהנא ורב אסי כי קיימי מקמי דרב מר אמר שבועתא הכי אמר רב ומר אמר שבועתא הכי אמר רב כי אתו לקמיה דרב ואמר כחד מנייהו אמר ליה אידך ואנא בשיקרא אישתבעי כלומר כלום חייב אני קרבן משום שבוע' ביטוי שהרי בשוגג נשבעתי אמר ליה את לבך אנסך ואי אתה חייב קרבן:

ואם תשאל אי הכי שבועת ביטוי בשוגג לשעבר היכי משכחת לה והא לביה הוא דאנסיה הא אוקימנא לקמן באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו כדאמרינן לקמן בעי מיניה רבא מרב נחמן איזו היא שבועת ביטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא ואי דלא ידע אנוס הוא אמר ליה באומ' יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו.

ונעלם שנתעלמה ממנו שבועה וזכור החפץ יכול שנעלם החפץ וזכור את שבועה תלמוד לומר בשבועה ונעלם ממנו כשנתעלמה ממנו שבועה וזכור החפץ הוא שמתחייב ולא שנעלם החפץ וזכור את השבועה לפי שכיון שהוא זכור את החפץ הא לא קרינא ביה בשבועה ונעלם ממנו וכיון שנעלם ממנו החפץ שנשבע עליו הא הו"ל אנוס ואסיקנא דנעלמה ממנו שבועה וזכור את החפץ כגון שנשבע עליו שלא יאכל פת חטים וכסבור שאוכל אמר דשבועתיה אנשייה חפצא דכיר ליה ונעלם ממנו חפץ וזכור את השבועה כגון שנשבע שלא יאכל פת חטים והושיט ידו לסל ליטול פת שעורים ועלתה בידו פת חטים וכסבור פת שעורים עלתה בידו דשבועת' הא דכיר ליה חפצא הוא דאנשייה אבל אם נשבע שלא יאכל פת חטים וכסבור של שעורים אמר העלם שבועה וחפץ הוא שהרי לגבי פת חטים נעלמה ממנו השבועה וכיון דקתני בברייתא ונעלמה ממנו כשנתעלמה ממנו השבועה וזכור את החפץ ולא שנתעלם ממנו החפץ וזכור את השבועה קא בעי

רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו פירוש כגון שנשבע שלא יאכל פת חטים וכסבור שאוכל אמר והושיט ידו לסל ליטול פת שעורים ועלתה בידו פת של חטים וכסבור של שעורים היא שנמצא שנתעלמה ממנו השבועה וגם נעלם ממנו החפץ מאי מי אמרינן כיון שנתעלמה ממנו השבועה הא קרינא ביה ונעלם או דילמא כיון דנעלם ממנו החפץ הוה ליה אנוס אמר רב אשי חזינן אי משבועה קא פריש פי' אי כד מודעת לה דמושבע הוא קא פריש מאכילת ההיא פת אישתכח דעיקר העלמה השבועה הויא והויא לה העלמת שבועה ואי כד מודעת דהאי פת פת של חטים היא קא פריש אשתכח דעיקר העלמה החפץ הויא והויא לה העלמת חפץ ולא מיחייב עלה משום שבועת ביטוי דאנוס הוא אמר ליה רב אבינא לרב אשי כלום פריש משבועה אלא משום חפץ כו' כלו' היכא דפריש ע"י הודעת השבועה ליכא ראיה דעיקר העלמה השבועה הויא דהא מכלל השבועה שיודע ממילא מרגיש דהיינו חפץ דאשבע ליה והיכא דפריש מהודעת החפץ נמי ליכא ראיה דעיקר העלמה החפץ הויא דהא מכלל הודעת החפץ ממיל' מרגיש דאשתבע ליה דלא אכיל לה וכאילו אודעיה ליה דאשתבע עליה דלא אכיל ליה הוא ואכתי העלם זה וזה בידו הוא ולא איפשוט בעיין.

אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים אבל אם אותו דבר שגמר בלבו שישבע עליו לא הוציאו בשפתיו אלא דבר אחר שלא גמר בלבו הוא שהוציא בשפתיו אינו חייב כלום לא על זה ולא על זה זה לפי שלא הוציאו בשפתיו וזה לפי שלא גמר בלבו עליו.

דף כו:

מיתיבי בשפתים ולא בלב גמר בלבו מנין ת"ל לכל אשר יבטא האדם ומיקמי דלוקים מינה תיובתא הא דייקינן עלה לברורה הא גופא קשיא אמרת גמר בלבו מנין ופירשה רב ששת הכי בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא גמר בלב סתם ולא הוציא מנין תלמוד לומר לכל אשר יבטא האדם הנה מכל מקום היכא דגמר בלבו על השבועה ולא הוציא בשפתיו נתחייב וקשיא לשמואל ופירשה רבא הכי בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת שעורים פירוש והוא הדין אם לא הוציא כלל לא פת חטים ולא פת שעורים.

גמר בלב להוציא פת חטים והוציא פת סתם מנין תלמוד לומר לכל אשר יבטא האדם בשבועה דשמעת מינה מכל מקום דהיכא דגמר בלבו צריך הוא שיוציא בשפתיו ההוא מידי דגמר בלבו עליה כדקאמר שמואל.

מיתיבי מוצא שפתיך אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין תלמוד לומר כל נדיב לב כלומר בלב הדבר תלוי ואעפ"י שלא הוציא בשפתיו וכיון דלענין נדרים מתחייב על מה שגמר בלבו ואעפ"י שלא הוציא בשפתיו לענין שבועה נמי ניחייב על מה שגמר בלבו ואעפ"י שלא הוציא בשפתיו דהא נדר ושבועה חדא מילתא היא. ופרקי' שאני התם לענין נדרים דהא כתיב כל נדיב לב:

ואקשינן ולגמר מינה לשבועות ומהדרינן משום דהואי תרומה וקדשים שני כתובים הבאים כאחד פי' נדרים של קדשים שני כתובים באים כאחד נדר הא דאמרינן כל נדיב לב תרומ' דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כלומר במחשבה תלויה מילתא ואף על פי שלא הוציאו בשפתיו וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.

דף כז.

מתני' נשבע לבטל את המצוה ולא בטל פטור כו' תנו רבנן יכול נשבע לבטל את המצוה ולא בטיל יהא חייב קרבן שבועת ביטוי תלמוד לומ' להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא בטל שהוא פטור יכול נשבע להרע לאחרים ולא הרע יהא חייב תלמוד לומר להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע שהוא פטור ומנין לרבות הטבת אחרי' פי' שאעפ"י שמשמע שאינו מתחייב בהרעה ולא קרינא ביה להרע או להטיב מתחייב הוא בהטבה תלמוד לומר או כו'.

ודייקינן אהא דקתני מה הרעה רשות אף הטבה רשות ומה הטבה רשות וכו' ומנין דקראי בדבר הרשו' כתיבי כי היכי דתימא מה הטבה רשות ומה הרעה רשות דילמא בדבר מצוה כתיבי.

ומהדרינן אקיש הרעה להטבה כו' ואדחי ליה האי פירוקא ואוקימנא דמדאיצטריך קרא למיכתב או לרבויי הטבת אחרים דאלמא הרעת אחרים לא מיחייב עלה מכלל דקראי בדבר הרשות כתיבי ומשום הכי אצטריך קרא לרבויי הטבת אחרים דהא לא מחייב בהרעת אחרים דהא לאו רשות היא אלא אי אמרת קראי אפילו בדבר מצוה כתיבי דאשתכח דאפי' מי שנשבע להרע במצוה ולבטל אותה מתחייב וממילא שמעת שמי שנשבע להרע לאחרים ולהכותם מתחייב ואעפ"י שהוא עובר על לא יוסיף פן יוסיף אמאי איצטריך קרא למיכתב או לרבויי הטבת אחרים השתא הרעת אחרים איתרבי באו הטבת אחרים לא כל שכן.

ואקשינן אהאי מימרא גופא דקתני בברייתא ומנין לרבו' הטבת אחרים תלמוד לומר או להטיב והאי או מבעי ליה לחלק פי' דאי לאו או הוה אמינא דלא מחייב עד דמשתבע עלייהו תרווייהו הניחא לרבי יונתן דאמר לחלק לא צריך אלא לרבי יאשיה מבעי ליה לחלק דתניא ואיש כי יקלל כו'.

ומהדרינן אפילו תימא דרבי יאשיה לחלק הכא לא צריך קרא פי' עד כאן לא קאמר רבי יאשיה דבעינן או לחלק אלא היכא דאפשר דעביד להו לתרווייהו כחדא כגון קללת אביו ואמו דאפשר דלאיט להו לתרווייהו כחדא דכיון דאיכא למימר דלא מחייב עד דלאיט להו לתרווייהו כחדא משום הכי קא בעי או לחלק אבל לענין הטבה והרעה דלא אפשר דעביד להו תרווייהו כחדא דהא אם הרעה אין הטבה ואם הטבה אין הרעה וכיון דאשתבע להרע כי קא משתבע בתר הכי להטיב הויא לה שבועת שוא או אי משתבע להטיב כי קא משתבע בתר הכי להרע הויא לה שבועת שוא לחלק לא צריך קרא דהא ליכא למימר דלא מחייב עד דעביד להו תרווייהו וכיון דתריצנא להאי מימרא גופא דקתני במתני' מנין לרבות הטבת אחרים תלמוד לומר או וקם ליה ההוא מימרא דאמרינן אלא מדאצטריך קרא למיכתב או לרבות הטבת אחרים שמע מינה דקראי בדבר הרשות כתיבי קא אתינן השתא לאתויי אנפא אחרינא למשמע מינה דקראי בדבר הרשות כתיבי והיינו דאמרינן אי אמרת בשלמא כלומר ועוד בר מהאי טעמא אי אמרת בשלמא קראי בדבר הרשות כתיבי הוה ליה האי דכתב רחמנא להרע או להטיב דמשמע הרעה והטבה אין מידי אחרינא לא למעוטי דבר מצוה אלא אי אמרת דקראי בדבר מצוה כתיבי וכל שכן דבר הרשות מאי ממעיט כו'.

אמר רבי יהודה בן בתירא כו' לאו כהן שהרי יש בידו שישבע לעשותה ויש בידו שישבע שלא לעשותה משכחת בה להרע או להטיב שהוא לאו והן תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן שהרי אם ישבע שלא לעשות מצוה שאין שבועתו חלה עליו כלל וכיון דלא משכחת לה בלאו כהן נמי לא מתחייב דבעינן להרע ולהטיב וליכא אמר רבי יהודה בן בתירא ומה אם הרשות שאינו מושבע עליה פי' ומה אם הרשות שאינו מושבע עליה מהר סיני לעשותו כשנשבע עליו שיעשה אותו הרי הוא חייב עליו מצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני לעשותה כשישבע עליה לעשותה אינו דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן שהרי יש בידו לעשותה ויש בידו שישבע שלא לעשותה ומשכחת בה להרע או להטיב שהוא לאו והן תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן שהרי אם ישבע שלא לעשות מצוה אין שבועתו חלה כלל וכיון דלא משכחת לה לאו לא מתחייב דבעינן להרע או להטיב וליכא.

ודייקינן בגמרא שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי יהודה בן בתירא ומהדרינן ורבי יהודה בן בתירא אמר לך אטו הטבת אחרים לאו אע"ג דליתיה בהרעת אחרי' רחמנא רבייה כדאמרינן לעיל ומנין לרבות הטבת אחרי' תלמוד לומר או להטיב הנה אע"ג דלא משכחת לה בלאו והן דהא אם נשבע שירע לאחרים לא חיילא שבועתו אפילו הכי כשישבע שיטיב לאחרים מתחייב הכא נמי לענין שבועת מצוה אע"ג דלא משכחת לה בלאו והן דהא אם נשבע שלא לעשות מצוה אין שבועתו חלה עליו אפילו הכי כשישבע שיעשה מצוה שבועתו חלה עליו ורבנן התם לענין הטבת אחרים אף על גב דליתיה בהרעת אחרים כדאמרינן לעיל מה הטבה רשות אף הרעה רשות איתיה בלא אטיב לאחרים וכיון דאפשר שישבע שלא ייטיב לאחרי' ותחול שבועתו משום הכי כשישבע נמי שיטיב לאחרים חיילא שבועתו דהא משכחת לה בלאו והן אבל לענין שבועת מצוה שאם ישבע שלא לקיים את המצוה אין שבועתו חלה עליו כלל כשישבע שיעשה מצוה אין שבועתו חלה עליו כלל דהא לא משכחת לה בלאו והן.

דף כז:

מתני' שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנ' ואכל אינו חייב אלא אחת פי' לפי שכיון שנשבע עליה שלא יאכל אותה נעשית אסורה עליו והוה ליה כאלו מושבע עליה מהר סיני ולפיכך אינו חייב אלא אחת שהיא השבועה הראשונה אבל על שבועה שניה לא מחייב שאין שבועה חלה על שבועה והא שבועה שניה דאמרן דלא מיחייב עלה לא תימא דמשום שבועת ביטוי הוא דלא מיחייב עלה אבל משו' שבועת שוא מחייב עלה אלא אפי' משו' שבועת שוא נמי לא מיחייב עלה דכי אמרינן דמחייב משו' שבועת שוא הני מילי היכא דאשתבע למישרי איסור' כגון דאמר שבועה שלא אוכל והדר אמר שבועה שאוכל א"נ שאמר שבועה שאוכל והדר אמר שבועה שלא אוכל והוא הדין נמי היכא דאישתבע לבטולי מצוה דהויא ליה שבועתו למיעבד איסורא אבל היכא דאשתבע למיסר נפשיה דבר איסור אי נמי לקיומי דבר מצוה כיון דלאחזוקי ההוא מידי הוא דקא משתבע ולא למיעבר עליה לא מיחייב עליה משום שבועת שוא.

ודייקינן בגמרא מה לי למיתנה שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה פירוש ליתני שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל אי נמי שבועה שלא אוכלנה לככר זו שבועה שלא אוכלנה ואמאי אמר ברישא שבועה שלא אוכל והדר אמר שבועה שלא אוכלנה.

ומהדרינן הא קמ"ל דטעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שבועה שלא אוכלנה הוא דלא חיילא עליה שבועה שניה משום דמכי אמר שבועה שלא אוכל ככר זו נאסרה עליו

כולה ואפי' כזית ממנה ולפיכך כשאמר אחר כך שבועה שלא אוכלנה לא חיילא עליה שבועה כלל דאין שבועה חלה על שבועה אבל אם אמר ברישא שבועה שלא אוכלנה לככר זו והדר אמר בתר הכי שבועה שלא אוכל אותה חיילא שבועה שניה עליה משום דשבועה שלא אוכלנה דקאמר ברישא משמע דלא מחייב עד דאכיל לה כולה אבל אלו אכל מקצתה לא מחייב וכיון דאמר בתר הכי שבועה שלא אוכל אותה משמע ואפי' מקצתה ומשום הכי חיילה שבועה שניה עליה כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה מתני' שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת ודייקינן בגמ' הא תו למה לי כו' פירוש בשלמא שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה דקתני איצטריך לאשמועינן דאין שבועה חלה על שבועה אלא שבועה שלא אוכלנה דקתני תו זימנא אחריתי למה לי ומהדרינן הא קמ"ל דחיובא הוא דליכא מדקתני אינו חייב אלא אחת הא שבועה מיהא איכא למימר תלויה ועומדת היא ואי משכחת רווחא חיילא כדרבא דאמר רבא שאם נשאל על הראשונה חלה שניה תחתיה שאילו לא היתה נקראת שבועה כלל אפילו כי מיתשיל על הראשונה נמי לא חיילה שבועה שניה דהא מעיקרא לא הות להכי קתני אינו חייב אלא אחת לאשמועינן דחיובא הוא דליכא הא שבועה מיהא איכא ושבועה מיקריא ותלויה ועומדת היא דאי משכחת רווחא חיילה:

ואם תשאל וכיון דהאי טעמא מדקתני אינו חייב אלא אחת הוא דשמעינן ליה אכתי למה לי למיתנה שלא אוכלנה שלא אוכלנה תרי זימני ליתני שלא אוכל שלא אוכלנה אינו חייב אלא אחת וממילא שמעת חיובא הוא דליכא שבועה מיהו איכא.

היינו טעמא דקתני שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה תרי זימני דאי תנא שבועה שלא אוכלנה בלחוד הוה אמינא האי דקתני אינו חייב אלא אחת לאשמועינן דאין שבועה חלה על שבועה ולעולם שבועה מעיקרא ליתא להכי קתני שבועה שלא אוכלנה תרי זימני כי היכי דתשמע ממשנה יתירה דהאי דקתני אינו חייב אלא אחת חיובא הוא דליכא הא שבועה מיהא איכא לימא מסייע ליה מי שנזר שתי נזירות והפריש קרבן ואחר כך נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה אלמא נזירות שניה תלויה ועומדת הואי משכחת רווחא חיילה ומשום הכי כיון דאיתשיל על הראשונה ואיגלאי מילתא דלא הוה מיחייב בה עלתה לו שניה בראשונה הכא נמי שבועה שניה תלויה ועומדת נהי אם איתשיל על הראשונ' חיילה שניה במקומה ומהדרינן הכי השתא התם נזירות מיהא איכא כלומר אע"ג דנדר נזירות ראשונה ליכא למימר דנזירות שניה ליתא כלל אלא נזירות שניה מיהא איתא דהא כי מני לנזירות ראשונה ומשלים ליה

בעי למיהדר ומימני לנזירו' שניה וכיון דנזירות הא קא חזינן מיהא דאיתיה ומשום דלא אפשר למימני תרי נזירות בהדי הדדי הוא דלא חיילה שניה אלא עד דמני להו לראשונה ומשלים לה משום הכי הויא תלויה ועומדת אי מתשיל על הראשונה ומשכחת רווחא חיילא אבל לענין שבועות כיון דשבועה דליכא זימנא דחיילא ביה כלל דהא מכי אשתבע שבועה ראשונה איתסר ליה לעול' וקיימ' לן דאין שבוע' חלה על שבועה איכא למימ' דליתא שבועה שניה מעיקרא כלל ולא אמרינן דתלויה ועומדת היא וכיון שכן אפי' כי מיתשיל נמי אראשונה שבועה שניה לא חיילה במקומה כלל דהא בעידנא דאישתבע לה לא הויא שבועה כלל.

אמר רבא נשבע על ככר פי' ואחר כך אכלה אם שייר ממנה כזית נשאל עליה פי' וכיון שנשאל עליה פרח ליה איסורא מיניה אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי היכי דמי אי דאמר שבועה שלא אוכל דאשתכח דאפי' כזית מינה נמי דאיכא עליה שם אכילה קא אסר אנפשיה מכזית קמא הוא דעברי לאיסורא וכיון שכן נהי דמהניא ליה ההיא שאלה אשארא אההוא כזית מיהא דאכל קא מחייב קרבן ואי דאמר שלא אוכלנה דאישתכח דלא מיחייב עד דאכיל לה כולה מאי איריא כזית אפי' שייר בה משהו נמי ליתשיל עליה דכיון דמיתשיל אההוא משהו פקע ליה חיובא מיניה דהא על מה דאכיל לא הוה מיחייב עליה כלל אלא עד דאכיל ליה להוא משהו וכיון דאההוא משהו הא איתשיל עליה אשתכח דליכא חיובא הכא כלל.

ומהדרינן אי בעית אימא שלא אוכל ואי בעית אימא שלא אוכלנה אי בעית אימא שלא אוכל דאע"ג דמכי אכליה לכזית קמא הא עברי לאיסור' וחייב ליה בקרבן אפילו הכי כי מיתשיל השתא אשארא מיגו דמהניא שאלה אההוא שארא מהניא נמי אההוא כזית קמא דאכל ופקע ליה חיובא מיניה ואי בעית אימא שלא אוכלנה אע"ג דכמה דלא אכלה כולה אפשר ליה לאיתשולי עליה דהא לא מיחייב להו אלא עד דאכיל לה כולה אפי' הכי אם שייר ממנה כזית חשיב וכי איתשיל עליה פקע ליה איסורא מכולה אבל אפחות מכזית לא חשיב ולא אפשר לאיתשולי עליה כי היכי דליפקע ליה איסורא מכולה נקטינן מכל מקום מהאי מימרא דהיכא דאכליה לככר כוליה לית ליה לאיתשולי עליה כלל דכי קא מהניא שאלה מיקמיה דליעבריה אבל לבתר דעבדיה לאיסורא לא מהניא שאלה דהא היכא דאמר שלא אוכל ואכליה לכזית קמא אי לאו דאיכא שארא דקא מיתשיל עליה לא הוה מהניא שאלה אכזית קמא דאכל:

והיכא דאמר נמי שלא אוכלנה אם שייר ממנה כזית הוא דאיתשיל עליה ואי לא לא מיתשיל עליה ועלה הוא דאמרינן מיתיבי מי שנזר שתי נזירות ומנה ראשונה והקריב

קרבן ואחר כך נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה אלמא אף על גב דמנה להו ראשונה ואשלים להו כולה אפשר ליה לאיתשולי עליה למפרע הכא נמי אע"ג דאכליה לכוליה ככר ליתשיל עליה למפרע.

ומפרקינן הכא במאי עסקינן בשלא כפר כלומר לא הביא עדין כפרתו שכיון שהכפרה מכלל חייבי הנזירות היא הויא לה מכלל הנזירות כאילו לא השלים עדין הנזירות דמי וכיון שכן מיגו דמהניא ההיא שאלה לענין ההיא כפרה שלא יביא אותה מהניא נמי למפרע לענין ימים שמנה אותם לשם נזירות ראשונ' ומשום הכי אי מיתשיל עלה עלתה לו שניה בראשונה:

ואם תשאל על זה הפירוק אי הכי לענין שבועה נמי הא מיחייב קרבן עולה ויורד וכיון שכן ליתשיל עלה ואף על פי שכבר אכל את כולה שהרי עדיין לא הביא קרבן לא דמי דאילו התם קרבן מכלל חיוב הנזירות הוא שהרי אפילו כשישמור הנזירות נתקנה קרבן זה חייב הוא להביאו ומשום הכי הוה ליה מכלל הנזירות וכאלו לא השלים עדין הנזירות אבל לענין השבועה קרבן זה אינו מביא אותו אלא כשעובר על שבועתו אבל אם לא עבר על שבועתו אינו חייב להביאו וכיון שכן נמצא שאינו מכלל השבועה ומשום הכי כשעבר על השבועה אינו יכול לישאל עליה ואעפ"י שלא הביא עדין קרבן שהרי הקרבן אינו מכלל השבועה עצמה:

ואקשינן והתניא כפר כלומר ואעפ"י שכבר כפר נשאל הוא עדין על הראשונה.

ופרקינן בשלא גילח כלומר ואעפ"י שכבר כפר הוא עדין מחוסר תגלחת שער ראשו דמיגו דמהניא ההיא שאלה אתגלחת שער ראשו שלא יהא מחויב לגלח מהניא נמי למפרע לענין שמונה ימים לשם נזירות ראשונה ורבי אליעזר היא דאמ' תגלחת מעכבה ועיקר מימריה דרבי אליעזר במסכת נזיר בפרק ב' (דף י"ד ע"ב):

ואקשינן והתניא גילח כלומר אעפ"י שגילח נשאל הוא עדין על הראשונה אלמא אע"ג דלא אישתאר מידי דמהניא ביה שאלה להבא מהניא ליה שאלה למפרע הכא נמי לענין שבועה אע"ג דהא אכלה לכולה ככר דליכא מידי דמהניא ביה שאלה להבא ליהני ליה למפרע אמר רב אשי נזירות אשבועה קא רמית מי גרם לנזירות שניה שלא תחול באותן ימים שמנה בתחיל' נזירות ראשונה והשתא דנשאל עליו וכיון שנשאל עכשיו עליה איגלאי מילתא שנזירות ראשונה אינה ושאותן ימים שמנה לנזירות שניה היו וכאילו מתחילה לשם נזירות שניה מנה אותן אבל לענין שבועה שאם ישאל עליה עכשו איעקר הדבר לגמרי בלא שיחול אחר במקומו אין בו יכולת לאחר שאכל את הככר כולו ועשה

את האיסור שישאל על השבועה עכשו ויעקור את הדבר כולו מעיקרו למפרע בלא שיחול אחר במקומו.

דף כח.

אמימר אמר אפילו אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מחוסר קרבן ואי במזיד מחוסר מלקות פי' קא סבר אמימר שאין אנו משגיחין עד שיהא הדבר הנשאר מכלל השבועה עצמה אלא אעפ"י שכבר אכל את כל הככר ונמצא שעבר על השבועה כולה כיון שיש עליו חיוב קרבן ועדין לא הביאו אי נמי במזיד יש לו עליו חיוב מלקות ועדין לא לקה ויש לו רשו' עכשיו להשאל על עיקר השבועה כדי שתעקר השבועה מעיקרא ויפטר מהבאת קרבן אי נמי מן המלקות אם הוא מזיד אבל כפתוהו על העמוד אינו יכול לישאל לפי שכיון שכפתוהו נעשה כמי שלקה ואינו יכול לישאל כדשמואל דאמר שמואל כפתוהו ורץ מבית דין פטור דאלמא כיון שכפתוהו כמי שלקה דמי.

ולא היא התם רץ והכא לא רץ כלומר כי אמרינן דכפתוהו כמי שלקה דמי היכא דרץ שאין אנו חייבין לחזור עליו ולהביאו לבית דין ולהלקותו אבל היכא דלא רץ כיון דחייבין אנו להלקותו כמה דלא לקה יכול הוא עדין לישאל על עיקר השבועה כדי שיפטר מן המלקות.

אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד חייב פי' הראשונה היא הככר שעשה אותה תנאי ותלה בה השבועה שהרי כן אומר לא אוכל זו אם אוכל זו שנמצא הככר שעשה אותה תנאי ותלה בה השבועה היא הנקראת באכילה ראשונה והשניה היא הככר עצמה שנשבע עליה וכיון שכן הוה ליה פי' ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד הכי כלומר שכח התנאי שהיה בראשונה על אכילת השניה והיה זכור על השניה שנשבע עליה בלא תנאי שכיון ששכח התנאי שהיה בראשונה על אכילת השניה נמצא שזה שהיה זכור על השניה שנשבע עליה שעל שבוע' בלי תנאי היה זכור והא קמ"ל שאע"פ שהשבוע' מעיקרא על תנאי היתה והרי שכח התנאי כיון שהיה זכור על השבועה שנשבע על השניה ומכל מקום הרי אנו רואים שלא אכלה אלא לאחר שאכל התנאי שנמצאת השניה אסורה עליו חייב הוא על אכילת השניה שהרי במזיד אכלה ואותה שעה ששגג בתנאי שהיה בראשונה ושכח אותה לא מעלה ולא מוריד בדבר הואיל והשניה שעליה היתה שבועה במזיד אכלה לאחר שנעשית אסורה עליו באכילתו הראשונה שהיה בה התנאי אבל אכל את הראשונה במזיד והשניה בשוגג פטור כלומר אם היה זכור על התנאי שהיה בראשונה

על אכילת חברתה אבל שכח איזה ככר הות שנשבע עליה פטור שהרי הככר שהית' השבועה עליה בשוגג הוא שאכלה שתיהן בשוגג פטור.
שתיהן במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה מיחייב אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש למאן דאמר התראת ספק שמה התראה מיחייב למאן דאמר לא שמה התראה הכא כיון דהתראת ספק היא דהא בעידנא דאכליה לאיסוריה אכתי לא מיחייב עד דאכיל ליה לתנאיה הויא לה התראת ספק ולא מחייב תלאן זו בזו לא אוכל זו אם אוכל זו לא אוכל זו אם אוכל זו ואכל זו בזדון עצמה ושגגת חברתה וזו בזדון עצמה ושגגת חברתה פי' אכל זו והוא יודע שכבר נשבע עליה ושכח התנאי שהיה בחברתה עליה וגם אכל זו והוא יודע שכבר נשבע עליה ושכח התנאי האחרת שהיה בחברתה עליה שנמצא שהשבועה שהיה זכור בכל אחת מהן על שבועה בלא תנאי הוא שהיה זכור וזה האופן הוא כנגד האופן דאמר למעלה ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד אלא שלמעלה היתה שבועה על האחת בלבד ועשה חברתה תנאי עליה ועכשיו כל אחת נשבע עליה וכיון שכן כשם שזה שאמר למעלה ואכל את הראשונ' בשוגג והשניה במזיד והתנאי שהיה בראשונה על השניה הוא ששכח והיה זכור על השבועה שהיתה בשני' שנמצאת שבועה זו שהיה זכור עליה שעל שבועה בלי תנאי הוא שהיה זכור כמו שפירשנו למעלה כך זו שנאמר למעלה בענין תלאן זו בזו ואכל זו בזדון עצמה ושגגת חברתה וזו בזדון עצמה ושגגת חברתה התנאי שהיה בכל אחת מהן על חברתה הוא ששכח והיה זכור על השבועה שהיתה בכל אחת מהן שנמצאת השבועה שהיה זכור בכל אחת מהן שעל שבועה בלי תנאי הוא שהיה זכור ולפיכך מתחייב על שתיהן כענין שפירשנו למעלה ואעפ"י שבשעה שאכל את הראשונה עדין לא נקבע בה האיסור שהרי איסורא תלוי באכילת השניה ועדיין לא אכל אותה מכל מקום כיון שהרי אכלה לבסוף ממילא נתחייב על אכילת הראשונה שהרי נתקיים לבסוף התנאי שתלה בו איסוריה וליכא למימר בכי הא דהתראת ספק דכי אמרינן דהתראת ספק היא הני מילי היכא דידע דשבועתו על תנאי הואי וקא אכיל ליה לאיסורא במזיד מיקמי דליכליה לתנאיה אבל הכא דבשבועה גרידא בלי תנאי הוא דידע כי אכיל ליה במזיד התראת ודאי היא דהא עדים איכא דמתרו ביה לאו קמייהו הוא דאשתבע כי היכי דלידעו דעל תנאי אשתבע דהויא לה התראת ספק אלא מחמת דשמעינן ליה דאמר דהאי ככר אישתבועי אשתבענא עליה קא אכילנא ליה הוא דקא מתרי ביה וכיון דעל מאי דשמעי' מיניה הוא דקא מתרו ביה התראת ודאי היא ולא התראת ספק.

האי פירושא דהאי שמעתא וחזינא להו לחד מרבוותא פירושא דלא דייק גבן והאי פירושא דפרישנא טפי דייק ומסתבר.
סליק פירקא בס"ד

דף ל.

מתני' שבועת העדות נוהגת באנשים וכו' הא דתניא ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין אמרת וכי אנשים באין לדין ולא נשים וכו' עד מהו דתימא כל כבודה בת מלך פנימה.נאמר כאן שני ונאמר להלן שני וכו' איכא למשמע מינה דנשים יקרות שאין דרכן להזדלזל ולבוא לבית דין בדין הוא שלא להוציאן לבית דין אלא לשגר להן הדין על ידי שלוחי בית דין כדי שלא יתזלזלו בביאתן לבית דין ומעשים לפני הרב בכל יום היה עושה כך. וכך היו עושים אנחנו אחריו:

דף לא.

הא דקתני במתני' ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד דייקינן עלה בגמרא לאפוקי מאי כלומר אי לאפוקי קרוב ופסול הא קתני לה בהדיא שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים בכשרים ולא בפסולים ומהדרינן רב פפא אמר לאפוקי מלך שאינו ראוי להעיד לא מחמת שהוא קרוב ולא מחמת שהוא פסול אלא מדכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ולאו אורח ארעא לזלזולי במלכא לאסהודי בבי דינא.
רב אחא בר יעקב אמר לאפוקי משחק בקוביא וכו'.
הא דקתני במתני' בפני בית דין ושלא בפני בית דין דייקינן עלה בגמ' במאי קא מיפלגי אמרוה רבנן קמי דרב פפא בדון מינה קא מיפלגי ר"מ סבר דון מינה ומינה פי' דשבועת העדות לא מיפרש בה המושבע מפי עצמו אלא המושבע מפי אחרים הוא דמיפרש דכתיב ושמעה קול אלה ועד שיהא בפני בית דין מדכתיב ואם לא יגיד ונשא עונו ולא אמרתי אלא במקום שאם מגיד זה מתחייב זה ממון ושבועת הפקדון לא מיפרש בה מושבע מפי אחרים דהא לא כתיב בה ושמעה קול אלה אלא ומעלה מעל בה' כתיב דהוא מושבע מפי עצמו לא שנא בבית דין ולא שנא שלא בבית דין וכיון דכתיב ביה בשבועת העדות נפש כי תחטא וכתיב בה נמי בשבועת הפקדון נפש כי תחטא ילפינן ליה לשבועת העדות דמושבע מפי עצמו חייב משבוע' הפקדון וילפינן לה לשבועת הפקדון דמושבע מפי אחרים חייב משבועת העדות וקא מיפלגי השתא ר"מ ורבנן בדון

מינה ומינה ובדון מינה ואוקי באתרא קא מיפלגי ר"מ סבר כיון דמושבע מפי עצמו בשבועת העדות מפקדון ילפינן לה ואמרינן מה שבועת הפקדון בין בבית דין בין שלא בבית דין אף מושבע מפי עצמו דשבועת העדות נמי בין בבית דין בין שלא בבית דין יהא חייב ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרא כיון דקם לן חיוב מושבע מפי עצמו שבועת העדות משבועת הפקדון מוקמינן לה באתר' ולא מחייבינן לה אלא בבית דין כדינה דשבועת העדו' במושבע מפי אחרים וכו' פשוט הוא.

דף לא:

מתני' וחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות ואינן חייבין על שגגת העדות פי' דכיון דשגג שיש לו אצלו עדות הוה ליה אנוס ופטור ועלה אמרינן לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי דאי משתבע חד אמר הכי אמר רב וחד אמר הכי אמר רב ואמר רב כחד מינייהו וקאמר ליה אידך ואנא בשיקרא אשתבעי ואמר ליה רב את לבך אנסך דאלמא מאן דשגג במידי ואשתבע עליה דאנוס הוא ופטור מקרבן שבועת ביטוי וכו' כלו' וכיון דתנינא לה מאי קמ"ל רב התם במעשה דרב כהנא ורב אסי ומהדרינן אצטריך סלקא דעת' אמינא הכא לענין שבועת העדות הוא דלא כתיב ונעלם הוא דבעינן דלא מיחייב בשוגג אלא עד דהויא קרוב למזיד ואיזה זה מי שהזיד בעדות ושגג בשבועה כדקתני במתני' ועל שגגתה עם זדון העדות אבל לענין שבועת ביטוי דכתיב ונעלם אימא שגגה כל שהו ואפילו ששגג בעיקר ההוא מידי דאישתבע עליה ליחייב קא משמע לן דרב כהנא ורב אסי:

נקיטינן השתא דלענין שבועה בין שבועת העדות בין שבועת ביטוי היכא דאישתלי ההוא מידי דאישתבע עליה דאנוס הוא ופטור מקרבן שבועה אעפ"י שלא מצינו בכל התורה כולה דכל איסורין שבתורה ל"ש שגג במעשה ול"ש שגג בחיוב שוגג הוא וחייב דהא לענין שבת היכא דשגג שהיא שבת אי נמי אם יש שבת בעולם ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה שוגג הוא וחייב והיינו טעמא דשניא שבוע' משאר איסורין משו' דשבועה על דבור פיו הוא מתחייב וכיון שעלה בלבו שאותו דבר כן הוא כמו שנשבע עליו הוה ליה אנוס ופטור שלא הוציא מפיו אלא הנמצא בלבו ושאר איסורין על מעשה שעשה הוא מתחייב וכיון שעל מעשה שעשה בידים הוא מתחייב לא איכפת לן בלבו כדי שיהא אנוס:

ואם תאמר אם כן שבועת ביטוי לשעבר דמתחייב היכי משכחת לה הרי אנוס הוא הא אוקימנא באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם

לאו כדגרסינן בפרק שבועות בתרא דף כ"ו ע"ב בעא מיניה רבא מרב נחמן איזהו שגגת שבועת ביטוי לשעבר וכו'.

דף לב.

הא דאמרינן דאי לא תימא הכי גבי פקדון אמר אין לא אמר לא פי' משום דשבועת העדות הוא דאיכא למימר אמר אין לא אמר לא דהא ושמעה קול אלה כתיב דמשמע שתבעו להעיד ולא העיד לו אבל גבי פקדון דלא כתיב ביה הכי ליכא למימר אמר אין לא אמר לא דהא ומעלה מעל בה' כתיב לא שנא אמר ולא שנא לא אמר:

הא דתנן השביע עליו ארבעה וחמשה פעמים וכו' ואמרינן עלה מנ"ל דאכפירה בבית דין הוא דמחייב אדחוץ לבית דין לא מיחייב אמר אביי דאמר קרא אם לוא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא במקום שאם זה מגיד זה מתחייב ממון ואמרינן אי הכי אפילו שבועה נמי וכו' דשמעת מינה דשבועה חוץ לבית דין וכפירה בבית דין ואפי' כפר חוץ לבית דין אם חזר והודה בבית דין פטור לא משכחת לה אלא במושבע מפי אחרים ובעונה אמן כדגרסינן בסוף פרק שבועת בתרא דף כ"ט ע"ב לא קשיא הא דענה אמן הא דלא ענה אמן והיינו טעמא דכי חזר והודה בבית דין פטור משום דאכתי לא הוציא שבועה מפיו הילכך כיון דקיימא לן דכפירה חוץ לבית דין לאו כפירה היא אם חזר והודה בבית דין נפטר משום דאכתי לא נשבע כלום אבל במושבע מפי עצמו מכי נשבע כבר עבר על השבועה הלכך לר"מ דסבר מושבע מפי עצמו חוץ לבית דין חייב מיחייב ולא מהני ליה הודאתו אחר כן בבית דין ולרבנן דסברי מושבע מפי עצמו חוץ לבית דין פטור לא מיחייב עד דמשתבע בבית דין.

נקטינן השתא דמושבע מפי אחרים בבית דין לעולם מיחייב חוץ לבית דין אי עונה אמן וכפר בבית דין מיחייב ואם לא ענה אמן ואע"ג דכפר בבית דין אי נמי ענה אמן ולא כפר בבית דין פטור ומושבע מפי עצמו בבית דין לעולם מיחייב חוץ לב"ד לר"מ מיחייב בין כפר אח"כ בב"ד בין לא כפר אח"כ בב"ד לרבנן אם לא כפר אח"כ בב"ד בודאי פטור ואם כפר אח"כ בב"ד איכא למימר דפטור דלא מהניא כפירה בתר הכי בב"ד לחיוביה אלא במושבע מפי אחרים משום דכיון דלא הוציא שבועה מפיו כמה דלא כפר בבית דין אכתי לא נשבע כלום הילכך כשכפר בבית דין ההיא שעתא הוא דעבר על השבועה אבל במושבע מפי עצמו מכי נשבע כבר עבר על השבועה הילכך כיון דס"ל לרבנן חוץ לבית דין לא מיחייב עליה כלום אף ע"ג דכפר בתר הכי בבית דין נמי לא מהניא מידי לאחיוביה ואיכא למימר כיון דמושבע מפי עצמו דלא מחייב חוץ לבית דין ממושבע

מפי אחרים ילפינן ליה כדאמרינן לעיל ומה מושבע מפי אחרים חוץ לבית דין כי הדר כפר בבית דין מיחייב אף מושבע מפי עצמו חוץ לב"ד נמי כי הדר כפר בב"ד מיחייב וצריך עיון.

מתני' כפרו שניהם כאחת שניהם חייבין זה אחר זה הראשון חייב פי' שבשעה שכפר הראשון ראויה היתה העדות להתקיים לולי כפירתו שהרי עדין השני לא כפר ואעפ"י שהרי כפר השני לאחר מכאן מעת שכפר הראשון נתבטלה העדות תדע שהרי אלו הודה השני ולא כפר לא היה בעדותו ממש לפי שהוא עד אחד הרי למדת שמכפירת הראשון נתבטלה העדו' ולפיכך הראשון חייב והשני פטור ועלה אמרינן מתני' דלא כי האי תנא פי' דלא כר"א ב"ר שמעון דתניא המשביע עד אחד פטור ור' אלעזר ב"ר שמעון מיחייב ואי ב"ר שמעון אעפ"י שכבר כפר הראשון והוה ליה שני עד אחד כיון שכפר מיחייב דהא אמר משביע עד א' חייב ודייקינן לימא בהא קא מיפלגי דמר סבר עד אחד כי אתי לשבועה קא אתי הילכך כי כפר לאו עדות ממון כפר אלא עדות שבוע' ואכפירת עדות ממון הוא דחייב רחמנא אכפירת עדות שבועה לא חייב רחמנא ומר סבר עד אחד כי אתי לממון אתי שהרי עדותו ראויה שתצטרף עליה עדות אחרת ויתחייב בה הנתבע ממון ודחינן ותסברא והא אמר אביי הכל מודים בעד סוטה פי' קיימא לן שהסוט' אינה נעשית סוטה אלא עד שיקנא לה ותסתר ואם נסתרה בלא קינוי או קינא לה בלא סתירה אינו מועיל לה כלום עד שיקנא לה ותסתר ולאחר שמעידין עליה שנסתרה אם יבוא עליה אפי' עד אחד שנטמאה מפסדת כתובת' ונאסרת עליו לעולם ואם לא יבא עליה עד שנטמאה הרי היא אסורה עליו עד שמשקין אותה מי סוטה לברר אם נטמאה אם לאו ואם יגלה עליה מי סוטה שנטמאת הפסידה כתובתה ואין אנו צריכין לומר שנאסרה עליו שהרי מתה לה ואם יגלה שלא נטמאת תחזור להיתרה:

נמצא עכשו שהטומאה עצמה היא מפסדת אותה כתובת' והמעיד בה בממון עצמו הוא שמעיד דהוה ליה כמאן דאמר בפני נפרעה כתובתה זו או מחלה עליה דהיא עדות ממון דמה לי העיד על כתובה זו שהבעל פטור מלפרעה מחמת טומאה שנטמאה או מחמת שמחלה עליה או נפרעה אותה הלכך עדות ממון הוא והכופר בה מתחייב קרבן שבועה והסתירה גורמת לטומאה שאילולי הסתירה לא היינו יכולין להשקותה ולגלויי עליה אם נטמאת אם לאו הילכך עדות סתירה עדות גרמא היא שהרי הסתירה אינה מפסדת אותה כתובתה הטומא' היא שמפסדת אותה כתובתה כמו שאמרנו והסתירה גורמת לגלות אם נטמאת אם לאו בהשקייתה מי סוטה והיכא דאתא נמי עד אחד שנטמאה נמי אילולי הסתירה לא היו מאמינים אותו אלא עד שיעידו שני עדים שנטמאת כדגרסינן

במסכת' סוטה (דף ב' ע"א) מן התורה עד אחד מהימן מנא לן דכתיב ועד אין בה וכו' ואמרינן נמי וטומאה בעלמא בלי קינוי ובלא סתירה מנ"ל דלא מהימן עד אחד דכתיב כי מצא בה ערות דבר נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר מה להלן שנים אף כאן שנים.
נמצא עכשו שהסתירה גורמת לנו להאמין עד אחד לטומאה הילכך המעידין בה למאן דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי עדות ממון היא ואם כפרו בו ונשבעו חייבין קרבן שבועה ולמאן דאמר לאו כממון דמי לאו עדות ממון הוא ופטורים.
והקינוי הוא גורם דגורם שהוא גורמת לסתירה כמו שאמרנו:
למדנו עכשו מדברי אביי במשביע עד סוטה וכפר שהוא חייב בקרבן שבועת העדות משום דאע"ג דעד אחד הא המניה רחמנא דכתיב ועד אין בה וכיון שאילו העיד היתה יוצאה שלא בכתובה נמצא שכפירתו הפסידתו כתובתה ולפיכך חייב קרבן שבועה והכל מודים בעדי סוטה במשביע עדי קינוי שהן פטורין שאלו העידו בקינוי עדין צריך הוא לעדי סתירה הלכך הוה ליה גורם דגורם שהקינוי גורם לסתירה לפי שהסתירה בלי קינוי אינה מועילה כלום והסתירה גורמת להשקות אותה מי סוטה ולגלויי עלה אם נטמאת אם לאו ואלולי הסתירה לא היינו יכולין להשקותה מי סוטה וכשמשקה אותה ומתברר שנטמאת מפסדת כתובתה מחמת הטומאה.
נמצא שהטומאה היא המפסדת אותה כתובת' והסתיר' גורמת לגלות אם נטמאת אם לאו והקינוי גורם לסתירה ומחלוקת במשביע עדי סתירה פירוש כשמעידין בסתירה אינן מעידין על הטומאה ממש שהיא המפסדת אותה כתובתה אלא על סתירה בלבד הוא שמעידין והסתירה גורמת להשקות אותה מי סוטה לגלות אם נטמאת אם לאו וכיון שכן נמצא שכשמעידין אינו על דבר המפסיד אותה כתובתה ממש אלא על דבר הגורם לגלות אותו דבר המפסיד אותה כתובתה ולברר אותו:
וכיון שעדות גרמא היא ולאו עדות ממון ממש לתנא קמא דאית ליה דבר הגורם לממון לאו כממון דמי פטורים ולרבי אלעזר בר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי חייבין והרי למדנו מדברי אביי שמחלוקתן בדבר הגורם לממון הוא ועלה אמרינן ותסברא:
אלא דכ"ע ע"א כי אתי לשבועה קא אתי והכא בהא קמיפלגי מ"ס דבר הגורם לממון כממון דמי וכיון שהשבועה גורמת לממון שהרי אפשר שיפרוש מן השבועה וישלם מה שהוא תבעו נמצא עדותו עדות ממון וכשכפר מתחייב קרבן שבועה ומ"ס דבר הגורם לממון לאו כממון דמי וכיון דלא עדות ממון הוא אינו מתחייב קרבן שבועה על כפירתו.

דף לב:

הכל מודים כשכנגדו חשוד על השבועה פי' המשביע ע"א שיש לו מנה על ראובן ואותו ראובן חשוד על השבוע' וגם התובע חשוד על השבועה כיון שאילו העיד אותה העדו' היה מתחייב ראובן שבועה ולפי ששניהם חשודין היה מן הדין שתחזור שבועה למחויב לה שהוא ראובן ומתוך שאינו יכול לישבע משלם נמצא עדותו עדות ממון הוא ולא עדות שבועה וכיון שכן אם כפר בעדותו ונשבע מתחייב קרבן שבועה והכל מודים במשביע וכו' פשוט הוא.

דף לג.

הא דאיבעיא לן משביע עדי קנס מהו פי' מי אמרינן כיון דאלו מודה הנתבע היה פטור לאו עדות הוא דקא כפרי ליה דאילו הוה אית ליה ממון ממש גבי נתבע לא היה מיפטר בהודאתו ומדאיפטר בהודאתו כמאן דלית ליה גבי' מידי דמי דהא לא ממון ממש אלא חיוב בעלמא הוא ולא הוי ממון עד דמטי לידיה או דילמא כל זמן דלא אודי ממונא אית ליה גביה ואע"ג דקנס הוא מכל מקום תביעת ממון דקנס הוא וכפירת עדות ממון היא: אליבא דרבי אליעזר ב"ר שמעון לא תיבעי לך דאמ' יבואו עדים ויעידו כלומר אע"ג דהודה כיון דבאו עדים בתר הכי מתחייב אלמא ממונא דקנסא אית ליה גביה ולאו חיובא בעלמא הוא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור מאי כיון דמיפטר בהודאתו לאו ממונא דקנסא הוא אלא חיובא בעלמא הוא ולא שאין בו שום תביעת ממונא אלא תביעת חיוב בעלמא הוא דאלו הוה ליה ההוא קנסא דאית ליה גביה תביעתה דממונא לא הוה מיפטר בהודאה או דילמא השתא מיהא לא הודה ופריך דאי בעיא לך אליבא דידהו כמאן דסבירא להו אי כר' שמעון הא אמר דבר הגורם לממון כממון דמי פי' ואי נמי סבירא ליה דהאי תביעת ממונא דקנסא אינו אלא תביעת חיובא בעלמא מכל מקום ההוא חיובא גרמא הוא דהא כדמפיק ליה מיניה הוה ליה ממונא ודבר הגורם לממון כממון דמי אלא כרבנן ס"ל דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי מאי ואתינא למיפשטיה מדקא תני משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק:

ואוקימנא בחצי נזק צרורות אבל לעולם תביע' קנס תביעת חיובא בעלמא הוא ולא תביעת ממונא וכן נמי אוקימנא להא דקא תני תשלומי כפל משום קרנא ולהא דקתני שאנס איש פלוני ופתה את בתי משום בושת ופגם דממונא הוא כמתברר בסוף פרק אלו נערות דף מ"א.

תא שמע משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שפלוני הוציא ש"ר על בתי חייבים הודה מפי עצמו פי' קודם שיבואו העדים פטור בהודאתו וכיון שפטור אין העדים חייבין על כפירתן מני אילימא רבי אליעזר ב"ר שמעון הא אמר אף על פי שהודה יבואו עדים ויעידו אלא לאו רבנן היא ושמע מינה משביע עדי קנס חייב.

לא לעולם רבי אליעזר ב"ר שמעון היא והכי קאמר לא משכחת לה דפטור אלא אם כן הודה מפי עצמו בלא עדים ע"ב הא דקתני בסוף מתני' שאנס איש פלוני ופתה את בתו ושחבל בי בני ושהדליק גדישי בשבת הרי אלו פטורין פי' משום דהכי כולהו לאו תביעת ממון הוא דהא אמר שאנס איש פלוני ופתה את בתו אעפ"י שהעידו בכך נמי פטור הוא אותו פלוני מן הממון דקים ליה בדרבה מיניה דהא הבא על בתו בשריפה קאי וכן נמי שחבל בי בני אע"ג דהעידו עדים בכך פטור הוא הבן מתשלומין משום דקיימא לן המכה את אביו ועשה בו חבורה בסקילה קאי ושהדליק גדישי בשבת אעפ"י שהעידו העדים בכך נמי פטור משום דקים ליה בדרבה מיניה וכו'.

ת"ר מנין שאין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון רבי אליעזר אומר נאמר כאן אואין ונאמר להלן אואין פי' דכתיב והוא עד א ראה או ידע ונאמר כאן בשבועת פקדון אואין דכתיב או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו וגומר מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון וכו' והדר מקשה אואין דסוטה יוכיחו דכתיב או עבר עליו רוח קנאה וכתי' נמי או איש אשר תעבור עליו רוח קנאה וכו' והדר מקשה אואין דשבועת ביטוי יוכיחו דכתיב או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב מסתברא מפקדון הוה ליה למילף שכן תחטא במזיד תבעוה עברוה פירוש בשבועת העדות ובפקדון תרוייהו כתיב בהו נפש כי תחט' מה שאין כן בשבועת ביטוי ותרוייהו חייב בהו על המזיד דהא לא כתיב בהו ונעלם מה שאין כן בשבועת ביטוי ותרוייהו אין חייבין עד שישמעו מפי התובע בשבועת העדות עד שיאמר להם התובע בואו והעידו אבל אם נשבעו קודם שישאל אותם להעיד פטורים ובשבועת הפקדון נמי אינו חייב עד שיתבע אותו ויאמר לו תן לי פקדון שיש לי בידך אבל אם נשבע קודם שיתבע אותו פטור לאפוקי שבועת ביטוי שאין שם תובע ונתבע ותרוייהו לא מחייב אלא לשעבר לפי ששבועת העדות אינה אלא עדות שכבר ישנה אצלו ושבועת הפקדון נמי אינה אלא על הפקדון שכבר הפקיד אצלו ולא משכחת לה להבא דהא לענין שבועת העדות אם אמר להם משביע אני עליכם לכשיהיה לי אצלכם עדות שתבואו ותעידוני פטורים הן ולגבי פקדון נמי אם אמר לו לכשיהיה לך אצלי פקדון שבועה שאין לך בידי פטור לאפוקי שבועת ביטוי שהיא נמי להבא דכתיב להרע או להטיב.

דף לד.

אדרבא מביטוי הוה ליה למילף שכן שבועת העדו' וביטוי בתרוייהו כתיב בהו חטאת דהא אכלהו כתיב והביא את אשמו לה' נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת לאפוקי פקדון שאינה חטאת אלא אשם דכתיב והביא את אשמו לה' ותרווייהו קרבן עולה ויורד דבכלהו כתיב ואם לא תגיע ידו וגומר לאפוקי פקדון דהוא קבוע דהא לא כתיב ביה ואם לא תגיע ידו ותרווייהו לא כתיב בהו חומש לאפוקי פקדון דאית ביה חומש דכתיב ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו.

רבי עקיבא אומר והיה כי יאשם לאחת מאלה יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור פי' מדכתיב מאלה ולא כתיב אלה אלמא מקצת אלה חייב ולא כל אלה הא כיצד תבעו ממון חייב דבר אחר פטור.

ואקשינן ואיפוך אנא תבעו ממון פטור דבר אחר חייב.

ומהדרינן ר"ע אית ליה אואין דרבי אליעזר כלומר מדכתיב מאלה ולא כתיב אלה יליף דעל מקצת חייב ועל מקצת פטור והנהו אואין דרבי אליעזר מיגלי הי מנייהו מקצת דפטור כדאמר מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון.

ודייקינן מאי ביניהו כלומר כיון דתרוייהו אית להו אואין למאי אצטריך רבי עקיבא למילפיה מדכתיב לאחת מאלה ולא קא נפיק מאואין דרבי אליעזר לחודא ומהדרינן איכא ביניהו המשביע עדי קרקע לרבי אליעזר דנפיק ליה מאואין בלחוד לא מחייב דהא גבי שבועת הפקדון דיליף מינה הוא והנך כלהו דכתיב בקרא דפקדון מטלטלין נינהו פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה ולר"ע כיון דיליף ליה נמי מדכתיב לאחת מאלה דמשמע בין קרקע בין מטלטלין ומאי דלא נפיק מיני' מההוא אואין מפיק מהאי קרא אחרינא ומחייב דמשביע עדי קרקע.

רבי יוסי הגלילי אומר אינו צריך והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת ידיעה בלא ראייה וראייה בלא ידיעה הכתוב מדבר ואיזו זו עדות ממון לאפוקי עדות דבר אחר שאינה מתקיימת לעולם עד שתהיה שם ראיה וידיעה פי' אם הודה לו או העידו על עצמו שיש לפלוני אצלו ממון עדות מתקיימת הוא ואף על פי שידיעה יש שם ואין שם ראיה ואם ראו העדים שנתן לו מנה ואעפ"י שאין יודעי' אי לשם הלואה נתנו לו או לשום מתנה או לשום דבר אחר מכל מקום עדות הוא דהא היכא דכפריה הנתבע לתובע לא נתתה לי מעולם כלום ומייתי הכי סהדי ומסהדי דראינוהו שנתן לו מנה הוחזק הנתבע כפרן ולא מצי אמר כבר פרעתיך דהא קיימא לן כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ובענין עדות אחר לא משכחת לה לעולם עד דאיכא ראיה וידיעה דהא ידיעה בלא ראיה

גבי ממון לא הויא אלא כדמסהיד להו לעדים אנפשיה על ההוא מידי ולגבי ממון הוא דמשכחת לה אבל לגבי דבר אחר לעולם לא משכחת לה דאי לגבי דיני נפשות וחבלו' וקנסו' אע"ג דאסהדינהו לעדים אנפשיה דקטליה לפלניא או חבל ביה ומאי דדמי ליה ההוא עדות לאו מידי הוא דהא קיימא לן מודה בקנס פטור וכן נמי לגבי שאני כהן לוי לא הויא עדות עד דחזי דאכל לתרומה וגבי לוי נמי עד דחזי פלוני נתן ליה מעשר בבית הגרנות דהיא ראיה וידיעה אבל אי מסהיד אנפשיה דהוא כהן דהוא לוי לאו עדות היא וכן כל מידי דלית ביה שום ממון אינו מתקיים לעולם בסהדותא דמסהיד אנפשיה אלא דמסהיד בראייה דשייכא בה ידיעה וידיעה דשייכא בה ראיה הילכך מדכתיב או ראה או ידע שמעינן דבעדות המתקיימת ידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר שהיא עדות ממון ולא עדות דבר אחר.

אמר ליה רב פפא לאביי לימא רבי יוסי הגלילי לית ליה דר' אחא דתניא רבי אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא הרוג בצידו בידוע שזה הרגו דאי אית ליה דר' אחא לגבי דיני נפשות נמי משכח' לה כי האי גוונא פי' אי אמרת בשלמא לית ליה דר' אחא דקאמר לגבי ממון דכי האי גוונא ידיעה בלא ראיה אלא דקסבר דכי האי גוונא לאו ידיעה הוא אלא אומדנא בעלמא הוא ולא מפקינן ממונא ולא היא ידיעה בלא ראיה לגבי ממונא אלא באסהדותיה דאסהיד אנפשיה כדאמרי' היינו דלא משכחת לה לעולם ידיעה בלא ראייה במידי אחרינא בר ממונא כדאמרינן דהא לא מהניא הודאה וסהדותא דאסהיד אנפשיה אלא לגבי ממונא בלחוד כדברירנן אלא אי אמרת דכי האי גוונ' לגבי ממונ' ידיעה בלא ראיה עדות הוא דמפקינן ממונא לגבי נפשו' נמי משכחת לה כי האי גוונא כרבי שמעון בן שטח וכיון שכן תהוי נמי עדות לגבי נפשות ואם לגבי נפשות היא לא הויא ידיעה אמאי לגבי ממון הויא ידיעה ואם לגבי ממון הויא ידיעה לגבי נפשות נמי הניחא לענין הודאה גבי עדים היינו טעמא דהויא ידיעה גבי ממון ולא הויא ידיעה גבי נפשות משום דמודה בקנס פטור ומודה בממון חייב אלא בכי האי גוונא דר' אחא אי הויא לגבי ממון ידיעה ולא אומדנא בעלמא הוא אמאי לא הויא ידיעה נמי לגבי נפשות וקטלי להורג בההיא סהדותא ומהדרינן אפי' תימא אית ליה דר' אחא נמי דידיעה בלא ראיה משכחת לה כי האי גוונא ראייה בלא ידיעה היכי משכחת לה אי דחזיה דקטיל ולא ידע מאן קטל מי לא בעי למידע אי א"י הרג אי ישראל הרג אם טרפה אם שלם הרג וליכא למימר בהא דהויא עדות להיכא דכפר ואמר לא הוי דברים מעולם כי היכי דליתחזק כפרן בסהדותייהו דהני דמסהדי דחזו ליה דקטל ולא ידעי למאן קטל כי היכי דאמרינן לגבי ממון דהא לגבי ממון מהני הודאתו לגבי נפשות לא מהניא הודאתו כי

היכי דנימא ביה הכי הילכך כיון דלא משכחת לה ראיה בלא ידיעה לגבי נפשות אלא לגבי ממון בלחוד הוא דמשכחת ראיה בלא ידיעה וידיעה בלא ראיה שמעינן דשבועת לעדות דכתיב בה או ראה או ידע בעדות ממון ולא בדבר אחר ואמרינן ושמעינן מינה דקסבר רבי יוסי הגלילי המשביע עדי קנס פטור פי' ואע"ג דמ"מ תביעה שיש בה נטילת ממון היא שלא תאמר דר' יוסי הגלילי לאפוקי הני מילי דלית בהו נטילת ממון הוא דאתא כגון עדות נפשו' ושאני כהן ושאני לוי ומאי דמי להו אבל מאי דאית ליה נטילת ממון ואע"ג דקנסא הוא מחייב קמ"ל דפטור דאי ס"ד חייב נהי דידיעה בלא ראיה אשכחן לה ראי' בלא ידיע' היכי משכחת לה פי' כגון שנכנס עם הבתולה בחדר ולא היה שם זולתו ויצאה משם והיא בעולה דודאי הוא בא עליה הנה יש שם ידיעה ואין שם ראיה אבל ראי' בלא ידיעה היכי משכחת לה אי דחזו דקא בעיל ולא ידעי ליה מאן בעיל היכי מצי אמרו להוא עדות לחיוביה קנס מי לא בעי למידע אי בת א"י בעל או בת ישראל בעל אי פנויה בעל או אשת איש בעל אי בתולה בעל או בעולה בעל דאי בעולה בעל לאו בת קנסא היא ואי אשת איש בעל אע"ג דבתולה היא לאו בת קנס היא דהא מתחייב בנפשו הוא הילכך כיון דלא משכחת לה ראיה עד דאיכא בה ידיעה שמע מינה דלא מיחייב בה קרבן שבועת העדות לרבי יוסי הגלילי:

ולענין קנסא דחבלות נמי אע"ג דידיעה בלא ראיה משכחת לה כגון שראוהו שנכנס תחת ידו שלם ומצאו חבול במקום שאין יכול לחבל בעצמו דבעינן למימר קמן בפ' כל הנשבעין דידיעה איכא ראיה ליכא אי נמי כגון שראוהו שנכנסו שתיהן לחדר ולא היה שם אדם בעולם זולת שתיהן ויצא משם חבול במקום שאין יכול לחבל בעצמו דידיעה איכא ראיה ליכא ואפי' הכי ראיה בלא ידיעה ליכא דאי מסהדי דחזינא דחבל ולא ידעו למאן חבל לאו סהדותא היא דאי לא בעי למידע אי ישראל הוא או א"י הוא ואי לחזוקי כפרן בההוא עדות היכא דאמר לא היו דברים מעולם ולא חבלתי באדם מעולם כלל ליכא למימר הכי דהא הודאתו לא מהניא מידי כי היכי דנימא הכי משום דקיימ' לן מודה בקנס פטור וכיון דראיה בלא ידיעה לא משכחת לה לא מתחייב קרבן שבועה לענין שבועת העדות וכן נמי לענין שאר קנסות כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה ומאי דמי להו דלא משכחת בהו ידיעה בלא ראיה ולא ראיה בלא ידיעה משום דהודאתו לא מהניא מידי כדברירנן הילכך לא מיחייב לענין שבועת העדות והיינו דקא פסקינן ואמרינן ש"מ קסבר רבי יוסי הגלילי המשביע עדי קנס פטור כיון שהזכיר רבי יוסי הגלילי ראיה בלא ידיעה לענין ממון ולענין קנס לא מהני לענין אחזוקי כפרן היכא דכפר מעיקרא ואמר להד"מ.

יתיב רב הממונא קמי' דר"י ויתיב ר"י וקא מבעיא ליה בההוא ענינא מנה מניתי לך בפני פלוני ופלו' ועדים רואין אותו מבחוץ כלומר לא היו עדים יודעים אי לשום הלואה נתן לו אותו מנה או לשום מתנה אלא מבחוץ היו עומדין וראו אותו שמנה לו מנה מהו כלומר כשבאו עדים אלו ומעידין על כך עדות היא או לא אמר ליה רב המנונא והלה מה טוען אי דקאמר מעיקרא לא היו דברים מעולם הרי עדות זה מהניא דמתחזק כפרן ולא מצי אמר בתר הכי במתנה נתת לי ואי דאמר אין שקלי ודידי שקלי מאי קא מהניא האי עדות ולפי ששמע רב יהודה דברי רב המנונא וראה דברים מקובלים הם והדעת נוטה אליהם אמר ליה רב המנונא את עול ותא כלומר הרי אישתרתי דבריך וקבלתים.

דף לד:

ההוא דא"ל לחבריה מנה נתתי לך בצד עמוד זה אמר ליה לא עברתי בצד עמוד זה מעולם אתו סהדי ואסהידו דהשתין מים בצד עמוד זה אמר רבי שמעון בן לקיש הוחזק כפרן וכו' ורב נחמן אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה והלכתא כרב נחמן דקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני.

ונקטינן השתא מיהא דלא מיתחזק הנתבע כפרן לעולם אלא דמכחשי ליה העדים בנטילת הממון עצמו כגון דכפר מעיקרא בנטילת הממון עצמו וקאמר לא נטלתי כלל וקא אתו עדים דחזיה דנטל ולא ידעו מילתא דמשום סהדותא דהני סהדי דאכחישו ליה במימריה קמא הוא דהדר ביה מההוא מימרא קמא להההוא מימרא בתרא וכל שכן אי הדר אמר הדרית פרעתיה נמלך הוא דלא מהימנינן ליה כלל מתרי אנפי חדא דהא ידיעה מילתא דלא הדר ביה ממימריה קמא דהא מדיוקא דמימריה קמא דקאמר מתכחיש בהאי מימרא בתרא וכיון דקאמר מעיקרא לא היו דברים מעולם ממיל' שמעת מינה דלא פרע ליה מידי דמאן דלא לוה היכי פרע והיינו דאמרינן כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אבל היכא דלא מכחשי ליה בנטילת ממון עצמו אלא במידי אחרינא מחקירות הדברים דליתיה נטילת ממון ממש לא עברתי עמוד זה מעולם ומאי דדמי ליה ואף על גב דאתו עדים ומכחשי ליה בההוא מידי דכפר ליה לא הוחזק כפרן אלא מצי בתר הכי למיהדר מההוא מימר' קמא להההוא מימרא אחרינא דהא לא איתכחש בנטילת הממון ממש אלא בההוא מידי אחרינא הוא דאיתכחש דהא מחקירת הדבר י"ל מילתא דלא רמיא עלויה לאו אדעתיה ואפשר ליה השתא למימר עברתי בצד עמוד זה אבל לא לויתי ממך כלום אי נמי לויתי ופרעתי:

וכן נקוט מילי היכא דהדר האי כללא בידך דהאי לא מקבלינן מנתבע טענתיה בתרייתא לבתר דהדר ביה מקמייתא הני מילי היכא שהדר ביה מקמיית' מחמת דאתו סהדי ואכחישו ליה כדאמרינן לעיל אבל אי הדר ביה מנפשיה כגון דטענתיה מקמייתא דלית בה הודאה לתובע ולא קאמר מילתא דמיתחייב בה ממון וטענתיה בתרייתא נמי לית בה הודאה ואי בעי לא קא הדר ביה מטענתיה קמייתא דהא ליכא סהדי דקא מכחשי ליה לא מטענתיה קמייתא ולא מטענתיה בתרייתא ומקבלינן ליה מיניה דהא אי בעי לא הוה קא הדר ביה מטענתי' קמיית' וכבר ברירנא לה להא מילתא בפרק חזקת הבתים בענין זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי.

ר"ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון וכו' אשתכח השתא דר"ש ורבי אליעזר תרוייהו מפקדון גמרי לה מיהו רבי אליעזר יליף באואין הלכך לא פרכינן עליה פירכא משום דלא פרכינן בעלמא אלא היכא דילפינן ליה על דרך גזירה שוה אבל היכא דילפינן ליה בהיקשא דקראי כדקא יליף רבי אליעזר הכא מבאואין לא פרכינן עליה ור"ש יליף ליה בג"ש ומשום הכי פרכינן עליה מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע וכו' וכיון דקיימא לן עליה פרכא בהא גזרה שוה דיליה קא הדר יליף לה בהקישא דקראי דליכא למיפרך עליה היינו דקאמר ת"ל תחטא.

מחכו עליה במערבא על האי גזירה שוה דר"ש ודייקי השתא מאי חוכא ואתינא לאוקומה אהא דקתני מה לפקדון שלא עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשוגג תאמר בעדות שעשה בה מושבע מפי אחרים כנשבע מפי עצמו והיינו חוכא מדקאמר תאמר בעדות שעשה בה מושבע כנשבע מפי אחרים אלא לאו מפקדון גמר לה וכיון דגמר לה לשבועת העדות נשבע מפי עצמו מפקדון ליגמר נמי נשבע מפי אחרים בפקדון משבועת העדות ומהדרינן מאי חוכא דילמא האי דאית ליה נשבע מפי עצמו בשבועת העדות לאו מפקדון גמר לה אלא בקל וחומר הוא דמייתי לה ולעולם לאו לשבועת העדות גמר מפקדון ולא פקדון גמר מעדות אלא חוכא מזיד כשוגג וכו'.

אמר להו רב חנה מאי חוכא היינו טעמא דרבי שמעון דלא מיתחייב מזיד בקרבן שבועת הפקדון משום דמיגמר גמר לה מאשם מעילות דכתיב נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' וגו' מה אשם דהתם בשוגג אף אשם דפקדון נמי בשוגג ומהדרינן והיינו חוכא אדיליף ליה ממעילה לילפת משבועת העדות מה התם מזיד חייב אף פקדון נמי מזיד חייב.

מסתברא ממעילה הוה ליה למילף שכן מעילה הכל נהנה בקבוע חומש אשם פירוש בפקדון כתיב ביה מעילה ומעלה מעל בה' ובאשם מעילה כתיב נפש כי תמעול מעל

לאפוקי עדות דלא כתיב ביה ומעלה מעל ופקדון ומעילה תרוייהו שוו ביה הכל אנשים ונשים רחוקים וקרובים כשרין ופסולין לאפוקי עדות דכשרים הראוין לעדות הוא דמחייבין קרובים ופסולין ונשים שאינן ראוין לעדות פטורין ופקדון ומעילה בתרוייהו מטיא ליה הנאה דמעילה הא קאכל מקדשי ה' ואיתהני בההוא אכילה ופקדון נמי אתהני בההיא גזלה דגזל ופקדון דכחש לאפוקי כפירת עדו' איתהני מידי בההיא כפירה ופקדון ומעיל' תרוייהו קרבן קבוע אית בהו לאפוקי עדות דקרבן עולה ויורד הוא ופקדון ומעילה תרוייהו אית בהו חומש ופקדון ומעילה תרוייהו אית בהו קרבן אשם לאפוקי עדות דקרבנו חטאת:

ואקשינן אדרבא מעדו' הו"ל למילף שכן חטא הדיוט בשבוע' תבעו ואואין פי' בעדו' כתיב ביה נפש כי תחטא ופקדון כתיב ביה נפש כי תחטא לאפוקי מעילה דלא כתיב ביה נפש כי תחטא אלא נפש כי תמעול מעל ואם תאמר והא מעילה נמי כתיב וחטאה בשגגה מקדשי ה' ההוא כמה דאת אמרת ואכלה מקדשי ה' הואיל ולא הקדים וכתב נפש כי תחטא כמו שהקדים בעדות ובפקדון, ועדות ופקדון תרוייהו הדיוט לאפוקי מעילה שהוא קדש ועדות ופקדון תרוייהו לא מיחייבי בה ההוא קרבן אלא שבועה שנשבע לאפוקי מעיל' דלא אשבועה אלא אאכילה.

ועדות ופקדון תרוייהו לא מתחייב בה אלא עד דתבע ליה בעל העדו' ובעל הפקדון לאפוקי מעילה דלית בהו תובע ונתבע ומהדרינן הנך נפישין.

אלא מאי חוכא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע מבי רבא אמרי היינו חוכא מכדי ר"ש גזירה שוה גמיר וכו' פי' דלענין נשבע מפי עצמו בעדות לא ילפת ליה בג"ש מפקדון אלא בק"ו הוא דאייתי לה כדקאמ' לעיל מכל מקום האי דיליף ליה לעדות מפקדון לג"ש לענין תביעת ממון בהדיא רבי שמעון אומר נאמר חייב כאן וחייב בפקדון מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון וכיון דיליף לה לעדות מפקדון לענין תביעת ממון ליליף נמי לפקדון מעדו' לענין מושבע מאחרים ולענין מזיד כשוגג ואמאי קא פריך מה לפקדון שכן לא עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשוגג ואכתי מאי חוכא דילמא כי פריך מקמי דתקום ג"ש לבתר דקמה ג"ש לא פריך כלומר בעידנא דפרכינן עליה דרבי שמעון בהא פירכא אי הוה מודה ליה בהאי ג"ש דיליה ודאי לא הוה פרכינן לי' דכי היכי דילפינן עדות מפקדון בג"ש לענין תביעת ממון הכי נמי ילפינן לפקדון בג"ש מעדות לענין מזיד ומושבע מפי אחרים אלא הא דפרכינן עליה בהאי פרכא למידחייה להההוא ג"ש דיליף לה דפרכינן ליה ומשום הכי

קא פרכינן עליה בהאי פירכא דהא מאן דפריך לא קא מודה ליה לר"ש בההוא גזירה שוה דיליה:

ויש לפרש פירוש אחר מכדי גזרה שוה גמר שהוא תחטא דקאמר לבסוף ת"ל תחטא תחטא וכיון דגמיר לה להא ג"ש אמאי פריך מעיקרא מה לשבועת עדות שכן עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשוגג תאמר בשבועת הפקדון שלא עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשוגג דמשמע שדבר ידוע הוא דשבועת הפקדון לא עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשוגג ופריך ומאי חוכא דילמא כי פריך הכי מיקמי דליקום האי ג"ש לבתר דקמה לי' ג"ש לא פריך.

ודייקינן מכלל דבתר דקאמר ליה לר"ש האי ג"ש דיליה לא קא פריך מזיד כשוגג אלא קא יליף לה לפקדון נמי דמזיד חייב מעדות והא אמר להו רבה מאן תנא זדון שבועת הפקדון לא נתנה לכפרה ר"ש היא אלמא אע"ג דיליף לעדות מג"ש מפקדון לענין תביעת ממון הנה לא יליף לפקדון בגזירה שוה מעדות לענין מזיד.

ומהדרינן דילמא מזיד כשוגג פריך דגמר לה ממעילה כלומר לעולם יליף גזירה שוה נמי מעדות כי היכי דיליף לעדות מפקדון לענין תביעת ממון מיהו כי יליף גזירה שוה לפקדון מעדות הני מילי לענין מושבע מפי אחרים דליכא למיגמריה ממעילה אבל מזיד כשוגג כיון דאיכא למגמריה ממעילה יליף לה דפטור שכן שוה לו הכל נהנה בקבוע חומש ואשם כדאמרינן לעיל והני מדות נפישי מהנך מידות דשוה בהו הפקדון לעדות כדאמרינן לעיל הנך נפישין:

ודייקינן וכיון דקם ליה דמזיד בפקדון פטור דגמר ליה ממעילה לגמור נמי לעדות בג"ש מפקדון דמזיד פטור כי היכי דיליף ליה בגזירה שוה מפקדון לענין תביעת ממון.

ומהדרינן להכי כתביה רחמנא לשבועת עדות גבי שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו דבכלהו כתיב בהו ונעלם והכא לא כתיב ביה ונעלם למימר דבכלהו מזיד פטור מן הקרבן בר משבועת עדות במזיד חייב ומהאי טעמא הוא דלא ילפינן ליה לעדות מפקדון בג"ש בהאי אנפא.

דף לה.

מתני' משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זו וכו' ת"ר משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן לי יכול יהיו חייבין תלמוד לומר תחטא בגזירה שוה מה להלן לענין פקדון תביעת ממון ויש לו כלומר אלו הודה בתביעתו היה מן הדין ליקח ממנו אותו ממון שתבעו אף

כאן לענין עדות תביעת ממון ויש לו לאפוקי האי דאפילו הודה לו הנתבע שאמר ליתן לו מאתים זוז לא מתחייב מן דינא למיתן ליה מידי דאמירה בלחוד היא לא קא קנו אפילו קנו ממנו אגב קרקע דמקני ביה מטבע הכא קנין דברים בעלמא הוא ולא קנו מידי.

מתני' עמד בבית הכנסת ואמר משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני הרי אלו פטורין אמר שמואל ואפי' עדיו ביניהם פשיטא לא צריכא דקאי עלייהו מ"ד כמאן דאמר להו דמי קמ"ל ולא תימא הני מילי היכא דלא ענו אמן אבל ענו אמן חייבין דהא אמר שמואל כל העונ' אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי אלא אע"ג דענו אמן נמי פטורין דכיון דבעינן עד שיאמר להם התובע בואו ותעידוני ולא קא סגי לן בעמידתו בבית הכנסת ואפי' עדיו ביניהם אלא עד דאמר להו לעדי' גופייהו בואו ותעידוני:

ואע"ג דענו אמן נמי דהוה כמוציא שבועה מפיו הוה ליה כמי שנשבע מפי עצמו בלי שיתבע אותו חבירו שהוא פטור אלא מיהו הני מילי במזיד דמזיד בשבועת ביטוי פטור אבל בשוגג מחייבינן קרבן משום שבועת ביטוי ואע"ג דהא קיימא לן דמושבע מפי אחרים בשבועת ביטוי ליכא הכא כיון דענה אמן כנשבע מפי עצמו דמי כדאמרינן כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי וכו' ואמרינן נמי בסוף פרק שבועת בתרא שבועת בטוי נוהגת באנשים וכו' עד בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו אין מפי אחרים לא קתני סיפא זה וזה מושבע מפי אחרים חייב קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דענה אמן הא דלא ענה אמן אלמא מושבע מפי אחרים בשבועת ביטוי היכא דענה אמן מיחייב:

והכי מימרי כולהו לענין חיובי קרבן שבועה הוא דאמרינן להו אבל לענין מיקם באיסורא במזיד מסתברא לן דכיון דאלו אסהיד ליה הוה מתהני בסהדותיה ומדינא מתחייב לאסהודי לא מבעיא היכא דענה אמן דקאים באיסורא מתרי אנפי חדא מדקא מתחייב מדינא לאסהודי ליה ולא קא מסהיד ליה ועוד דהא ענה אמן שהוא כמוציא שבוע' מפיו והוה ליה כמזיד בשבועת ביטוי דחייב מכות אלא אפי' לא ענה אמן נמי קאי באיסורא דהא מדינא מחייב לאסהודי מיהו לא מיחייב מכות בדין מזיד דשבועת ביטוי דהא לא הוציא שבועה מפיו ולא ענה אמן ודין שבועת ביטוי לא הויא לא לענין קרבן ולא לענין מכות אלא עד דמפיק ליה לשבועה מפומיה או עד דענה אמן דהוא כמאן דאפיק ליה שבועה מפומיה.

נקטינן השתא דהיכא דעמד בבית הכנסת והשביע על מי שיש בידו עדות שיבוא ויעיד אי דאמר להו לעדים גופייהו מיקמי שבועה בואו ותעידוני ל"ש ענה ול"ש לא ענה אמן בין בשוגג בין במזיד חייבין קרבן שבועה דהיינו שבועת העדות ודוקא בפני ב"ד כלומר

כשיעמוד בבית הכנסת בשעת הדין והשביע על מי שהיה בידו עדות אבל שלא בפני בית דין כלומר שלא בשעת הדין אם ענו אמן חייבין ואם לא ענו אמן פטורין דקיימא לן כדרבנן דאמרי מושבע מפי אחרים אינו חייב אלא בבית דין אבל חוץ לבית דין פטור אלא אם כן ענה אמן כדמתברר בפרק שבועת בתרא ואם לא אמר לעדים גופייהו מקמי הדין בואו אי ענו אמן בשוגג מיחייבי קרבן שבועת ביטוי במזיד חייב מכות.

בין השביעו שבועת האלה בין השביעו בלי אלה דאיתרבי ליה מושמע קול כדבעינן למימר בסוף האי שמעתא לא מיחייב אלא עד דמליט ליה בשם המיוחד או עד דמשתבע ליה בשם המיוחד והיינו דקא רמינא להא כרבנן דמתני' ופרקינן לא קשיא הא רבי חנינא הא רבנן דתניא רבי חנינא אומר הואיל ואמרה תורה תשבע ולא תשבע קלל ולא תקלל פי' תשבע דכתיב והשביע הכהן את האשה לא תשבע דכתיב לא תשבעו בשמי לשקר קלל דכתיב כי יתן ה' אותך לאלה שהיא קללה ולא תקלל דכתיב ולא תקלל חרש מה הכא בשם המיוחד דהא יתן ה' כתיב אף הכא נמי בשם המיוחד ורבנן פליגי עליה ומיחייבי נמי בכנויין.

ורבינו חננאל פירש קלל דכתיב ואלה יעמדו על הקללה ופירושא דלא דייק הוא דההוא קרא נמי לית ביה ראיה אי בשם המיוחד הוא או לא דהא לא כתיב ביה ה' הילכך האי פירושא דפרישנא טפי דייק מפירוש דיליה.

דף לה:

ורבנן דלא ילפי גזירה שוה אלה דשבוע' היא לגבי שבועת העדות מנא להו ומהדרינן אלה אין לי אלא אלה שבועה כלומר שבועה ממש ולא קללה וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה כתיב דאלמא קללה היא ולא שבועה הא אמר אין אלה שבועת האלה וכו' פשוט על זה הדרך.

ילפינן השתא מכלל הא שמעתא בין שבועת ממש בין שבועת האלה לא מיחייב בא אלא הראוי בכינוי השם כרבנן אבל שבועה או שבועת האלה בלי שם או בכנוי לאו שבועה היא כלל.

דף לו.

הא דאמרינן והא לית ליה לר"מ מכלל או אתה שומע הן עיקרא במסכת קדושין בפ' האומר דף ס"א דתנן ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי דשמעת מינה מדבעי תנאי כפול אלמא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ותמן אמרינן

הא דרבי חנינא דאמר הנקי כתיב והכין פי' כלומר להכי כתיב הנקי חסר לומר לך אם לא שכב איש אותך הנקי ואם שכב חנקי כלומר חנק גופך ותמות והיינו דאמרינן הכא טעמא דכתב רחמנא הנקי הא לאו הכי לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן וכו' פשוט הוא.

סליק פירקא בס"ד

דף לו:

מתני' שבועת הפקדון נוהג באנשים ובנשים וכו' כבר קדמנו בפרק שבועת העדות שבפני בית דין לא הצריך הכתוב אלא בשבועת העדות דכתיב אם לוא יגיד ונשא עונו לא אמרתי אלא במקום שאילו מגיד מתחייב זה ממון אבל שבועת הפקדון דהכי לא שנא בפני בית דין ולא שנא שלא בפני בית דין מתחייב ושמושבע מפי אחרים בשבועת העדות הוא שמצינו שמתחייב דכתיב ביה ושמעה קול אלה אבל בשבועת הפקדון לא אשכחן ביה בהדיא מושבע מפי אחרים דהא לא כתיב ביה ושמעה קול אלה מיהו ילפינן בג"ש לשבועת הפקדון דמושבע מפי אחרים חייב משבועת עדות ובהא פליגי ר"מ ורבנן ר"מ סבר דון מינה ומינ' מה שבועת העדות בפני ב"ד הוא מיחייב שלא בפני בית דין פטור אף מושבע מפי אחרים דפקדון דילפינן לה משבועת עדות בפני בית דין חייב שלא בפני ב"ד פטור אבל מושבע מפי עצמו דשבועת הפקדון כיון דבהדיא כתיב ביה ולא ילפינן לה משבועת העדות כדקיימה קיימה בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין והיינו דקתני במתני' בשבועת הפקדון בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו ומפי אחרים כלומר מפי אחרים אינו חייב עד שיכפר בו בבית דין דברי ר"מ ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרא מה שבועת העדות מושבע מפי אחרים חייב אף שבועת הפקדון מושבע מפי אחרים חייב ואוקי באתרא מה מושבע מפי עצמו דשבועת הפקדון גופיה בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין חייב אף מושבע מפי אחרים דיניה בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין חייב והיינו דקתני וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון דכפר בו חייב כלומר כיון שכפר בו בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין חייב וכו'.

פיסקא וחייב על זדון שבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון פי' כלומר חייב על זדון שבועה עם זדון הפקדון פי' דהא לא כתיב ביה ונעלם הילכך אפילו מזיד נמי חייב בקרבן א"נ שגגת השבועה עם זדון הפקדון כגון שא"ל יודע אני בפקדון שהוא אצלי וכבר פירשתי שגג' שבוע' עם זדון העד' כגון דאמ' יודע אני ששבוע' זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין

עליה קרבן אם לאו והכין נמי מיפרש' שגגת שבוע' עם זדון פקדון אבל אינו חייב על שגגתה כלומר אינו חייב על שבוע' הפקדון לפי שהוא אנוס כדרב הונא וכבר פרישנא לה לעיל.

רב אחא בר הונא ורב שמואל בר בר חנה תאנו שבועו' בי רבה פגע בהו רב כהנא אמר להו הזיד בשבועת הפקדון והתרו ביה מהו כיון דחדוש הוא דבכל התורה לא אשכחן מזיד דמייתי קרבן והכא מייתי אע"ג דאתרו ביה קרבן מייתי מילקא לא לקי או דילמא הני מילי היכא דלא אתרו ביה הוא דמייתי קרבן דכיון דלא מיחייב מלקות מייתי קרבן אבל היכא דאתרו ביה כיון דמחייב מלקות לא מייתי קרבן או דילמא היכא דאתרו ביה הא והא עבדינן ביה מלקינן ליה וחייבינן לי' קרבן:

ואם תשאל אמאי קא שאיל להו רב כהנא האי שאלה לענין מזיד בשבוע' הפקדון היכא דאתרו ביה ולא קא שאיל להו נמי לענין מזיד דשבועת העדות היכא דאתרו ביה אי מחייב מלקות ולא קרבן או קרבן ולא מלקות או מלקות וקרבן כדקא שאיל להו נמי לענין שבועת הפקדון היינו טעמא דלא שאיל להו הא שאלתה לענין שבועת העדו' משום דלא משכחת לה לעולם דמיחייב מלקות בשבועת העדות חדא דאתרו לא משכחת לה בהו לעולם דהיכי מתרי בהו אי דאמרי להו קום אסהידו מאי דידעיתו דאי לא מסהידו מחייבתו מלקות היכי דמי אי דהנך דאתרו בהו ידעי דהני סהדי ידעו בההוא סהדותא אינהו נמי הא קא ידעי לה וכיון דקא ידעי לה אמאי מחייבי הנך משום שבועת העדות הא קיימי הני וליתיה ולסהדי משום שבועת ביטוי לשעבר הוא דמחייב ולא משום שבוע' עדות דלא הויא שבועת עדות אלא היכא דאי לא מסהדי הני הא קא מפסיד האי ממונא כדמתברר מפרקא דשבוע' העדות ואי לא ידעי דהני סהדי ידעי בההוא סהדותא מנא ידעי כי היכי דנתרו בהו ועוד אי נמי הוו הני תרי דמתרי בהו בהני סהדי קרובים למארי סהדותא ורחוקים להני סהדי דחזו לאסהודי עלייהו ולא חזו לאסהודי האי סהדותא אכתי לא משכחת לה דמחייבי הנך סהדי מלקות על זדון שבועה דאע"ג דהא איכא הני תרי דמתרו בהו ידעי דהני סהדי סהדותא ידעו היכא ידעינן אנן דעד השתא ידעי בהא סהדותא כי היכא דמהימנינן להו למלקות ודילמא לבתר דידעי לה אינשו וכי קא משתבעי השתא בקושטא הוא דקא משתבעי ואילו קא מודו נמי דבעידן שבועה מידע הוו ידעי בההיא סהדותא היכי מלקינן להו אפומא דנפשייהו והא אין אדם משים עצמו רשע הילכך לעולם לא קא משכחת לה במזיד דשבועת עדות אורחא דמתחייב בה מלקות ומשום הכי לא קא בעי לה רב כהנא מהני דתנו שבועת ביה רבה לענין שבועת העדות וקא שאיל לה לענין שבועת הפקדון:

ואתינן למיפשטה מהא דתניא חמורה ממנו שבוע' הפקדון פי' חמורה שבועת הפקדון שחייבין על זדון מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים כדכתיב ואת אשמו יביא לה' בערכך כסף שקלים וגומר פי' והאי שגגת שבועה היא ולא שבועת הפקדון דאי שגג בפקדון הא אמרינן דאנוס הוא אי אמרת בשלמא אתרו ביה משום הכי לקי אלא אי אמר' לא אתרו ביה אמאי לקי בר אשם בלחוד הוא אלא לאו דאתרו ביה ושמע מינה דהיכא דאתרו ביה הא והא עבדינן ליה מלקינן ליה ומחייבינן ליה קרבן ולהכי קתני חמורה ממנו שבועת הפקדון משבועת העדות דקרבן מייתו מילקא לא לקי ואלו שבועת הפקדון מחייבי' ליה מלקות ומחייבינן ליה קרבן אמר להו רבא בר איתי מאן תנא שבועת הפקדון לא נתן לכפרה ר"ש היא כלומר לרבנן כיון דסבירא להו דזדון שבועת הפקדון מיחייב נמי קרבן ואע"ג דאתרו ביה נמי קרבן מייתי מילקא לא לקי והא מתני' דהכא קתני חמורה ממנו ושמע מינה במזיד דשבועת הפקדון מיחייב מלקות ר"ש דסבר שבועת הפקדון לא ניתן לכפרה והאי דתני חמורה לא משום דשבועת העדות נמי מחייב ביה קרבן בלחוד ובשבועת הפקדון נמי מחייב תרתי קרבן ומלקו' הוא דקתני חמורה דהא רבי שמעון לית ליה קרבן בשבועת הפקדון אלא לעולם בזדון שבועת העדות חדא מיחייב דהוא קרבן וזדון שבועת הפקדון חדא מיחייב דהוא מלקות וכי תימא כיון דחדא מתחייב וחדא מתחיי' מאי חמור' משו' דניחא ליה לאינש לאתויי קרבן ולא ליללקי ולא היא כלומ' לעול' ר"ש היא כדקא אמרת ולאו מהאי טעמא דקתני חמור' אלא משום דשגגת שבועת העדות סגי ליה בחטאת בת דינקא דהוא קרבן עולה ויורד ואלו גבי שבועת הפקדון לא סגי ליה אלא באשם בכסף שקלים.

ועיקר מימריה דר"ש מפרש בפרק שבועת העדות דגרסי' התם ר"ש נאמר כאן חייב וחייב בשבועת הפקדון מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון וכו' עד מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד וכו' ופרישנא התם דהיינו טעמא דר"ש דגמר לה ממעילה מה מעילה במזיד פטור מן הקרבן אף שבועת הפקדון במזיד פטור מן הקרבן.

ולאחר שהעמדנו ברייתא זו כר"ש אמר להו רב כהנא בר מינה דההיא כלומר אי אתם מצינן להעמידה כר"ש דאנן מתנינן לה ולאו כדקא מתניתו לה מתניתא לה אנא כי היכי דאצטריך לאוקמה כר"ש אלא הכי מתניתא לה חמורה ממנו שבועת הפקדון שאחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים חייב בה ומאי חמור' דאלו התם בשבוע' העדות בחטאת בת דינקא סגי ליה דהוא קרבן עולה ויורד ואלו בשבועת הפקדון לא סגי ליה אלא באשם בכסף שקלים כמו שאמרנו:

ואמרינן אי הכי ליגמר מינה דזדון שבועת הפקדון קרבן מייתי מילקא לא לקי. ודחינן דילמא כשלא אתרו ביה מבעיא לן.

דף לז.

ת"ש דתניא לא אם אמרת בנזיר טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה עיקר' בספרי בענין וכי ימות מת עליו בפתע פתאום ולא איפשוט
בעיא דרב כהנא וכיון דלא איפשטה חע ג דאיכא עדי' ואתרו ביה קרבן מייתי מילקא לא לקי דלית לן לאפטורי' מקרבן דכתיב בהדיא ולחיוביה מלקות מספיקא:
הא דאמרינן ההוא דמייתי קרבן כי היכי דתיחול עליה נזירות בטהרה פי' דקיימא לן דנזיר טמא סותר בקודמין כלומר היכא שנדר בנזיר מאה יום ועבר מהן חמשים יום כשיטהר מטומאתו צריך הוא לישב בנזי' ק' יום ואותן חמשי' שעברו אינן עולין לו מן המנין לפי שהטומאה שותקתן כדכתיב והימים הראשונים יפלו והאי מילתא מיפרש במס' נזיר דף מ"ט ע"ב ואיתא נמי במס' נדה דף ס"ח ע"ב וכיון שכן נמצא שהקרבן שמביא אינו מביא אותו אלא להטהר בו מאותה הטומאה כדי שימנה לאחר כך נזירות בטהרה מתחלה וכן מצינו שהקרבן שמביא הטמא לשום טהרה הוא מביא אותו תדע שהרי קודם לכן אסור שיאכל בקדש עד שיביא קרבנו כדאמרינן הביא כפרתו אוכל בקדשים אלמא קרבן זה טהרה הוא עושה והיינו דאמרינן ההוא דמייתי קרבן כי היכי דתיחול עליה נזירות בטהרה כלו' להשלים בו טהרתו הוא מביאו כדי שיתחול לאחר כך נזירו' למנות בטהרה ולא השלים בו חיובו.
אמרוה רבנן קמיה דרבה אמר להו מדקא בעיא ליה לרב כהנא היכא דאיכא עדי' ואתרו מכלל דהיכא דאיכ' עדי' ולא התרו ביה מחייב קרבן ואמאי חייב כפירת דברים בעלמא הוא דכיון דאיכא עדים דידע דהאי פקדון גביה הוא כפירה לא מהניא ליה ולא מידי דהא הני סהדי מסהדי דאיכא גביה פקדונא ומפקינן ליה מיניה בסהדותייהו וכיון דכפירה לא מהניא ליה ולא מידי הויא ליה כפירת דברים ולא כפירת ממון וכיון שכן אמאי חייב בקרבן שבועת הפקדון.
אלמא קסבר רבה הכופר בממון שיש עליו עדים פטור דכפירת דברים היא ולא כפירת ממון דהא בסהדותא דהני סהדי מפקינן ליה ממונא מיניה ולא קא מהניא ליה כפירתו ולא מידי.
אמר ליה רבי חנינא לרבה תניא דמסייע לך וכחש בה פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים אלמא כיון דלא קא

מהניא ליה מידי משום דהא איכא עליה שטר' בההוא ממונא לא מיחייב קרבן שבועה ש"מ הכופר בממון שיש עליו עדים פטור אמר ליה משום הא לא תנן דהאי דקתני ללוה בשטר בעדים לאו למעוטי מי שכפר בעדים שיש לו שטר או עדים הוא הוא אלא למעוטי מי שהודאתו לתובע שלוה ממנו אותו ממון שנתבעו לו אלא שהתובע אומר לו הלויתיך ממון זה בשטר והלוה כופר ואומר לויתי ממך ממון זה אבל לא לויתי ממך בשטר ולא בעדים מעולם דכיון דקא מודה ליה דאית ליה גביה ההיא הלואה ובשטר בלחוד הוא דכפר ליה הויא ליה כפירת דברים בעלמ' דהא מכל מקום קא מיחייב בהודאתו למפרע הלואה.

ממאי מדקתני וכחש פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין פשוט הוא:

ואם תאמ' מאי שנא האי כפירת דברים מהך כפירת דברים לא דמי דהתם איהו גופיה קא מודה בההוא ממונא ובענין שטר ועדים הוא דכפר ליה הילכך הויא ליה כפירת דברים ואלו הכא איהו גופיה כפר ליה בההוא ממונא ומשום דאיכא ביה עדים הוא דאיכא למימר דכפירת דברי' היא וכיון דמ"מ הא כפר ביה בההוא ממונא לאו כפירת דברים הוא אלא כפירת ממון.

תא שמע אינו חייב על שגגתה ומה הוא חייב על זדונה אשם בכסף שקלים מאי לאו זדון עדים כלומר שדון שהעידו בו עדים שהפקדון אצלו הוא שיודע היה בו בשעת תביעתו אלמא אכפירת דברים מתחייב לא זדון עצמו כלומר אין עליו עדים בכך.

ואם תאמר וכיון שאין עליו עדים מנא ידעינן דההוא פקדון גביה הוא כי היכי דליחייב כגון שחזר הוא עצמו והודה שהפקדון אצלו היה בשעת שבועה והיינו דאמרינן לא בזדון עצמו והודה שהפקדון הי' אצלו אבל אלו כפר ובאו עדים כיון שכפר כפירת דברים היא ופטור.

תא שמע היו שני כתי עדים וכפרה הראשונה ואחר כך כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן בשלמא שניה מתחייב דהא קא כפרה ליה ראשונ' דאשתכח דכפירת שניה השתא קא מפסיד האי ממונא והויא ליה כפירת עדות ממון אלא ראשונה אמאי והא קיימא שניה דאכתי לא כפרה עליה הויא כפירת הראשונה כפירת דברים בעלמא דהא לאו בההיא כפירה מפסיד ממונא אלא בכפירת שניה וכיון שכן הוא אי ס"ד כפירת דברים לא מחייבי עלה הכא ראשונה אמאי מחייבה אלא לאו שמע מינה דכפירת דברים נמי מחייב עלה קרבן שבועה פי' ומדלענין שבועת העדות מיחייבי עלה לענין שבועת הפקדון נמי מיחייב עלה.

דף לז:

ואוקמה רבינא כגון שהיתה שניה בשעת כפירת ראשונה קרובין בנשותיהן ונשותיהן גוססות מהו דתימא רוב גוססים למיתה וראוין היו להעיד בשעת כפירת הראשונה כפירת דברים בעלמא הוא ולא ליחייבו קא משמע לן דהשתא מיהא לא שכיב:

תא שמע בעל הבית שטען טענת גנב בפקדון ונשבע והוד' ובאו עדים אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואשם כדין שבועת הפקדון ואינו משלם כפל לפי שאין משלם קנס על פי עצמו ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם פי' אשם על שבועת הפקדון ותשלומין משום דטען טענת גנב כדכתיב אם לא ימצא הגנב ודרשינן אם לא ימצא כמו שאמר אלא שהוא גנבו וכו' כדמפרש במס' ב"ק דף ס"ג ע"ב והא הכא דאיכא עדים דההוא פקדון גביה הוי דהויא ליה כפירתו כפירת דברי' בעלמא ואפי' הכי מחייב אשם אשבועתיה.

ומהדרינן הכא נמי כרבינא כלומר כגון שהיו עדים שלו קרובים בשעת שבועה ונתרחקו לאחר כן.

אמר ליה רבינא לרב אשי תא שמע חמורה ממנו שבוע' הפקדון פי' משבועת העדות שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים מדקאמר חייבין על זדונה מכות מכלל דאיכא עדים דאי לאו דאיכא עדים אף על גב דאודי נמי אינו חייב מלקות על פיו לפי שאין אדם משים עצמו רשע וקאמר ליה על שגגתה אשם בכסף שקלים אלמא אע"ג דאיכא עדים דההוא פקדון גביה נינהו דהויא ליה כפירת דברים מיחייב אשם אשבועתיה.

אמר ליה רב מרדכי בר מינה דההוא וכו' פשוט הוא.

תא שמע לא אמרת בנזיר טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה וכו' וסלקינן הא דרבה בתיובתא.

אמר רבי יוחנן הכופר בממון שיש עליו עדים פי' דהא סלקא דרבה בתיובתא דחייב: בשטר פטור ואוקימנא משום דהוה ליה שעבוד קרקעות וכו'.

איתמר משביע עדי קרקע רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר חייב וחד אמר פטור תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר פטור דאמר רבי יוחנן הכופר בממון שיש עליו שטר פטור וכדרב הונא בריה דרב יהושע משום דהוה שטר שעבוד קרקעות אלמא חיוב קרבן דשבועת הפקדון ליתא בקרקעות ומדקרבן שבועת הפקדון אינה בקרקעות קרבן דשבועת העדות משבועת הפקדון ילפינן מאואין נאמר כאן אואין ונאמר להלן אואין וכו' ואמרינן לימא ר"י ור' אלעזר בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קמפלגי דתניא הגוזל שדה מחבירו ושטפה

נהר חייב להעמיד שדה אחר דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אומר לו הרי שלך לפניך ואמרינן בהאי קמיפלגי דרבי אליעזר דריש רבוי ומיעוט דכתיב וכחש בעמיתו רבה בפקדון או בתשומת יד מיעט או מכל חזר ורבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי פי' ואפי' קרקעות ומאי מיעט מיעט שטרות וכיון דהאי קרא דכתיב ביה או בגזל איתרבי ביה אפילו קרקעות אשתכח קרקע נמי בת גזלה היא וכיון דבת גזלה היא חייב להחזיר לו גזלתו והיינו דקאמר חייב להעמיד לו שדה ורבנן דרשי כללי ופרטי וכו' מאן דמחייב בקרקע קרבן שבועת העדות סבר לה כרבי אליעזר דמרבי ליה לקרקע בהאי קרא דפקדון וכיון דאיתרבי בהאי קרא דפקדון ילפינן ליה נמי לקרבן שבועת העדות דחייב משבועת הפקדון בתחטא תחטא ומאן דפטר סבר כרבנן דלא מרבו לקרקע בהאי קרא.

ומהדרינן בהא אפילו רבי אליעזר מודה כלומר עד כאן לא מרבי רבי אליעזר לקרקע בהאי קרא אלא לענין שם גזלה בלחוד למימר דקרקע נמי או בגזל קרינן ביה וכיון דגזל מיחייב להעמיד לו שדה כדקתני בהדיא חייב להעמיד לו שדה אבל לענין קרבן שבועה מודה דפטור רחמנא או מכל ולא הכל לאפוקי קרקע דאיתרבי לענין שם גזלה דלא ליחייב עליה קרבן שבועה וכיון דקרבן שבועת הפקדון לא מחייב בקרקע לענין שבועת העדות דילף מינה נמי לא מיחייב אמר רב פפא משמיה דרבה מתני' נמי דייקא דקתני גנבת את שורי וכו' פשוט הוא.

דף לח.

מתני' שבועת הפקדון כיצד וכו' אם היו חמשה תובעין אותו וכו' תנו רבנן כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דברי ר"מ רבי יהודה אומר שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל כלל של ר"מ זהו פרטו של רבי יהודה פי' לא לך ולא לך ולא לך לר' יהודה פרטא הוי דכיון דקאמר ולא לך כאלו אמר שבועה לא לך שבועה לא לך ושבועה לא לך דמי ולר"מ כללא הוי דקסבר אדרבא כיון דקאמר ולא לך האי וא"ו מעריב להו לכלהו והויא ליה שבועתא לכלהו אם אמר לא לך לא לך בלי וא"ו לרבי יהודה כללא הוי דכיון דלא קאמר ולא לך אלא קאמר לא לך בלא וא"ו אשתכח דשבועה דפתח ביה מעיקרא אכל חד מינייהו משמשא ושבועה חדא היא דאשתבע אכלהו והוה ליה כמאן דאמר שבועה שאין לכם בידי ולר"מ פרטא הוי דסבר אדרבא כיון דקאמר לא לך לא לך בלא וא"ו אישתכח דלא ערבינהו אהדדי אלא כל חד מינייהו שבועה באנפי נפשה אשתבע עליה וכאלו אמר שבועה לא

לך שבועה לא לך דמי זהו פי' כללו של ר"מ זהו פרטו של רבי יהודה וכללו של רבי יהודה זהו פרטו של ר"מ.
ורבי יוחנן אמר הכל מודי' בולא לך שהוא פרט ולא נחלקו אלא בלא לך וכו':
נמצא עכשיו לדברי שמואל אליבא דר"מ שבועה שאין לכם בידי אי נמי שבועה לא לך ולא לך ולא כללא הוי ולא הוי פרטא אלא לא לך לא לך ולא ואליבא דרבי יהודה שבועה שאין לכם בידי שבועה לא לך לא לך כללא הוי לא לך ולא לך ולא לך פרטא הוי.
ולדברי רבי יוחנן אליבא דר"מ שבועה שאין לכם בידי הוא דהוי כללא אבל שבועה לא לך ולא לך ולא לך אי נמי שבועה לא לך לא לך פרטא הוי ואליבא דרבי יהודה שבועה שאין לכם בידי אי נמי שבועה לא לך לא לך לא לך כללא הוי לא לך ולא לך ולא לך הוא דהוי פרטא וכו' פשוט הוא:
הא דר' דאמר לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית פרטא הוי עיקרה במסכת זבחים בפרק שני (דף ל' ע"ב).
הא דאמרינן ומאי אפילו אמר רב אחא בריה דרב איקא אפילו אמר חטה בכלל חטים שעורה בכלל שעורים כוסמת בכלל כוסמין הכין פירוש' לא מבעיא פרט החטים והשעורים והכוסמין כל אחד ואחד בפני עצמו שהוא חייב על כל אחת ואחת אלא אפילו החטים עצמן אם פרט מהן חטה והזכיר אותה בכלל החטים כגון שאמר שבועה שאין לך בידי חטה חטים חייב על חטה בפני עצמה ועל חטים בפני עצמן אי נמי שעורה בכלל שעורים כוסמת בכלל כוסמין על זו הדרך ויש לפרש אפי' אמר שבועה שאין לך בידי חטה שעורה כוסמת חייב על כל אחת ואחת שלא תאמר האי דפרט להו לאו למיהוי שבועה אכל חדא מינייהו באנפי נפשה היא אלא משום דאסיק אדעתיה ואמר כיון דהאי תובע חטים ושעורים הוא דתבע מינאי ולא חטה ושעורה וכוסמת אי אמינא ליה שבועה שאין לך בידי משמע שאין לך בידי חטים שעורים וכוסמין ואכתי איכא למימר דאית ליה בידי' חטה אחת שעורה אחת כוסמת אחת הילכך משתבע ליה דלית ליה גבאי חטה שעורה וכוסמת בפירוש ומשום הכי קאמר חטה שעורה וכוסמת ולא למיפרט בהו בכל חד שבועה באנפי נפשה קמ"ל דחטה בכלל חטים כלומר אע"ג דכי תבע מיניה חטים שעורים וכוסמין הוא דתבע מיניה אלו אמר ליה שבועה שאין לך בידי דמשמע אין לך בידי חטים ושעורים וכוסמין שטענתיה היה במשמע שאפילו חטה אחת אין לך בידי לפי שחטה אחת ישנה בכלל חטים ומי שאמר אין לך חטים כאלו אמר אין לך בידי חטה דמי הילכך האי דפרט להו לחיובי שבועה אכל חד וחד הוא דפרט להו ולאו לאפטוריה נפשיה מחטה אחת דהא לשון חטין משמע ואפילו חטה אחת זהו פי'

חטה בכלל חטים וכו' כלומר אפילו אמר שבועה שאין לך בידי חטה בכלל חטים היא וכן שעורה בכלל שעורים היא וכן כוסמת בכלל כוסמין וכיון שכן חייב על כל אחת ואחת דלחיובי שבועה אכל חדא וחדא קא מיכוין ולאו לאפטורי נפשיה מחטה חדא.
וחזינא ביה פירושא לרבינו חננאל ז"ל דלא דאיק גבן משום דאיכא עליה כמה פירכי ולהכי לא כתיבנא ליה.
מתני' תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי חייב שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה חייב על כל אחת ואחת וכו'.
אמר רבי יוחנן פרוטה מכולן מצטרפת פי' היכא דאמר ליה שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד וגזל ואבידה אף על גב דהא קא פריט להו לכל חד מינייהו והויא לה כל חד וחד שבועה באנפי נפשה כיון דכלל להו מעיקרא מיקמי דלפרוט להו דהא שבועה שאין לך בידי קאמר ובתר הכי אמר פקדון תשומת יד וגזל ואבדה דאשתכח דמעידנא דפתח פומי' בשבועה שאין לך בידי איכלול להו כלהו בחד שבועה משום הכי מצטרפי כלהו לפרוטה דהא מעיקרא איכלול כולהו בחד שבועה והויין להו כולהו כחד חפצא.
פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר כי מחייב אפרטא דהוא האי פרטא דפריט בתר דאמר שבועה שאין לך בידי אבל אכללא לא מחייב דאע"ג דבעידנא דפתח פומיה ואמר שבועה שאין לך בידי איכליל כולהו בהך שבועה כיון דסיים מילי' בפרטי ואמר פקדון תשומת יד וגזל ואבידה איגלאי מילתא דמעידנא דכי אשתבעי בפרטי הוא דאשתבעי והוין להו כל חד מינייהו שבועה באנפי נפשה והאי דכלל להו מעיקרא לאו לחיוביה נמי אכללא אלא לענין אצטרופי בלחוד הוא דהיכא דליכא בכל חד מינייהו פרוטה וכי מיצטרפי אית בהו פרוטה מיצטרפי כלהו לפרוטה ומחייב קרבן שבועה ולהכי הוא דכלל להו אבל היכא דאיכא בכל חד מינייהו פרוטה הוין להו בכל חד מינייהו שבועה באנפי נפשה ומיחייב אכל חדא מינייהו חיובא באנפי נפשה דהיינו פרטי אבל אההוא כללא דכלל להו כולהו מעיקרא לא מיחייב מידי.
וחד אמר מיחייב אפרטא ומיחייב נמי אכללא דכיון דכלל להו כלהו מעיקרא מיחייב אכלהו חד חיובא ולפום דפרט להו בתר הכי ואמר פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה מיחייב נמי חיובא אחרינא אכל חד מינייהו באנפי נפשה הילכך להאי טעמא דאמר ליה שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד וגזל ואבידה דאינהו ארבע טענתי מיחייב חמשה חיובי חיובא חדא אכולהו משום דהא כלל להו כולהו מעיקרא בחד שבועה וארבע חיובי לכלהו דהוה ליה חיובא לכל חד מינייהו באנפי נפשה משום דהא פרט להו בתר הכין.

ולענין חטים ושעורים וכוסמין דאינהו תלתא טענתי מיחייב ארבע חיובי חיובא חדא אכולהו משום דהא כלל להו כולהו מעיקרא בחד שבועה כדברירנן ותלתא חיובא אכולהו דהוה ליה חיובא לכל חד מינייהו משום דהא פרט להו בתר הכין וקאמר חטים ושעורים וכוסמין והני מילי היכא דהוי התובע חד אבל אי הוו חמשה כדקתני במתני' היו חמשה תובעין אותו לענין פקדון תשומת יד וגזל ואבדה דאינון ארבע טענתי מיחייב עשרים וחמשה חטאת חמשה לכל חד מינייהו חד דכללא וארבע דפרטי דהא לא לך ולא לך ולא לך קאמר להו ולענין חטים ושעורים דאינהו תלתא מיחייב עשרין ארבע לכל חד מינייהו כדברירנן:

ואם תשאל למאן דמחייב אכללא ומחייב אפרטי מאי טעמא לא מחייב נמי חד כלל' לכולהו תובעין דהא שבועה שאין לכם בידי קאמר מעיקרא מיקמי דנימא לא לך ולא לך ולא לך הא ליכא למימר דכי אמרינן דמיחייב אכללא ומיחייב אפרטא הני מילי לענין כללא דתביעות כדפרישנן לעיל דמכי פתח פומיה ואמר שבועה שאין לך בידי איכלול להו כולהו תביעות בחד שבועה אבל לענין כללא דתובעין לא אמרינן הכי דכיון דקאמר לא לך ולא לך וכו' איגלאי מילתא דלא הוה בדעתיה למיכללינהו כולהו בחד שבועה:

ואם תאמר מאי שנא כללא דתביעות מכללא דתובעין משום דלא דמי להדדי דנהי דלענין תביעות מחייבינן ליה אכללא משום דאמרינן להכי פתח פומיה בההוא כלל וכללינהו לכלהו תביעות בחדא שבועה כי היכי דכי לית ביה בכל חד מינייהו פרוטה מיצטרפי להדדי ולהכי הוא דאיכוון וכיון דאיכוון למיכללינהו כולהו בחד שבועה להאי אנפא משום הכי מחייב נמי אכללא דקא איכוון מכל מקום למיכללינהו כלהו בחד שבועה לאנפא בעלמא אבל לענין תובעין מי איכא למימר דאיכוון למיכללינהו לאנפא בעלמא כי היכי דמחייביה חד אכללא דתובעין אטו שיעור איכא בתובעין כמה דבעינן בתביעות כי היכי דנימא דאיכוון למיכללינהו כולהו בחד שבועה ליצרפינהו להדדי בחד שבועה כמה דאמרינן לענין תביעות הילכך כיון דליכא למימר הכי ממילא ידעינן דהאי דאמר שבועה שאין לכם בידי לאו למיכללינהו כלהו הוא דאיכוין דהא קאמר בתר הכי לא לך ולא לך וכו' ומשום הכי לא מחייבינן ליה אחד כללא אכולהו אהא דפתח פומיה ואמר שבועה שאין לכם בידי כי היכי דמיחייב לכל חד מינייהו אחד כללא דתביעות.

תדע דהא בפרק שבועות תניין (דף כ"ג ע"ב) אמרינן שבועה שאין לך בידיי וכו' עד הכא מי מחית אינש נפשיה לפחות משוה פרוטה או לא אלמא לא מחייבינן ליה אכללא אלא היכא דאיכא למימר דאיכוון למיכללינהן משום פחות משוה פרוטה והיכא דליכא למימר הכי לא מחייבינן ליה אכללא ולהכי לא מחייבינן ליה נמי אחד כללא אכולהו

תובעין כי היכי דמחייבינן אחד כללא אכולהו תביעות והיינו דאמרינן איני והא תני רבי חייא חמש עשר' חטא' כלומ' כשתובעין תובעין אותו חמשה ואומרי' לו תן לנו חטי' ושעורים וכוסמין שיש לנו בידך
ואומ' להם שבועה שאין לכם בידי חטים שעורין וכוסמין לא לך ולא לך ולא לך הרי כאן חמש עשרה חטאות שלשה לכל תובע מהן אלמא אפרטא דפריט בתר הכין הוא דמיחייב שלשה חטאות לכל תובע מינייהו דהוין להו חמשה עשר חטאות אבל אכללא לא מיחייב מידי דהא אי מיחייב אכללא עשרין הוא דהוו כדברירנן.
ומהדרינן האי תנא דפרטי קא חשיב דכללי לא קא חשיב אבל לעולם עשרים חטאו' הוא דאיכא משום דכללי.
ואקשינן והא תני רבי חייא הרי כאן עשרין חטאות ואי דכללי לא קא חשיב מהיכא אישתלימו להו לעשרין ומהדרינן לעולם דכללי לא קא חשיב והאי דקתני עשרים לאו אחטין שעורים וכוסמין דאינהו ג' טענתי הוא אלא אפקדון תשומת יד וגזל ואבדה הוא דהוו ארבע טענתי מיחייב בהו אפרטי עשרין חטאות לחמשה תובעין ארבע לכל חד מינייהו.
בעי מיניה רבא מרב נחמן היו חמשה תובעין אותו ואומרין לו תן לנו פקדון תשומת יד וגזל ואבדה שיש לנו בידך ואמר לאחד שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך ולא לך פי' כלומר אם אמר שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד וגזל ואבידה לא לך ולא לך ולא לך דאישתכח דמחייב דפרטי להההוא תובע דאמר ליה שבועה שאין לך בידי וקא בעי רב נחמן השתא האי דאמר ליה ולא לך ולא לך ולא לך בכולהו פרטי מיחייב לכולהו דהוין להו עשרין חטאות או דילמא האי דקאמר לא לך ולא לך ולא לך אכללא בלחוד הוא דאמר להו דאישתכח דלההוא תובע הוא דמחייב ד' חטאות כנגד ד' פרטי ולהנך ד' תובעין אחריני דאישתייר מיחייב ד' חיובי בלחוד דכללא ולא מיחייב אפרטי דכי צרפונהו לההוא תובע לענין כללא הוא דצרפנהו ולא לענין פרטי או דילמא כיון דאמר ולא לך ולא לך ולא לך לכלהו חיובי הוא דצרפינהו וכי היכי דלגבי ההוא תובע מיחייב ארבע חיובי כנגד ד' טענתי דטעין עליה הכי נמי לכל חד מהני ד' מחייב ארבע חיובי אמר ליה תא שמע דתני רבי חייא הרי כאן עשרים חטאות היכי דמי אילימא דפריש ואמר שבועה שאין לכם בידי לא לך לא לך ולא לך פקדון תשומת יד וגזל ואבידה דהוין להו הכי פרטי אכולהו תובעין מנינא אתא לאשמועינן אלא לאו שמע מינה דלא פריש פרטי אכולהו אלא אחד מינייהו וקאמר בתר הכי לא לך ולא לך ולא לך אלמא האי

דפרטינהו לכולהו תובעין לאו אכללא בלחוד הוא אלא אפרטא ומשום הכי חייב עשרים חיובי חטאות דפרטי לכל תובע מינייהו כדברירנן לעיל.
סליק פירקא בס"ד

דף לח:

מתני' שבועת הדיינין הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה וכו' היכי משבעינן ליה אמר רב יהודה משביעין אותו בשבוע' האמורה בתורה דכתיב ואשביעך בה' אלהי השמים אמר ליה רבינא לרב אשי כמאן כרבי חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד פי' קס"ד דהא דאמר רב יהודה משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה לענין שתהא השבועה בזכרון השם המיוחד היא דאי שבועה ממש היא שישביע אותו בשם המיוחד ואי שבועת האלה שיקלל אותו בשם המיוחד היא כענין דכתיב יתן ה' אותך לאלה וגומר וכענין דכתיב לא יאבה ה' סלוח לו וגו' ועלה קאמ' כמאן כרבי חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד בין בשבועת השם בין בשבועת האלה ולא סגי ליה בכיבוי כדברירנן בסוף פרק שבועת העדות ומהדרינן אפילו תימא רבנן נפקא מינה לאנקוטיה חפצא בידיה כלומר הא דאמרינן בשבועה האמורה בתורה לא מיבעיא שם המיוחד אלא למינקט חפצא בידיה הוא כענין אליעזר עבד אברהם דנקט חפצא בידיה כדכתיב וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדוניו ולהכי אמרינן משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה ולעולם סגי ליה בכנוי כרבנן.
אמר רבא האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל ולא אנקטיה חפצא בידיה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוז' והאי דקאמר דאי אשבע בה' אלהי ישראל לאו למימר' דאי אשבעיה בשבועת האלה לא בעי אנקוטיה חפצא אלא לעולם בין בשבועת האלה בין בשבועת ה' בכולהו בעי אנקוטי חפצא ואי לא אנקטי' חפצא נעש' כמי שטעה בדבר משנה וחוזר והאי דאמר רבא האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל ה"ק אע"ג דאשבעיה בה' אלהי ישראל ולא אנקטיהו חפצא בידיה חוזר:
נקטינן השתא דדיינא דאשתבע בשבועת האלה שבועה היא ודאשתבע בה' אלהי ישראל נמי שבוע' היא ובכולהו צריך לאנקוטי חפצא בידו ולמיהוי מעומד כדאמרינן שבועה מעומד ולמיהוי בלשון הקדש כדאמרינן שבועת הדיינים אף היא בלשונה נאמרה אלא מיהו הני מילי בשבוע' עצמה אבל כשמסר הכפירה או הטענה להשביעו עליה לא איצטריך לסדרה בלשון הקדש אלא מסדרה בלשון חול ומוציא השבועה עליה בלשון הקדש.

דף לט.

הא דאמרינן כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו וכו' נקיטינן מינה דבשבועה נפרעין מהן ממנו וממשפחתו ומכל העול' כולו ואעפ"י שאין בידם למחות והיינו חומרא דשבועה דעונשא מטאי לכל הארץ ואפילו למי שאין בידם למחות כדכתיב על זאת תאבל הארץ וכו' מיהו הוא ורשעים דמשפחתו בדיני' דהוא דין חמור רשעים דעלמא בדין אחר אלא שהוא דין חמור צדיקי דהכא ודהכא בדין הקל ובשאר עבירות הוא ומשפחתו נפרעין מהן בין שיש בידם למחות בין שאין בידם למחות משום דמחפו עליה כדאמרינן אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין וכו' וכל העולם כולו אם יש בידם למחות ולא מיחו נפרעין מהן ואם אין בידם למחות אין נפרעין מהם מיהו הוא בדיניה רשעים דמשפחתו בדין אחר אלא שהוא דין חמור רשעי' דעלמא שיש בידם למחות בדין אחר צדיקי דהכא ודהכא פטירי ואעפ"י שיש בידם למחות.

דף לט:

מתני' הטענה שתי כסף אמר רב כפירת טענה שתי כסף ושמואל אמר טענה עצמ' שתי כסף ואפילו אם הודה ממנו בפרוטה וכפר בשאר הטענה או כפר בפרוטה והודה בשאר הטענה חייב אמר רבא דיקא מתני' כוותיה דרב וקראי כוותי' דשמואל מתני' כוותי' דרב דקתני וההודאה אה ש"פ ואילו כפיר' בפרוט' לא קתני ותנן נמי חמש פרוטות הן וכו' עד וההודאה שוה פרוטה כלומר אם הודה בפחות משוה פרוטה פטור דהך הודאה לאו כלום היא דכמאן דלא הודה בכלום דמי ואם איתא דכפירה בפרוטה כפירה היא וממילא ידעינן דאי כפר בפחות משוה פרוטה לאו כפירה הוא דפחות משוה פרוטה לאו ממון הוא ניתני נמי הכפירה שוה פרוטה אלא לאו שמע מינה דשיעור כפירה דמיחייב עלה לאו פרוטה היא.

וקראי כותיה דשמואל דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וגומר עד שבועת ה' תהיה בין שניהם מה כלים שנים כלומר וכפר באחד והודה באחד לאפוקי מי שטען אחד והודה לו הנתבע באחר דמה שטענו לא הודה ומה שהודה לו לא טענו אף כסף נמי שנים דהיינו שתי כסף ומה כסף דבר חשוב דהא שתי כסף נינהו אף כלים דבר חשוב הנה הטענה עצמה שתי כסף וקאמר רחמנא כי הוא זה להודיע כי ההודאה משתי כסף עצמה היא דחסר' לה טענה:

ורב מיבעי ליה למודה במקצת הטענה כלומר האי דאמ' רחמנא כי הוא זה לאו לאשמועינן דההודאה משתי כסף עצמן הוא דאתא אלא לאשמועינן דין מקצת הטענה

הוא דאתא ולעולם לא הוי מודה במקצת אלא עד דהוה הטענה שתי כסף ופרוטה ומודה בפרוטה וכופר בשתי כסף והאי דכתב כסף ודרשי' ביה אף כסף שנים על הכפירה הוא אומר ולא על הטענה וכו' פשוט הוא.

האי דאמרינן הכא מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב לאו למימרא דבעינן שיהו הכלי' שוין ב' כסף הוא דהא ליכא למימר הכי דהא בהדיא אמרינן לקמן אמר רב נחמן אמר שמואל טענו שתי מחטין כפר באחת והודה באחת חייב להכי יצאו כלים למה שהן אלמא בכלים לא בעינן שיהו שוין שתי כסף אלא הכי קאמר אף כלים דבר חשוב כלומר כל כלים ואעפ"י שאינן שוין שתי כסף דבר חשוב הן וחייב והיינו דאמר רב נחמן אמר שמואל טענו שני מחטין חייב לכך יצאו כלים למה שהן ודייקא נמי מדאמרינן מה כסף דבר חשוב וליכא למימר דלאפוקי כסף שאינו חשוב דהוא פחות משתי כסף הוא דקאמר הכי דהא האי כסף עצמו דכתיב בקרא שתי כסף הוא כדאמרינן אף כסף שנים הילכך בעל כרחיך האי דקאמר מה כסף דבר חשוב לאודועי מילתא דתני' שתי כסף דדבר חשוב הוא דאתא וכיון שכן האי דקאמר נמי אף כלים שנים לאודועי מילתא דכלים דדבר חשוב הן הוא דאתא ואע"ג דלא שוין שתי כסף ולאו לאפוקי כלים דלאו שוין שתי כסף והיינו טעמא דלא הוי דבר חשוב בכסף אלא עד שיהו שתי כסף ובכלים אע"ג דלא שוו שתי כסף הוין דבר חשוב משום דכסף לאו לגופיה מיתבעי לאינש אלא לשוויה הוא דבעי ליה דהא לאנפוקי הוא דבעי ליה הילכך קמא דלית ביה שתי כסף לא הוי דבר חשוב וכלים לאו לאנפוקייהו הוא דבעי להו אלא לגופייהו הוא דבעי להו למעבד בהו מלאכה וכיון שכן לא איכפת לן אי שוו טובא אי לא הילכך אע"ג דלא שוו שתי כסף דבר חשוב הוא גביה דהא לגופיה הוא דבעי ליה למעבד ביה מלאכה.

ואשכחן נוסחא דאית בה ומה כלום דבר חשוב אף כסף נמי דבר חשוב ולהאי נוסחא הכין נמי מיפרש' ומה כלים דבר חשוב דהא כלים ואף עפ"י שאינו שוה שתי כסף דבר חשוב הוא דהא ראוי הוא למלאכתו כדאמרינן אף כסף נמי בעינן שיהא דבר חשוב ואי זה זה שתי כסף שאין נקרא דבר חשוב על פחות ממשקל זה.

הא דאמרינן אלא מדסיפא דוקא רישא נמי דוקא לימא תיהוי תיובתא דרב וכו' הכין פירושה כיון דאיתברר לן דהאי דקתני ליטרא זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור דדוקא קתני ולא שוה קא מקשינן מינה עליה דרב ואמרינן מדסיפא דוקא ולא שוה מכלל דרישא נמי דקתני שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור דדוקא הוא וטעמא דדוקא הוא דפטור משום שמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו הא אלו אמר ליה שוה שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא שוה פרוטה חייב שמע

מינה דבדהויא טענה עצמה שתי כסף ואע"ג דכפירה לא יש בה שתי כסף מיחייב דאי ס"ד שוה נמי פטור משום דלא הויא כפירה שתי כסף למאי איצטריך מתני' לאשמועינן דוקא לאפטוריה משום דלא הויא הודאה ממין הטענה תיפוק לי דפטור הוא מחמת דלית בה כפירה שתי כסף אלא מדקא פטר ליה משום דלא הויא הודאה ממין טענה שמעינן הא אלו הויא הודאה ממין טענה ואע"ג דלית בה בכפירה שתי כסף מיחייב.

ופרקינן כולה מתני' בשוה ובליטרא שאני כלומר מדאפקיה בלשון ליטרא שמעינן דדוקא קתני כמה דאת אמר ליטרא תאנים ליטרא ענבים דדוקא נינהו אבל כולה מתניתן דלא קתני בה ליטרא אלא שתי כסף שוה קתני בלשון שתי כסף שוה משמע שהרי דבר ידוע הוא שדרך העולם אין אומרים דבר זה ליטרא כסף הוא שוה ליטרא זהב הוא שוה אלא כך וכך כסף הוא שוה ולפיכך העמדנו משנתינו דקתני ליטרא דדוקא קתני כמה דאתמר ליטרא תאנים ליטרא ענבים וכולה מתני' דקתני שתי כסף דשוה קתני ואמרינן תדע דכולה מתני' בשוה מדקתני סיפא דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף טריסית ופונדיון ופרוטה חייב שהכל מין מטבע אחד הוא אי אמרת בשלמא שוה קתני משום הכי חייב אלא אי אמרת דוקא קתני אמאי חייב דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ואתא רבי אלעזר ואמר לעולם אימא לך דוקא קתני והאי דקאמר דינר זהב יש לי בידך לאו דוקא דינר זהב הוא אלא הכי קאמר מטבעות יש לי בידך בדינר זהב שנמצא שטען עליו גוף מטבעות דוקא ואמר ליה הנתבע אין לך בידי מטבעות בדינר זהב אבל יש לך בידי מטבעות בדינר כסף ומה הן המטבעות טריסית ופונדיון ופרוטה שנמצא שהודה במקצת גוף המטבעות שטענו וכפר במקצתו.

ואם תאמר מאי קמ"ל עד השתא לא שמעינן דמודה במקצת חייב הא קמ"ל דפרוטה ממין המטבעות היא כלומר ואף על גב דפרוטה אגב דזוטרא היא לית בה טיבעה אלא חלקה ניהי כמו פולמא אפילו הכי כיון דכספא היא וממון המטבעות מיקריא והודאה ממין הטענה הוא ודייקא נמי דקתני שהכל מין מטבע אחד הוא כלומר ואי ס"ד שוה קתני למה לי למימר שהכל מין מטבע אחד הוא כיון דשוה קאמר מה איכפת לן אי איתיה מין מטבע או לא אלא לאו שמע מינה דדוקא קאמר ולאשמועינן דפרוטה ממין מטבעות היא הוא דאתא והיינו דקתני שהכל מין מטבע אחד הוא.

ורב אמר לך לעולם שוה קתני ודקאמרת אי הכי מאי איכפת לן אי איתנהו מטבע חד לא הכי קתני שהכל דין מטבע אחד הוא כלומר כיון דשוה קא טעין עליה הוה ליה כל מאי דאודי ואע"ג דמטבעות אחרות נינהו דין מטבע אחד הוא דלאו דוקא קאמר ליה אלא שוה קאמר ליה כדאמרינן:

ור' אלעזר לימא מדסיפא כשמואל מתרץ רישא נמי דקתני שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור כשמואל מתרץ ומוקים לה דדוקא קתני דשמעת מינה דלא בעינן כפירת טענה שתי כסף מדאצטריך תנא הכא לאפטורא משום דלא הויא הודאה ממין הטענה דאי לאו הכי מיחייב ואע"ג דהא לית בה בכפירה שתי כסף.

ומהדרינן סיפא מתרץ כשמואל רישא אי כרב אי כשמואל פשוטה היא:

והלכה כרב דהא תני רבי חייא לסיועיה לרב סלע יש לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר ב' כסף חייב כלומר אין לך בידי אלא סלע פחות שתי כסף חייב מפני שכפר בשתי כסף אבל אם כפר שתי כסף חסר מעה פטור וכו':

ושמעינן מינה דלא הוה מודה מקצת הטענה ומתחייב שבועה בנקיטת חפץ אלא עד דטעין עליה בעשרין חבה של כסף ומודה ליה מינייהו בחצי חבה דהיא פרוטה וכפר ליה בעשרין פחות חצי חבה דהיינו חצי זוז אנדלוסי וחבה ומחצה משום דהאי שתי כסף דבעינן בכפירה לאו כסף צורי דהוא רביע שקל הקדש הוא דהיינו דינר דאם כן נמצאת אומר שאינו מתחייב שבועת התורה אלא עד שיכפור בשני דינרין דהיינו מחצית השקל והא ליכא למימר דהא בהדיא קתני דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף חייב ואמרינן עלה אי אמרת שוה קתני משום הכי חייב אלמא משקל דינר לעולם מיחייב עלה אלא האי כסף כסף מדינה הוא.

וגרסינן בהדיא בפרק האשה נקנית דף י"א בענין כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי וכללא והרי טענה דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ותנן הטענה שתי כסף וכו' מדקא מקשינן הכי שמע מינה דהאי כסף כסף מדינה דהיא כספים תומאניה דאית מינייהו בדינר דהוא כסף צורי שמנה והדינר שמנה ושבעים חבה דהוא משקל דינר מוראבטי הוה ליה כסף מדינה עשר חבה פחות רביע חבה נמצאו שתי כסף עשרין פחות חצי חבה דהיינו חצי זוז שלנו וחבה ומחצה הילכך לא מחייבינן ליה לעולם שבועת התורה מודה במקצת אלא על מאן דמודה בעשרין חבה דהיינו חצי זוז שלנו וחבה ומחצה.

וכל שכן אי הויא הודאה וכפירה דטפי מהאי שיעורא אבל מאן דכפר בפחות מחצי זוז שלנו וחבה ומחצה וקא מודה בפחות מחצי חבה דהיינו פרוטה לא מחייבינן ליה שבועת התורה ודוקא לענין מודה במקצת הוא דלא מחייבינן ליה שבועת התורה על כפירת פחות מחצי זוז שלנו וחבה ומחצה משום דכתיב ביה בהדיא כסף ודרשינן ביה אף כסף שנים וקאמר רחמנא כי הוא זה אבל לענין שבועת התורה דהויא מאנפא

אחרינא דלאו מודה במקצת כגון שומרין ועד אחד והוא הדין לנשבעין ונוטלין מחייבי להו שבועת התורה ואפילו אפחות מהאי שיעורא דאמרי'.

דף מ.

אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לוה אבל בטענת מלוה והעדת עד אחד אפי' לא כפר אלא בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה חייב וכו' אלמא האי דינא במודה במקצת בלחוד הוא אבל במידי אחריני כיון דאי אודי אי נמי איכא סהדי מיחייב לשלומי ההוא מידי דכפר ואי ליכא עדים מיחייב שבועת התורה ואף על גב דלית ביה בכפירה שתי כסף ואם תאמר והא כסף או כלים דדרשינן ביה שתי כסף בפרשת שומרין כתיב ואם כן אפילו לענין שומרין נמי לא מחייבינן יבינן שבועה אלא עד דהויא שבועתו אשתי כסף הא אוקימנא לעיל אליבא דרב דהלכתא כותיה דהאי כסף דכתב בקרא לכפיר' טענה הוא דאתא הילכך ליכא לאוקומה אלא בשבועה דהויא משום טענה וכפירה דהיינו מודה במקצת ושבועת שומרין לאו מחמת כפירה וטענה היא כי היכי דלא ניחייביה אלא אכפירת שתי כסף אלא חיוביה מחמת טענת שמא הוא דקא טעין השומר שנאנסה או נגנבה וכיון דכי מישתבעי לאו אכפירה דמישתבעי ליכא למימר דלא מיחייבי שבועה אלא על שתי כסף דהא כסף דכתיב בקרא על כפיר' הטענה אוקמה רב ושבועת שומרין לאו אכפירה היא הילכך לא שייכי בקרא וכיון דלא שייכי בקרא מיחייבי שבועה ואפילו אפחות משתי כסף ואם תאמר לענין שבועת עד אחד נהי דכפירה שתי כסף לא בעינן דהא אמרינן בהדיא אפילו לא כפר בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה חייב כיון דכי מישתבעי אכפירה הוא דמישתבע מאן לימא לן דטענה עצמה לא הויא שתי כסף דילמ' לעולם אימא לך דטענה עצמה שתי כסף והכי קאמר אפילו לא כפר אלא בפרוטה והודה בשאר שתי כסף אי נמי לא הודה אלא בפרוטה וכפר בשתי כסף חייב וכל שכן אם כפר בשתי כסף וכו' ולא הודה בכלום דחייב ולעולם טענה עצמה שתי כסף הויא הא נמי ליכא למימר חדא דהאי קרא דכתיב ביה כסף לא שייך ביה עד אחד כלל דשבועת עד אחד לאו מהאי קרא הוא דילפינן לה אלא מלא יקום עד אחד באיש וגומר וכיון שכן לית לן ראיה לאצרוכיה לטענת שתי כסף ועוד דכיון דאוקמא להאי כסף דכתיב בקרא דלענין כפירת טענה הוא כדאמרינן ליכא לאוקמה אלא בשבועה דהויא מחמת טענה וכפירה ולית לן שבועה מן התורה דהויא מחמת טענה וכפירה אלא מודה במקצת בלחוד דחיובא מחמת כפירה והודאה היא אבל שבועת עד אחד אע"ג דכי משתבע אכפירה הוא דמשתבע אפילו הכי חיובה לאו מחמת הודאה

וכפירה היא כי היכי דנבעי בה טענה שתי כסף אלא חיובה מחמת עד אחד וכיון שכן אפילו ליכא בטענה עצמה שתי כסף מיחייב שבועה ודייקא נמי מדאמרינן כל ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה והדבר ידוע דאפי' בטענה פרוטה אחת שנים מחייבין אותו ממון וכיון ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה:
הרי למדת דלענין עד אחד אע"ג דשבועתיה אכפירה וטענה היא לא בעינן שתהא שם טענה שתי כסף כי היכי דלא בעינן כפירה שתי כסף.
הא דאמרינן מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה פירושו מלשון עיף כדכתיב עיף ויגע ומתרגמינן משלהי ולאי כלומר לא פליג עליה ריש לקיש משום דריש לקיש בעידנא דאמרה רבי יוחנן להאי מילתא הוה עיף מן הדרך או מן העסק שנתעסק בו קודם לכן ולפיכך היה שותק ולפי שהיה שותק ולא אמר בה כלום לפיכך אמר ר' יצחק יישר וכן אמר רבי יוחנן ולא הזכיר שם ריש לקיש.
אי נמי מישתא הוה שתי ושתיק ליה כלומר שותה היה ריש לקיש מים בעת שאמר רבי יוחנן דבר זה ולפיכך לא אמר בה כלום שהרי לא היה לו פנאי לדבר מחמת המים שהיה שותה ולפיכך לא הזכיר רבי יצחק שמו בשמועה זו.

דף מ:

הא דאמרינן אלא זו הא מני אדמון היא עיקר מימריה דאדמון במתני' בהאי פרקא דתנן הטוען את חברו כדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומ' הואיל והודה ממין הטענה ישבע וכו' ואיתא נמי בכתובות בפ' ב' דייני גזירות (דף ק"ח ע"ב) והיינו דאמרינן הכא אלא הא מני אדמון היא כלו' דבעי הודאה ממין הטענה וסבר טענו שמן וכדים והודה לו בכדים וכפר בשמן חייב דהודא' ממין הטענה היא.
אמר רב נחמן אמר שמואל טענו חטים וקדם והודה לו בשעורים אם כמערים חייב כלומר קודם שישלים התובע דבריו הקדים הנתבע והודה לו בשעורים קודם שיטעינו בהם התובע כדי שלא יודה בהן לאחר התביעה ויתחייב שבועת התורה חייב ואם במתכוין כלומר לא נתכוון להערים ולהציל עצמו מן השבועה אלא לפי תומו נתכוון להודות במה שיש לו אצלו פטור משום דהוה ליה טענו חטים והודה לו בשעורים דפטור דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו:
והיכא דאמר ליה אינש לחבריה חטים יש לי בידך ואמר לו הנתבע הן ולאחר כך אמר לו ושעורים נמי יש לי בידך ואמר הנתבע אין לך בידי שעורים מסתברא לן דבכי האי גוונא לא הוה מודה במקצת טענה חדא דהא מילתא דתליא בסברא היא דכיון דלא טענו

חטים ושעורים כאחד קודם שיודה לו בחטים נמצאת הודאתו בחטים שלא היתה הודאה במקצת טענה שהרי בשעה שהודה בה בכל הטענה שטען עליו הודה ולא כפר ממנה כלום ומשעה שהודה בה נתחייב בה והויא לה זו' הטענה שטען עליו בשעורי' לאחר כך טענה אחרת בפני עצמה ואינה מתחברת עם הראשונה כדי שתהא טענה אחת ויהיה בה מודה במקצת ועוד דהא טעמא דמודה במקצת טענה משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו הוא והא לא משכחת לה אלא היכא דתבע לי' בחטים ובשעורין ואודי ליה בחד מנייהו דהוה ליה בשעת ההודאה מודה במקצת וכופר במקצת אבל היכא דאודי ליה מיקמי דליתבעיה בההוא מידי דקא כפר ביה מי איכא למימר דהודאתו משום דאין אדם מעיז פניו הוא והא אכתי לא תבע ליה בההוא מידי דכפר ביה ועוד דכד דייקת לישנא דגמרא משכחת לה דעל האי סברא דהיינו הלשון מודה במקצת הטענה הואי אלא על מאן דהוי בשעת הודאתו במקצת מה שכבר טענו עליו והאי בשעת הודאתו בכל מה שטענו עליו הודה ודאמרינן נמי טענו חטים ושעורים והודה באחת מהן וכל מאן דתנינן במתני' בהאי ענינא כולהו משמע דלאו אודי הנתבע אלא לבתר דטעין ליה התובע בתרוייהו ולבתר הכי אודי ליה איהו בחד מנייהו דהוה ליה בעידן ההודאה מודה במקצת הטענה וכד מעיינת ליה להאי מילתא משכחת לה דמילתא דתליא בסברא היא ומסייע ליה מסקנא דגמרא הילכך מילתא דוקא היא וליכא למיזז מינה כלל.

אמר רב פפא טענו כלים ופרוטה הודה בכלים וכפר בפרוטה פטור כרב דאמר אינו חייב עד שיהא כפירת טענה שתי כסף והכא לא כפר אלא בפרוטה בלבד דאי כשמואל כיון דטענו כלים ופרוטה והכלים כשתי כסף דמי דהא דבר חשוב הוא הויא ליה טענה עצמה שתי כסף ואפילו לא כפר אלא בפרוטה חייב כדאמרינן לעיל הודה בפרוטה וכפר בכלים חייב.

כשמואל דאמר טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן חייב דהודאה ממין הטענה חשיב לה והיינו דאמרינן חדא כרב וחדא כשמואל וכיון דקא פסק רב פפא ההוא בתרא' שמעינן דהכי היא הלכת'.

דף מא.

הא דאמרינן מאי איכא בין שבועה דרבנן לשבועה דאורייתא אשבועת היסת קאי דהא בתר מימריה דרב נחמן דאמר ומשביעין אותו שבועת היסת קאמרינן מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן והיינו טעמא דקא דייקינן ואמרינן מאי איכא בינייהו משום דתרוייהו נשבע ולא משלם הוא:

ואם תשאל היכי אמרינן מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן והא טובא איכא בינייהו דהאי שבועה בנקיטת חפץ והאי בלא נקיטת חפץ.
לאו אטכסיסי השבועה עצמה הוא דקא דאיק ואמר מאי איכא בין שבועה דרבנן לשבועה דאורייתא דהא דבר ידוע הוא דהא טכסיסיה לחוד והא טכסיסיה לחוד אלא אדינא הוא דקא שאיל והכי קאמר מאי איכא בין שבועה דרבנן לשבועה דאורייתא בדינא ומהדרינן איכא בינייהו מיפך שבועה בדאורייתא לא מפכינן אלא מצי תובע למימר ליה איני זז מדין תורה הילכך או אישתבע או שלים בדרבנן מפכינן ולמר בר רב אשי דאמר אפי' בדאוריי' נמי מפכינן מאי איכא בינייהו בדינא ומהדרינן איכא בינייהו מיחת בנכסי' בדאוריית' כשמודה במקצת הנתבע ואומר איני רוצה לישבע נחתינן לנכסיה דהא חיוב שבועה מדאורייתא היא ובדרבנן לא יכלינן למיחת בנכסיה דהא מדאורייתא לית ליה גביה ולא מידי אלא שבועה דאית ליה גביה בתקנתא ולא אלים תקנתא דתיהוי האי שבועה כחיוב ממון כי היכי דכי אמר לא משתבע נחתינן לנכסיה.
ולרבי יוסי דסבר דגזל מדבריהם גזל גמור הוא ומוציאין אותו בדיינין דשמעת מינה דסבירא ליה דהיכא דאמר לא משתבענא נחתינן לנכסיה דהא כמאן דגזליה ממון הוא דמי מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן איכא בינייהו שכנגדו חשוד בדאורייתא ישבע התובע ושקיל ובדרבנן תקנתא היא האי שבועת היסת מעיקרא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן הילכך כיון דלית לן רשותא לאשבועי משום דחשוד הוא מיפטר בלא שבועה.
ולרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי דקאמרי בדרבנן לא נחתינן לנכסיה אמר לא משתבענא מאי עבדינן ליה ומהדרינן משמתינן ליה.
ומתמהינן האי נקטיה בכובאסיה דלישבקיה לגלימיה הוא וכי היכי דלית לן רשותא לאחותי תובע לנכסיה היכא דאמר לא פרענא משום דלית לן גביה ממונא אלא שבועה היא דאית לן גביה מדרבנן הוא הכי נמי לית לן רשותא למינקטיה בכובאסיה דלישבקיה לגלימיה אמר ליה משמתינן ליה עד דמטי נגדיה ומנגדינן ליה ושבקינן ליה פי' עידן נגדיה לבתר דחלה עליה תלתין יומין במסכת יבמות דף נ"ב ע"א רב מנגיד מאן דחילא עליה שמתיה דרבנן תלתין יומין ולא אתי תבע שמתיה והני מילי כולהו לענין שבועת היסת הוא דעבדינן הכי דהוא נשבע ולא משלם אי נמי בהנך דמחייבי שבועה דרבנן כעין דאורייתא והם נתבעין שלא בטענה כגון השותפין והאריסין והאפטרופין ומאי דדמי להו אבל בשבועה דרבנן כעין דאורייתא בהנך דנשבעין ונוטלין לא צרכינן לשמותיה דהא אי לא אישתבע לא שקיל מידי:

נקטינן השתא דכל מאן דאיחייב שבועה ולא קא בעי למישבע אי שבועה דאורייתא היא דהוא נשבע ולא משלם כגון שומרין ומודה במקצת ועד אחד נחתינן ליה לנכסיה ואי שבועה דרבנן כעין דאורייתא היא חזינן אי מהנך דנשבעין ונוטלין הוא אמרינן ליה אי בעית למשקל אישתבע ואי לא לא יהיבנא לך מידי וכיון שכן לא צרכינן לשמותיה ואי מהנך דנשבעין ולא משלמין הוא אי נמי שבועה דהוא נשבע ולא משלם משמתינן ליה עד דמטי תלתין יומין ומנגדינן ליה ושרינן ליה.

והא דאמרינן בדרבנן מפכינן שבועה דוקא שבועת היסת דכיון דעל הנתבע היא מצי אמר ליה לתובע אנא לא בעינן לאישתבועי אי ניחא לך דתישקול אישתבע דאית לך גבאי ואי לא לא תישקול אבל לגבי שבועה דרבנן כעין דאורייתא כיון דנשבע ונוטל לא מצי לאפוכי מתרי אנפי חדא דהא טכסוסי שבועה דאורייתא היא ועוד דכיון דנשבע ונוטל הוא מצי נתבע למימר ליה אנא לא ניחא לי לאישתבועי כלל את אי בעית דתישקול אישתבע ושקול ואי לא לא יהיבנא לך מידי' ולא מישתבענא מידי וכן נמי הנך נשבעין ולא משלמין דמיחייבי שבועה דרבנן כעין דאורייתא כיון דעל טענת שמא הוא דמשתבעי לא מצי לאפוכה להיא שבועה התובע.

הא דאמר רב פפא בענין האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וכו' ואי אמר ליה אישתבע לי לישתבע ליה שבועה כעין דאורייתא היא חדא דהא דומיא דפוגם את שטרו קאמר ועוד דהא נשבע ונוטל הוא ונקוט האי כללא בידך דלא משכחת לה לעולם שבועת היסת בנשבע ונוטל אלא היכא דאי חייב בה הנתבע ואפכה אתובע אבל שבועה דהויא מעיקר דינא על התובע דמישתבע ושקיל לעולם לא הויא אלא כעין דאורייתא:

איכא מאן דפשיט מיהא דרב פפא דהיכא דמפיק אינש שטרא אחבריה ואמר ליה האיך האי שטרא בעיקר ממוניה הוה ביה צד רבית אי נמי אמר ליה שטר אמנה דמיחייב ליה לבעל השטר דמשתבע ושקיל כי היכי דחייב רב פפא שבועה על טענת פירעון.

ואנן לא חזינן להאי סברא דעד כאן לא חייב רב פפא שבועה אלא על טענת פירעון משום דהאי שטרא לפירעון קאי הילכך כי קא טעין במידי דעביד למיהוי בההוא שטרא הוא דקא טעין ולא קא מכחיש ליה לשטרא בההוא טענתא דיליה דהא שטרא לפורענא קאי כדאמרינן אבל בטוען צד רבית בשטר אי נמי לא נטלתי סך זה כולו אי נמי שטר אמנה הוא לא משגחינן בטענתי' ומחייבינן להאי שבועה עליה והא מיגו טענתיה קא מכחיש ליה לשטרא ולמעקריה למאי דאיכא בשטרא הוא דקא אתי וכיון שכן לאו כל כמיניה דקא טעין טענה דמכחשא ליה לשטרא הילכך לית לן ראיה דמשגחינן על כי

האי טענתא ומחייבינן בעל השטר שבועה עלה ומאן דמורי דמשגחינן עלה ומחייבינן בעל השטר עלה שבועה צריך הוא להביא ראיה על כך.
פיסקא מנה לי בידך אל תתנהו לי אלא בעדים וכו' אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים וכו' רב יוסף מתני הכי אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים פי' ואפילו אמר לו דבר זה שלא בשעת הלואה.
כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לו יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים הילכך לטעמיה דשמואל ואפילו אמר ליה בשעת הלואה אל תפרעני אלא בפני עדים יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דליכא הפרש בהאי ענינא בין אמר לו דבר זה בשעת הלואה או לאחר מיכן דמאן דמחייב בין הכי ובין הכי מיחייב דהא מכל מקום כבר התרה בו בשעה שיש לו בידו הלואה קודם שיפרענה לו שלא יפרענו אלא בעדים ומאן דפטר בין הכי ובין הכי פטרו ואותבינן עליה דשמואל מהא דתנן מנה לי בידך הן אל תתנהו לי אלא בעדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך לפרעו בעדים ואוקימנא תנאי היא דתניא בעדים הלותיך בעדי' פרע לי כלומר מי שאמר לחברו מנה שיש לי בידך כמו שהלויתיך לך בעדים אל תפרענו לי אלא בעדים ולאחר כן טען הנתבע שכבר פרע אינו נאמן אלא או יתן או יביא ראיה שנתן לו רבי יהודה בן בתירא אומר יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים הוה ליה רב אסי כתנא קמא ושמואל כרבי יהודה בן בתירא פריך רב אחאי ממאי דבשעת הלואה קאי פי' ממאי דבשע' הלואה קאי אי נמי לאחר הלואה קודם התביעה כי היכי דתשמע מינה דתנאי היא דילמא לעולם אימא לך דהיכא דאתרי ביה קודם התביעה לא שנא בשע' הלואה לא שנא שלא בשעת הלואה דאמר לו אל תפרעני אלא בעדים דכולי עלמא לא מהימן האיך למימר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים והכא אלו א"ל בשעת ההלואה או אחר ההלואה קוד' התביעה אל תפרעני אלא בעדי' לא היה אדם שחולק בזה שהוא חייב אלא הכא לא בשעת ההלואה קאי מלוה אומר תן לי הלואתי שיש לי בידך ולוה אומר כבר פרעתיך שנמצא שזה שאמר לו בעדים הלויתיך בעדים פרע לי אינה התראה שמתרה בו שלא יפרענו אלא בעדים שזה בשעת התביעה קאי והיאך אדם מתנה בשעת התביעה אלא הכי קאמר ליה היאך תטעון עלי שכבר פרעתני הלא בעדים הלויתיך כך היה לך שלא תפרעני אלא בעדים ועל זה אמר רבי יהודה יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ותנא קמא דאמר או יתן או יבא ראיה שנתן סבר לה כלישנא קמא דרב אסי דסבר

המלוה את חבירו בעדי' צריך לפורעו בעדים ומשום הכי קאמר או יתן או יביא ראיה שנתן זהו פירוש ממאי דבשעת הלואה קאי דילמא בשעת תביעה קאי והכי קאמר הלא בעדים הלויתיך היה לך לפרעני בעדים והאי דאמרינן ממאי דבשעת הלואה קאי לאו למעוטי שלא בשעת הלואה הוא אלא למעוטי שעת התביעה היא שאינה עת התראה דהא טעין שכבר פרעתי מקמי הכי ובהכי קא אתו השתא לבי דינא אבל אילו התרה בו קודם התביעה שהוא קודם שיטענו שכבר פרעו ואעפ"י שלא בשעת הלואה היא התראה גמור' היא ולא מצי בתר הכי למיטען שכבר פרעו אלא עד דמייתי ראיה דפרעיה דכיון דבההיא שעתא דאתרו ביה ליכא למימר דמיקמי הכי פרעיה ליכא הפרש בין ההיא שעתא לשעת ההלואה דבהאי ענינא ליכא לפלוגי בין שעת ההלואה לשלא בשעת הלואה דהא לאו שעבודא היא כי היכי דניפליג ביניהו ונימא בשעת ההלואה שעביד נפשיה שלא בשעת ההלואה לא שעביד נפשיה אלא התראה בעלמא היא הילכך כיון דאתרו ביה מיקמי דנפרע לא שנא אתרי' ביה בשעת הלואה לא שנא אתריה ביה שלא בשעת הלואה התראה היא ולא מצי בשעת התביעה לומר כבר פרעתיך אלא עד דמייתי ראיה בהכי כדברירנן:

ואיפסיקא הלכתא כרב אסי אליבא דלישנא בתרא דאמר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים דאמרינן אמר רב פפי משמיה דרבא הלכתא המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים.

דף מא:

רב פפא משמיה דרבא אמר אין צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים אינו נאמן ולענין חיובי התובע שבועה מסתברא דכיון דאתרי ביה וא"ל אל תפרעני אלא בפני עדים וליכא עדים דפרעיה שקיל תובע בלא שבועה אלא מיהו אית ליה ללוה רשות לבתר הכי דפרע ליה השתא קמן למהדר ולמיתבעי בהנהו זוזי דקא טעין דיהב ליה מעיקרא בלא סהדי ומחייבינן ליה למלוה שבועת היסת על הדין טענתא כדין מנה לי בידך אין לך בידי דהא טענה באנפי נפשה היא ומיפטר והיכא דאמר ליה אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ואפי' אתו סהדי אחריני דפרעי' לא מהימני דכיון דאתרי ביה שלא יפרענו אלא בפני הנהו פלוני ופלוני וקביל הלוה אנפשיה ההיא התראה הוה להו שאר אינשי לגבי ההיא סהדותא כקרובין או כפסולין דהוה ליה תנאי שבממון דאמרינן דקיים:

ההוא דאמר ליה לחבריה כי תפרען לא תפרען אלא באפי פלוני ופלוני אזל פרעי באפי סהדי אחריני אמר ליה אביי באפי סהדי אמר ליה והא פרעיה רבא אמר למה ליה למימר ליה באנפי פלוני ופלוני להכי אמר ליה פלוני ופלוני כי היכי דלא למדחייה וקיימא לן כרבא הילכך מיחייב הלוה למיפרעיה השתא בפני פלוני ופלוני ואי הדרי הנהו סהדי אחריני ומסהדי השתא לבתר דפרעיה קמן דאית ליה ללוה גבי מלוה הנהו זוזי דיהב ליה קמייהו לא תימא כיון דפרעיה השת' ואיסתלק ליה שעבודא בהנהו זוזי מיניה סהדותא דהני אחריני השתא סהדותא היא אלא אפילו אסהידו בה השתא נמי כיון דקא מסהדי דבתורת פרעון דההיא הלואה יהבינהו ניהליה סהדותייהו לאו סהדותא היא דהא לגבי פרעון דההיא הלואה כפסולין דמו הילכך משתבע ליה המלוה השתא לבתר דפרעיה דליכא גביה מהנהו זוזי דקא טעין דיהביה ניהליה מעיקרא מידי ומיפטר כדאמרינן לעיל.

ההוא גברא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזיפתך אמר ליה לא היו דברים מעולם אזל אייתי סהדי דאוזפיה ופרעיה אמר אביי אנן אמאן ניסמוך כלומר אלו אסהידו דאוזפיה ולא אסהידו דפרעיה הוה מחייבינן ליה לשלומי בסהדותייהו אמאן נסמוך אי אהני סהדי הא אמרי דפרעיה רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי כלומר מכי אמר מעיקרא לא היו דברים מעולם ממילא שמעינן דלא פרע מידי הילכך כי אמרי הני סהדי דאוזפיה ופרעיה מקבלין סהדותייהו דאוזפיה דהא זכותא דמלוה היא ולא מקבלינן מינייהו דפרעיה דהא פורענא זכותא היא דלוה ולוה הא אודי דלא פרע ואם תאמר והא מה לו לשקר אי בעית אימא מעיקרא לויתי ופרעתי לא אמרינן בכי הא מה לי לשקר משום דהא איכא עדים דאוזפיה ומה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן.

ילפינן השתא מהאי מעשה דמאן דמודה לחבריה בבי דינא דאית ליה גביה מידי ולבתר הכי קא טעין דאישתלי בההוא אודיתא וקאמר דלית ליה גביה ולא מידי אע"ג דאייתי סהדי דלית ליה גביה ולא מידי לא איכפת לן בהנהו סהדי דמכי אודי אודי דהא הכא דאודיתא דלוה מגו כפירותיה נקטינן לה ואע"ג דאינהו אמרי בתר הכי דפרעיה לא אשגחינן בהו וכל שכן היכא דאודה בפי' דמחייבינן ליה בהודאה דיליה ולא משגחינן בהנהו סהדי ולא עוד אלא אפילו איכא בההוא סהדותא חובה עליה מקבלינן מינה ההיא חובתא דאיכא עליה ולא מקבלינן מיניה ההוא זכותא דהא הכא דקבילנא סהדותייהו דאוזפיה ולא קבילנא סהדותייהו דפרעיה ומשום אודיתא דנקיטנא מגו כפירותיה ולא מידי מההיא הלואה.

דף מב.

ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל ולאו פרעתיך א הנהו סיטראי נינהו כלומר חוב אחר היה לי אצלך וממנו היו אותם זוזין שפרעת לי ופירוש סיטראי מלשון צדי המשכן ומתרגמינן סיטרי משכנא כלומר מצד אחר היה אותו פרעון אמר רב נחמן איתרע שטרא רב פפא אמר לא איתרע שטרא.
ואקשינן ולרב פפא מאי שנא מההיא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא ואמר ליה והא אתורי יהבת לי ואתית ויתבת אמסחתא וקבילת זוזך ואמר רב פפא איתרע שטרא.
ומהדרינן הכי השתא התם כיון דקא מודה דאתורי יהב ומתורי שקל איתרע שטרא כלומר כיון שמודה בעל השטר ששטר זה לא היה אלא מדמי השוורים שמכר ממנו ונתברר שישב אמסחתא בחנות שנמכר בו בשר אותם שוורים ונתקבל דמי הבשר הנמכר בידוע שלא היה אותו פרעון אלא דמי השוורים עצמן שהרי מדמי בשרם היו אותם זוזין שנקבלו אבל הכא אומר סיטראי נינהו והלכתא איתרע שטרא והני מילי דפרעיה באנפי סהדי ולא אידכר ליה שטרא אבל אי לא פרעיה באנפי סהדי מיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם יכול לומר סיטראי נינהו וכאבימי בריה דר' אבהו כדמפו' בכתובות בפרק הכותב דף פ"ה ע"א והאי דאמרינן הני מילי דפרעיה באנפי סהדי מסתברא לן דדוקא היכא דקא מסהדי סהדי דבתורת פרעון יהבינהו ניהליה ולא ידעי אי מהאי שטרא הואי ההוא פרעון אי משטרא אחרינא דכיון דמסהדי דבתורת פרעון יהבינהו ניהליה איתרע שטרא דהא ליכא למימר מיגו אבל היכא דמסהדי דיהביה זוזי ולא ידעי אי בתורת פרעון או פקדון או מתנה ומאי דדמי להו אמרינן מיגו דאי בעי אמר במתנה יהבינהו ניהליה מהימן כי אמר סיטראי נינהו מהימן תדע דהא בפי' אמרינן אבל פרעיה בין דיליה לדיליה מיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם מהימן יכול למימר סיטראי נינהו אלמא כל היכא דאיכא למימר מיגו מהימנינן ליה הכא נמי כיון דאיכא מיגו מהימנינן ליה:
וממעשה דרב ורב הממונא בפרק שבועת העדות ילפינן דהיכא דאיכא סהדי דמסהדי דיהביה זוזי ולא ידעינן אי בתורת מתנה יהבינהו ניהליה אי בתורת פרעון וקא טעין הנתבע דבתורת מתנה יהבינהו ניהליה דמהימן דגרסינן התם יתיב רב יהודה וקא מבעיא ליה מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני ועדים רואין אותו מבחוץ מהו אמר ליה רב המנונא והלה מה טוען אי דאמר לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן ואי דאמר במתנה נתתם לי כי אתו עדים מאי הוי וכו' אלמא אע"ג דאיכא סהדי דיהב ליה זוזי באפייהו כיון דלא ידעי אי לשום הלואה אי לשום מתנה אית ליה למימר לשום מתנה יהבתינהו ניהליה

הכא נמי כיון דלא ידעי אי לשום פרעון יהבינהו אי לשום מתנה יהבינהו אית ליה למימר לשום מתנה יהבתינהו.

ואם תאמר מי דמי התם תובע אמר לשום הלואה ונתבע אמר לשום מתנה ואמרינן ליה לנתבע משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה אבל הכא נתבע אמר לשום פרעון ותובע אמר לשום מתנה וכיון שכן היכי מייתינן ראיה להימוניה לתובע לאפוקי מנתבע מהך מעשה דמהימנינן ליה לנתבע לא יפטוריה מתובע מה ענין טוען להוציא לטוען להפטר האי מימרא לאו דוקא דכי מעיינת לה למילתא ודייקת לה שפיר משכחת לה דדא ודא אחת היא דכיון דהני סהדי לאו אגופיה דהאי שטרא קא מסהדי דפרוע הוא אשתכח דסהדותייהו לא שייכה בשטרא אלא סהדותא באנפי נפשה הוא דקא מסהדי דבאפייהו יהב ליה הנתבע לתובע זוזי מיהו היכא דלית ליה לידחויי אמרינן איתרע שטרא דאיגלאי מילתא דסהדותייהו אגופי' דשטרא אהניא והיכא דאית ליה לדחויי לא איתרע שטרא דאגלאי מלתא דסהדותייהו לאו אגופיה דשטרא הוא אלא סהדותא באנפי נפשה היא דכיון שכן הויא לה בהך סהדותא דקא מסהדי התם דבאפייהו יהב ליה התובע לנתבע זוזי וכי היכי דהתם מצי אמר במתנה יהבינהו ניהליה הכא נמי מצי אמר במתנה יהבינהו ניהליה ודקא אמרת מה ענין טוען להפטר לטוען להוציא אטו בהאי טענה הוא דמפיק ליה להאי ממונא בשטרא הוא דקא מפיק ליה והאי טענה לדחויי הך סהדותא דקא מסהדי סהדי הוא דמהניא דכיון דהך סהדותא לאו בגופיה דשטרא היא אלא סהדותא באנפי נפשה היא דהא אית ליה לדחויי ואיגלאי מילתא דסהדותייהו לאו אגופיה דשטרא הות ולא איתרע בה שטרא כדאמרינן אישתכח דשטרא כדקאי קאי דהא בהאי סהדותייהו אידחייא לה האי טענתא דקא טעין דבמתנה יהיבנהו ניהליה דכיון דהא איתברר לן דאפשר ליה לתובע למידחי בהך סהדותא ולמיטען דהך זוזי במתנה יהבינהו ניהליה ומהימן כי אמר סיטראי נינהו נמי מהימן ועוד דמלישנא דגמרא נמי דייקת דהכין הוא כדאמרינן מדאמרינן והני מילי דפרעיה באפי סהדי אלמא הכי סהדי בפרענא קא מסהדי מיהו לא ידעינן אי מהאי שטרא או משטרא אחרינא אבל אי קאמרי סהדי דיהב ליה זוזי באפייהו ולא ידעינן אי משום פורענא או לא אפשר ליה לדחויי בהכי איגלאי מילתא דהך סהדותא לא איתרע ביה גופיה דשטרא כי היכי דלא ליהמני בהאי טענתא וכיון דאפשר ליה למיטען דבמתנה יהביה ניהליה ומהימן כי אמר נמי סיטראי נינהו מהימן.

מתני' אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן וכו' מאי טעמא דאמר קרא כי יתן איש אל רעהו וגומר ואין נתינת קטן כלום הא דתנן אבל נשבעין לקטן אוקימנא בגדול הבא

בטענת אביו בדאמר ליה ברי לי שיש לאבא בידך מנה ואמר ליה האיך חמשין אית ליה וחמשין לית ליה וכיון דגדול הוא ואמר ברי לי משתבע האיך כדין מודה במקצת הטענה ואמאי קרי ליה קטן דלגבי מילי דאביו קטן הוא מני רבי אליעזר בן יעקב היא דאמר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזהו שנשבע על טענת עצמו והא דרבי אליעזר פרישנא בטוענו גדול והאי דקתני טענת עצמו הכי קתני טענת אחרים והודאת עצמו ואף על גב דכלהו טענתה נמי טענת אחרים והודאת עצמו ואם כן במאי איפליגו רבנן בהדי רבי אליעזר כלומר הא ודאי דבר ידועה היא דכל טענת אחרים והודאת עצמו חיובי מחייב שבועה הא אוקימנא דבדרבה קא מפלגי דאמר רבה וכו' דרבי אליעזר סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז הילכך רמינן שבועה עליה כי היכי דלודי ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומדלא מעיז האי משיב אבדה הוא והלכה כרבי אליעזר בן יעקב כדקיימא לן משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי.

אשתכח השתא דקטן הבא בין בטענת עצמו בין בטענת אביו אין נשבעין עליו אלא משיב אבדה הוא בהך מקצת טענתא דמוד' והיינו דתנן אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן וגדול הבא בטענת אביו אי דקאמר ברי לי נשבעין על טענתו והיינו דתנן אבל נשבעין לקטן וכדאוקימנא דמאי קטן גדול ואמאי קרי ליה קטן דלגבי מילי דאביו קטן הוא ואי דלא אמר ברי לי אין נשבעין על טענתו דמשיב אבדה הוי נתבע בהך חמשים דקא מודה בהו והיינו דתנן מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים פטור מפני שהוא כמשיב אבידה:

והאי דאמרינן אין נשבעין על טענת קטן מסתברא לן דדוקא שבועת התורה אבל שבועת היסת מיהא מחייב ואפילו שבועת התורה נמי דוקא שבוע' מודה במקצת הטענה ועד אחד דאתיין מחמת טענה אבל שבוע' שומרין דליתא מחמת טענה דהא טענת שמא היא אלא מחמת שמירה היא כיון דשמר לקטן נתחייב לו בשבועת השומרין דלא גרע מגדול ודייקא נמי מדקתני אין נשבעין על טענת קטן אלמא שבועה דאתיא מחמת טענה הוא דאין נשבעין משום דעיקר ההיא שבועה מחמת טענת התובע והודאת הנתבע במקצת אי נמי העדת עד אחד הוא דאיחייב בא והא כיון דליכא טענה דהא טענת קטן לאו כלום היא הוה ליה לענין ההוא אודיתא דמוד' כמשיב אבידה ולענין עד אחד נמי הוה ליה כעד אחד הבא שלא במקום טענה שאין שם שבועה ומשום הכי איפטר ליה מההיא שבועה ואיחייב ליה בשבועת היסת דהא בלא אודיתא ובלא עד אחד נמי מיחייב נמי שבועת היסת בתקנתא דרבנן אבל שבועת שומרין אי נמי הנך דנשבעין מדרבנן בטענת שמא

כגון השותפין ואריסין ומאי דדמי להו דחיובא לאו מחמת טענה הוא אלא מחמת שמירה ואפילו לקטן נמי נשבעין עליה דהא כיון דאודי קמי בי דינא דהוה ליה שומר אפקדונא דיליה ואיתניס אי נמי הוה ליה אריס או שותף ומאי דדמי להו בי דינא גופיהו מיחייבי לאוקמי אפוטרופוס עליה למיתבעי להההוא גבר' בשבועה דהא מכלל זכותיה דקטן היא ורבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומים והוא הדין של קטנים ואף ע"ג דמכי יתן איש אל רעהו הוא דילפינן דהאי קרא בשומרי' הוא דכתיב לאו לענין שומרין הוא דפטריה קרא אלא לענין כי הוא זה דכתיב בהו בקרא וכיון דאיפטר מכי הוא זה איפטר נמי מעד אחד דתרווייהו מחמת טענה היא וקטן כיון דלאו בר טענה הוא הוה ליה כאודיתא בלא טענה וכעד אחד בלא טענה דלאו כלום היא ואין נשבעין עליה כדברירנן.

ואם תאמר וכיון דטענת קטן לאו כלום היא היכי מחייבת עליה שבועת היסת והא קיימא לן דשבועת היסת לא מחייבה אלא על טענת ברי נהי דטענת קטן לאו טענה היא לענין שבועת התורה דהיא שבועה דתליא בהודאת הנתבע ואי נמי בהעדת עד אחד משום דהודאת נתבע אי נמי העדת עד אחד לא מחייבין שבועה אלא לאחר טענה והאי לאו טענה היא אבל לענין שבועת היסת דבלאו הכי נמי משתבע טענת קטן לגבי' טענה היא דהא מכל מקום קא טעין ואמר מנה לי בידך אי נמי ברי לי דמנה לאבא בידך ולא תימא הני מילי בקטן דחריף דמקחו מקח וממכרו ממכר ובמטלטלין אבל קטן דלא חריף לא אלא אפילו קטן דלא חריף נמי נשבעין על טענתו שבועת היסת דמקח וממכר הוא דבעינן חורפא כי היכי דלא ליפסיד אבל לענין טענתיה מאי חורפא בעינן לענין טענתיה הילכך אע"ג דלא חריף נמי נשבעין על טענתו שבועת היסת וכיון דהא ברירנן דנשבעין על טענתו היסת אי אמר הנתבע הפוכי מפכינא עליה אמרינן ליה כיון דלאו בר שבועה הוא לאו כל כמינך דעד כאן לא תקינו רבנן לאפוכי שבועה אלא היכא דאפשר אבל היכא דלא אפשר כדקיימא קיימא הרי ברירנא לך דין הקטן בהדי נתבע כד הוי תובע.

והיכא דאתי לקמן קטן כשהוא נתבע אי במידי דמטא מינה הנאה לקטן קא תבעי ליה כגון מאי דהוי מחמת משא ומתן ומאי דדמי ליה וקא מודה קטן לקמן בההוא מידי דתבעי מיניה ואית ליה מהיכא דפרע מחייבינן ליה למיפרע ואי לית ליה נטרינן ליה עד דהוי ליה ואי לא קא מודה בההוא מידי נטרינן ליה עד דהוי גדול והדר משבעינן ליה משום דקטן לאו בר שבועה הוא דהא תנן אין משביעין את הקטן ואי במידי דלא מטא ליה מיניה הנאה הוא דקא תבעי ליה כגון נזקין חבלות ומאי דדמי להו אף על גב דמודה נמי ואית ליה מהיכ' דפרע לא מחייב מידי משום דקטן לאו בר חיובא הוא ואפילו גדול נמי לא מיחייב למיפרע מידי מההוא נזק דהזיק בימי קטנותו דא"כ נמצאת

מחייב כל קטן שהגדיל בימי גדלותו על כל מה שעשה בימי קטנותו והא ליכא למימר דהא דבר ידוע הוא דקטן לאו בר עונשין הוא ולאו בר חיוב הוא הילכך אפילו הגדיל נמי לא משלם מידי תדע דתנן העבד והאשה והקטן פגיעתן רעה וכו' וקתני בה במתני' הכל משלמים לאחר זמן נתגרשה האשה והעבד נשתחרר חייבין לשלם ולא קתני הגדיל הקטן אלא לאו הנך דגדולים הוי ובני דעת נינהו בשעת ההיזק אריה הוא דהוה רביע עלייהו ולאו בני שלומי נינהו השתא משלמין לאחר זמן אבל קטן דלאו בר דעת הוא אפילו הגדיל נמי פטור:

והיכא דתבע ליה במידי דמחייב ביה התובע לאישתבועי ומישקל כגון שכיר דהוא מידי דמטא מיניה הנאה לקטן אי נמי הבא ליפרע מנכסיו דינא הוא דמשתבע ושקיל מיניה והיינו דשמואל דאמר מאי לקטן ליפרע מנכסי קטן דעד כאן לא קאמרינן אין נשבעין לקטן אלא השבועה דקא תבע ליה לקטן שהוא כנשבעין ולא משלמין היכא דהוא שבועה מחמת טענת הקטן משום דטענת קטן לאו כלום היא כדבירנן לעיל אבל שבועה דלא הויא מחמת תביעת הקטן דינא הוא דמשתבע ושקיל דהא גדול הוא דתבע והוא דנשבע:

ולית ליה בכל הנך דקתני במתני' דנשבעין ונוטלין מאן דמשתבע ושקיל מקטן אלא שכיר בלחוד הוא הנך אחריני במידי דלא מטא מיניה הנאה לקטן הוא דקא תבעי ליה וחנוני על פנקסו נמי אע"ג דהא קאמר משלם להו לפועלים דהא מידי דמהני ליה הואי הך פעולה דעבדי גבי' ואכתי לא איפטר מינייהו בהך המחאה דאמחינהו אצל החנוני דהא לית ליה גבי חנוני מידי משום דחנוני המקיפו והויא לה הך תביעה דקא תבע ליה החנוני תביעת מידי דלא מטא מיניה לקטן כלום של הנאה כיון דבעידנא דאמר ליה למיתן לפועלים מידי דמטי ליה הנאה מיניה הוה משתבעי נמי ושקיל דמצי אמר ליה אנא מאי דאמר' למיתן להו יהבית ובהנאתך הוא דיהבית ההוא מידי ופועלים היא דשקלי מינך השתא מאי דלא הוה להו גבך:

דף מב:

שמואל אמר מאי לקטן ליפרע מנכסי קטן ואקשינן עלה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ופריק קמ"ל כדאביי קשישא דאמר יתומי' שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים הכין פירושה כלומר אי תנא הנך מתני' מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה ולא קתני הא הוה אמינא דוקא יתומים קטנים אבל גדולים לא להכי אצטריך הכא למיתני אבל נשבעין לקטן מכלל דההיא מתני' אחריתי בגדול קאי דאי בקטן תרתי למה לי וכו'.

הא דתנן אבל נשבעין להקדש אוקימנא בבא ליפרע מנכסי הקדש כגון מי שהקדיש נכסיו ויצא עליו שטר דמיחייב שבועה כדין הבא ליפרע מנכסי' משועבדים דמה לי משעבדי להדיוט מה לי משעבדי לגבוה ואע"ג דמקדיש הא קא מודה בההוא שטרא וקיימא לן דאין אדם עושה קנוניא על ההקדש הני מילי היכא דקא מודה כשהוא שכיב מרע משום דאין אדם חוטא ולא לו כדרב הונא דאמר שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש אבל בריא חיישינן דילמא שטרא פריעה הוא וקנוניא הוא עושה הילכך לא שקיל מידי אלא עד דמשתבע כדין הנפרע מנכסים משועבדים.

מתני' ואילו דברים שאין נשבעין עליהן וכו' הא דקתני במתני' אין בהן תשלומי כפל ארבעה וחמשה אהקדש קאי דמשכחת בה דגניב שור או שה של הקדש וטבח ליה או זבין ליה אבל קרקעות ועבדים ושטרות ליכא למימר בהו הכי דהא תשלומי ארבעה וה' מעיקרא בשור ושה בלחוד הוא ולאו במידי אחריני והא דקתני אין בהן דמשמע בכולהו הכי קתני אין בהן תשלומי כפל בכולהו ולא תשלומי ארבעה וחמשה במאי דמשכחת לה מינייהו ואיזה זה הקדש שלא תאמר תשלומי כפל הוא דלית בהו משום דכתיב רעהו אבל ארבעה וחמשה דלא כתיב בהו רעהו אמאי לא ניחייב קמ"ל דכיון דלית בה כפל בארבעה וחמשה נמי לא מיחייב דתשלומי ד' וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וארבעה ואצטרכינן לברורי להא מילתא משום דחזינא לרבינו חננאל דאוקמה אכולהו ומסתברא דאגב שטפה הוא דכתבה.

ילפינן השתא מהאי מתני' דמאן דאימסר ליה קרקע או עבד או הקדש למנטר ופשע ולא נטריה דאיתביד או איתניס מחמת ההיא פשיעותא בין שומר חנם בין שומר שכר לא מחייב מידי לא תשלומין ולא שבוע' אבל ודאי אי אפסיד ליה בידים מיחייב כדין כל מזיק שבעולם:

והיכא דמשכן ליה אינש גבי חבריה כרמיה או בוסתניה ואיתני עליה למיקם בכל מיני פולחניה ופשע ולא פלח ליה מידי ליה כגון חפירה וזמירה אי נמי היכא דמסר ליה כרמיה בתורת אריסות למיקם בכל מיני פולחני ופשע ולא פלח ליה מסתברא לן דכי האי ודאי חיובי מחייב דעד כאן לא אמרינן דפטור אלא היכא דמטי ליה פסיד' בעלמ' או ממילא מחמת דלא נטר ליה דהיינו תורת שומר אבל היכא דמטי ליה פסידא מאמת דלא פלחיה הא ודאי כיון דתנאה הוי עליה למיפלחיה ולא פלחה כי הזיקא דבידיה דמי ומיחייב חיובי.

דף מג.

מתני' רמ"א יש דברים שהן כקרקעות ואינם כקרקעו וכו' אוקימנא דבענבי' העומדות ליבצר א"ב דר"מ סבר כבצורות דמיין ומש"ה נשבע עליהן ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין והו"ל כקרקע ופטור והלכתא כרבנן דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים ודוקא לענין שומר הוא דאמרינן ענבים העומדות ליבצר לאו כבצורות דמיין דכיון דלשמיר' כשהן מחוברין בקרקע הוא דמסרינהו ניהליה הוו להו כקרקע דהא לאו למיתלשינהו מסרינהו ניהליה אבל מאן דזבין לחבריה ענבים כשהן מחוברין לקרקע למיתלשינהו לנפשיה כיון דמיתלישנהו זבנינהו ניהליה כבר הגיעו ליבצר הוו להו כבצורין ודיינין בהו דין מטלטלין בכל מידי כגון דין אונאה ושבוע' וכיוצ' בהן דהא קיימא לן כל העומד ליבצר כבצור דמי וכל העומד ליגדר כגדור דמי ואם עדין צריכין הן לקרקע ולא הגיעו ליבצר כקרקע דמי לכולהו אנפי וכבר ביררנו דבר זה בפרק המוכר את הספינה בענין הלוקח פשתן מחובר ותלש כל שהוא קנה.

מתני' אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין וכו' אוקמה רבא למתני' דהכי קתני אינו חייב עד שיטעננו התובע בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כגון שאומר לו בית מלא פירו' מסרתי לך או מלא עד הזיז שהוא דבר שבמדה ויודה לו הנתבע בדבר שבמדה כגון שאמר לא מסרת לי אלא עד החלון שהוא דבר שבמדה כגון זה הוא מודה במקצת טענה וחייב שהרי טוענו במדה ידועה והודה לו במדה ידועה מקצת מה שטענו התובע אבל אם טענו במדה ידועה ואמ' לו הנתבע לא נתת לי כלום במדה אלא מה שהנחת אתה נוטל פטו' כללו של דבר אינו חייב עד שיטעננו התובע שנתן לו מדה ידועה או משקל ידוע ויאמר לו מדדתי לך כך וכך או שקלתי לך כך וכך או מניתי לך כך וכך ויודה לו הנתבע שנתן לו מדה ידועה פחותה ממנה או משקל ידוע פחות ממנו שנמצא המשקל והמדה שהודה בהן שהן מקצת הטענה אבל אם אמ' לו לא נתת לי כלום במדה ולא במשקל ולא במנין אלא זהו שנתת לי ואיני יודע מה יש בה אם הרבה ואם מעט כגון הא לאו מודה במקצת טענה הוא ופטור:

הא דתניא מנורה בת עשר ליטרין יש לי בידך אין לך בידי אלא מנורה בת חמש ליטרין חייב אוקימנ' דהיינו טעמא דהוי מודה במקצת טענה משום דיכול לגורדה ולהעמידה על חמש.

ואם תאמר אי הכי אפי' גדול' וקטנה נמי ניהוי מודה במקצת הטענה דהא יכול לגורדה עד שתחזור קטנה. תשובתך נהי דמגרדה עד דחסר משקלה אבל בקומתה וברחבה אינו יכול למעטה אלא עד שינתחנה ויעשה אותה מתחלתה מנורה שנמצאת אותה מנורה

שמנורה אחרת היא ולפיכך שנינו מנורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא קטנה פטור שהרי הקטנה שהודה בה מנורה אחרת היא ואפילו אם גורדין הגדולה לעולם אינה חוזרת קטנה וכיון שכן מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו.

וכן נמי שנינו אזורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא אזורה קטנה פטור משום דאזורה גדולה אי אפשר לחתוך ממנה ולהחזירה אזורה קטנה שהרי בגד תפור הוא ואם בא להחזירו קטנה ולהוציא ממנו מטלית אי אפשר לו לעשות כן אלא עד שיקרענו כולו ויתפור אותו אזור שנמצא אותו אזור שאזור אחר הוא ולפיכך שנינו פטור שהרי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אבל ודאי אלו אמר לו יריעה גדולה יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא קטנה כיון שאפשר לחתוך מן הגדולה מקצתה וישאר השאר כמות שהוא ויהיה השאר יריעה קטנה הוה ליה מודה במקצת הטענה כמנורה בת עשר ליטרין יש לי בידך והלה אומר לא כי אלא חמש ששנינו במשנתינו נו שהוא חייב.

מתני' המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון זה אומר סלע הלויתיך וכו' אוקימנא דקתני במתני' מי נשבע דאסיפא דרישא קאי דקתני סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב דשבועה גבי לוה היא דהא מודה במקצת טענה הוא דקא טעין ליה המלוה דאישתייר ליה גביה שקל וקא מודה ליה הלוה דאישתייר גביה דינר ואמור רבנן הך שבועה דמשתבע מלוה שבועה שאינה ברשותו דחיישינן שמא עיניו נתן בה לישבע לה השתא תחלה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון:

הא דקתני במתני' זה אומר סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלותיך עליו וסלע היה שוה פטור דוקא היכא דקא מודה ליה הלוה דאבד המשכון אי נמי דאית ליה למלוה סהדי דאבד ומשום הכי כיון דליכא הודאה במקצת הטענה פטור אבל היכא דליכא סהדי דאבד ולוה לא קא מודה ליה דאבד כיון דקא מחייב שבועת התורה דאבד כדאמרינן התם משביעין אותו שבועה שאינ' ברשותו דחיישינן שמא עיניו נתן בה משביעין אותו נמי על ידי גלגול דלא הוה שוה אלא סלע ומיפטר.

נקיטינן השתא מהאי מתני' דכל שומר שאבד ממנו אותו דבר שהיה עליו שומר ונתחייב בתשלומין שאין אנו אומרין לבעל הפקדון השבע כמה היה שוה וטול אלא לשומר אנו אומרין גלגל בשבועתך כמה היתה שוה ושלם ואם מאמינו שאבד או יש עדים שאבד אעפ"י שכבר נפטר משבועה שאינה ברשותו עדין חייב הוא להשבע שלא היתה שוה

אלא כך וכך כדין מודה במקצת ומיפטר ואם אינו מודה במקצת כגון שאמר הילך אי נמי היה לי אצלך בכדי מה שהיה שוה נשבע שבועת היסת על כך ומיפטר:
מכל מקום אין התובע נאמן להשבע כמה היתה שוה וליטול אלא השומר הוא הנאמן להשבע כמה הית' שוה ואם מודה במקצת הוא ישבע שבועת התורה ואם לאו שבועת היסת כדין כל מתבע שבעולם.
וכיון שכן שמעינן ממילא דהיכא דאמר שומר אנא לא ידענא כמה הויא שויא ובעל הפקדון אמר ידענא דהוי שוה כך וכך דכיון דמכל מקום הא קא מודה ליה הנתבע דמתחייב ליה מידי ולא ידע כמה הוי ניהו הוה ליה מחויב שבוע' ואינו יכול להשבע ומשלם כדאמרינן מנה לי בידך ואמר לו חמשים יש לך וחמשים איני יודע הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם הלכך משלם כל מה שאמר התובע בלי לחייב התובע שבועה על כך ואם רצה הנתבע להחרים סתם על מי שנטל ממנו מה שלא היה ליטול אין מונעין אותו מכך ואי קשיא לך הא דגרסינן בירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור ואירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין אמר מטקסין הוה מלא אתא עובדא קמי דרבי אמי אמר הרי זה נשבע ונוטל דהתם ודאי ליכא למימר דהאי נתבע דקאמר סיגין הוה מלא דטענת ברי הוא דשתי תשובות בדבר חדא דהא שק צרור הוה וכיון שכן היכי מצי הנתבע למימר ברי לי דסיגין הוה מלא וגם לא הוה אמרינן בכי הא הרי זה נשבע ונוטל אלא הנתבע היה נשבע על כך ונפטר דהא נקטינן מהאי מתני' דהכא דכל היכא דשומר שהוא הנתבע אומר ברי לי שלא היה שוה אלא כך וכך שנאמן הוא להשבע על כך כדין כל נתבע שבעולם וכיון שכן מה לי אמר ברי לי שלא היה שוה כך וכך או שאמר ברי לי שלא היה בו אלא כך וכך הילכך ליכא למימר שזה שאמר סיגין הוה מלא דטענת ברי היא אלא טענת שמא היא והכי קאמר דילמא סיגין הוה מלא והתובע אמר בודאי מטקסין הוה מלא וכיון דאיתברר לן השתא דדילמא סיגין הוה מלא הוא דקאמר אם תאמר אמאי לא אמרינן בכי הא הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם בלי להשבע התובע והרי מכל מקום הא קא מודה דמתחייב לו מידי ולא ידע כמה ניהו.
אלו הוה ההוא שק מלא כספים מיהו התובע אמר כך וכך הוה מלא הכי נמי דמשלם בלא שבוע' דהוה לי' מחויב שבוע' ואינו יכול לישבע אלא הכא היינו טעמא דלא אמרינן דהוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול להשבע משום דההוא שק לאו מלא דכספים הוה אלא שק מלא מטלטלין הוה מיהו התובע אמר הנך מטלטלין דהוה אית ביה מטקסין הוה והנתבע אמר דילמא סיגין הוה מלא דבכי הא ליכא למימר דמחויב שבועה ואינו

יכול לישבע הוא דהא אלו אמר ברי לי דסיגין הוה לא מחייבינן לי' בכי הא שבועה דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו וכיון שטענה זו אלו אמרה בברי לי לא היה מתחייב עליה שבועה כי אמרה השתא בשמא ליכא למימר בה מחויב שבוע' ואינו יכול לישבע דהא לאו מחויב שבועה הוא וכיון דאיתברר לן דל"ל הכא מחויב שבוע' ואינו יכול להשבע מש"ה קאמר ר"א ה"ז נשבע ונוטל:

וא"ת כיון דאלו אמר ברי לי דסיגין הוה מלא לא הוה מחייבין ליה אלא היסת כדין שטענו חטים והודה לו בשעורים השתא דאמר שמא ניהוי כמנה לי בידך והלה אומר א"י דמשתבע היסת ומיפטר הילכך לישתבע דלא ידע אי סיגין הוה מלא אי מטקסין וליתיב ליה סיגין וליפטר כי אמרינן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור הני מילי היכא דקאמר איני יודע בעיקרא דמילתא דאישתכח דליכא דרא דממונא ומשום הכי משתבע דלא ידע ומיפטר אבל הכא כיון דאיכא דרא דממונא דהא קא מודה ליה דיהב ליה מידי ומתחייב ליה לשלומי ניהליה מיהו לא ידע מאי ניהו ההוא מידי ליכא למימר בהא דמשתבע דלא ידע דהא ודאי איכא דרא דממונא בינייהו אלא אמרינן משתבע האיך ושקיל דהוה ליה איהו ברי ונתבע שמא וברי ושמא ברי עדיף.

דף מג:

הא דאמר שמואל האי מאן דאוזפי לחבריה אלפא זוזי ואנח ליה קתא דמגלא עילויה אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי וכו' ליתא דהא דאמר בדלא שוי שיעור זוזי דכולי עלמא לא פליגי דלית להו דשמואל ואוקימנא לפלוגתא דרבי אליעזר ור"ע דבדשוה שיעור זוזי קמפלגי רב אליעזר סבר אע"ג דשוה שיעור זוזי לא קני משכון וכיון שכן אם אבד לא מחייב מידי ור"ע סבר קני משכון ואם אבד אבדו מעותיו.

ואמרינן לימא בדרבי יצחק קא מפלגי דאמר רבי יצחק מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה וכו' ומהדרינן כי אמר ר' יצחק שמשכנו שלא בשעת הלואתו אבל במשכנו בשעת הלואתו לא אמר כלומר משום דעיקר קרא דרבי יצחק שלא בשעת הלואתו כתיב דהכין כתיב כי תשה ברעך משאת מאומה וגומר עד ושכב בשלמתו וברכך ולך תהיה צדקה ועוד דכיון שלא בשעת הלואתו משכנו הוי עליה שומר שכר דהא ההלואה איתא גבי לוה בלי משכון והשתא הוא דשקיל ליה המלוה למשכון מיניה הילכך בההיא הנאה דקא מנטר ליה ממוניה במשכון דקא שקיל ליה מיניה הוי עליה שומר שכר ומשום הכי אמרינן כי קאמר רבי יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל

במשכנו בשעת הלואתו לא אמר פי' דאכתי לא נפק ממוניה מתותי ידיה כי היכי דנימא בההיא הנאה דהא מינטר ליה ממוניה הוי אמשכון שומר שכיר:
ואקשינן אם כן קשיא לרבנן דהא התם במס' גיטין דף ל"ז ע"א אמרינן תנו רבנן המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו אין משמטין דהתם בשעת הלואתו משכנו ואמרינן שאני משכון דקני ליה כרבי יצחק אלמא מימריה דרבי יצחק בין במשכנו בשעת הלואתו בין במשכנו שלא בשעת הלואתו היא אלא לעולם רבי יצחק בתרויהו אמר ובמשכנו שלא בשעת הלואתו דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק מהאי טעמא דאמרינן כי פליגי כשמשכנו בשעת הלואתו דלא כתיב ביה קרא ועוד דלית ליה למלוה הנאה בנטילת ההוא משכון דהא ממוניה אכתי גביה ניהו ואיכא למימר דלזכרון דברים בעלמא שקליה ולאו למיקנה ליה כדרבי יצחק כי היכי דניהוי עליה שומר שכר ר"ע סבר אע"ג דלית ליה הנאה מהאי אנפא אית ליה הנאה מאנפא אחרינא משום דכיון דמצוה קא עביד בההיא הנאה דלא קא בעי למיתב ריפתא לעניא דאמר מר העוסק במצוה פטור מן המצוה הוי עליה שומר שכר והאי מלוה אע"ג דקא שקיל משכון מצוה קא עביד דמלוה צריך משכון.
ור"א סבר מלוה לא צריך משכון והאי כיון דקא שקיל משכון לאו מצוה קא עביד וכיון דלאו מצוה קא עביד לא מיפטר מלמיתב ריפתא לעניא ולית ליה הנאה מהאי משכון מידי הילכך שומר חנם הוי ולאו שומר שכר והלכה כר"ע דקיימא לן הלכתא כר"ע מחבירו ועוד דהא סתם לן תנא כוותיה במתני' דהכא דתנן המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון דהתם ודאי ליכא למימר דשלא בשעת הלואתו משכנו דהא המלוה את חברו על המשכון קתני דמשמע דבשעת הלואתו משכנו וקתני סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור וטעמא דמילתא משום דכיון דקאמר דהמשכון היה שוה כנגד המעות הא לא אודי ליה במידי אלמא כיון דאבד המשכון אבדו מעותיו כר"ע ובמס' ב"מ (דף פ' ע"ב) נמי סתם לן תנא כוותיה דתנן הלוהו על המשכון שומר שכר וקיימא לן סתם דמתני' ומחלוקת דברייתא הלכתא כסתם מתני' ואף על גב דקא פליג התם רבי יהודה כי פליג בענין הלוהו מעות והלוהו פירות אבל בהאי אנפא לא פליג וכיון שכן הויא לה סתמא ועוד מדאמרינן התם אם כן הויא לה מתני' דלא כר"ע אלא מתני' דלא כרבי אליעזר שמעינן דהלכתא כר"ע ומשום הכי מהדרינן לאוקמה למתני' כותיה ודלא כרבי אליעזר.
נקיטינן השתא דהמלוה על המשכון לא שנא משכנו בשעת הלואתו לא שנא משכנו שלא בשעת הלואתו לא שנא הלוהו פירות לא שנא הלוהו מעות לעול' שומר שכר הוי

וכיון שכן אם נגנב או אם נאבד המשכון כנגד החוב פטור הלוה מלשלם למלוה ואם המשכון יתר על החוב חייב המלוה לשלם ההוא יתר ללוה ואם החוב יתר על המשכון משלם הלוה ההוא יתר למלוה דהיינו דאמרינן בדלא שוה שיעור זוזי דכולי עלמא לית להו דשמואל ודוקא היכא דנגנב או נאבד אבל אם נאנס בלסטים מזוין וכיוצא בו כיון דשומר שכר פטור בו גם זה פטור ושקיל ליה ליה להלואתו מיניה דלוה עד גמירא.

ואם תאמר והא א"ר יצחק מנין לבעל חוב שקונה משכון קאמר אלמא לגופיה הוא דקני ליה וכיון שכן היכא דמשכנו שלא בשעת הלואתו דסבירא לן כותיה כדאמרי' בשמשכנו שלא בשעת הלואתו דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק אפילו איתניס נמי נימא אבד משכון אבדו מעותיו דהא מקנה קנה ליה גופיה ולדידיה הוא דאיתביד לדידיה הוא דאיתניס הא ליכא למימר דאס"ד רבי יצחק מקנה ממש קאמר אלא מעתה היכא דקא בעי לוה למיפרקיה למשכוניה הכי נמי דלא מצי פריק ליה אם כן המלוה על המשכון קרית ליה קונה הוא אלא לאו ש"מ מדקא קרי ליה מלוה מכלל דאי בעי למיפרקי למשכוניה מצי פריק וכיון דמצי פריק ממילא שמעת דהא דקאמר ר' יצחק מנין לבעל חוב שקונה משכון לאו מקנה גופיה ממש הוא אלא לאשתעבודי ליה בחוביה הוא דקא קני ליה דהוה ליה מקנה זכותא בעלמא והכי קאמר מנין לבעל חוב שקונה זכות במשכון וכו' וכיון דזכותא בעלמא הוא דקני ביה ולאו מקנה גופיה ממש אישתכח דשומר שכר הוא דהוי עליה משום דבההיא הנאה דאית ליה דקא קני ביה זכותא לאישתעבודי ליה הוי ליה שומר שכר אבל לאחיוביה באונסין ליכא למימר דהא מקנה ממש לא קני ליה לגופיה תדע שכן דהא בפרק השוכר את האומנין דף פ' תנן הלוהו על המשכון שומר שכר ואמרינן עלה בגמרא לימא תנן דלא כרבי אליעזר דתניא המלוה את חבירו על המשכון ואבד ישבע הלה ויטול את מעותיו דברי רבי אליעזר וכו' ומהדרינן אפילו תימא רבי אליעזר לא קשיא כאן שמשכנו בשעת הלואתו כאן שמשכנו שלא בשעת הלואתו כלומר מתני' דקתני הלוהו על המשכון שומר שכר בשמשכנו שלא בשעת הלואה היא דלא פליג ביה רבי אליעזר כדאמרינן הכא בשבועות בשמשכנו שלא בשעת הלואתו דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק וכו' שמעינן השתא מינה מדקא סלקא דעתא לאוקמה למתניתין דקתני הלוהו על המשכון שומר שכר בשמשכנו שלא בשעת הלואתו דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק אלמא מימריה דרבי יצחק גופיה למיהוי עליה שומר שכר הוא דהא נקיטינן מינה דלאו לאחיובי באונסין שהוא מקנה ממש:

ואם תאמר דכיון דלא מקנה גופה ממש קאמר ההיא דאמרינן התם בפרק האשה נקנית (דף ח' ע"ב) קדשה במשכון מקודשת דאוקימנא במשכון דאחרים כדרבי יצחק במאי

קא מיקדשה ליה הא אמרינן דאע"ג דלא מקנה ממש קא קני ליה לגופיה מכל מקום הא קני ביה זכותא בעלמא משום דהא קא משתעבד ליה והוה ליה כמאן דקני גופיה להההיא זכותא ולאו למיהוי הגוף קנוי קנין גמור כדאמרינן התם קנה דקל לפירותיו שהוא קנין הגוף הדקל לפירותיו ולא שיהא הגוף קנוי מעיקרו קנין ממש הילכך כיון שקנה גוף המשכון להההיא זכותא שהוא השעבוד כי מקדש ביה איתתא מיקדשה ליה.
הא דאמרינן אבל הלוהו אלף זוז בשטר הניח לו משכון עליהם דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו בדקא שוי שיעור זוזי הוא דהא אוקימנא להאי ברייתא כולה דבדשוה משכון שיעור זוזי הוא והיינו טעמא דקא מודה בה רבי אליעזר משום דקסבר נהי דהיכא דהלוהו שלא בשטר אמרינן לעולם לא קני ליה למשכון והאי דקא שקיל ליה לחזוקי ליה לממוניה הוא דקא שקיל ליה למיהוי בזכרון דברים בעלמא כי היכי דאי בעי למיכפריה ואנשיוה סהדי לסהדות' לא מצי כפר ליה אבל היכ' דהלוהו בשט' כיון דמוחזק דהא אין לך חיזוק גדול משטרא למאי שקיל ליה למשכון אלא למיקני ליה גופיה להההיא שעבודא דקא משתעבד ליה הוא דקא שקיל ליה ולא לזכרון דברים ומשום הכי קא מודה ליה רבי אליעזר לרבי עקיבא דהוי עליה שומר שכר. בהא
סליק פירקא בס"ד

דף מד.

פרק שביעי
מתני' כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ואלו נשבעין וכו' פירוש הנשבעין שבתורה תלתא נינהו בלחוד שבועת השומרין ומודה במקצת ועד אחד שבועת השומרין דכתיב כי יתן איש וגו' שבועת ה' תהיה וגומר מודה במקצת דכתיב כי הוא זה שבועת ה' תהיה וגומר עד אחד דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת לכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם לשבועה.

דף מה.

גמר' מנא לן דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ופשטינן ליה מדכתיב ולקח בעליו ולא ישלם לאו אשבועת שומרין קאי דהא בפי' כתיב ביה אם לא שלח ידו במלאכת רעהו דשמעת מינה דשבועה גבי שומר היא אלא שבועה אמודה במקצת ואעד אחד הוא דקאי משו' דכי הוא זה דילפינן מינה שבועת מודה במקצת ולא יקום עד אחד באיש דילפינן מינה שבועה בעד אחד לא איפשיט בהו בקרא בפי' שבועה גבי מאן מינייהו

היא דאכתי איכא למימר דהאי דכת' רחמנא כי הוא זה לחיובי שבועה במודה במקצת השבועה גבי תובע הוא ודכתב רחמנא נמי לא יקום עד אחד באיש וגומר לחיוביה שבועה בעד אחד דשבועה גבי תובע היא להכי אצטריכינן למיפשט דהני שבועתא גבי נתבע היא מדכתב רחמנא ולקח בעליו ולא ישלם דלא הוה צריך למיכתב ביה דהא בפירוש כתוב ביה אם לא שלח ידו דאלמא שבועה גבי שומר היא למה לי דכתב רחמנא ולקח בעליו ולא ישלם אלא למילף מינה דהנך דנשבעין מן התורה דהוא מודה במקצת ועד אחד דשבועה גבי נתבע היא מדכתיב ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא הנשבע.

הני נשבעין ונוטלין כולהו דקתני במתני' שבועה דרבנן כעין דאורייתא היא דמנקטינן ליה חפצא כשבועת התורה דלית ליה בכולה מתני' שבועת היסת כלל משום דשבועת היסת תקנתא דרב נחמן היא כדגרסינן בפרק שבועת הדיינין דף מ' ע"ב מנה לי בידך אין לך בידי פטור אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת וגרסינן נמי בפרק האיש מקדש דף מ"ג ע"ב והשתא דתקון רבנן שבועת היסת אלמא שבועת היסת תקנתא דבתראי היא:

ואי קשיא לך הא דאמרינן הכא עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר דאלמא הך שבועה דהוה מחייב בה בעל הבית דהוא שבועת היסת כדין מנה לי בידך אין לך בידי הוא דרמינן ליה אשכיר דאלמא שבועת היסת היא הא לא תיקשי לך דהכי קאמר עקרוה רבנן לשבועה דהוה להו לתקונה אבעל הבית לאישתבועי בנקיטת חפץ כעין דאורייתא כי היכי דלא ליזיל שכיר בפחי נפש ושדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר תדע שכן דהא גבי קציצה אמרינן שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת מי נשבע אמר להן בזו ישבע בעל הבית ויפסיד האומן מאי טעמא קצצה ודאי מדכר דכירי לה אינשי ולא אמרינן ביה דב"ה טרוד בפועליו הוא כדאמרינן גבי בעל הבית אומר נתתי ושכיר אומר לא נטלתי:

ואקשינן עליה איני והא תני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחבירו עליו הראיה ואי לא מייתי ראיה פקע שכיר בלי לחיובי לבעל הבית שבועה כלל ואמאי ישבע בעל הבית ויפסיד וכו' מדקא סליק אדעתין לאקשויי עליה ולימא ואי לא מייתי ראיה מפקע שכיר בלי לחיובי לבעל הבית שבועה מכלל דהאי טענה לית בה הודאה במקצת טענה והאי דקאמר לא קצצתי לך אלא אחת מוקמינן לה כגון דקאמר ליה הילך והוה ליה כמנה לי בידך אין לך בידי דלא מיחייב בה לא שבועה דאורייתא ולא שבועה דרבנן כעין דאורייתא ומשום הכי קא סליק אדעתין לאקשויי ולימא ואי לא מייתי ראיה מפקע שכיר בלי לחיובי לבעל הבית שבועה כלל כדין מנה לי בידך אין לך בידי ואמאי ישבע בעל

הבית ויפסיד כלומר ואי ס"ד תקון רבנן שבועה כעין דאורייתא על בעל הבית כי היכי דלא ליזיל שכיר בפחי נפש בלי ממון ובלי שבועה ישבע בעל הבית ויפסיד אומן.
ומהדרינן אמר אביי לצדדין קתני וכו' וליכא למימר דהאי שבועה שבועת היסת היא דאם כן מאי תקנה איכא גבי אומן והא כל מנה לי בידך אין לך בידי שבועת היסת משביעין אותו אלא ודאי דהאי שבועה דתקינו הכא על בעל הבית שבועה כעין דאורייתא היא:
הרי למדנו דלגבי קציצה היכא דלית בה הודאה במקצת תקון רבנן על בעל הבית שבועה כעין דאורייתא כי היכי דלא ליזיל שכיר בפחי נפש ולא תקינו ליה גבי שכיר למשתבע ולמישקל משום דקציצה ודאי מדכר דכיר לה ודלגבי קציצה תקינו שבועה אבעל הבית ואע"ג דלא מחייב מידי דהא לאו מודה במקצת הוא ויהבו ליה טעמא למאי דתקינו ליה גבי בעל הבית ולא תקינו ליה גבי שכיר משום דקציצה מדכר דכיר לה מכלל דשבועה דתקינו אשכיר בענין נתתי ולא נטלתי נמי דיהבו בה טעמא למאי דתקינו ליה גבי שכיר משום דבעל הבית טריד בפועליו הוא ואישתלויי מישתלויי דהך שבוע' גופה דתקינו לה אבעל הבית גבי קציצה היא דאי לאו דבעל הבית טריד בפועליו הוא הוה ליה דינא דנתתי ולא נטלתי ודינא דקציצה חדא מילתא הוא והוה מחייבי בכולהו שבועה כעין דאורייתא אבעל הבית בתקנתא השתא דבעל הבית טרוד בפועליו ואישתלויי מישתלי בנתינה עקרוה רבנן להך שבועה לתקנתא מבעל הבית ושדיוה אשכיר הכין הוא פירושיה דהאי מימרא ופירושה דוקא ומעליא הוא וסליק אליבא דשמעתתא:
הא דאמרינן תקנות קבועות שנו כאן אם תשאל מאי שנא האי תקנתא דקא קרי לה קבועות מכולהו תקנתי דעלמא היינו טעמא משום דעיקר האי שבועה אבעל הבית אתקינה כדברירנן לעיל דמעקר הוא דעקרוה מבעל הבית ושדיוה אשכיר ולהכי קא קרי לה קבועות כלומר נעקרה מכאן ונקבעת כאן.
וליתב ליה בעדים כלומר אי בעל הבית טרוד בפועליו הוא אדתקון דלשתבע שכיר ולשקול דלא כהלכתא ליתקון מעיקרא דלא למיתן ליה אלא בעדים דאלו תקון הכי אשתכח דמאן דיהב שלא בעדים איהו הוא דאפסיד אנפשיה ומהדרינן טריח' ליה מילתא למיזל גבי עדים בכל שעתא ושעתא:
וליתב ליה מעיקרא כלומר וליתקין דליתן ליה מעיקרא מיקמי דליטריד בפועלים.
ומהדרינן שניהם רוצים בהקפה פי' בעל הבית כי היכי דלא לידחוק נפשיה למיתן מעיקרא דאמרינן דלא שכיחי גביה זוזי מעיקרא ושכיר נמי ניחא ליה דלא לשקול מעיקרא דלא ליהוי עליה ההוא עובדא כמשוי וכו'.

דף מה:

הא דאמרינן גבי בעל הבית איכא תרי חזקי חדא דאין בעל הבית עובר משום בל תלין וחדא דאין שכיר משהה שכרו:

אם תשאל אמאי לא אמרי' חדא דאין בעל הבית עובר משום בל תלין וחדא דאינו עובר משום בל תגזול כדאמרינן גבי שכיר וכי שכיר עובר משום בל תגזול והא כיון דכפריה אין לך גזלנות יתר ממנה כדתניא מכאן אמרו הכובש שכר שכיר עובר משום שמות הללו וחדא מינייהו משום בל תגזול וכיון שכן אמאי לא אמרינן וחדא דאין בעל הבית עובר משום בל תגזול וקא אמרינן וחדא דאין שכיר משהה שכרו.

היינו טעמא דלא אמרינן הכי משום דבל תלין ובל תגזול תרווייהו חדא מילתא היא ומחד טעמא אתו דתרווייהו איסורי דלאוי נינהו ומדלא עבר בחד מינייהו בודאי דלא עבר נמי באידך דתרווייהו איסורא דלאוי נינהו ומשום הכי ליכא למימר בהו תרי חזקי אלא תרווייהו מחזקה חדא קא אתיין דלא עבר באיסורא דלאו ומשום הכי אייתינן לה לחזקה תניינא משכיר דאינו משהה שכרו דהויין להו תרי חזקי מתרי אנפי חדא מבעל הבית דאינו עובר משום בל תלין והוא הדין נמי משום בל תגזול וחדא משכיר גופיה דאינו משהה שכרו:

ויש לנו עוד להשיב תשובה אחרת דהאי דקאמרינן גבי בעל הבית איכא וכו' לאו אעידן כפירה קאי דאית בה משום בל תגזול אלא אזמנו בלחוד קאי והכי קאמר גבי בעל הבית איכא תרי חזקי דלא אשהי שכרו גבי נפשיה ההיא ליליא חדא דאין בעל הבית עובר משום בל תלין וחדא דשכיר גופיה אינו משהה שכרו כלל אבל משום בל תגזול ליכא אי נמי אשהי שכרו גבי נפשיה ההיא ליליא משום בל תלין הוא דאיכא משום בל תגזול ליכא דהא איכא בדעתיה למיתן ליה למחר וליומא אוחרא וכי תנן הכובש שכר שכיר עובר משום בל תגזול הני מילי בכובש ולא קא יהיב ליה מידי כלל דהיינו גזלנות אבל מאן דמשהי שכר שכיר ההיא ליליא משום בל תלין הוא דאיכא משום בל תגזול ליכא.

אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מיגו דאי בעי אמר וכו' עד משהה הוי שהי ליה ושתיק ליה פי' ר"ש בן לקיש עיף היה בשעה שאמר רבי יוחנן דבר זה ולפיכך שתק ולא דבר כלום ולאו משום דהוה חולק על ר' יוחנן בכך.

משהה מלשון ואתה עיף ויגע ומתרגמי' משלהי ולאי ואיכא דאמרי משתא הוי שתי ושתיק ליה כלומר בשעה שאמר ר' יוחנן דבר זה היה ר' שמעון בן לקיש שותה מים ולא

היה אפשר לו לדבר מתוך השתיה ולפיכך קאמרינן וכן אמר ר' יוחנן בלי להזכיר שם ריש לקיש ולא מפני שהיה חולק עליו בכך.
איתמר נמי אמר רב מנשי' בר זביד אמר רב לא שנו אלא ששכרו בעדים וכו' אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתתא אמר ליה רבא מאי מעליותא איכא אם כן שבועת השומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה נימא מיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם מהימן כי אמר נאנסו נמי מהימן פי' ואע"ג דהך מיגו דאמרינן לגבי שכיר וכולהו מיגו נמי דאמרינן בעלמא לאפטורי ממון הוא ולאו לאפטורי משבועה דאשכחינן מאי דאמרי ביה מיגו ומחייבינן ליה שבועה כגון מאן דאיכא גביה משכון ומאי דדמי ליה התם היינו טעמא דמשתבע ואע"ג דאיכא מיגו דמשום ההוא מידי דקא שקיל מיניה דמארי דמשכונא הוא דמשתבע דאע"ג דנתבע הוא לאהדורי ההוא משכונא בלי למשקל מיניה מידי תובע הוא למישקל מיניה ההוא מידי דקא טעין דאית ליה על המשכון וההוא מידי דקא שקיל הוא דמשתבע ולאו אמשכון גופיה דלא אהני ליה מיגו לאפטורי משבועה ההוא מידי דקא תבע אלא לאפטוריה מלמהדר המשכון בלי למשקל מידי תדע דהא אלו אמר לקחתיהו ממך לא הוה מחייב שבועה כלל אלא היסת בעלמא משום דהא לא שקיל מידי דהוי ליה נתבע ולא תובע וכיון שכן הכי נמי כיון דהאי שבועה דקא משתבע נתבע לאפטורי נפשיה היא ולא למישקל בה מידי לפטור הנתבע מיניה בהאי מיגו כי היכי דמיפטר ממון במיגו.
ואוקמה רבא לשבועת השומרין כגון שהפקיד אצלו בשטר דליכא למימר מיגו ולית הלכתא הכי אלא אפילו הפקיד אצל חבירו בשטר נמי יכול לומר לו החזרתי לך מיגו דאי אמר נאנסו דהכי אפסיקא הלכתא במס' ב"ב דף ע' ע"ב וכיון שכן אשתכח דאפילו נתבע דמחייב שבועה לאפטוריה נפשיה ולא קא שקיל מידי בשבועה דיליה לא מיפטיר מיניה לעולם דאע"ג דאיכא למימר מיגו דכי מהני מיגו לאפטורי ממון אבל לאפטורי משבועה משתבע ולא מהני ליה מיגו פי' כיון דאפסיקא הלכתא דאפילו הפקיד בשטר יכול לומר נאנסו אשתכח דאפילו בלא שטר איירי קרא והא איכא מיגו דלא היו דברים מעולם ואפי' הכי חייביה רחמנא שבועה אלמא לא אמרינן מיגו לאיפטורי משבועה דהא שומרין דאיכא למימר מיגו לא מיפטר נפשיה משבועה ושבועת מודה במקצת נמי הא קא חזינן דאיכא למימר מיגו ואפי' הכי חייב ביה רחמנא שבועה הילכך כי אמרינן מיגו לאיפטורי ממון אבל משבועה לא וכיון שכן האי מאן דתבע ליה לחבריה קמן בדינא וקאמר ליה דשותפא דידי הוית ופליגנא בהדך השתא והתנאי עלך מיקמי דנפלוג בהדך דתשבע לי על טענת שמא וקא מודה לי' חבריה דשותפי דידיה הוה מספקא לי אמאי

לא אמר כגון שלא חלקו וליכא עדים דהוי שותפיה ומשבע ליה על טענת שמא אע"ג דאיכא למימר מיגו ואמאי נקט מילתא בחלקו מיהו קאמר דלא אוני ליה בשום פרוטה בעולם אע"ג דליכא סהדי בההוא שותפות ואיכא למימר מיגו לא מיפטר מההיא שבועה אלא משבעינן ליה על טענת שמא כדמשבעינן ליה היכא דאיכא סהדי בההיא שותפותא והכי נמי עבדינן בהנך נתבעין כולהו דמחייבי שבועה דאע"ג דנתבעין ננהו ולאפטורי נפשייהו קא משתבעי ולא למשקל מידי משבעינן להו ואע"ג דאיכא למימר מיגו.

קרי רמי בר חמא עליה דרב ששת וישם דוד את הדברים האלה כלומר שם דבר זה בלבו והיה בודק ומדקדק מן הברייתות לידע אם כך הוא אם לאו אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל אמר ליה תאני מר מידי בשכיר אמר ליה תנינא שכיר בזמנו נשבע ונוטל כיצד הרי שאמר לו שכרתני ולא נתת לי שכרי והלה אומ' נתתי אבל אמר לו שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה ומדסיפא בראיה רישא הוי בלא ראיה כלומר מדסיפא הוצרכנו השכיר להביא ראיה מכלל דרישא אינו צריך להביא ראיה כלל לפי שזה הוא ההפרש שיש בין נתתי ולא נטלתי ובין קצצת לי שתים והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת והיאך תאמר שצריך להביא עדי' ששכרו פי' ואע"ג דלא דמי האי ראי' להאי ראיה דאילו האי ראי' דסיפא על הטענה עצמה היא שיעידו העדים אם קצץ לו א' או ב' ואילו ראיה דרישא לא על הטענה עצמה היא שהוא נתתי ולא נטלתי אלא על עיקר השכירות שיביא עדים ששכרו בפניהם אפילו הכי שם ראיה בעלמא קא אמרינן דשם ראיה אחת היא והכי קא דייק מינה מדסיפ' הוצרכנו ראיה מכלל דרישא אין שם דרך לראיה כלל ולא דק רב ששת ההפרש שיש בין ראיה לראיה וזה הוא שפירשנו ראיה דלשלם קתני ראיה דלשבועה לא קתני כלומר מה ענין זה לזה ראיה דסיפא על הטענה עצמה היא שמביא ראיה ומשלם הנתבע וראיה דרישא על עיקר השכירות היא כדי שישבע התובע ויטול ובזה הוא ההפרש שיש בין רישא לסיפא דאילו סיפא צריך התובע להביא ראיה על טענת עצמה כדי שישלם הנתבע מה שטוען התובע ואם אינו מביא ראיה פקע ורישא מכי מייתי ראיה בעיקר השכירות אינו צריך להביא ראיה בטענת עצמה שלא נטל ממנו כלום אלא נשבע ונוטל:

דף מו.

אמר רבי ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת מי נשבע אמר ליה בזו ישבע בעל הבית ויפסיד האומן פי' והאי שבוע' כעין דאורייתא היא כמו שבירנו למעלה וכו' ואותבינן עליה מהא דתניא

הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד האומן על בעל הבית להביא ראיה פי' ואי לא מייתי ראיה משתבע אומן ושקיל כדין בעל משכון והני מילי היכא דלא ראה אי נמי ראה וליכא סהדי דמסהדי על ההיא טלית גופה דבעל הבית היא ומשום הכי נשבע אומן ונוטל משום דאיכא למימר מיגו אבל אם ראה ואיכא סהדי דמסהדי דהאי טלית גופיה דבעל הבית הוא אע"ג דבידי אומן הוא לא מהימן דהא תנן אומן אין לו חזקה וכבר ביארנו ענין זה במקומו בפרק חזקת הבתים:

נתנה לו ולאחר שנתנה לו תבעו ואמר לו שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת אם בזמנו תבעו שהוא היום שהשלים האומנות נשבע האומן ונוטל וכו' והנה לענין קציצה נמי שבועה גבי אומן היא ואמאי ישבע בעל הבית דהא אמרת קציצה מדכר דכירי לה אינשי ופריק רב נחמן בר יצחק הא מני רבי יהודה היא דאמר כל זמן ששבועה נוטה אצל בעל הבית עקרינן ליה מבעל הבית

ורמינן לה אשכיר שישבע ויטול והאי כיון דבעל הבית מיחייב שבועת התורה כדין מודה במקצ' הטענה עקרינן ליה נמי ורמינן לה אשכיר:

ודייקינן הי רבי יהודה אלימא רבי יהודה דמתני' דתנן רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה אחמורי קא מחמיר על השכיר דלא לישתבע ולישקול אלא עד דמחייב בעל הבית שבועה מן התורה כדין מודה במקצת דעקרינן ליה מיניה ורמינן לה אשכיר והיכי דייקת מינה דמיקיל הכא גביה למישתבע ומישקל ואפילו בקציצה אלא ר' יהודה דברייתא דתניא שכיר כל זמן שלא עבר עליו זמנו הרי זה נשבע ונוטל וכו' עד שאמר לו שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת הנה בפירוש קתני דלענין קציצה נמי נשבע שכיר ונוטל.

מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי לרב אלא הא דקתני הכא או שאמר לו שתים קצצת לי שנשבע שכיר ונוטל רבי יהודה היא דסבר לה בלחוד ולא רבנן השתא היכא דמחמיר רבי יהודה גבי שכיר לענין נתתי ולא נטלתי דסבר דאינו נשבע ונוטל אלא עד שיודה בעל הבית במקצת מקילי רבנן גביה דסבר דשכיר נשבע ונוטל ואף על פי שלא הודה בעל הבית במקצת היכא דמיקיל רבי יהודה גביה דסבר דאפילו לענין קציצה נמי נשבע שכיר ונוטל לא כל שכן דמקילי רבנן.

ואקשינן על האי אתקפתא דרב שישא אלא הא דתני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחבירו עליו הראיה מני כלומר אי ס"ד דרבנן לא פליגי עליה דרבי יהודה לענין קציצה וכולהו סבירא להו דשבועה גבי שכיר היא הא דתני רבה בר שמואל קצץ המוציא

מחבירו עליו הראיה דפרישנא דלצדדין קתני או יביא ראיה ויטול או ישבע בעל הבית ויפסיד מני לא רבי יהודה ולא רבנן אלא לאו שמע מינה דרבנן פליגי אדרבי יהודה בקציצה וסברי דשבועה לאו גבי שכיר היא שישבע ויטול אלא גבי בעל הבית היא שישבע ויפסיד שכיר והאי שבועה דמשתבע בעל הבית אם מודה במקצת הוא הויא לה שבועתו מן התורה ואם אינו מודה במקצת הוי לה שבועתו מדרבנן ודתני רבה בר שמואל מני רבנן היא ומאי דאתקיף רב שישא בריה דרב אידי השתא היכא דמחמיר רבי יהודה מקילי רבנן היכא דמקיל רבי יהודה מחמיר רבנן לאו מילתא היא ואין שם דרך לתימה זה דר' יהודה ורבנן לאו מדרך חומרא וקולא קא אתו לה כדי שתתמה על דבר זה אלא כל חד מינייהו בטענה קא אתי ליה דרבי יהודה סבר כי עבדינן תקנתא למעקר שבועה מבעל הבית ומרמא אשכיר הני מילי שבועה דמיחייב בה בעל הבית מן התורה בין בנתתי ולא נטלתי בין לענין קציצה אבל שבועה דמיחייב בה מדרבנן הוי לה תקנת' ותקנת' לתקנתא לא עבדינן בין לענין נתתי ולא נטלתי בין לענין קציצה ולהכי קתני רבי יהודה אומר עד שיהא שם מקצת הודאה ורבנן סברי אפילו שבועה דמיחייב בה בעל הבית מדרבנן עבדינן לה נמי תקנתא ועקרינן לה נמי מיניה ורמינן לה אשכיר ולהכי קתני שכיר בזמנו נשבע ונוטל ואעפ"י שלא הודה בעל הבית במקצת שהרי היה על בעל הבית לישבע שבועה דרבנן כעין דאורייתא שכבר נתן כמו שתקינו לענין קציצה כמו שביארנו למעלה וכיון דבדרבנן נמי עבדינן תקנתא האי שבוע' דהוה להו לתקונה אבעל הבית עקרינן לה מיניה ורמינן לה אשכיר ולענין קציצה נמי קסברי רבנן טעמא מאי תקון רבנן דמשתבע שכיר ושקיל משום דב"ה טרוד בפועליו הוא וכי טריד לענין נתינה הוא דטריד אבל קציצה ודאי מדכר דכיר לה הילכך אוקימנא לה לשבועה דתקינו רבנן אבעל הבית בדוכתא ולא עקרינן לה מינה אלא מישתבע שבועה כעין דאורייתי' דתקנתא דרבנן דלא קצץ אלא אחת ומיפטר ורבי יהודה סבר לגבי קציצ' נמי בעל הבית טרוד בפועליו הוא ולהכי עקרינן לה לשבועה דקציצה נמי היכא דהויא שבועה דאוריית' ורמינן לה אשכיר וכיון דרבי יהודה ורבנן כל חד מינייהו בסבר' דנפשיה מטעמא אתי לה ליכא למיתמה בה השתא היכא דמחמיר רבי יהודה מקילי רבנן וכו' דהא לאו מדרך חומרא וקולא קא אתי לה אלא כל חד מינייהו סברא דיליה בטעמא קא תלי לה:

והאי שבועה דתקינו רבנן אבעל הבית לגבי קציצה לא משכחת לה אלא לגבי דאמר ליה הילך אי נמי ביהב ליה מקמי הכי ההוא דינר דקא מודה ביה וקא אתו השתא לבי דינא לאנצויי בהאי דינר אחרינא דמדאורייתא לא מחייב שבועה וקא תקון רבנן עליה שבועה כעין דאורייתא כדי שלא ילך שכיר בפחי נפש וכבר ביארנו דבר זה למעלה אבל אם

מודה במקצת שבועתו מדאורייתא היא אשתכח השתא דלענין קציצה היכא דליכא על בעל הבית שבועה דאורייתא דכולי עלמא בין לרבי יהודה בין לרבנן בעל הבית משתבע בתקנתא דרבנן מפסיד שכיר. לרבנן משום דקציצה מידכר דכיר לה ולרבי יהודה משום דתקנתא לתקנתא לא עבדינן.

ובהיכא דאיכא על בעל הבית שבועה דאורייתא הוא דפליגי דלרבנן כיון דסברי קציצה מדכר דכיר לה קא אמרינן דלא עבדי רבנן תקנתא בכי הא למעקריה מבעל הבית ומישדייה אשכיר אלא בעל הבית הוא דמשתבע בדין תורה ומפסיד שכיר ורבי יהודה סבר קציצה נמי לא מידכר לה וכיון דשבועה דאיכא עליה דבעל הבית מן התורה היא עקרוה רבנן מן בעל הבית ושדיוה אשכיר כדין נתתי ולא נטלתי היכא דאיכא על בעל הבית שבועה דאורייתא:

ולענין נתתי ולא נטלתי אי שבועה דאיכא עליה דבעל הבית שבועה דאורייתא היא דכולי עלמא בין לר' יהודה בין לרבנן שכיר הוא דמשתבע בתקנתא דרבנן ושקיל דעקרוה רבנן להההיא שבועה דאיכא עליה דבעל הבית ושדיוה אשכיר משום דבעל הבית טרוד בפועליו הוא ואי ההיא שבועה דאיכא עליה דבעל הבית לאו דאורייתא אלא בתקנתא דרבנן בהא הוא דפליגי דרבנן סברי עקרוה לה רבנן להההיא שבועה מיניה ושדיוה אשכיר ואף על גב דההיא שבועה דאיכא עליה דבעל הבית לאו דאורייתא היא אלא מדרבנן עבדינן תקנתא לתקנתא ורבי יהודה סבר כיון דמדרבנן היא לא עבדינן תקנתא לתקנתא אלא בעל הבית הוא דמשתבע ומפסיד שכיר:

הא דקתני בברייתא עבר זמנו אם יש עדים שתבעו בזמנו הרי זה נשבע ונוטל דוקא שתבעו כל זמנו כגון שכיר יום כל הלילה ושכיר לילה כל היום ואפילו תבעו כל זמנו נמי עד אותו היום של תביעה הוא שנשבע ונוטל מכאן ואילך לא דהכי אוקימנא בפרק המקבל דף קי"ב שכיר בזמנו נשבע ונוטל עבר זמנו אינו נשבע ונוטל ואם יש עדים שתבעו בזמנו הרי זה נשבע ונוטל.

ודייקינן עלה בגמרא והא קא תבע ליה קמן ואוקמא רב אסי כגון שתבעו כל זמנו. ודייקינן נמי ולעולם משום דלא פרע חדא זמנא שוב לא פרע כלל. ואוקמא רב חמא עד אותו היום של תביעה:

נקיטינן השתא בההיא דינא דדינא דשכיר אומר לא נטלתי ובעל הבית אומר נתתי אם שכרו שלא בעדים בין תבעו בזמנו בין תבעו שלא בזמנו לעולם בעל הבית נאמן מיגו דאי בעי אמר לא שכרתיך מעולם הילכך משתבע היסת ומיפטר כדין מנה לי בידך אין לך בידי וזה אינו צריך לפנים ולא לפני לפנים ואם שכרו בעדים אם תבעו בזמנו אי נמי

תבעו לאחר זמנו ויש עדים שתבעו כל זמנו עד אותו היום של תביעה כלומר עד יום אחד לאחר התביעה נשבע ונוטל ואם לא תבעו אלא לאחר זמנו ואין שם עדים שתבעו כל זמנו אי נמי יש שם עדים ונשתהה יום אחד לאחר יום התביעה הרי אינו נשבע ונוטל אלא בעל הבית נשבע היסת כדין מנה לי בידך אין לך בידי:

האי דינא דשכיר אומר לא נטלתי ובעל הבית אומר נתתי אבל היכא דשכיר אומר שתים קצצת לי ובעל הבית אומר לא קצצתי לך אלא אחת אם מודה במקצת הוא חייב שבועת התורה כדין כל מודה במקצת ואם אינו מודה במקצת כגון שנתנו לו קודם לכן או שאמר לו הילך בבית דין בין תבעו בזמנו בין לא תבעו בזמנו לעולם בעל הבית נשבע כעין דאורייתא ומפסיד שכיר והיינו טעמא דרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה וקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים אלא מיהו מסתברא לן דהני מילי ששכרו בעדים ולא עבר יום אחד לאחר זמנו אבל שכרו שלא בעדים אי נמי שכרו בעדים ועבר עליו יום אחד לאחר זמנו פטור הוא משבועה כעין דאורייתא וחייב בשבועת היסת כדין מנה לי בידך אין לך בידי דלא יהא דין קציצה חמור מדין נתתי ולא נטלתי וכיון דלענין נתתי ולא נטלתי היכא דשכרו שלא בעדים אי נמי שכרו בעדים ונשתהה יום אחד לאחר זמנו בעל הבית נשבע שבועת היסת ונפטר לענין קציצה נמי נשבע שבועת היסת ונפטר שלא יהא דין קציצה חמור מדין שכיר אומר לא נטלתי ובעל הבית אומר נתתי.

מתני' הנגזל כיצד היה מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא ברשות פי' שלא ברשות בעלים ושלא ברשות בית דין אמר לו תן לי כלי שנטלתה והא אומר לא נטלתי הרי זה נשבע ונוטל פי' שהרי יש עדים שראוהו שנכנס רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו תן לי שני כלים שנטלתה והוא אומר לא נטלתי אלא אחד פי' קסבר רבי יהודה שלא תקינו חכמים לנגזל שישבע ויטול אלא במקום שיש שבועה על הגזלן כדין מודה במקצת שכיון שיש שם שבועה על הגזלן ואי אפשר לו לישבע שהרי גזלן הוא תקינו שישבע הנגזל אותה השבועה ויטול אבל במקום דליכא שבועה על הגזלן לא תקינו שישבע הנגזל:

ודייקינן בגמרא האי דקתני ראוהו שנכנס לביתו למשכנו ודילמא לא משכנו כלומר כיון שלא מחייב תנא קמא שישבע הנגזל ויטול אלא מפני שיש עדים שמעידים שנכנס לביתו למשכנו אבל אלו לא היה שם עדים שמעידין בכך לא היה הנגזל נשבע ונוטל שנמצא שהעדת עדים אלו הוא שגרמה שישבע הנגזל ויטול אמאי מועלת עדותן והרי אין מעידין שמשכנו ואפשר לומר שנכנס למשכנו ולא משכנו. ואוקימנא בשמעידים שמשכנו:

ודייקינן וכיון שמעידין שמשכנו מה ענין שבועה בכאן ליחזי מאי משכנו.

ואוקימנא וקימכא שאין מעידין שראו הכלים עצמן אלא מעידין שראו כלים טמונים תחת כנפיו שכיון שמעידים בכך הרי ודאי משכנו וכיון שאין אנו יודעין מה משכנו לפיכך נשבע הנגזל שמשכנו כך וכך ונוטל וכדרב יהודה דאמר רב יהודה ראוהו שנכנס לביתו של חבירו פירוש ובעל הבית מצוי שם ויצא וכלים טמונין לו תחת כנפיו ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן פי' שאילו היו לקוחין כמו שאמר לא היה מטמין אותם תחת כנפיו:

ואם תשאל ומה ענין משנתינו להא דרב יהודה אמר רב התם במשנתנו העדת העדי' שנכנס לתוך ביתו שלא ברשות למשכנו וראוהו שמשכנו שגרם דין זה שישבע הנגזל ויטול וזה שהעמדנו אותה בכלים טמונים כדי שיהא שם דרך לשבועה זו הוא שהעמדנו אותה בכלים טמונין שאלו היו מגולים היינו מחייבין אותו להחזיר אותן ולא היינו צריכין לשבועה כלל שהרי העדים מעידין על מה שנטל אבל הכא לענין הא דרב יהודה א"ר הטמנת כלים הוא שגרם שישבע בעל הבית ויטול ולא יהא הנכנס נאמן במה שטוען שלקוחין הן בידו שאלו היו מגולין לא היינו מחייבין אותו להחזירן אלא נאמן היה לומר לקוחין הן בידי וכיון שכן מה ענין זה אצל זה כדי שנאמר וכדרב יהודה.

תשובתך זה שאמרנו וכדרב יהודה על העדת עדים ודבר טמון הוא שכיון שהעדת העדים שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות וראוהו שמשכנו הוא שגרם דין זה ואלו לא היה שם עדים לא היה הנגזל נאמן לישבע וליטול והעמדנו משנתינו שהעדים לא ראו הכלים עצמן אלא טמונין היו תחת כנפיו ובכך הוא שמעידין הוצרכנו לומר וכדרב יהודה כלומר ואם נפשך לומר היאך חותכין הדין על עדות שהיא כמות זו והרי אפשר לומר שמא עפר הוא שהוציא תחת כנפיו ולא כלים הנה רב יהודה חתך הדין על עדות שהיא כמות זו דאמר רב יהודה ראוהו שנכנס לביתו של חבירו ויצא וכלים טמונין לו תחת כנפיו פי' והוליכן לביתו ואחר כך טען ואמר לקוחין הן בידי ובעל הבית אומר לא כי אלא שאולין הן בידו אינו נאמן והדבר ידוע שאלולי העדים שראוהו נאמן היה לומר לקוחין הן בידי שהפה שאסר הוא הפה שהתיר שנמצא שהעדת העדים שראוהו הוא שגרמה שלא יהא נאמן לומר לקוחין הן בידי ואע"פ שלא ראו הכלים עצמן שהרי טמונין היו תחת כנפיו ואפשר היה לומר שמא עפר היה או דבר אחר שאין בו ממש הנה חתכנו הדין על עדות שהיא כמות זו הכי נמי לענין הנכנס לביתו של חבירו למשכנו שלא ברשות דקתני במתני' אף על פי שהעדים אינן מעידין שראו הכלים עצמן שהרי טמונין היו תחת כנפיו ואפשר לומר שמא עפר הוא או דבר שאין בו ממש או דבר שאין בו שוה פרוטה עדותן

מועלת וחותכין עליה את הדין לישבע הנגזל וליטול ועל זה שאמרנו כדרב יהודה דאמר רב יהודה א"ר ראוהו שהטמין תחת כנפיו וכו'.

ולענין הא דקתני במתני' רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה אם תשאל כיון דאוקימנא למתני' שיש עדים שראוהו שיצא וכלים טמונין תחת כנפיו מפני מה הצריך עוד רבי יהודה בכאן למקצת הודאה כדי שתהא שם שבועה מעיקר הדין על הגזלן ותעקר ממנו בתקנתא דרבנן ותחזור על הנגזל בלאו הכי נמי הרי יש שם שבועה על הגזלן מעיקר הדין בעדים אלו שמעידין שיצא וכלים טמונין לו תחת כנפיו שנמצא שמעידין שיש לו אצלו כלים ואינן יודעין כמה הן דהוה ליה כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי והעדים מעידין חמשין דקיימא לן שהוא חייב שבוע' כדגרסינן במסכת' בבא מציעא בפרק שנים אוחזין בטלית (דף ג' ע"א) תני רבי חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין שיש לו חמשין נותן לו חמשין ונשבע לו על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדת עדים מקל וחומר וכיון שכן אמאי הוצרך רבי יהודה בכאן למקצת הודאה.

תשו' כי אמרינן לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדת עדים הני מילי היכא דאמרי עדים שיש לו אצלו חמשים או דבר שהוא ממון ודאי אבל הכי כיון שאין מעידין אלא על דבר שהוא טמון תחת כנפיו לא היה הנתבע מתחייב בכאן שבועה בעדותן שהרי אין מעידין עדות ברורה שיש לו אצלו ממון ממש לפי שאפשר לומר שמא עפר היה תחת כנפיו או סובין או דבר שאין בו שוה פרוטה וכן שלא היה הנתבע מתחייב מעיקר הדין שבועה בעדותן לפי שלא העידו עליו בממון ממש לפיכך הוצרך רבי יהודה בכאן שתהא שם מקצת הודאה כדי שיהא שם חיוב שבועה על הגזלן מעיקר הדין ותיעקר ממנו בתקנתא דרבנן ותחזור על הנגזל.

נמצא עכשיו הכלל העולה בידינו בדין זה שאין אנו מחייבין שישבע הנגזל ויטול אלא כשהיו עדים שמעידין שראוהו שגזלו ואינן יודעין מה גזלו או כמה גזלו אי נמי כשנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות שהוא כעין גזילה וראוהו שיצא ודבר טמון תחת כנפיו ואינן יודעין מה הוא אבל אם אין שם עדים שגזלו ולא שנכנס לביתו למשכנו ומשכנו.

לענין גזילה אם הגזלן אומר לא היו דברים מעולם הוה ליה כמנה לי בידך אין לך בידי שנשבע שבועת היסת ויפטר ואם הגזלן מודה לו שגזלו מקצת וכפר לו מקצת כיון שגזלן הוא אי אפשר לישבע וכיון שאין שם עדים שגוזלו אי אפשר להחזירה על הנגזל הילכך נותן לו אותו מקצת והולך לו בלי שבועה:

ולענין הממשכון חבירו שלא ברשות ואין עדים שנכנס לביתו למשכנו ומשכנו אם היה בעל הבית מצוי שם בשע' שמשכנו אם הממשכן כופר ואומר לא היו דברים מעולם הוה ליה כמנה לי בידך אין לך בידי שנשבע שבועת היסת ונפטר ואם מודה במקצת וכופר במקצת נשבע שבוע' התור' ונותן אותו מקצת שהודה לו ואם שלא בפני בעל הבית משכנו בין הוד במקצת בין לא הוד' במקצ' אינו חייב שבוע' כלל לפי שאין נשבעין בין שבוע' היסת בין שבועת התורה על טענת שמא אלא על טענת ברי ואין לנו מי שנשבע על טענת שמא אלא אותן השנוין במשנ' השותפי' והאריסין וכו' כדקתני במתני' בהדיא ואלו נשבעין שלא בטענה ופרישנא בגמרא הכי ואלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא אבל ודאי אם מודה שמשכנו בדבר שיש לו אצלו ובעל הבית אומר אין לו עלי כלום כיון שטענ' זו טענת ברי הוא אצלו שהרי בעל הבית אומר אין לו עלי כלום הרי הממשכון נשבע בתקנתא דרבנן שבועה כעין דאורייתא ונוטל משום דאמרינן מיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם מהימן כי אמר יש לי אצלו כך וכך נאמן ובשבועה כעין דאורייתא כדין כל נשבע ונוטל:

דף מו:

הא דאמר רב יהודה ראוהו שנכנס לביתו של חבירו ויצא וכלים טמונין לו תחת כנפיו וטען ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן אוקימנ' בב"ה שאין עשוי למכור כליו אבל ב"ה העשוי למכור כליו נאמן ואפי' בזה שאין עשוי למכור כליו דוקא בדברים שאין דרכן להטמין שכיון שאין דרכן להטמין והטמין אותם מכלל דלמיכפרינהו קא בעי אבל דברים שדרכן להטמין כי אמר לקוחין הן בידי נאמן ואפילו דברים שאין דרכן להטמין נמי דוקא באינש דלא צניע אבל אינש דצניע אפילו שאין דרכן להטמין נמי היינו אורחיה ואפילו אינש דלא צניע נמי לא אמרן אלא זה אומר שאולין וזה אומר לקוחין אבל זה אומר גנובין וזה אומר לקוחין אחזוקי אינש בגנבי לא מחזקינן:

ואפילו בעל הבית שאין עשוי למכור את כליו ודברי' שאין דרכן להטמין ואינש דלא צניע וזה אומר לקוחין וזה אומר שאולין דוקא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אבל דברים שאינן עשוין להשאיל ולהשכיר אפילו בעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו ואפילו דברים שאין דרכן להטמין ואינש דלא צניע כי אמר לקוחין הן בידי נאמן.

אשתכח השתא דברים שאינן עשוין להשאיל ולהשכיר לעולם נאמן בין בעל הבית העשוי למכור את כליו בין שאינו עשוי למכור בין צניע בין לא צניע בין בדברים שדרכן להטמין בין בדברים שאין דרכן להטמין ובדברים העשוין להשאיל ולהשכיר הוא דאיכא

לאיפלוגי דאי בעל הבית העשוי למכור את כליו הוא לעולם נאמן ובעל הבית שאין עשוי למכור את כליו נמי אי אינש דצניע הוא לעולם נאמן בין בדברים שדרכן להטמין בין בדברים שאין דרכן להטמין ואי אינש דלא צניע הוא בדברים שדרכן להטמין נאמן לומר לקוחין הן בידי ובדברי' שאין דרכן להטמין אינו נאמן דכיון שאין דרכן להטמין ואינש דלא צניע הוא מאי טעמא מטמין להו אלא מכלל דלמיכפרינהו הוא דבעי.

ושמעינן מינה דהא דאמרינן שלח רב הונא בר אבין דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן לא מתוקמה אלא היכא דראוהו שיצא מביתו של חבירו וכלים טמונין לו תחת כנפיו וטען ואמר לקוחין הן בידי ובבעל הבית שאין עשוי למכור כליו ובכלים שאין דרכן להטמין ובאינש דלא צניע אבל בבעל הבית העשוי למכור את כליו אי נמי כלים שדרכן להטמין אי נמי אינש דצניע אע"ג דדברי' עשוין להשאיל ולהשכיר הן כי אמר לקוחין הן בידי הרי זה נאמן וכל שכן היכא דלא ראוהו עדים כלל שהטמין אותן כלים תחת כנפיו שהוא נאמן.

דאמרינן נמי רבא אפיק זוגא דסרבלא וסיפרא דאגדתא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכי' הכי נמי מיתוקמה כגון שיש עדים שראו את אביהם שהטמין אותן תחת כנפיו ויצא אבל אם לא ראוהו עדים שהטמין אותן לא היה רבא מוציא אותן מן היתומים דהא קיימא לן דטוענין ליורש וכיון דאלו הוה אבוהון קיים וטעין ואמר לקוחין הן בידי נאמן אנן נמי טענינן להו ליתמי והכי כתב רבינו חננאל ז"ל בפירושה דיליה והכי קאמר משמיה דרבינו האיי גאון ז"ל אבל רבינו הרב ז"ל כתב בהלכות דיליה דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר לעולם אינו נאמן ואפילו איניש דצניע ואפילו דברים שדרכן להטמין ואפילו בעל הבית העשוי למכור את כליו וכד מעיינת בה בשמעתא משכחת לה דהכי קא סליק מגמרא כדכתבינן.

הא דאמר רב פפא הילכך אפילו שומר נשבע ואפילו אשתו של שומר נשבעת אעיקר מתני' הדר דכיון דקתני במתני' אמר לו תן לי כלי שנטלתה והוא אומר לא נטלתי הרי זה נשבע ונוטל בתקנתא דרבנן קא אמר רב פפא שאפילו לא היה בעל הבית עצמו מצוי שם אלא שמסר ביתו לשומר שישמור אותו נעשה השומר במקום בעל הבית ונשבע ונוטל ואפילו אם אין השומר עצמו שם אשתו של שומר נשבעת ונוטלת דכיון דעיקרא דמילתא תקנתא היא ולאו דינא האי נמי תקנתא היא אבל שכירו ולקיטו שלא מסר להן בעל הבית שמירת אותן כלים בעי לה רב פפא ועלתה בתיקו הלכך אין נשבעין ונוטלין.

אמר ליה רב יימר לרב אשי טענו הנגזל כסא דכספא מאי כלומר מי מטיא תקנתא דרבנן להימוניה ואפילו היכא דטעין עליה בכסא דכספא או לא אמר ליה חזינן אי אינש דאמיד

הוא דאית ליה כסא דכספא אי נמי אינש דמהימן דמפקדי אינשי גביה כסא דכספא מהימן ומישתבע ושקיל ואי לא לא.

מתני' הנחבל כיצד היו מעידין אותו שנכנס תחת ידו של חבירו שלם ויצא חבול אמר לו חבלת בי והוא אומר לא חבלתי הרי זה נשבע רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה וכו' אוקימנא למתני' במקום שיכול לחבל בעצמו אבל במקום שאין יכול לחבל בעצמו נוטל בלא שבועה והוא דעלתה לו נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו דליכא למימר בכותל נתחכך שהרי נשיכה בשינים היא וליכא למימר שהוא נשך עצמו שהרי בין אצילי ידיו ובגבו היא שאי אפשר לו לנשך בעצמו באותו מקום והוא דליכא אחר אבל אי איכא אחר איכא למימר דילמא אחר הוא:

ואם תאמר האי דקתני במתני' חבלת בי והוא אומר לא חבלתי טעמא דכפר ביה הא אודי ליה מחייב ואמאי הא קנס הוא ומודה בקנס פטור תשובתך איכא למימר דכיון דאיכא סהדי דקא מסהדי שנכנס תחת ידו ונמצא חבול הוה ליה עיקר חיובא אפומא דהנהו סהדי וההיא הודאה דקא מודה ליה גלויי מילתא בעלמא היא דחבל ביה.

ואיכא למימר נמי תנא דילמא אבושת ושבת הוא דקאי דמשלם על פי עצמו דממון נינהו אבל קנס וצער דקנסא נינהו לא קא מיחייב להו כלל.

מתני' ושכנגדו חשוד על השבועה כיצד א' שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפי' שבועת שוא פי' כשמעידין עליו שעבר עליהן נעשה חשוד על השבועה היה אחד מהן משחק בקוביא ומפריח יונים שכנגדו נשבע ונוטל וכו' דייקינן בגמ' מאי אפי' ומהדרינן לא מבעיא קאמר לא מבעיא מי שעבר על שבועת העדות ועל שבועת הפקדון דאית בהו כפירת ממון דודאי חשוד על השבועה הוי אלא אפילו לא עבר אלא על שבועת שוא דכפירה בעלמא הוא כדתנן איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב ועל של זהב שהוא של אבן וכו' חשוד על השבועה הוי ואינו נאמן:

ודייקינן וליתני נמי שבועת ביטוי שהוא אוכל ולא אוכל אכלתי ולא אכלתי שהוא כפירת דברים בעלמא ומהדרינן כי קתני שבועה דכי משתבע בשקרא קא משתבע כגון שבועת העדות ושבועת הפקדון ושבועת שוא דמעידנא דא דאשתבע בשיקרא קא משתבע אבל שבועת בטוי דבעידנא דקא משתבע לאו בשיקרא משתבע פירוש דהא בעידנא דשבועתיה אכתי לא עבר ליה משום דאפשר דמקיים ליה לשבועתי':

ופריך תינח אוכל ולא אוכל אלא אכלתי ולא אכלתי מעידנא דאישתבע בשיקרא קא משתבע. ומהדרינן תנא שבועת שוא וכל דדמי ליה שהוא לשעבר דבעידנא דאישתבע בשיקרא קא מישתבע.

דף מז.

מתני' היו שניהם חשודין חזרה שבועה למקומה רבי יוסי אומר יחלוקו אמר ליה רבא לרב נחמן היכי תנן פי' אם רבי יוסי הוא שאמר חזרה שבועה למקומה אמר ליה לא ידענא הלכתא מאי פי' אם חזרה שבועה למקומה או יחלוקו:

ואסיקנא דרבי יוסי היא דאמר יחלוקו.

חזרה שבועה למקומה להיכן חזרה א"ר אמי רבותי' שבארץ בבל אמרו חזרה שבועה לסיני פירוש כלומר כיון שהתובע נתחייב מן הדין שלא יבא אליו ממון זה אלא בשבועה והוא אינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא חזרה שבועה לסיני וכאלו לא ניתן לו מן הדין שישבע כלל דמי וכיון שאותו ממון לא היה ראוי שיתחייב אלא על ידי שבועה פקע הממון ממילא ורבותינו שבארץ ישראל אמרו חזרה שבועה למחוייב לה כלומר כיון שהתובע שהחזרנו השבועה עליו נמצא גם הוא חשוד על השבועה תחזור השבועה למקומה שהוא הנתבע שעליו הוא שחייבה תורה שבועה וכיון שחזרה השבועה עליו והוא אינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא משלם.

אמר רב פפא רבותינו שבבבל רב ושמואל רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא רבותינו שבבבל רב ושמואל דתנן וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה והוינן בה יתומים ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה אינהו בשבועה הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה ואחר כך מת הלוה הוא שנשבעין יורשי המלוה שלא פקדנו אבא ונוטלין אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה כדתנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכיון שכבר נתחייב המלוה לבני לוה שבועה קודם מיתתו אין אדם מוריש שבועה לבניו כלומר כיון שממון זה לא היה בא לידי מלוה אלא בשבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו בטל הממון מעיקרו הא למדת דסבירא להו לרב ושמואל שכל ממון שאינו בא לאדם אלא על ידי שבועה כשאינו יכול לישבע בטל הממון מעיקרו הכא נמי כיון שהנתבע חשוד על השבועה ונתחייב מן הדין שישבע התובע ויטול שנמצא שממון זה אי אפשר שיבא לידו אלא בשבועה כיון שאינו יכול לישבע שהרי נמצא גם הוא חשוד על השבועה חזרה השבועה לסיני ובטל הממון מעיקרו.

רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא דההוא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמי דרבי אמי והוה יתיב רבי אבא קמיה אזל אייתי סהדא חד דמחטף חטפא מיניה אמר ליה אין חטפי ודידי חטפי אמר רבי אמי היכי נידיינו להאי דינא נימא ליה זיל שלים ליכא תרי סהדי ניפטריה איכא חד סהדא לישתבע הא קא מודה אמר ליה רבי אבא הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם הכא נמי כיון שהתובע גם הוא חשוד על השבועה חזרה השבועה למחויב לה מעיקרא שהוא הנתבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם.

אמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא דסבר דכל נתבע שאינו יכול לישבע לא פרחה השבועה אלא עומדת היא עליו ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דתני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין הני היורשין היכי דמי אילימא דאמר לי' מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה אידך חמשין אית ליה חמשין לית ליה כיון דהא ידע בודאי דלית ליה גביה מחמת אבוה אלא חמשין בלחוד מודה במקצת טענה הוי ומתחייב שבועה הוא דמה לי הוא מה לי אבוה אלא דאמר ליה חמשין ידענא וחמשין לא ידענא וקאמר רחמנא כיון דיורש הוא ליכא עליה שבועה כלל אלא יהיב להו הנהו חמשין דאודי בהו ומיפטר ואזיל ליה אי אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא כלומר אמר חמשין אית לך וחמשין לא ידענא אכתי שבועה רמיא עליה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם אצטריך קרא למיפטר היורשין מן השבועה ולאודועי דליכא עלייהו שבועה כלל כי היכי דנימא מתוך שאינו יכול לישבע אלא אי אמרת באביו נמי כיון דאמר חמשין לא ידענא דלא יכול לישבע פרחה שבועה מיניה וחזרה לה לסיני והוה ליה כמאן דלא נתחייב מן הדין לישבע כלל אצטריך קרא למיפטריה מן היורשין.

ואמרינן ולרב ושמואל דסבירא להו שכל שבוע' שנתחייב בה אדם ואינו יכול לישבע אותה פרחה לה שבועה וחזרה לה לסיני וכאלו לא נתחייב בה מעיקרא כלל דמי דממילא שמעת דלא אמרינן הכא גבי אבוה היכא דאמר חמשין אית לך גבאי וחמשין לא ידענא מתוך שאינו יכול לישבע משלם שהרי פרחה ליה שבועה מיניה ולאו מחויב שבועה הוא וכיון שאביו גופיה לאו מחויב שבועה הוא כי היכי דנימא מתוך שאינו יכול לישבע משל' כל שכן היורש דלאו מחויב שבועה הוא כי היכי דנימא מתוך שאינו יכול לישבע משלם וכיון שכן האי שבועת ה' תהיה בין שניהם מאי דרשי ביה.

ומהדרינן מיבעי ליה לכדתניא שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם כלו' עון השבועה חלה על שניהם הנתבע שהוא נשבע לשקר והתובע לפי שהוא יודע שהשבועה שהוא נשבע שבועת שקר ומניחו לישבע:

ויש לפרש מלמד שהשבועה חלה על שניהם כלומר עון השבועה חלה על שניהם או זה או זה שאם הנתבע נשבע לשקר הרי עון השבועה חלה עליו והתובע פטו' ואם הנתבע נשבע באמת והתובע הוא שתבעו בדבר שלא היה לו אצלו הרי עון השבועה חלה עליו.
שמעון טרפון אומ' אזהרה לעוקב אחר הניאוף מנין פי' למסייע את הנואף באותו ניאוף ומשלים לו ניאופו כלומר לא תנאף קרי ביה לא תנאיף.
והיינו טעמא דקרי ליה עוקב לפי שכל עושה מעשה באחרונה שהוא גומר בו את הדבר נקרא עוקב מלשון עקב שהוא באחרית הרגל ולפי שהזכיר שמעון בן טרפון סיים שמועותיו ולהכי אמרי' ותרגנו באהליכם שמעון בן טרפון אומר תרתם וגיניתם באהלו של מקום פירוש שמעון בן טרפון פירש ותרגנו בלשון נוטריקון תרתם וגיניתם באהלו של מקום שהוא ארץ ישראל שתרו אותה וגינו אותה.
עד הנהר הגדול נהר פרת שמעון בן טרפון אומר קרב לגבי דיהנא ואידהן כלומר פרת אינו נהר גדול ולפי שעשה הכתוב אותו גבול לארץ ישראל נתעלה ונקרא גדול דבי ר' ישמעאל תנא עבד מלך מלך.
ולענין פסקא דקיימא לן בהיו שניהם חשודין איפליגו בה רבוותא איכא מאן דפסק כרבי יוסי דאמר יחלוקו משום דעבד רב נחמן עובדא כוותיה ואיכא מאן דפסק כתנא דאמר חזרה שבועה למקומה וכר' אבא דפרשה הכי חזרה השבועה למחויב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם וקאמר כיון דאמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא מכלל דהלכתא כוותיה ומסקנא דגמר' בכמה דוכתי דכל מי שמחויב שבוע' ואינו יכול לישבע משלם אלמא הא דרבי אבא הלכה היא.

דף מז:

מתני' החנוני על פנקסו כיצד אמר לחנוני תן לפועלי בסלע מעות הוא אומר נתתי והן אומרים לא נטלנו הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין וכו' פי' האי חנוני חנוני המקיפו לבעל הבית שהוא נותן לו מן החנות כל מה שצריך בתורת הלואה עד שמתקבץ אצלו מה שמתקבץ ואחר כך נותן לו בעל הבית הכל בבת אחת ולפיכך נשבע כעין דאורייתא דהוה ליה נשבע ונוטל מבעל הבית כדקתני בהדיא הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין אבל אם הקדים לו בעל הבית אצל החנוני מעות ואמר לו תן לפועלי בסלע מעות הוא אומר נתתי והן אומרים לא נטלנו אם במעמד שלשתן המחה אותן עליו הרי נפטר בעל הבית בכך מן הפועלים ונעשה דינן עם החנוני ואין להן על בעל הבית כלום ואם שלא במעמד שלשתן המחה אותן עליו החנוני נשבע שבועת היסת שכבר עשה שליחות

בעל הבית ונתן לפועליו מה שצוה אותו ליתן להן והפועלין נשבעין שבועת היסת שלא נטלו ממנו כלום ונוטלין מבעל הבית והא דמיא להההיא דגרסינן בפרק האיש מקדש בו ובשלוחו דף מ"ג האומר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בגירושין וכן בדיני ממונות דאמרינן בסיפא והשת' דתקון רבנן שבועת היסת משתבעי עדים דאמטויה למלוה ומשתבע מלוה דלא שקל ופרע ליה לוה למלוה דהוה ליה חנוני הכא שליח כמו העדים התם דהוו שלוחין לאמטויי ההוא ממון למלוה והוו להו הפועלין הכא כמו המלוה התם וכי היכי דעדים התם משתבעי דעבוד שליחותיה דלוה ואמטיוה להההוא ממון למלוה ומיפטרי מיני' דלוה הכי נמי חנוני משתבע שבועת היסת דעבד שליחותיה דבעל הבית לפועלים דיליה ומפטרי וכי היכי דמלוה התם משתבע שבועת היסת דלא שקל ושקל ממוניה מלוה הכי נמי פועלין הכא משתבעי שבועת היסת דלא שקיל מחנוני כלום ושקלי מיניה דבעל הבית:

ואם תשאל בשלמא חנוני לא מחייבינן ליה שבועה כעין דאורייתא אלא שבועת היסת דהא כיון דלאו נשבע ונוטל הוא אלא נשבע ולא משלם הוה ליה כעין מנה לי בידך והלה אומר אין לך אלא פועלין כיון דנשבעין ונוטלין הן מבעל הבית אמאי הויא שבועתן שבוע' היסת תיהוי שבועתן שבועה דרבנן כעין דאורייתא כדין כל הנשבעין ונוטלין תשובתך כי עבוד רבנן תקנתא דלא למישקל פועלין מבעל הבית אלא לבתר דמשתבעי שבועה כעין דאורייתא הני מילי היכא דאיכא חנוני דשקיל מבעל הבית ומשקר להו לפועלין דכיון דחנוני משקר להו לפועלין ושקיל מיניה דבעל הבית ופועלין משקרי ליה לחנוני ושקלי מבע"ה עבוד רבנן תקנתא דלא למשקל חד מינייהו מבעל הבית אלא בשבועה כעין דאורייתא אבל הכא כיון דחנוני הא לא שקיל מבעל הבית מידי מיפטר בעלמא הוא דקא פטר מיניה בטענתיה אף על גב דפועלים טענתייהו למישקל מיניה דבעל הבית הוא בכי האי גוונא לא עבוד רבנן תקנתא לחיובי פועלים שבועה כעין דאורייתא אלא שבועת היסת הוא דמשתבעי ושקלי כי היכי דמשתבע מלוה התם שבועת היסת ושקיל:

והאי מימרא גופה דבפרק האיש מקדש הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא אם תשאל היכי אמרינן דמשתבעי עדים דאמטונהו למלוה ומשתבע מלוה דלא שקיל ופרע ליה לוה למלוה כיון דלוה גופיה לא ידע אי אמטויה הני שלוחין אי לא אמטויה אמאי משביעינן שבועת היסת בין אינהו בין מלוה הא כי תקון רבנן שבועת היסת אטענת ברי הוא דתקון אבל אטענ' שמא לא תיקון כדאמרינן מנה לי בידך אין לך בידי פטור אר"נ ומשביעין אותו שבועת היסת.

תשובתך דשלוחין היינו טעמא דמחייבינן להו לאישתבועי שבועת היסת משום דלוה הא קא ידע בודאי דיהב להו הכי זוזי לאמטויינהו למלוה וכיון דמלוה הא קאמר דלא מטא לידיה מידי וקא אתי למישקל מיניה דלוה משום הכי מיחייבי' שלוחין לאישתבועי שבועת היסת לאפטורי נפשייהו מהנהו זוזי דיהב להו בודאי ואלו הוה מלוה במדינת הים וקאמרי שלוחין דאמטיונהו ניהליה ולא ידע ליה אי אמטיונהו או לא כיון דמלוה הא לא אתא למתבע לוה ולא אמר אי מטא לידי' מידי אי לא מטא לית ליה ללוה לאשבועינהו לשלוחין שבועת היסת אי עבדי שליחותי' אי לא עבדי דהא טענת שמא היא ולא משבעינן ליה אלא אי קשי' הא ודאי קשי' בשלמ' שלוחין משתבעי דהא קאמר לוה בודאי דיהב להו הכי זוזי לאמטיונהו למלוה ולאפטורי נפשיה מיניה והא לא איפטר מדקא אתא תבע ליה אלא מלוה אמאי משתבע והא לא ידע ליה אי מטא לידיה מידי אי לא מטא לידיה ומדמחייבינן ליה לאשתבועי שבועת היסת והדר שקיל איכא למימר דשמעינן מינה דכי אמרינן דשבועת היסת לא משביעינן לה על טענת שמא הני מילי בדקא טעין לה התובע למישקל בה ממונא מנתבע זה הוה ליה עיקר חיוב הממון שמא אבל כד טעין ליה הנתבע לאפטורי נפשיה מממון דאיכא עליה לתובע אף על גב דעיקר חיוב הממון ודאי והפרעון שמא כיון דתובע הא קא אתי לאפוקי מיניה דנתבע ההוא ממון משתבע שבועת היסת אההיא טענה דקא טעין נתבע אפרעון ושקיל ואף על גב דטענת שמא היא משום דאפוקי ממונא הוא ואפוקי ממונא שאני.

ונקטינן מינה דההיא דתנן בפרק הגוזל דף קי"ח האומר לחבירו גזלתיך והלויתני והפקדתה אצלי ואיני יודע אם החזרתי חייב לשלם וכיון דתקון רבנן בתר הכי שבועת היסת אי טעין ואמ' לוה לישתבע לי שבועת היסת דלא החזרתי הכי נמי דמשבעינן ליה והדר שקיל:

ואיכא למימר דשבועת היסת לעולם לא הויא על טענת שמא בין טעין ליה התובע למישקל בה ממון דכי היכי דכי טעין לה התובע למישקל בה ממון לא משבעינן ליה לנתבע על טענת שמא משום דעיקר חיוב הממון שמא הוא ולא משבעינן על טענת שמא הכי נמי כדטעין לה הנתבע לאפטורי נפשיה בהאי ממון דאיכא עליה לא משבעינן ליה לתובע על ההיא טענה משום דטענת שמא היא והוה ליה חיוב הממון ברי והפרעון שמא ולא משביעינן על טענת שמא.

וההיא ודאמרינן משתבע מלוה ושקיל שאני התם דהא איכא שלוחים ודקא אמרי בודאי דאמטיונהו להנהו זוזי לידיה ומשום הכי כי ואתי ואמר דלא מטי לידיה כיון דקא בעי לאפוקי ממונא מיניה דלוה והא איכא שלוחים דקאמרי לית ליה גביה מידי משום הכי

חייבוהו רבנן לאישתבועי שבועת היסת והדר שקיל אבל אלו ליכא הני שלוחים דקא אמרי דודאי אמטיוה להההוא ממונא לידיה כגון דמייתו להו או אזלי להו למדינת הים וקא אתי השתא למיתבעיה לממונא דיליה מלוה כיון דלוה הא קא מודה דאיכא עליה ההוא ממון ולא ידע אי אמטו ליה שלוחים דידיה ההוא ממון או לא מיחייב לשלומי ליה ממונא דיליה דהוה ליה חיוב הממון ודאי והפרעון ספק ולא מחייבינן ליה למלוה לאשתבועי עלה כלל משום דטענ' שמא היא וליכא שלוחי' דקאמרי דאמטיוה ודאי להההוא ממונא לידיה והאי סברא בתרא טפי עדיף ודייק גבן מסברא קמא וכותיה עבדינן ומעשים בכל יום בימי רבינו הרב זצ"ל והכי הוה דאין.

תניא אמר רבי טורח שבועה זו למה אמר לו רבי חייא תנינא שניהן נשבעין ונוטלין מבעל הבית הא דאמר ר' שבועה זו למה הכין פירושיה כלומר שבועה דחנוני למה דהוה סליק אדעתיה דהא דאמור רבנן דפועלין נשבעין ונוטלין מחנוני הוא משום דהוה סבירא ליה דכיון דאודי חנוני דאמר ליה בעל הבית למיתן להו לפועליו וקאמר רבי דיהב להו ההיא מידי מכלל דקביל אנפשיה מאי דקאמר בעל הבית ושעבודי שעבד נפשיה להנהו פועלים למיתב להוא ההוא מידי וכיון דפועלים הא קא אמרי דלא שקלי מיניה כלום משתבעי על טענתו ושקלי מיניה דחנוני והיינו דקא מתמה ר' ואמר טורח שבועה דחנוני למה כלומר כיון דהא קא מישתבעי פועלים ושקלי מיניה דחנוני זוזי מה דהוה להו גבי בעל הבית כי הדר חנוני השתא למישקלינהו להנהו זוזי מבעל הבית אמאי צריך שבועה ואהדר ליה רבי חייא דהא דאמר רבנן נשבעין ונוטלין מבעל הבית הוא ומשום הכי כי הדר חנוני השתא למישקל מיניה מאי דטעין דיהב לה' לפועלים דיליה משתבע על טענתיה והדר שקיל.

ואמרינן קבלה מיניה או לא קבלה מיניה וכו' פשוט הוא.

אתמר שני כתי עדים המכחישות זו את זו פי' דודאי חד כת מינייהו שקרנית היא ופסולה לעדות ולא ידעינן הי מינייהו היא השקרנית אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה.

פי' אם בא אחד מזו הכת ואחד מזו הכת ונצטרפו שניהם והעידו בעדות אחרת בודאי שאותה עדות פסולה היא ואין לסמוך עליה שהרי מכל מקום אחד מהן עד פסול הוא אבל אם באה כת זו בפני עצמה והעידו בעדות אחרת בלי שיצטרף עמה אחד מזו הכת השניה וכן זו הכת השניה אם באה והעידה בעדות אחרת בלי שיצטרף עמה עד אחד מן הכת הראשונה עדות כל כת מהן קיימת זו בעדות שהעידה בה וזו בעדות שהעידה בה לפי שבעל עדות זו יש לו לדחות ולומר מי יימר דשני עדים אלו שהעידו עכשיו הן

היו השקרנים באותו עדות ראשונה שהוכחשו כדי שיהיו פסולין בעדות זו שהעידו לו עכשיו שמא הכת האחרת שהעידה עכשיו לחברי בעדותו היא היתה השקרנית ואלו באמת העידו בה וכשרים הם וגם בעל עדות זו האחרת יש לו לדחות ולומר מי יימר שזו הכת שהעידה לי עכשיו היא היתה השקרנית באותה עדות ראשונה שהוכחשו שיהיו פסולין בעדות זו שהעידו לי עכשיו שמא הכת האחר' שהעידו עכשיו לחבירי בעדותו היא הית' השקרנית בעדות ראשונה שהוכחשו בה והם הן הפסולין אבל אלו שהעידו לי עכשיו באמת העידו באותה עדות ראשונה שהוכחשו בה וכשרין הן:

ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרא למה לי פי' דקסב' רב חסדא דכיון דאנן סהדי דחדא כת מינייהו שקרני' היא ופסול' לעדו' ולא ידעינן הי מנייהו נהי פסלינן להו לתרווייהו ולא מכשרינן לחד מינייהו לאסהודי ואפילו בעדות אחרת דאמרינן דילמא היא השקרנית ופסולה היא ואמרינן דכולי עלמא שני מלוין ושני לוין ושתי שטרות זו העידה למלוה זה על לוה זה ובשטר זה ובזו האחרת העיד למלוה אחר ועל לוה אחר ובשטר אחר היינו פלוגתייהו דרב הונא ורב חסדא דרב הונא סבר שכל אחד מן המלוין יכול לדחות ולומר שלי היא הכשרה ושל חברי הפסולה ורב חסדא סבר כיון דכל כת מהן ספק פסולה היא לא מקבלינן סהדותייהו ומגבינן בה מספק:

שני מלוין ולוה אחד זו העידה למלוה זה על לוה זה ובזו האחרת העידה למלוה אחר על אותו לוה עצמו היינו מתני' דחנוני ופועלין עם בעל הבית שהרי שניהן תובעין את בעל הבית והדבר ידוע שאחד מהם תובע אמת והאחר תובע שקר ואעפ"י שאחד הוא הנתבע אין יכול לדחות ולומר לכל אחד מהן איני נותן לך כלום שמא אתה הוא המשקר אלא כיון שהתובעין שנים הן כל אחד מהם יכול לדחות ולומר אני הוא שתובע אמת וחברי הוא שתובע שקר ונוטלין שניהם ממנו והכי נמי אעפ"י שהלוה אחד הוא אינו יכול לדחות ולומר לכל אחד מן המלוין איני נותן לך כלום שמא העדים שלך היו השקרנים באותה עדות שהוכחשו בה ופסולין הם אלא כיון שהמלוין שנים הם כל אחד מהן יכול לדחות ולומר העדים שהעידו לחבירי עכשיו הם היו השקרנים באותה עדות ראשונה שהוכחשו בה והם הפסולין אבל העדים שהעידו לי עכשיו באמת העידו באותה עדות ראשונה וכשרים הן ונמצאו מלוין אלו שכל אחד מהם גובה מלוה זה מספק כמו החנוני והפועלין שכל אחד מהם גובה מבעל הבית מספק:

מלוה אחד ולוה אחד ושני שטרות זו העידה בשטר זה של מאתים וזו העידה בשטר אחד של מנה כיון ששני השטרות של מלוה אחד הן אין לו דרך לדחות לפי שאומר לו מכל מקום אחד משני שטרות אלו שלך עדיו פסולין הן ואין לגבות בו כלום וכיון שאין

אנו יודעין איזה מהן כשר אמרינן יד בעל השטר על התחתונה ואין לו לגבות השטר של מאתים אלא השטר של מנה:
שני לווין ומלוה אחד בעיא ולא אפשיטא לפי שיש לומר שכיון שהמלוה אחד הוא הרי אין לו דרך לדחות שמכל מקום אחד משני שטרות אלו שרוצה לגבו' בהן עדיו פסולין הן וכיון שאין ידוע איזה הוא אומר לו הבא ראיה איזה הכשר והגבה בו וכיון שאינו יכול להביא ראיה כשיבא לגבות בשטר זה מהלוה אומר לו שמא זה השטר הוא הפסול וכשיבא לגבות בזה השטר האחר מהלוה האחר אומר לו שמא זה השטר הוא הפסול הואיל ושני שטרות הן והרי אנו יודעין שאחד מהן פסול הוא ויש לומר שכיון שהלוין שנים הם ואף על פי שהמלוה אחד הוא כשיבא לגבות מזה הלוה יכול הוא לדחות ולומר לו זה השטר שעליך הוא הכשר והשני שעל חברך הוא הפסול וכשיבא לגבות מחברו בשטר האחר שיש לו עליו יכול הוא לדחות ולומר לו זה השטר שיש לי עליך הוא הכשר והשני שהיה לי על חבירך הוא הפסול וכיון דלא איפשטה ועלתה בתיקו אינו יכול לגבות באחד מהן דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע:
וזה שאמרנו לענין מלוה אחד ושני שטרות דיד בעל השטר על התחתונה ובמלוה אחד ושני לווין שאינו גובה מאחד מהן כלום לא מבעיא אם הלווין כופרין בו ואומרים שאין לך אצלנו כלום שאינו יכול לגבות מהן בשטרות אלו אלא אעפ"י שמודין לו שהם חייבים לו באותו ממון אין הודאתן מועלת אלא לגבות מבני חורין אבל מנכסים משועבדין אינן יכולין לגבות בשטרות אלו לפי שכל שטר מהן יש לנו לומר שמא זה השטר הוא הפסול ואין גובין בו הלכך אעפ"י שהלוה מודה בו הוה ליה כמלוה על פה ואינו גובה אלא מנכסי' בני חורין.

דף מח.

מתיב רב הונא בר יהודה אחד אומר גבוה שלש מרדיעות ואחד אומר גבוה שתי מרדיעות עדותן קיימת פי' דעבידי אינשי דטעו בין שתים ושלש אחד אומר שלש ואחד אומר חמש עדותן בטלה פי' דלא עבידי אינשי דטעו בין שלש וחמש והויא להו עדות מוכחשת וקתני ומצטרפין לעדות אחרת כלומ' הן עצמן אין מצטרפין זה עם זה להעיד בעדות אחרת לפי שאחד מהם שקרן הוא ופסול ואינו ראוי להעיד אבל אם יצטרף אם כל אחד מהן להעיד בעדות אחרת עדותן כשרה לפי שיש לומר בכל אחד מהן שמא זה היה הכשר שהעיד עדות אמת וחברו הוא שהיה שקרן מאי לאו לעדות ממון אלמא אעפ"י דהא אתכחיש עדות דראש חודש זה בא בפני עצמו ומצטרף עם אחר להעיד בעדות

אחרת וזה בא בפני עצמו ומצטרף עם אחר להעיד בעדות אחרת ותיובתא דרב חסדא דאמר בהדי סהדי שקרי למה לי אמר רבא הכי קאמר הוא ואחד מצטרפין לעדות אחרת של ראש חדש כלומר אם יבא עד אחד ויצטרף עם אחד מהן בעדות אותו ראש חדש עצמו ותמצא עדותן מכוונת או בשלש או בחמש תתקיים עדות אותו העד שנצטרף עמו עכשיו עד אחד ואין משגיחין באותו העד שהכחיש אותו כבר קודם שיבא זה העד האחר ויצטרף עמו דהוי להו תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים פירוש והאי דאמרינן לעדות אחרת של ראש חדש לאו אעדות שמעידי' בראש חדש אחר הוא אלא העדות שהעיד באותו ראש חדש עצמו הוא מדקאמרינן ואין דבריו של אחד במקום שנים אלמא באותו ראש חדש עצמו שהיתה בו ההכחשה הוא שנצטרף עמו עד אחד.

האי דקרי לה עדות אחרת משום דכבר הוכחשה עדותו ונעשית עדות בטלה וכיון שבא עכשיו עד אחד ונצטרף עמו ונתקיימה עדותו לאחר שנתבטלה נעשית כעדות חדשה ולהכי קרי לה עדות אחרת.

מתני' אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו וכו' פי' כשנתן לו החנוני פירות אלו ולא הוליכן בעל הבית לביתו שאלו הוליכן הוה ליה החנוני בתביעת הדינר כדין מנה לי בידך אין לך בידי פטור אלא צבורין הן עדין ברשות הרבים כדקתני ברייתא בהדיא תניא אמר רבי יהודה אימתי בזמן שצבורין ומונחין ברשו' הרבים אבל הפשיל קופתו לאחוריו המוציא מחבירו עליו הראיה והאי מימרא דקאמר רבי יהודה לכולי עלמא הוא בין אליבא דידיה ובין אליבא דרבנן כדאמרינן התם כל מקום שאמר רבי יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים וכיון שצבורין הן ומונחין עדין ברשות הרבים לפיכך נשבע בעל הבית כעין דאוריית' שכבר נתן את הדינר ונוטל את הפירות דהוה ליה נשבע ונוטל:

ואם תשאל וכיון דצבורין ומונחין ברשות הרבים נינהו דממילא שמעת דאכתי לא זכה בהו בעל הבית דהא לא משכינהו הא קיימא לן דמשיכה ברשות הרבים לא קניא ליהוי הני פירות ברשות החנוני וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה.

שתי תשובות יש להשיב בשאלה זו דהא דמאן לימא לן דלא הגביהן בעל הבית ואח"כ נתנן ברשות הרבים דודאי קנאן ונעשו ברשותו ואם תאמר אם כן ליהיו חנוני מוציא מחבירו ועליו הראיה כדין מנה לי בידך אין לך בידי ואמאי אצרכוה שבועה לבעל הבית היינו טעמא דאצרכוה שבועה משום דמכל מקום הא קא חזינן להו להני פירות דקיימי ברשות הרבים דאף על גב דהא קא מודה חנוני דזכה בהו בעל הבית כיון דקא טעין דזכה בהו בעל הבית אדעתא דיהיב לי דינר הוא דזכה להו ואכתי לא יהיב לי מידי וב"ה

קא טעין דיהב לי' ומש"ה אצרכוה רבנן לב"ה שבועה והדר שקיל להו להנך פירות ועוד דאי נמי לא אגבהינהו בעל הבית להני פירות דאכתי לא זכה בהן היינו טעמא דמשתבע בעל הבית ושקיל להו חדא משום דחנוני לא מיהדר קא הדר ביה מהנהו פירות אלא מתבע הוא דקא תבע ליה לדינר כי היכי דלישקול להו בעל הבית לפירות דאשתכח דקיומי קא מקיים להו להני פירי ביד בעל הבית:

ועוד דכד מעיינת בה במילתא משכחת לה דכי אמרינן דהיכא דלא משך לא קנה הני מילי היכא דליכא בינייהו טענה וכפירה אבל הכא דקא טעין בעל הבית דיהב ליה הדינר דמי פירות אלו בעא החנוני למיהדר ביה לאו כל כמיניה אלא עד דמיהדר ליה דינר דיליה ומקבל עליה מי שפרע וכמה דלא מהדר ליה לדינר ומקבל עליה מי שפרע לא מצי הדר ביה ואע"ג דחנוני הא קא כפר ביה ולא קא מודה דשקל מיניה דינר מכל מקום על טענת בעל הבית הא לאו בר מהדר ניהו החנוני ואכתי זבינא דפירות כדקאי קאי:

ואם תאמר וכיון דחנוני הא קא כפר ביה בהכי ליהוי בעל הבית מוציא מחבירו עליו הראיה כי אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה היכא דאיכא שור שחוט לפניך אבל הכא ליכא שור שחוט לפניך דהא איתינהו לפירות ברשות הרבים וקא מודה חנוני דזבוני זבנונהו לבעל הבית משום הכי משתבע בעל הבית ושקיל להו לפירות:

וכן הא דקתני אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ונתן לו הכי נמי מתוקמה כגון דהוי להו הני מעות צבורין לפני בעל הבית ומשום הכי משתבע בעל הבית ושקיל להו כפום דפרישנא לענין פירות:

ולענין בבא דסיפ' דקתני נתן לו את הדינר אמר לו תן לי את הפירות אמר לו נתתים לך והולכתם לתוך ביתך וכו' הכין פירושיה כגון דיהביה בעל הבית לדינר ושוייה קמיה דחנוני והפירות צבורין ומונחין ברשות הרבים וטעין בעל הבית דהאי דינר יהבתיה ניהליה בהני פירות דצבורין ברשות הרבים וחנוני טעין דהאי דינר בפירות אחריני דכבר שקלתינהו מינאי ואמטיתינהו לפיכך הוא דיהבתיה ניהליה והני פירות דצבורין ברשות הרבים דידי נינהו וצברתינהו ברשות הרבים כי היכי דליחזי אינשי וזבני להו מינאי והאי דינר לאו מישקל שקליה החנוני ויהביה באנפלי דיליה דאלו יהביה באנפלי דיליה הוי ליה כענין הפשיל קופתו לאחוריו לענין פירות דודאי שהמוציא מחבירו עליו הראיה וכיון דאכתי הדינר קמיה דחנוני נינהו הוה ליה כדין הפירות שצבורין ומונחין בר"הר דקתני בבבא דרישא דמש"ה משתבע החנוני ושקיל ליה כי היכי דמשתבע ב"ה בבבא דרישא ושקיל להו לפירות ומההיא טעמא גופיה דקא משתבע ב"ה התם ושקיל להו לפירות קא משתבע הכא חנוני ושקיל ליה לדינר דכי היכי דהתם הא קיימא פירות קמן

בר"הר וקא מודה חנוני לב"ה דמזבן זבנינהו ניהליה וטענה וכפירה דאיכא בינייהו בענין הדינר ניהו הם הכי נמי הכא הדינר הא קאי קמן וקא מודה בעל הבית דיהביה לחנוני בתורת דמים וטענה וכפירה דאיכא בינייהו לענין הפירות ניהו.

וכן נמי בבבא דסיפא דשולחני מעות צבורין לפני בעל הבית ויהב ליה בעל הבית לדינר דיליה קמי השולחני בעל הבית טעין דהאי דינר בהני מעות יהבתיה ניהלך והשולחני טעין דהאי במעות אחריני דכבר יהבתינהו ניהלך ושויתינהו בכיסך הוא דיהבתיה ניהלאי והני מעות דצבורין קמאי דידי נינהו וצברתינהו קמאי כי היכי דליחזונהו אינשי ואתו ומזבני להו מנאי דכיון דבעל הבית הא קא מודה דהאי דינר יהבתיה לשולחני בתורת דמים והטענה והכפירה במעות נינהו משתבע השולחני ושקיל ליה לדינר כי היכי דמשתבע חנוני בבבא דסיפא ושקיל ליה לדינר דמעות דשולחני הכא במקום פירות דחנוני התם ניהו ודינר ומעות דבעל הבית הכא הדין הוא טעמא דתנא קמא ורבי יהודה מודה ליה בבבא דרישא דחנוני ובבבא דרישא דשולחני ופליג עליה בבבא דסיפא דשולחני דאין דרך שולחני להיות נותן מעותיו עד שיטול את הדינר ואע"ג דהא אתא לוקח למעות וכל שכן דלא צביר להו קמיה מיקמי דליתיה לוקח וזבין להו מיניה הילכך כי טעין השתא דיהב ליה לבעל הבית המעות מקמי דלישקול מיניה דינר והני מעות דצבירי קמיה כי היכי דלחזונהו אינשי ואתו וזבנו להו הוא דצברינהו לאו כל כמיניה ולא משגחינן לטענתיה אלא משתבע בעל הבית דאכתי לא שקל מיניה מעות ושקיל כי היכי דמשתבע בבבא דרישא דיהב ליה לשולחני דינר ושקיל מיניה אבל לענין בבא דסיפא דחנוני ליכא למימר אין דרך חנוני להיות נותן פירותיו עד שיטול הדינר משום דהא אנן סהדי דאיכא חנוני דיהב פירותיו מיקמי דלישקול ליה לדינר ואיכא דשקיל ליה לדינר והדר יהיב פירות אלא במאי דקא טעין חנוני דהני פירות דצבורין ברשות הרבים דידיה נינהו והאי דצברינהו ברשות הרבים כי היכי דליחזו להו אינשי ואתו וזבני להו מיניה הוא דפליג רבי יהודה דקא סבר אין דרך חנוני להיות צובר פירותיו ברשו' הרבי' מיקמי דלית' לוקח וזבין להו הילכך הני פירות דצבורין ברשות הרבים ברשותיה דהאי לוקח דיהב ליה לחנוני האי דינר מוקמינן להו וכאלו בידו נינהו והיינו דקאמר כל שהפירות בידו ידו על העליונה כלומר בעל הבית שפירות אלו בידו הן ידו על העליונה דמשתבע בהני פירות דצבורין ברשות הרבים הוא דיהביה ושקיל להו לפירות ועלה קאמרי בגמ' וצריכא דאי אשמועינן פירות בההיא קאמרי רבנן דמשתבע חנוני דהאי דינר בפירות אחרינא דכבר שקלינהו מיניה בעל הבית והני פירי דצבורין ברשות הרבים כי היכי דליחזנהו אינשי אחריני ואתו וזבנו להו הוא דצברינהו משום דפירי עבידי דמרקבי

הילכך עבידי אינשי דצביר ליה חנוני לפירי דיליה ברשות הרבים כי היכי דליחזנהו אינשי וזבני להו אבל מעות דליכא למימר הכי אימא מודו ליה לרבי יהודה דאין דרך שולחני להיות נותן מעותיו עד שיטול דינר וכל שכן דלא צביר מעות מיקמי דליתי לוקח ואי אשמועינן לענין מעות בההיא קאמר רבי יהודה אבל לענין פירות אימא מודה להו לרבנן צריכא.

מתני' כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה:

ודייקינן יתומים ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל מיניה בלא שבועה פי' אלא עד דטעין לוה ואמר לישתבע לי אינהו מבעיא.

ופרישנא הכי וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה דכי היכי דמלוה גופיה לא גבי מבני הלוה לאחר מיתת הלוה אלא בשבועה כדתנן מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה הכי נמי בני מלוה לא גבו מבני לוה אלא בשבועה שלא פקדנו אבא וכו'.

רב ושמואל דאמרי תרווייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר מתחייב מלוה לבני לוה שבועה דהבא ליפרע מנכסי יתומים וכיון שמת קודם שישבע אין אדם מורישׁ שבועה לבניו ואין יתומים גובין מיתמי לוה כלום:

שלחוה לקמיה דרבי אלעזר אמר להן שבועה זו מה טיבה פירוש שבועה זו שאתם אומרים שנתחייב בה המלוה מה טיבה כלומר אלו היה בחיים היה מתחייב בה ונשבע אותה עכשיו שמת בלי שישבע נעשה כאלו לא נתחייב בה מעיקרא וכאלו לא היה שם חיוב שבוע' עליו כלל כדי שתאמר אין אדם מורישׁ שבוע' לבניו וכיון שכן יורשי מלוה נשבעין שבועת היורשין שלא פקדנו אבא וגובין מיורשי לוה הדר שלחוה לקמיה דרבי אמי אמר כולי האי שלחו לה ואזלי וכו' אלא אמר רבי אמי עמד בדין ומת יורשין נשבעין שבועת היורשין וגובין.

מתקיף לה רב נחמן אטו בי דינא הוא דמחייבי שבועה מיתת לוה הוא דמחייבה ליה למלוה שבועה אלא אמר רב נחמן אי איתא להא דרב ושמואל איתא פי' כלומר אי איתא ואפילו לא עמד בדין ומת ואי ליתא ליתא ואפילו עמד בדין ומת.

ואקשינן אי איתא איתא אלמא מספקא ליה לרב נחמן אי איתא להא דרב ושמואל אי ליתא והא אמר רב יוסף בר מניומי עבד רב נחמן עובדא יחלוקו פי' אלמא לא מספקא ליה דאס"ד מספקא ליה היכי מפיק ממונא מספיקא והא קיימא לן דכלהו ספיקי דזוזי היכא דקיימי לוקמן ואע"ג דאיכא מידי דאמרי ממון המוטל בספק חולקין הני מילי

מילתא דליתא ברשותא דחד מינייהו אבל מילתא דאיתא ברשותא דחד מינייהו המוציא מחבירו עליו הראיה ומדקאמר עבד רב נחמן עובדא יחלוקו ואפיק מינייהו דיתמי לוה פלגא מכלל דלא מספקא ליה מילתא כלל אלא דין אחר בפני עצמו הוא דס"ל דיחלוקו ולא ס"ל לא כרב ושמואל ולא כרבי אלעזר וכיון שכן אמאי קאמר הכא אי איתא להא דרב ושמואל אי ליתא.

ומהדרינן לדבריו דרבי אמי קאמר וליה לא סבירא ליה דכיון דשמעיה לרבי אמי דאמר עמד בדין ומת כבר נתחייב שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ואם לא עמד בדין ומת יורשין נשבעין וגובין קאמר ליה דבר זה אין בו הפרש בין עמד בדין בין לא עמד בדין הילכך אי סבירא לך דאיתא להא דרב ושמואל איתא ואפילו לא עמד בדין ואי סבירא לך דליתא ליתא ואפילו עמד בדין אבל רב נאמן לא סבירא ליה לא דרב ושמואל ולא דרבי אלעזר אלא דין אחר בפני עצמו סבירא ליה דיחלוקו.

ושאר השמועה פשוט היא. הא דאמרינן מתיב רב נתן בר אושעיא יפה כח הבן מכח האב פירושו יפה כח בן המלוה מהמלוה עצמו שבן המלוה גובה בשבועה ושלא בשבועה כלומר גובין מיורשי לוה בשבועת היורשין ובשלא אמר המלוה בשעת מיתתו שטר זה פרוע וגובין שלא בשבועה כשאמר המלוה בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע לרשב"ג דקתני במתני' אמר רשב"ג אם יש עדים שאמר בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע יורשיו גובין שלא בשבועה שמע מינה דליתא להא דרב ושמואל מדקתני בברייתא.

אר"י הא מני בית שמאי היא דאמר שטר העומד לגבות כגבוי דמי:

וסלקא שמעתא דכדרב ושמואל עבדינן לכתחילה מדאמרינן הבו דלא לוסיף עלה אבל דיינא דעבד כרבי אלעזר עבד ולא מהדרינן ליה דאמרינן השת' דלא איתמר הלכתא לא כרב ושמואל ולא כרבי אלעזר האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד כרבי אלעזר עבד והכין קא פסק רבינו הרב ז"ל אבל רבינו האיי זצ"ל כתב דמנהג ראשוננו לדון כרב ושמואל והא דאמרינן האי דיינא דעבד כרבי אלעזר עבד ליתא ולא סמכינן עלה.

דף מח:

ההוא דשכיב ושבק ערבא כלומר האי מלוה דשכב לבתר דשכב לוה ושבק ערבא אתו בני מלוה קא תבעי ליה לערבא סבר רב פפא למימר האי נמי הבו דלא לוסיף עלה פירוש כלומר דהא דרב ושמואל היכא דאתו בנו מלוה ותבעי להו לבני לוה הוא אבל הכא דלא תבעי להו לבני לוה אלא לערבא הוא דתבעי תוספת היא על מימרא דרב ושמואל ולית לן לאוסופי לה דקא אמרינן הבו דלא לוסיף עלה.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע האי ערבא לאו בתר יתמי אזיל פירוש וכיון דאי תבעי ליה אזיל ערב ותבע להו לבני לוה אין גובין בני מלוה כלל ואפילו מן הערב כרב ושמואל. ההוא דשכיב ושבק אחא כלומר ההוא מלוה דשכיב לבתר דשכיב לוה ולא שבק בנים אלא אח סבר רמי בר חמא למימר הבו דלא לוסיף כלומר כי עבדינן כרב ושמואל היכא דשבק המלוה בנים כדקא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל היכא דלא שבק בנים אלא אחים תוספת על הא דרב ושמואל ולא מוספינן לה דהא אמרינן דלא לוסיף עלה הילכך האח נשבע שלא פקדהו אחיו וגובה אמר ליה מה לי פקדנו אחא כלומר דברי רב ושמואל אינו על הבנים ממש אלא על היורשין בין שהיו בני' או אחין וכיון שכן לאו תוספת היא על דבריהם ממש.

מתני' ואלו נשבעין שלא בטענה וכו' פרישנא להאי מתני' בגמרא הכי ואלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא פירוש שכיון שאלו כגון דקתני במתני' נתבעין הן וקיימא לן שכל נתבע שמתחייב שבועה מן התורה כגון מודה במקצת ועד אחד מעידו וכדומה להן אין חייבין אותה שבועה אלא כשאומר לו התובע ברי לי שיש לי אצלך כך וכך אבל אם אינו אומר ברי לי אלא שמא אין מתחייב התובע שבועה על כך.

וקתני בהאי מתני' דהני ודאי אף על גב דתביעות התובע אותן טענת שמא היא חייבין להשבע לו כעין דאוריי'.

ודייקינן מאי שנא הני שהן נשבעין ונשבעין ולא משלמין מכל נשבעין ולא משלמין שבעולם שאין נשבעין על טענת שמא.

ומהדרינן משום דמורו פירוש כיון שהן מתעסקין בצרכי בעל הבית מורו ואמרי תורא מדיישיה אכיל לפיכך רמו רבנן שבוע עלייהו ואפי' טענת שמא.

אמר רב יוסי בר מניומי אמר רב נחמן והוא שיש ביניהם טענת שתי כסף ואוקימנא הכי והוא שיש ביניהן כפירת טענה שתי כסף כלומר והוא שחושד אותן בעל הבית בכך שתי כסף שהן כפירת טענה והן כופרים בו ואומרין לא נטלנו לך כלום.

פיסקא חלקו השותפין והאריסין אינו יכול להשביען פירוש אינו יכול להשביען על טענת שמא אלא על טענת ברי.

איבעיא להו מהו לגלגל בדרבנן פירוש קיימא לן דמגלגלים בשבועה שהיא מן התורה כדגרסינן בפרק האשה נקנית דף כ"ז ע"א אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן התורה וכו' וקא מיבעיא לן השתא מהו לגלגל בדרבנן כלומר בשבועה שאינה מן התורה אלא מדרבנן כגון אלו הנשבעין ונוטלין דקתני בהאי פרקין וכגון אלו הנשבעין שלא בטענה.

ופשטינן לה מהא דתניא לוה הימנו ערב שביעית ולמוצאי שביעית נעשה לו שותף פירוש ונתחייב לו מדרבנן שבועה על טענת שמא אין מגלגלין בה פירוש אם יש ביניהן טענה וכפירה באותה מלוה שהיתה לו ערב שביעית אין מגלגלין אותה בשבועה זו שנתחייב לו עכשיו מדרבנן לאחר שביעית מפני שאותה מלוה מעיקרא שהיתה לו עליו קודם שביעית כבר השמיטתו שביעית טעמא דלוה הימנו ערב שביעית דאתיא שביעית משמטא ליה הא בשאר שני שבוע מגלגלין שמע מינה דמגלגלין ואפילו בשבועה שהיא מדרבנן ודחינן לא תימא הא בשאר שני שבוע מגלגלין אלא אימא הא נעשה לו שותף ערב שביעית ולמוצאי שביעית לוה הימנו ונעשית ביניהן טענה וכפירה באותה מלוה ונתחייב בה שבועה מן התורה מגלגלין בה עסק אותה שותפות שהיתה ביניהם ערב שביעית משום דלא משמטא שביעית אלא חוב שהוא ודאי דקרינא ביה לא יגוש אי נמי שבועה שהיא מן התורה דכתיב וזה דבר השמיטה אפילו דבור משמיט אבל שבועה שהיא מדרבנן לא משמיט דהא לא קרינא ביה לא יגוש:

ואקשינן והא בהדיא קא תני לה וכו'.

ואסיקנא אלא שמע מינה דמגלגלין בדרבנן שמע מינה.

דף מט.

אמר רב הונא לכל מגלגלין חוץ משכיר פירוש שאם יבא לגלגל עליו בשבועה שתקנו לו חכמים שישבע ויטול נמנע ואינו נשבע ונמצא מפסיד שכירותו והולך לביתו בפחי נפש ורב חסדא אמר לכל אין מקילין חוץ משכיר שמקילין כלומר לכל אין פותחין להן בטענה כדי לפוטרן משבועה שחייבו אותן חכמים אם הם נשבעין ולא משלמין או שתקנו להם חכמים אם הן נשבעין ונוטלין חוץ משכיר שמקילין עליו ופותחין לו בטענה כדי לפוטרו מאותה שבועה שתקנו לו חכמים ויטול שכירותו בלא שבועה והיינו דאמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו לפתוח לו.

פיסקא והשביעית משמט את השבועה דייקינן בגמרא מנא הני מילי אמר רב גידל אמר רב דאמר קרא וזה דבר השמיטה שמוט וגומר אפילו דבור משמט פירוש ואף על פי שאינו חוב ממון דקרינא ביה לא יגוש אלא חוב שבועה אפילו הכי משמט דחוב שבועה נמי לא יגוש קרינא ביה דהא קא נקיט ליה ואמר קום אשתבע לי:

סליק פירקא בס"ד

פרק שמיני ארבעה שומרין

מתני' ארבעה שומרין הן וכו' אמר לשומר חנם וכו' עד זה הכלל כל המשנה מחיוב לפיטור וכו' פירוש מחומש ואשם לפי שלא חייבה תורה חומש ואשם אלא למי שהיה חייב לחבירו ממון וכפר בו ונשבע לשקר והודה אחר כך דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון וגומר או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו ואת אשמו יביא וגומר אבל מי שהיה חייב מדרך זה וחייב עצמו מדרך אחרת או שהיה פטור מדרך זו ופטר עצמו מדרך אחרת וכל שכן אם היה פטור וחייב עצמו ונשבע לשקר והודה אינו חייב על כך חומש ואשם הילכך שומר חנם שנשבע לשקר ואחר כך הודה לעולם אינו חייב חומש ואשם אלא אם הודה שאכלו לפי שפטור על הכל ואינו חייב אלא בשאכלו.

שומר שכר שנשבע לשקר ואחר כך הודה אינו חייב חומש ואשם אלא אם טען שמת או נשבר או נשבה והודה אחר כך שנגנב או שאבד או שאכלו לפי שחייב הוא בגניבה ואבידה וכל שכן שאכלו והרי פטר עצמו במיתה ושבורה ושבויה.

שואל לעולם אינו חייב חומש ואשם אלא באיני יודע מה אתה שח בלבד לפי שחייב הוא על הכל ואינו יכול לפטור עצמו אלא באיני יודע מה אתה שח בלבד.

ואם תשאל והרי יכול לפטור עצמו במתה מחמת מלאכה ואם כן אמאי לא קתני במתניתן לענין שואל היכן שורי אמר לו מת מחמת מלאכה והוא שמת שלא מחמת מלאכה או שנשבר או שנשבה או שנגנב או שאבד משביעך אני ואמר אמן חייב כדקתני לענין איני יודע מה אתה שח.

יש להשיב דמתני' חדא מתרי אנפי נקט וכיון דקתני איני יודע מה אתה שח ממילא שמעת דהוא הדין נמי לטענת מתה מחמת מלאכה דתרוייהו פוטר עצמו בהן נינהו.

אי נמי היינו טעמא דלא קתני מתה מחמת מלאכה משום דלא איכפל תנא לאפלוגי במתה וכל שכן מתה מחמת מלאכה דלא שכיחא היא.

דף מט:

אמר רב כולן פטורין משבועת השומרין כלומר פטורין מקרבן שבועת השומרין וחייבין בשבועת בטוי דאי במזיד אשתבע לה חייב מכות ואי בשוגג אישתבע לה חייב בקרבן עולה ויורד ואף על גב דהאי קרא דכתיב ביה חומש ואשם הא כתיב עושק וגזל ותשומת יד או מכל אשר ישבע עליו לשקר היינו טעמא דקרי לה שבועת השומרין משום דבפקדון פתח הכתוב תחלה דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון. ושמואל אמר אף פטורין משבועת בטוי. במאי קא מפלגי וכו' פשוט הוא.

אמר רבי אמי כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת בטוי שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגומר וכריש לקיש דאמר כי משמש בארבע לשונות פירוש והוה ליה הא דאמר רחמנא כי תשבע כלומר אם תשבע דמשמע אם תשבע מעצמה.

ור"א אמר כולן פטורין משבועת השומרין וחייבין משום שבועת ביטוי פי' דקסבר דהאי דכתב רחמנא כי תשבע לאו מעצמה משמע אלא משמע בין מעצמה בין שלא מעצמה כענין דכתיב אדם כי יקריב מכם קרבן דמשמע בין קרבן חובה בין קרבן נדבה:

חוץ מאינו יודע מה אתה שח שבשואל ובגנבה ואבידה שבשומר שכר ושבשוכר כלומר שאין חייבין בקרבן שבועת ביטוי שהוא קרבן עולה ויורד אלא בקרבן שבועת השומרין שהרי כפרו ממון כמו שאמרנו פירוש והוא הדין נמי בשומר חנם אם טען בכולן ואחר כך הודה שאכלו שהרי גם הוא כפרו ממון והאי דלא קאמר לה רבי אלעזר חדא דכיון דקאמר שואל ושומר שכר הוא הדין נמי לשומר חנם לענין אכלו שהרי גם הוא כופר ממון הוא ועוד דכי קא מיירי רבי אלעזר בשפטר עצמו מחיוב שאינו שוה בכל השומרים הוא דקא מיירי כגון שואל שפטר עצמו באיני יודע מה אתה שח מחיוב מתה ושבורה שאינו שוה בכל השומרים והוא הדין לגניבה ואבידה וכגון שומר שכר שפטר עצמו בשבורה ומתה מחיוב גנבה ואבדה שאינו שוה בשומר חנם אבל שומר חנם שפטר עצמו בטענת גנבה ואבדה מחיוב אכלו כיון שהוא חיוב ששוה בכל השומרים לא איירי בה.

סליק פרקא וסליקא מסכתא בריך רחמנא דסייען